

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
(ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ)
ΕΛΛΑΔΑ – ΕΥΡΩΠΗ

ΚΟΣΣΙΩΡΗ ΕΥΓΕΝΙΑ
2005

Α.Τ.Ε. ΠΑΤΡΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	6897
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1.1 Οι τρεις διαστάσεις του τουρισμού	4 - 8
1.2 Τουριστική αγορά, ζήτηση και προσφορά	8 - 10
1.3 Οι νέες μορφές τουρισμού	10 - 12
1.4 Η περίπτωση του αγροτο-τουρισμού	12 - 14
1.5 Οι δραστηριότητες στον αγροτουρισμό	14 - 16
1.6 Το προφίλ του αγροτουρίστα	16 - 17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

2.1 Η αγροτική πολιτική της Ε.Ε. (Ε.Ο.Κ.)	18 - 24
2.2 Η τουριστική πολιτική της Ε.Ε. (Ε.Ο.Κ.)	25 - 29
2.3 Συγκερασμός τουριστικής και αγροτικής πολιτικής στην Ε.Ε. (Ε.Ο.Κ.)	29 - 31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 Εισαγωγικές διευκρινήσεις	32 - 33
3.2 Αναφορά στο Νόμο 602/1914	33 - 36
3.3 Ο Νόμος 921/1979 περί Γεωργικών Συν.	36 - 50
3.4 Ο Νόμος 1541/1985 για τις Αγροτικές Συνετ. Οργαν.	50 - 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΓΡΟΤΟΥΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΝ. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Ο κανονισμός 797/85 της Ε.Ο.Κ. και τα στοιχεία του	63 - 66
4.2 Όροι και προϋποθέσεις για την ένταξη στο πρόγραμμα του καν. 797/85 Ε.Ο.Κ.	67 - 67

4.3 Οι επενδύσεις τουριστικού χαρακτήρα	67 - 71
4.4 Ο κανονισμός 2088/85 της Ε.Ο.Κ. για τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα.	71 -89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΛΛΑΔΑ – LEADER

5.1 Αγροτουρισμός και «αειφόρος» αγροτική ανάπτυξη	90 - 92
5.2 Ιδιαιτερότητες και περιορισμοί του αγροτουρισμού στις αγροτικές μεσογειακές ζώνες.	92 - 95
5.3 Βασικά χαρακτηριστικά του LEADER.	95 - 96
5.4 Η συνεισφορά του LEADER στην ανάπτυξη της αγροτικής Οικονομίας	96 - 101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

6.1 Οι Γυναίκες στους συνεταιρισμούς	102 - 104
6.2 Οι γυναικείοι Αγροτουρ. Συνεταιρισμοί	104 - 108
6.3 Στοιχεία για τους υπάρχοντες γυναικείους Αγροτουριστικούς Συνεταιρισμούς στην Ελλάδα.	109 - 134
6.4 Το Ελληνικό Δίκτυο για Πρωτοβουλίες Απασχόλησης Γυναικών	134 - 137

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΓΙΟΡΤΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

7.1 Οι γιορτές αγροτουρισμού στην Ελληνική ύπαιθρο	138 -141
7.2 Υπάρχουν παραδοσιακά προϊόντα;	142 - 142
7.3 Ένα γλυκό του κουταλιού ζητείται στο Μπέβερλι Χιλς	142 - 145
7.4 Η υποστήριξη και η προβολή τοπικών προϊόντων ένα ζήτημα εξαιρετικής σημασίας για μια περιοχή.	145 - 146

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	147 - 149
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	150 - 152

1. Εννοιολογικές διευκρινήσεις και παραδοχές ως προς τον τουρισμό και τις τουριστικές δραστηριότητες

1.1. Οι τρεις διαστάσεις του τουρισμού

Οι εννοιολογικές προσεγγίσεις και οι ορισμοί του τουρισμού ποικίλλουν (τουρισμός ως ανθρώπινη εμπειρία, ως κοινωνική συμπεριφορά, ως γεωγραφικό φαινόμενο, ως επιχείρηση και βιομηχανία κ.λπ.) ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο στο οποίο εξετάζεται πλαίσιο που αναφέρεται τόσο στους διάφορους επιστημονικούς/ερευνητικούς κλάδους (οικονομία, κοινωνιολογία, γεωγραφία κ.λπ.) όσο και στους διάφορους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς σχεδιασμού και πολιτικής (σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο).

Στον «επίσημο» ορισμό από την Παγκόσμια Οργάνωση Τουρισμού (ΠΟΤ 1981) ο τουρισμός θεωρείται μια δραστηριότητα που περιλαμβάνει κάθε είδους μετακινήσεις οι οποίες πραγματοποιούνται είτε διαμέσου διεθνών συνόρων (αλλοδαπός) είτε όχι (ημεδαπός) με διάρκεια πάνω από 24 ώρες και οι οποίες εφορμώνται από ποικίλα αίτια (εκτός των λόγων μετανάστευσης και τακτικής ημερήσιας απασχόλησης).

Γενικά μπορεί να ειπωθεί ότι ο τουρισμός είναι μια δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου που περιλαμβάνει ή συνεπάγεται μια σειρά από αλληλεξαρτώμενες διαδικασίες και δραστηριότητες:

- παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης υπηρεσιών και αγαθών (οικονομικές επιστήμες),
- αλληλεπίδρασης, επικοινωνίας, ανταλλαγών μεταξύ διαφόρων κοινωνικών ομάδων, διαφορετικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών (κοινωνιολογία, ανθρωπολογία, σημειωτική),
- χρήσης – δημιουργίας φυσικών διαθεσίμων, ανθρωπογενών (δομημένο περιβάλλον) και οικολογικών πόρων (οικολογία, αρχιτεκτονική κ.λπ.).

Ένα τέτοιο εννοιολογικό πλαίσιο διαγράφει τις τρεις διαστάσεις του τουρισμού και ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που καλούνται να καλύψουν οι διάφοροι επιστημονικοί κλάδοι, ο σχεδιασμός (χωροταξικός ή περιφερειακός), και κυρίως η διεπιστημονική προσέγγιση της τουριστικής ανάπτυξης.

(α) Πρώτη διάσταση. Διαδικασίες παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης υπηρεσιών και αγαθών

Η οικονομική διάσταση του τουρισμού εκφράζεται μέσα από μια σειρά ανταλλαγών (transactions) μεταξύ καταναλωτών (αγοραστών) και παραγωγών (πωλητών), προϊόντων και υπηρεσιών. Αγαθά και υπηρεσίες διαφόρων κατηγοριών από διάφορους τομείς διαμορφώνουν του τουριστικό προϊόν, που διατίθενται ενιαίο (ως πακέτο) ή καταναλώνεται μεμονωμένα υπό διάφορες μορφές (π.χ. μια εβδομάδα διακοπών σε κέντρο διακοπών, τριήμερη περιήγηση σε αρχαιολογικό χώρο κ.λπ.).

Το τουριστικό προϊόν (Τ.Π.) ως έννοια είναι από τις πιο δύσκολες να προσδιοριστεί. Περιλαμβάνει «χειροπιαστά» αγαθά και φυσικά αντικείμενα (ακτές, ξενοδοχεία κ.λπ.), που προσφέρονται για κατανάλωση στην τουριστική αγορά, αλλά και άυλα αγαθά (υπηρεσίες, οργανωτικά σχήματα, φιλοξενία), που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της τουριστικής εμπειρίας. Οι δύο κύριες κατηγορίες παραγόντων που επηρεάζουν τη διαμόρφωση του Τ.Π. αναφέρονται:

- στους σχετικούς με το χώρο υποδοχής παράγοντες που διαμορφώνουν την παραγωγική διάσταση (καταλύματα, πόροι έλξης, δίκτυα περιήγησης κ.λπ.) και
- στις εξωτερικές κυρίως επιδράσεις ή παράγοντες που διαμορφώνουν την καταναλωτική διάσταση (συνθήκες διεθνούς αγοράς προτιμήσεις καταναλωτών/τουριστών, Tour Operators, μάρκετινγκ κ.ά.)

Το Τ.Π. διαμορφώνεται, συμφωνείται και διατίθενται στην αγορά από συσχετίσεις και διεργασίες τριών παραγόντων:

- Την εικόνα (image) που έχει μια χώρα περιφέρεια ή τόπος προορισμού στην αγορά (θετική/ελκυστική, αρνητική κ.λπ.), η οποία υπάρχει και διατηρείται σταθερή ή μεταβάλλεται και ανανεώνεται συχνά.
- Το βαθμό ανταπόκρισης της προσφοράς (του πλέγματος των διατιθέμενων προϊόντων) στη ζήτηση. Πρόκειται για την προσαρμοστικότητα των σχετικών με τη διαμονή και τις δραστηριότητες του τουριστών υποδομών και ανωδομών, ή του εξοπλισμού και των υπηρεσιών στις απαιτήσεις της αγοράς.
- Τα μέσα και οι υποδομές (εγκαταστάσεις) προσπέλασης και διακίνησης στον τόπο προορισμού, που χαρακτηρίζονται και διακρίνονται ως προς το βαθμό ευκολίας/διευκόλυνσης, το χρόνο και το κόστος προσπέλασης.

Από μακροαναλυτική άποψη ο τουρισμός προσεγγίζεται μεθοδολογικά στα πλαίσια γενικών οικονομικών παραμέτρων, που αφορούν το ξένο συνάλλαγμα, τη δημιουργία εισοδήματος και απασχόλησης στην παραγωγική και καταναλωτική δομή (διασυνδέσεις με άλλους τομείς), τις επενδύσεις και την περιφερειακή ανάπτυξη. Οι βασικές ερωτήσεις επικεντρώνονται στον προσδιορισμό της σχετικής βαρύτητας των παραπάνω παραμέτρων και στην ανάλυση των μεταξύ τους σχέσεων στα πλαίσια εσωτερικών (εθνικό επίπεδο) και εξωτερικών παραγόντων και συνθηκών.

Η ανάλυση σε μικρο-επίπεδο έχει ως αντικείμενο τη μελέτη επιμέρους «μονάδων συμπεριφοράς», όπως σχήματα δαπανών και κατανάλωσης ορισμένων κατηγοριών του τουριστικού πληθυσμού, αποφάσεις και πρακτικές διεθνών πρακτόρων τουρισμού (Tour Operators), για την εξακρίβωση του τρόπου που επιδρούν στην οικονομία της εξεταζόμενης χωρικής μονάδας. Για παράδειγμα, ένα σχετικό ερώτημα για διερεύνηση θα ήταν πώς οι αγγλικοί Tour Operators επηρεάζουν ή διαμορφώνουν το είδος της ζήτησης, συγκεκριμένα οχήματα τουριστικής κατανάλωσης και παραγωγής ή χωρικής διάρθρωσης στην Κέρκυρα.

(β) Δεύτερη διάσταση: Διαδικασίες αλληλεπίδρασης, επικοινωνίας, ανταλλαγών μεταξύ διαφόρων κοινωνικών ομάδων, διαφορετικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών (κοινωνιολογία, ανθρωπολογία, σημειωτική).

Η κοινωνική –πολιτιστική διάσταση εκφράζεται μέσα από ορισμένες δραστηριότητες (π.χ. επισκέψεις μνημείων, συμμετοχή σε τοπικές γιορτές κ.λπ.) ή σχήματα συμπεριφοράς (πρότυπα κατανάλωσης, αξιών, αντιλήψεων) που περιλαμβάνουν ή συνεπάγονται διάφορες μορφές επικοινωνίας μεταξύ πληθυσμού υποδοχής και επισκεπτών. Επίσης εκφράζεται με το σύνολο εκείνων των στοιχείων (έθιμα και τρόποι ζωής) που συνιστούν το κοινωνικό milieu ή το genius loci μιας περιοχής.

Σε μακρο-επίπεδο ο τουρισμός αναλύεται από την άποψη ποσοτικών και ποιοτικών αλλαγών στα σχήματα συλλογικών κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων του πληθυσμού. Οι εξεταζόμενες αλλαγές αφορούν κυρίως:

- τα σχήματα αναψυχής-τουρισμού του πληθυσμού της χώρας και τους παράγοντες που τα διαμορφώνουν,
- τις επιδράσεις που ασκούν οι τρόποι συμπεριφοράς και ζωής αλλοδαπών τουριστών στο ντόπιο πληθυσμό υποδοχής.

Οι μικροκοινωνιολογικές απόψεις αφορούν ομάδες ή τοπικές κοινωνίες και αναφέρονται:

- στις κοινωνικές αλλαγές και επιπτώσεις, ως αποτέλεσμα διαφόρων μορφών επικοινωνίας ομάδων τουριστών και τοπικού πληθυσμού,
- στις αλλαγές στην κοινωνική δομή μιας κοινότητας (ως αποτέλεσμα των προηγούμενων επιπτώσεων), και, επιπλέον, στις επιπτώσεις που επιφέρουν οι αλλαγές στην οικονομική και φυσική δομή της κοινότητας.

Τα ζητήματα του κοινωνικού τουρισμού αναφέρονται κυρίως στις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν κατεξοχήν ο δημόσιος τομέας και οι φορείς Τ.Α. και αφορούν σειρά μέτρων κοινωνικής πολιτικής. Αυτού του είδους τα μέτρα διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: (1) μέτρα που αναφέρονται στα δικαιώματα των εργαζομένων για διακοπές (αριθμός ημερών αδείας, επιδόματα κ.λπ.) και στην ικανοποίηση αναγκών ορισμένων κατηγοριών πληθυσμού που καθορίζονται από κριτήρια ηλικίας ή κοινωνικής θέσης (παιδικές κατασκηνώσεις, ξενώνες νεότητας, υδροθεραπευτήρια κ.λπ.), (2) μέτρα που αναφέρονται στο σύνολο των αναγκών για αναψυχή του πληθυσμού της χώρας: πλαζ, πάρκα (αστικά, περιφερειακά, εθνικά), χώροι αθλητισμού, πολιτιστικές δραστηριότητες και (3) μέτρα που αναφέρονται στην ανάληψη, διαχείριση και εκμετάλλευση του τουριστικού προϊόντος από την τοπική αυτοδιοίκηση ή συλλογικούς τοπικούς φορείς (τουριστικές συνεργατικές οργανώσεις ή οργάνωση σε συνεταιριστική βάση της τουριστικής προσφοράς μιας περιοχής).

(γ) Τρίτη διάσταση: Διαδικασίες δημιουργίας και χρήσης πόρων (περιβαλλοντικών, φυσικών και ανθρωπογενών, όπως δομημένο περιβάλλον).

Οι περιβαλλοντικοί πόροι είναι σε μεγάλη έκταση φυσικοί και οικολογικοί. Πολλές δραστηριότητες του τουρισμού ή της υπαίθριας αναψυχής απαιτούν τέτοιους πόρους για να πραγματοποιηθούν, καταναλώνουν ένα μεγάλο φάσμα γήινων ή υδάτινων πόρων με ποικίλα χαρακτηριστικά ως προς την ικανότητα προσαρμογής σε διάφορης έντασης και τύπου τουριστική χρήση. Από την άλλη μεριά, οι ιδιότητες και οι συνθήκες του φυσικού-οικολογικού περιβάλλοντος οριοθετούν ορισμένες δυνατότητες και περιορισμούς ή ακόμα και τους όρους ως προς τον τύπο τουριστικής ανάπτυξης. Οι οικολογικές διαστάσεις του τουρισμού εκφράζονται λοιπόν: (1) μέσα από δραστηριότητες τουρισμού και υπαίθριας αναψυχής οικολογικού προσανατολισμού, δηλαδή δραστηριότητες που βρίσκονται σε συμβιωτική σχέση με τις οικολογικές αρχές της ανάπτυξης και (2)

μέσα από μια μεγάλη σειρά πόρων που διαμορφώνουν τοπία ή χώρους (sites) ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και διαφόρου βαθμού έλξης για τον τουριστικό πληθυσμό.

Σε μακρο-επίπεδο η ανάλυση αφορά αλλαγές σε συνολικά μεγέθη της περιβαλλοντικής δομής (δίκτυο οικισμών, γεωργική γη, φυσικές παράκτιες ή ζώνες προστασίας κ.λπ.). Σχετικά παραδείγματα βρίσκουμε σε τυπολογίες τουριστικών περιοχών που έχουν προταθεί από γεωγράφους (Pearce 1991) ή σε εθνικού επιπέδου μελέτες ανάλυσης τουριστικών πόρων (Κομίλης 1986).

Οι μικροαναλυτικές απόψεις αναφέρονται σε συγκεκριμένες φυσικές αλλαγές που πραγματοποιούνται στις χρήσεις γης, τα δίκτυα υποδομής, το φυσικό ή δομημένο περιβάλλον και το μικροκλίμα συγκεκριμένων χωρικών μονάδων. Επίκεντρο των αναλύσεων είναι ο τρόπος που ο τουριστικός φυσικός χώρος χρησιμοποιείται ως προϊόν κατανάλωσης από τους τουρίστες ή τους φορείς του τουρισμού, ο τρόπος ένταξης της τουριστικής υποδομής στη συνολική φυσική δομή μιας περιοχής.

1.2. Τουριστική αγορά, ζήτηση και προσφορά

Ως τουριστική αγορά εννοείται ένα δίκτυο εμπορικών σχέσεων και συναλλαγών μεταξύ πελατών/τουριστών και προμηθευτών/πωλητών τουριστικών προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών). Η ζήτηση και η προσφορά αποτελούν τις δύο κύριες συνιστώσες της τουριστικής αγοράς. Τα διάφορα τουριστικά προϊόντα (π.χ. προϊόντα οικοτουρισμού) διατίθενται και πωλούνται σε συγκεκριμένους χώρους της αγοράς (market places), σε ορισμένες χρονικές περιόδους και από διάφορους παράγοντες της τουριστικής βιομηχανίας (π.χ. Tour Operators, ταξιδιωτικούς πράκτορες κ.λπ.).

Η τουριστική ζήτηση αναφέρεται στην προθυμία και ικανότητα των καταναλωτών να πληρώσουν ή να προβούν σε συγκεκριμένες δαπάνες για την αγορά και κατανάλωση ορισμένων προϊόντων που προσφέρονται από τις διάφορες επιχειρήσεις της τουριστικής βιομηχανίας. Οι δύο βασικές πηγές της τουριστικής ζήτησης σε μια χώρα είναι οι ντόπιο κάτοικοι (εσωτερική ή τοπική αγορά) και οι επισκέπτες ξένων χωρών (εξαγωγική αγορά). Η τουριστική ζήτηση προσδιορίζεται ή διαμορφώνεται από ποικίλους παράγοντες, οικονομικούς (εισόδημα, κόστος διαμονής/ταξιδιού κ.λπ.), κοινωνικούς (εργασιακές συνθήκες/χρόνος διακοπών),

ψυχολογικούς (κίνητρα ανάρρωσης/ανάπαυσης, ενδυνάμωσης σχέσεων/επαφών κ.λπ.), που διαχρονικά μεταβάλλονται.

Ως προς τις μεταβολές τη φύση ή το χαρακτήρα της τουριστικής ζήτησης, ορισμένοι μελετητές (Schwaninger 1989) είχαν προβεί σε διαπιστώσεις και προδιαγραφές σχετικά με γενικές τάσεις και μελλοντικές κατευθύνσεις της ζήτησης (2000-2010) και προέβλεψαν ότι:

- Η ζήτηση θα συνεχίσει να αυξάνει αλλά και να διαφοροποιείται,
- Θα υπάρξει μεγαλύτερη εξειδίκευση και διαφοροποίηση/διαστρωμάτωση (segmentation) της αγοράς, με μεγαλύτερη ανάπτυξη των αποκαλούμενων «ενεργητικών» διακοπών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε σχέση με το μαζικό τουρισμό.
- Τα οργανωμένα ταξίδια ή τα πακέτα διακοπών (packaged holidays) θα διαμορφωθούν και θα προσαρμοστούν κατά τρόπο που να εξυπηρετούν μια πιο διαφοροποιημένη πελατεία (με μεγαλύτερες «ατομικές ελευθερίες», μέσω ρυθμίσεων και μετατροπών στη διάρθρωση του τουριστικού προϊόντος).

Η τουριστική προσφορά αναφέρεται στην ποσότητα, ποιότητα και ποικιλία των τουριστικών προϊόντων, αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται προς πώληση στην τουριστική αγορά με δεδομένες τιμές. Ως κύριοι παράγοντες διαμόρφωσης της προσφοράς σε μια χώρα ή περιοχή τουριστικού προορισμού θεωρούνται:

- το μέγεθος, η ποικιλία και τα χαρακτηριστικά των διατιθέμενων πόρων τουριστικής κατανάλωσης (φυσικοί, πολιτιστικοί κ.λπ.),
- τα διατιθέμενα κεφάλαια και οι επενδύσεις για έργα τουριστικής ανωδομής και υποδομής και για τη διαμόρφωση γενικά ελκυστικών προϊόντων,
- τα οργανωτικά σχήματα τουριστικού σχεδιασμού των αρμόδιων δημόσιων και ιδιωτικών φορέων (συγκεκριμένα, η εμπειρία και η αποτελεσματικότητά τους).

Μια ενδιαφέρουσα και ενιαία προσέγγιση των παραγόντων και χαρακτηριστικών της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς στο πλαίσιο της συνολικής τουριστικής αγοράς αναλύεται από τον Murphy (1985) και παρουσιάζεται συνοπτικά στο Διάγραμμα Ι. Ειδικότερα, κρίνουμε σκόπιμο να επισημάνουμε εδώ δύο σχετικά με τουριστικό προϊόν ζητήματα. Το πρώτο αφορά στους τρεις κύριους παράγοντες που το συγκροτούν: τον παράγοντα «περιβαλλοντικοί πόροι έλξης του τουρίστα», τον παράγοντα

«ανωδομές/υποδομές/υπηρεσίες εξυπηρέτησής του» και τον παράγοντα «δίκτυα προσπέλασης/διακίνησης του τουρίστα στον τόπο προορισμού». Το δεύτερο ζήτημα αφορά το οικοτουριστικό προϊόν *per se*, για το οποίο επισημαίνεται ότι δεν διαφοροποιείται από αυτό του τουρισμού ως προς τους παράγοντες συγκρότησής του. Η μόνη διαφορά εντοπίζεται στη βαρύτητα και την ιδιαίτερη σημασία που αποκτά ο πρώτος παράγοντας, οι περιβαλλοντικοί πόροι έλξης.

1.3 ΟΙ ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η επιλογή των νέων μορφών ανάπτυξης στο χώρο του τουρισμού είναι μια διαδικασία, η οποία υπαγορεύει κάθε φορά από κάποιες συγκεκριμένες ανάγκες που δημιουργούνται στα πλαίσια της οικονομικο – κοινωνικής πολιτικής κάθε σύγχρονου κράτους. Εξαρτάται δε από μια σειρά παραμέτρων, οι κυριότερες από τις οποίες είναι οι ακόλουθες:

- Ο επιδιωκόμενος στόχος του κράτους ή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας (λ.χ. αύξηση των συναλλαγματικών εσόδων ή άσκηση κοινωνικής πολιτικής).
- Ο κορεσμός κάποιων παλιών και παραδοσιακών μοντέλων ανάπτυξης (λ.χ. η αποκλειστική προσφορά ήλιου, θάλασσας, αρχαιολογικών χώρων κλπ.)
- Η εξυπηρέτηση συγκεκριμένων ειδικών κοινωνικών κατηγοριών (όπως λ.χ. οι ανάπηροι, η τρίτη ηλικία, κλπ)

Στα πλαίσια αυτά ο διεθνής αλλά και ο ελληνικός τουρισμός για καθένα από τους παραπάνω αναφερόμενους λόγους ξεχωριστά και για όλους μαζί, προχωρούν τα τελευταία χρόνια σε κάποιες νέες επιλογές μορφών τουριστικής ανάπτυξης κύριοι στόχοι των οποίων είναι:

- α) Η αποκόμιση μεγαλύτερων συναλλαγματικών ωφελημάτων
- β) Η δυνατότητα αντιμετώπισης του ισχυρού διεθνούς ανταγωνισμού
- γ) Η στροφή σε μορφές τουρισμού που δεν ρυπαίνουν το περιβάλλον
- δ) Η προσπάθεια παροχής τουριστικών υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών των σύγχρονων τουριστών, που κάθε άλλο παρά τυποποιημένες είναι.
- ε) Η προσπάθεια αξιοποίησης του ελεύθερου των τουριστών με βάση τις σύγχρονες κοινωνικές και ψυχολογικές τους ανάγκες.

ζ) Ο εκσυγχρονισμός του θεσμού και η κάλυψη των νέων απαιτήσεων του κοινού.

Μερικές από τις πλέον σύγχρονες μορφές τουριστικής ανάπτυξης, που έχουν τροχοδρομηθεί κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια διεθνώς - και ήδη απασχολούν το ενδιαφέρον και της ελληνικής τουριστικής πολιτικής τόσο από την πλευρά του κράτους όσο και των ιδιωτών είναι οι επόμενες.

1) Ο συνεδριακός τουρισμός, που αποτελεί βασική νέα μορφή ανάπτυξης, γιατί είναι συναλλαγματικά προσοδοφόρος, αφού μπορεί να ασκείται όχι μόνο στις περιόδους αιχμής (συμβάλλοντας στη λύση της εποχικότητας του τουρισμού και των τουριστικών επαγγελμάτων), ενώ συνακόλουθα αφορά επί το πλείστον τις υψηλές κατηγορίες τουριστικών καταλυμάτων και συμβάλει σημαντικά στη διεθνή προβολή κάθε χώρας.

2) Ο τουρισμός κρουαζιερόπλοιων, ο οποίος για μια σειρά χωρών με θαλάσσιο τουρισμό, όπως λ.χ. η Ελλάδα, είναι εξαιρετικά σημαντικός, αφού υπάρχει υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών και συνεπώς αποτελεί κατεξοχήν επιλεκτική μορφή. Ο τουρισμός κρουαζιερόπλοιων δεν μπορεί από τη φύση του να έχει τον ίδιο οξύ ανταγωνισμό όπως κάποιες άλλες μορφές υπάρχουν χώρες που είτε γεωφυσικά είτε από αδυναμία δε αναπτύσσουν αυτή την μορφή και τέλος, ενδιαφέρει συνήθως μόνο τις υψηλόμισθες κοινωνικές κατηγορίες. Άρα γίνεται αντιληπτό ότι ο τουρισμός κρουαζιερόπλοιων συμβάλλει σημαντικά στην εισροή συναλλάγματος.

3) Ο ιαματικός - θερμαλιστικός τουρισμός, που η ανάπτυξη του στο μέλλον προβλέπεται ραγδαία, αφού έχει συνεχή τουριστική ροή όλο το χρόνο, και δέχεται μικρές διεθνολογικές επιδράσεις σε περιπτώσεις κρίσεων. Συμβαδίζει με μια γενικότερη στροφή του διεθνούς πληθυσμού στις φυσικές θεραπευτικές αγωγές και τέλος συνδέεται αναπόσπαστα με τις διακοπές - ξεκούραση που τα τελευταία χρόνια έχουν αποκτήσει ξεχωριστή σπουδαιότητα.

4) Ο κοινωνικός τουρισμός, εφαρμόστηκε καθυστερημένα στη χώρα μας αλλά έχει μεγάλη σημασία σε νέα μορφή. Αυτό γίνεται αμέσως αντιληπτό αν αναλογιστούμε ότι αφορά τις χαμηλόμισθες κοινωνικές κατηγορίες και έχει ουσιαστικά κοινωνικό και ανθρωπιστικό περιεχόμενο, αφού εξυπηρετεί σημαντικά στην εξάλειψη των προβλημάτων του τουριστικού κλάδου ενώ παράλληλα «αγκαλιάζει» όπως συμβαίνει στη χώρα μας - και κοινωνικές κατηγορίες που έχουν πραγματικά ανάγκη ενίσχυσης.

5) Ο τουρισμός αναπήρων, ο οποίος εκτός από το κοινωνικό του περιεχόμενο είναι σημαντική μορφή ανάπτυξης, διότι προϋποθέτει ειδική παροχή υπηρεσιών, και συνήθως απαιτεί και συνοδεύονται άτομα. Τέλος ο τουρισμός αναπήρων μπορεί να δουλεύει σε εκτός αιχμής περιόδους.

6) Ο αθλητικός τουρισμός, που τα τελευταία χρόνια με τη μεγάλη ανάπτυξη των σπορ, την επέκταση των διεθνών αθλητικών διοργανώσεων, έχει αποκτήσει σημαντικό οικονομικό και διεθνολογικό ενδιαφέρον που καμία χώρα δεν το αγνοεί πλέον.

7) Ο θρησκευτικός τουρισμός, του οποίου η ανάπτυξη κερδίζει ολοένα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον και όχι μόνο για τα μητροπολιτικά θρησκευτικά κέντρα (λ.χ. η Μέκκα, τα Ιεροσόλυμα, η Τήνος στην Ελλάδα) αλλά και σαν παράλληλη αυτόνομη τουριστική δραστηριότητα.

Υπάρχουν βέβαια και άλλες ήσσονος σημασίας νέες μορφές τουριστικής ανάπτυξης που δεν τις αναφέρουμε εδώ. Βασική όμως μορφή και για τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια είναι αυτή του λεγόμενου αγροτουρισμού που αποτελεί και το αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

1.4 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟ - ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ανάμεσα στις νέες μορφές τουρισμού για τις οποίες έγινε λόγος παραπάνω, μια τέτοια μορφή τουριστικής ανάπτυξης που παρουσιάζει μάλιστα εξαιρετικό ενδιαφέρον είναι και ο αγροτο - τουρισμός ή αλλιώς ονομαζόμενος αγροτικός τουρισμός.

Η νέα αυτή μορφή τουριστική ανάπτυξης χαρακτηρίζεται από το ότι δημιουργείται και αναπτύσσεται σε μη αστικό χώρο και ότι αποτελεί δραστηριότητα κυρίως, εκείνων, που απασχολούνται στο πρωτογενή τομέα της παραγωγής.

Πιο συγκεκριμένα ο αγροτουρισμός είναι οι διάφορες τουριστικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας, οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής που αναπτύσσονται σε αγροτικό χώρο από ανθρώπους που απασχολούνται στη γεωργία. Βασικό σκοπό έχει να δώσει εναλλακτικές λύσεις στην απασχόληση των γεωργών και να βελτιώσει το εισόδημά τους.

Η δραστηριότητα αυτή κίνησε από το 1983 το ενδιαφέρον του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.) που αφού για τη μελέτη του θέματος συνέστησε ένα διωπηρεσιακό όργανο, εκπόνησε στη συνέχεια το θεσμικό πλαίσιο για το εγχείρημα αυτό, που ξεκίνησε από το 1984 στην Πέτρα της Μυτιλήνης, με

τη μορφή του γυναικείου αγροτουριστικού συνεταιρισμού, για να ακολουθήσουν στη συνέχεια με την ίδια μορφή υπόλοιποι συνεταιρισμοί. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι το πρόγραμμα ίδρυσης του «Αγροτικού Συνεταιριστικού Γραφείου Τουρισμού και Ταξιδιών της Λέσβου» χρηματοδοτήθηκε σαν πρότυπη ενέργεια από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων προωθεί την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στις ορεινές, μειονεκτικές περιοχές που έχουν τη βασική υποδομή και τις δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης, εφαρμόζοντας σχετικό πρόγραμμα σύμφωνα με το οποίο δίνονται οικονομικές ενισχύσεις σε γεωργούς για την πραγματοποίηση αγροτουριστικών, αγροβιοτεχνικών δραστηριοτήτων στη γεωργική τους εκμετάλλευση.

Μέσα από το πρόγραμμα αγροτουρισμού καταβάλλεται προσπάθεια για την οργάνωση και λειτουργία μια σειράς δραστηριοτήτων στη Κοινότητα ή στην περιοχή. Οι δραστηριότητες αυτές παρέχουν στον επισκέπτη άνετη διαμονή, αναψυχή, ξεκούραση, δυνατότητες για άθληση κ.α. και είναι :

- ❖ Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια - διαμερίσματα
- ❖ Εστιατόρια οικογενειακής μορφής με τοπική παραδοσιακή κουζίνα
- ❖ Χώροι για άθληση
- ❖ Χώροι αναψυχής σε περιοχές με φυσικές ομορφιές
- ❖ Πολιτιστικές εκδηλώσεις
- ❖ Εργαστήρια παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης με χαρακτηριστικά της τοπικής παράδοσης ή και ειδών διατροφής που αξιοποιούν τα ντόπια προϊόντα.

Οι αγρότες και οι αγρότισσες που πραγματοποιούν αγροτουριστικές δραστηριότητες παρακολουθούν υποχρεωτικά εκπαιδεύσεις επαγγελματικής κατάρτισης σε τομείς ανάλογους με την απασχόλησή τους, ώστε να αποκτήσουν επαγγελματική ικανότητα για να παρέχουν στους τουρίστες καλές υπηρεσίες και προϊόντα ποιότητας.

Ο αγροτουρισμός στοχεύει σε δύο παράλληλους στόχους οι οποίοι είναι:

- α) Αφενός για τον τουρίστα στη δυνατότητα να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση, έξω από πλαίσιο του αναπτυγμένου τουρισμού, μέσα σ'ένα φιλόξενο κλίμα που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποί της.

β) Και αφετέρου για τον επαγγελματία η ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος με την εκμετάλλευση καταλυμάτων και με την τροφοδοσία των επισκεπτών των καταλυμάτων του, με προϊόντα της ντόπιας αγροτικής παραγωγής και της τοπικής λαϊκής τέχνης.

Κάτω από αυτήν την οπτική γωνία, ο αγροτουρισμός αποτελεί μια πραγματικά σημαντική μορφή τουριστικής ανάπτυξης που στοχεύει ανάμεσα στα άλλα:

1. Στον συνδυασμό συνεργασίας των τριών τομέων της παραγωγής μιας χώρας (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής).
2. Στην περιφερειακή ανάπτυξη, αφού η ύπαρξή του αποτελεί σημαντικό λόγο δημιουργίας αναπτυξιακών έργων υποδομής και ανωδομής που πιθανά να καθυστερούσαν για μεγάλα χρονικά διαστήματα.
3. Στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων.
4. Στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου των περιοχών αυτών και στη συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων τους από τον τουρισμό.
5. Στην ουσιαστική γνωριμία με τη φύση και την απομακρυσμένη πολιτιστική κληρονομιά.
6. Στη γνωριμία και διάδοση προϊόντων προερχόμενων από τη χειροτεχνία και τη βιοτεχνία.
7. Στην ψυχολογική ικανοποίηση του τουρίστα αφού αποφεύγει το συνωστισμό, το θόρυβο, την αισχροκέρδεια, κλπ. των αναπτυγμένων και δη των κορεσμένων τουριστικών περιοχών.
8. Τέλος, στη δυνατότητα του τουρίστα, να παίζει διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους από τους συνηθισμένους της καθημερινής τους ζωής.

1. 5. Οι Δραστηριότητες στον Αγροτουρισμό

Ο αγροτουρίστας δεν αναζητά τις παθητικές διακοπές.

Η παραμονή στην ύπαιθρο μπορεί να εμπλουτισθεί με ποικίλες δραστηριότητες, με τα λεγόμενα «σπορ κοντά στη φύση» ή «σπορ περιπέτειας». Ένα ορμητικό ποτάμι μπορεί να είναι μια θαυμάσια ευκαιρία για την διοργάνωση αθλημάτων όπως το ράφτινγκ ή το κανό. Τα περιπατικά μονοπάτια που διασχίζουν περιοχές της χώρας, όπως το Ε4 ή Ε9 αφορμή για τη διοργάνωση ομάδων πεζοπορίας. Το

Trekking , η ορειβασία, το ποδήλατο ή η κατάβαση βουνού, η τοξοβολία, η ιππασία όλες οι μορφές δραστηριοτήτων, που συνδυάζουν τον τουρισμό περιπέτειας με την ενεργή συμμετοχή και δράση στη φύση, μπορούν να συμβάλλουν στον εμπλουτισμό του αγροτουριστικού «πακέτου».

Ιδιαίτερη θέση όμως κατέχουν στον αγροτουρισμό οι δραστηριότητες που αξιοποιούν τα πολιτιστικά, θρησκευτικά, λαογραφικά, αρχιτεκτονικά, γαστρονομικά στοιχεία της περιοχής. Έτσι η αξιοποίηση για τη δυνατότητα επίσκεψης και ξενάγησης σε παλιά μοναστήρια, εκκλησίες, γεφύρια, οινοποιεία, τυροκομία εργαστήρια χειροτεχνίας, η συμμετοχή σε πανηγύρια και τοπικές γιορτές, στο μάζεμα της ελιάς ή του τρύγου, ακόμα και τα μαθήματα τοπικής κουζίνας, όλα μπορούν να προσδώσουν στον Αγροτουρισμό την ξεχωριστή τοπική ταυτότητα και να τον αναδείξουν σε μοναδικό προϊόν. Στον Αγροτουρισμό είναι σαφές πως αναζητάμε την αυθεντικότητα και τη μοναδικότητα σε κάθε της μορφή και έκφραση. Η Ελλάδα διαθέτει μια σημαντική και αξιόλογη ποικιλομορφία στα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά, που την κάνουν μια χώρα μοναδική. Βασιζόμενη σε αυτό μπορεί να αναδείξει αυτή την πολυμορφία χωρίς λόγο να υιοθετεί αντιγραφές και να ομοιογενοποιεί το προϊόν του Αγροτουρισμού. Στην Ελλάδα υπάρχει ένα ανεκμετάλλευτο δυναμικό που μπορεί να δημιουργήσει ένα εξειδικευμένο μοντέλο Αγροτουρισμού για κάθε περιοχή. Δεν υπάρχει λοιπόν κανένας τρόπος να μιμείται αντίστοιχα μοντέλα αλλά ούτε και να εφαρμόζει ένα συγκεκριμένο μοντέλο Αγροτουρισμού σε μια ενιαία κλίμακα. Είτε πρόκειται για καταλύματα, είτε για επιχειρήσεις ή για όποιες δραστηριότητες Αγροτουρισμού, η διαφορά έγκειται στο να ανακαλύψουμε τα μοναδικά, πρωτότυπα στοιχεία της κάθε περιοχής, τους πόρους που κανείς ακόμα δεν έχει αναδείξει ή δεν έχει σκεφθεί να αξιοποιήσει. Όσο πιο πρωτότυπα, τόσο καλύτερα αναδεικνύουμε τον Αγροτουρισμό στην ιδιαίτερη και ποιοτική μορφή του. Η φαντασία και η έρευνα παίζουν μεγάλη σημασία σ' αυτή την προσπάθεια. Η αναβίωση των παραδόσεων του τόπου, τα ξεχασμένα έθιμα ή τα μουσικά ακούσματα, οι αρχιτεκτονικές τάσεις, οι παλιές τέχνες, τα μνημεία που σκέπασε ο χρόνος, η συμβολή των ηλικιωμένων να θυμηθούν παλιές συνήθειες, ιστορίες, ίχνη, μονοπάτια, συνταγές, παρασκευή ποτών. Τα πάντα στον Αγροτουρισμό έχουν σημασία και μόνο οι ντόπιοι μπορούν να τα εντοπίσουν και να τα αναδείξουν. Η χώρα έχει το μοναδικό προνόμιο να

διαθέτει ανεξάντλητους πόρους που διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή, σπάνια φυσική ομορφιά, ιστορία, παράδοση, γαστρονομία, αρχιτεκτονική, παραδοσιακές τέχνες, μουσική παράδοση, πολιτισμό, θρησκευτικά μνημεία, χωριά, παραδοσιακούς οικισμούς, βιότοπους, υγροβιότοπους, χλωρίδα και πανίδα, θρύλους, παραδόσεις, τοπικές γιορτές, πανηγύρια, θάλασσες, δάση, βουνά, μονοπάτια, φαράγγια, όλα σχηματίζουν ένα σπάνιο μωσαϊκό, ένα πολύχρωμο καλειδοσκόπιο παραστάσεων, εικόνων και εμπειριών δημιουργώντας έναν τόπο ευλογημένο. Τα πλεονεκτήματα είναι πως, η Ελλάδα απ'άκρη σ'άκρη διαφέρει. Είναι μια χώρα με μοναδικότητα και ανομοιογένεια κι αυτό στον Αγροτουρισμό δίνει το πλεονέκτημα ανάδειξης αυτής της μοναδικότητας.

Μέσα από την ανάδειξη ενός τοπικού μοντέλου Αγροτουρισμού, που θα προκύψει από μια εξειδικευμένη μελέτη και καταγραφή, καλλιεργούμε τον μύθο του χωριού που τόσο έχουμε ανάγκη, την επιστροφή στις ρίζες και την πολιτιστική κληρονομιά μας, την επαφή με το σημείο αναφοράς μας. Μπορούμε να βασίζουμε τον Αγροτουρισμό πάνω στα πετυχημένα μοντέλα άλλων χωρών, όμως σίγουρα τα τοπικά χαρακτηριστικά μπορούν να διαμορφώσουν τον Αγροτουρισμό προσαρμοσμένο πάνω στις δικές μας ανάγκες, τις ιδιαιτερότητες και τα πλεονεκτήματα του κάθε τόπου.

1.6 Το προφίλ του Αγροτουρίστα

Ποιο είναι το κοινό που επιλέγει τον αγροτουρισμό; Ποιες είναι οι προτιμήσεις και τα κίνητρα των ανθρώπων, που η διαμονή στη φύση και η επιστροφή σε έναν τρόπο ζωής πιο ήρεμο και παραδοσιακό τους συγκινεί τόσο ώστε, να αντιπροσωπεύουν ένα ολόκληρο τμήμα της αγοράς; Οι αγροτουρίστες αναζητούν ξεκούραση, χαλάρωση σε ένα ήρεμο περιβάλλον, σε μια προσπάθεια να αποκοπουν προσωρινά από την αστική τους καθημερινότητα. Επιζητούν την επαφή με την φύση, προκειμένου να γνωρίσουν τόσο την αγροτική ζωή όσο και τους αγρότες, τους ντόπιους που θα τους μνήσουν σε ένα διαφορετικό και άγνωστο για πολλούς από αυτούς τρόπο ζωής. Θέλουν να απολαύσουν την αυθεντικότητα της επαρχιακής ζωής, την ανεπιτήδευτη φιλοξενία, την καθαρότητα του τοπίου και την καθαριότητα του περιβάλλοντος, τα παραδοσιακά, σπιτικά εδέσματα, να

γίνουν κοινωνοί σε μια ζωή που έχει να τους πει πολλά για το κοντινό παρελθόν τους. Οι τουρίστες αυτοί θεωρούνται πολυταξιδεμένοι και έμπειροι. Είναι άτομα που έχουν ήδη γευθεί τους τουριστικούς προορισμούς με την μορφή του μαζικού τουρισμού και κορεσμένοι από το συγκεκριμένο πρότυπο, αναζητούν στον προορισμό μια νέα διάσταση, εντρυφώντας στην πολιτιστική και φυσιολατρική του υπόσταση αλλά και στην δυνατότητα για ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία.

Οι αγροτουρίστες ανήκουν σε ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα. Σε χώρες της Ευρώπης που ο αγροτουρισμός έχει παράδοση δεκαετιών, αποτελεί έναν τρόπο ζωής, ο οποίος απευθύνεται σε όλη την οικογένεια και διεκδικεί το ήμισυ των ετήσιων οικογενειακών διακοπών. Τα νεότερα άτομα είναι αυτά που προτιμούν να συνδυάζουν το πακέτο αγροτουρισμού με «σπορ περιπέτειας», ενώ οι μεγαλύτεροι με πιο ήπιες δραστηριότητες, με περιηγήσεις πολιτιστικού, θρησκευτικού, λαογραφικού κλ.π. περιεχομένου.

Από τα σπουδαιότερα όμως χαρακτηριστικά που διακρίνουν τα άτομα που επιλέγουν τον αγροτουρισμό είναι το υψηλό οικονομικό αλλά και μορφωτικό τους επίπεδο. Τα άτομα αυτά θεωρούνται ότι έχουν αυξημένη οικολογική συνείδηση, πολυποίκιλα ενδιαφέροντα, διάθεση για μόρφωση και πολιτιστική προσέγγιση. Δεν παρασύρονται από τον μιμητισμό και τα πρότυπα της καταναλωτικής κοινωνίας, είναι εκλεπτυσμένοι και με υψηλές απαιτήσεις ως προς την ποιότητα και το επίπεδο των υπηρεσιών που τους παρέχονται. Σε όλο τον κόσμο ο αγροτουρίστας θεωρείται ποιοτικός, υψηλών προδιαγραφών και σημαντικής αγοραστικής δύναμης. Ξέρει ακριβώς τι ζητάει και δεν αρκείτε σε καταστάσεις που δεν τον ικανοποιούν.

Μήπως οι προοπτικές που δίνει ο αγροτουρισμός, μπορούν να γίνουν μεταξύ άλλων, η διέξοδος που αναζητάει ο ελληνικός τουρισμός στην προσέλκυση επιλεκτικού και υψηλού επιπέδου τουρισμού;

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

2.1. Η Αγροτική Πολιτική της Ε.Ε. (Ε.Ο.Κ.)

Ευθύς εξαρχής με την ιδρυτική Πράξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έγινε αντιληπτή η σπουδαιότητα της γεωργίας για την οικονομία της Κοινότητας και κατά επέκταση για την ευρωπαϊκή εννοποίηση.

Όμως ενώ για την πραγματοποίηση μιας κοινής αγοράς για τα βιομηχανικά προϊόντα υπήρχαν συγκεκριμένοι παράγοντες και παράμετροι – οι οποίες έπρεπε να προσεχθούν – στο θέμα της δημιουργίας μιας κοινής αγοράς για τη γεωργία, έπρεπε να ληφθούν υπόψη και να δοθούν λύσεις σ' ένα πλήθος προβλημάτων. Τέτοιου είδους προβλήματα ήταν και είναι η ισχύουσα διαφορετική γεωργική πολιτική κάθε χώρας, όπως οι ποικίλες γεωγραφικές, οικονομικές και φυσικές συνθήκες – από τις οποίες εξαρτάται αποφασιστικά το μεγαλύτερο μέρος της γεωργικής παραγωγής – οι έντονες διακυμάνσεις τιμών για τον καταναλωτή και η εισοδηματική αβεβαιότητα για τον παραγωγό και πολλά άλλα επιμέρους προβλήματα.

Για την ενιαία αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων καθώς και για την επίτευξη κοινής γεωργικής αγοράς, αποφασίστηκε η δημιουργία μιας κοινής γεωργικής πολιτικής. Οι κυριότεροι στόχοι της καθορίστηκαν με τη Συνθήκη της Ρώμης το Μάρτιο του 1957, η οποία αποτέλεσε την ιδρυτική συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και στο άρθρο 39 προσδιορίζει τους στόχους της, στους επόμενους:

- στην αύξηση της παραγωγικότητας,
- στην εξασφάλιση δίκαιου βιοτικού επιπέδου στο γεωργικό πληθυσμό, ιδίως για την ανύψωση των ατομικών εισοδημάτων αυτών που εργάζονται στη γεωργία,
- στη σταθεροποίηση των αγορών,
- στην εξασφάλιση του εφοδιασμού των καταναλωτών,
- και στην εξασφάλιση λογικών τιμών κατανάλωσης.

Στη συνέχεια με τη Συνδιάσκεψη στη Steesa της Ιταλίας τον Ιούλιο του 1958, μετά από αντιπαραβολή της αγροτικής πολιτικής των έξι μέχρι τότε κρατών-μελών της Ε.Ε. (Ε.Ο.Κ.) (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο και Ολλανδία), τέθηκαν οι πρώτες κατευθυντήριες γραμμές της κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Πάνω σ' αυτήν ακριβώς τη βάση και μετά από προτάσεις της Επιτροπής το Δεκέμβριο του 1960 το Συμβούλιο εξέδωσε τις αρχές, για τη δημιουργία της «πράσινης Ευρώπης», οι οποίες συνοψίζονται στις επόμενες:

- στη δημιουργία ενιαίας αγοράς, που σημαίνει ελεύθερη κυκλοφορία των

γεωργικών αγαθών μεταξύ των κρατών- μελών,

- στην κοινοτική προτίμηση, με την οποία δίδεται προτεραιότητα στη διάθεση της εγχώριας παραγωγής, σε επίπεδο εθνικών αγορών,

- στη χρηματοδοτική αλληλεγγύη.

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (εφεξής ΚΑΠ), η οποία έκανε την εμφάνισή της ανάμεσα στο 1967-1968 μετά από μία μεταβατική περίοδο πέντε ετών, είναι σήμερα έξω από κάθε αμφιβολία η πιο ολοκληρωμένη πολιτική της Κοινότητας, η δε δράση της κατευθύνεται σε τρεις σημαντικούς τομείς:

α) την πολιτική των αγορών και των τιμών,

β) τη διαρθρωτική πολιτική,

γ) και την πολιτική, έναντι των τρίτων χωρών.

Για την πραγμάτωση της κοινής γεωργικής αγοράς και συγκεκριμένα της πολιτικής των αγορών και των τιμών της για τα αγροτικά προϊόντα, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η κοινή οργάνωση αυτής. Προαπαιτούνται δηλαδή κοινές τιμές, κοινούς κανόνες ανταγωνισμού, σταθερές νομισματικές ισοτιμίες, προστασία εσωτερικής αγοράς, πρόληψη διακυμάνσεων, κ.λπ..

Για την κοινή όμως οργάνωση της γεωργικής αγοράς απαραίτητη προϋπόθεση ήταν ένα ενιαίο Ευρωπαϊκό νόμισμα, το οποίο όμως δεν υπήρχε σε όλα τα Κράτη- μέλη. Έτσι οι κοινές γεωργικές τιμές καθορίζονταν με βάση μια κοινοτική μονάδα και μετά μετατρέπονταν στα διάφορα εθνικά νομίσματα. Μέχρι το 1979 –δηλαδή- σαν κοινή νομισματική μονάδα χρησιμοποιούνταν η λεγόμενη Ευρωπαϊκή λογιστική μονάδα.

Το Μάρτιο όμως του 1979 υπήρξε μια σημαντική αλλαγή. Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά η E.C.U. (EUROPEAN CURRENCY UNIT) . Η E.C.U. ακόμη και σήμερα αποτελεί το επίσημο κοινοτικό νόμισμα και δίνει λύσεις στα παρουσιαζόμενα προβλήματα του καθορισμού ενιαίων (κοινών) τιμών.

Η ποικιλία των αγροτικών προϊόντων δημιουργεί αναπόφευκτα την ύπαρξη πολλών και διαφορετικών οργανώσεων της αγοράς. Μια σωστή όμως και πλήρης οργάνωση της αγοράς προϋποθέτει τα ακόλουθα:

1. τον κοινό καθορισμό ενδεικτικών τιμών, οι οποίες εξασφαλίζουν τον παραγωγό και προσδιορίζονται κατά την αρχή κάθε έτους,
2. την κοινή στήριξη των τιμών με τη λειτουργία μηχανισμών παρέμβασης. Η παρέμβαση αυτή οφείλεται να πραγματοποιείται σε περιπτώσεις όπου υπάρχει κίνδυνος μείωσης των τιμών και συγκεκριμένα μείωση της τιμής αγοράς. Δηλαδή σε περιπτώσεις όπου η τιμή που καταβάλλεται στον παραγωγό βρίσκεται σε επίπεδο χαμηλότερο από αυτό της ενδεικτικής τιμής. Στόχος η σταθεροποίηση της αγοράς με τη στήριξη των τιμών,
3. την κοινή ρύθμιση εισαγωγών – εξαγωγών, της οποίας οι στόχοι κατευθύνονται τόσο για την προστασία των παραγωγών, όσο και των καταναλωτών της Κοινότητας.

Στις εισαγωγές ο μηχανισμός δουλεύει ως εξής :

Όταν οι διεθνείς τιμές πέσουν κάτω από ένα ελάχιστο επίπεδο, το οποίο ονομάζεται «τιμή κατωφλίου» ή «τιμή αναφοράς», οι εισαγωγείς επιβαρύνονται εκτός από τους δασμούς και από ένα μεταβλητό τέλος, που ονομάζεται αντισταθμιστική εισφορά. Αντίστροφα για τις εξαγωγές, όταν οι κοινοτικές τιμές είναι ψηλότερες από τις διεθνείς, για να εξαχθούν τα πλεονάσματα, η Κοινότητα πληρώνει τις λεγόμενες αποδόσεις, που καλύπτουν τη διαφορά μεταξύ κοινοτικών και διεθνών τιμών. Όταν όμως οι κοινοτικές τιμές είναι πιο συμφέρουσες από τις διεθνείς, και υπάρχει ανεπάρκεια στη διεθνή αγορά, τότε προβλέπεται η λεγόμενη «ρήτρα ανεπάρκειας» για ν' αποθαρρύνονται οι εξαγωγές και να προτιμώνται οι κοινοτικοί καταναλωτές και

4. την κοινή χρηματοδότηση και διαχείριση αγορών. Και αυτό γιατί κοινή χρηματοδότηση σημαίνει ότι οι αγρότες της Κοινότητας έχουν τις ίδιες εγγυήσεις για τα ίδια προϊόντα και απαγορεύονται οι εθνικές επεμβάσεις για στήριξη των τιμών ή για ενίσχυση του εισοδήματος των αγροτών. Αντίστροφα, οι πόροι από τη διαχείριση των αγροτικών αγορών, κυρίως οι αντισταθμιστικές εισφορές, αποτελούν έσοδο της Κοινότητας και πρέπει να καταβάλλονται στο κοινό ταμείο από τις κρατικές αρχές που τις εισπράττουν.

Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού & Εγγυήσεων (F.E.O.G.A.)

Ένας άλλος μηχανισμός που παρουσιάζει εξαιρετικά ενδιαφέρον και έχει μεγάλη σπουδαιότητα είναι το «Ευρωπαϊκό

Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων» (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.) πιο γνωστό σαν F.E.O.G.A.. Με τη λειτουργία του συντελεί στην πληρέστερη οργάνωση της ΚΑΠ αφού αφορά τη χρηματοδότηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Η Συνθήκη της Ρώμης είχε προβλέψει την ίδρυση του F.E.O.G.A.. Το ταμείο αυτό απορροφά το μεγαλύτερο μέρος του Κοινοτικού Προϋπολογισμού (σε ποσοστό που κυμαίνεται από 60 έως 70%) και το έτος 1985 για παράδειγμα διαχειρίστηκε έναν προϋπολογισμό της τάξης των 20,5 δις ECU περίπου.

Το κοινοτικό αυτό όργανο χρηματοδότησης της γεωργίας περιλαμβάνει δύο τμήματα: α) το τμήμα των εγγυήσεων. Το τμήμα αυτό είναι αρμόδιο για τη χρηματοδότηση των κοινοτικών δαπανών που προκύπτουν από την πολιτική των αγορών και τιμών και β) το τμήμα προσανατολισμού. Το τμήμα αυτό είναι αρμόδιο για τη χρηματοδότηση δαπανών σχετικά με τα μέτρα της γεωργικής διαρθρωτικής πολιτικής.

Αντίθετα από ότι συμβαίνει με τις δαπάνες του τμήματος εγγυήσεων, οι δαπάνες του τμήματος προσανατολισμού, είναι κυρίως δαπάνες συγχρηματοδότησης και κατά κανόνα η Κοινότητα συμμετέχει μέχρι 25% στις δαπάνες αυτές. Σε ειδικές περιπτώσεις όμως καλύπτει και το 50 ή το 65% των συνολικών δαπανών, όπως σε προγράμματα που έχουν τεθεί σε ισχύ στην Ιρλανδία, στην Ιταλία, στην Ελλάδα και στην Πορτογαλία.

Η Κοινή Γεωργική Διαρθρωτική Πολιτική

Ένας δεύτερος ζωτικότατος τομέας της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής είναι η κοινή γεωργική διαρθρωτική πολιτική (Κ.Γ.Δ.Π.).

Προς το τέλος της δεκαετίας του 1960 καταρτίστηκε ένα μεγάλο σχέδιο, το οποίο περιέγραφε και καθόριζε μια σειρά μέτρων για τη βελτίωση της Ευρωπαϊκής Γεωργίας. Πρόκειται για το «σχέδιο Mansholt», το οποίο, ανάμεσα σε άλλα, συνιστούσε τη μείωση του κόστους παραγωγής - μέσω της αναδιάρθρωσης της κοινοτικής γεωργίας - και δραστικές μεταρρυθμίσεις για την αύξηση των εισοδημάτων των αγροτών.

Η Κοινή Πολιτική για τις γεωργικές διαρθρώσεις πέρασε από το 1972, που άρχισε η ενεργοποίηση της μέχρι σήμερα από τρία στάδια εξέλιξης :

- Κατά τη δεκαετία του '60, οι βασικές προσπάθειες της Κοινότητας στον τομέα αυτό αφορούσαν κυρίως το συντονισμό των εθνικών διαρθρωτικών πολιτικών των

κρατών-μελών. Η προσπάθεια αυτή συμπληρώθηκε από τον Κανονισμό 17/64, ο οποίος προέβλεπε τη χρηματοδότηση διαρθρωτικών μέτρων ή σχεδίων που στόχευαν στη βελτίωση των συνθηκών της γεωργικής παραγωγής και της εμπορίας. Το πρώτο σημαντικό στάδιο αποτέλεσε η θέσπιση από το Συμβούλιο των τριών μεταρρυθμιστικών Οδηγιών του 1972: την Οδηγία 72/159/ΕΟΚ περί εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, την Οδηγία 72/160/ΕΟΚ περί ενθάρρυνσης στην παύση της γεωργικής δραστηριότητας και της διάθεσης της γεωργικής έκτασης για βελτιώσεις των διαρθρώσεων, την Οδηγία 72/161/ΕΟΚ περί της κοινωνικοοικονομικής ενημέρωσης και της απόκτησης επαγγελματικών προσόντων των εργαζομένων στη γεωργία.

- Το δεύτερο στάδιο στην εξέλιξη της Κ.Γ.Δ.Π. άρχισε το 1975, με τη θέσπιση της Οδηγίας 75/268/ΕΟΚ περί της ορεινής γεωργίας και της γεωργίας σε μειονεκτικές περιοχές. Ήταν η πρώτη προσπάθεια για να προσλάβει περιφερειακό χαρακτήρα η Κοινή διαρθρωτική πολιτική. Ο χαρακτήρας αυτός τονίστηκε το 1978/79, με τη θέσπιση ειδικών διαρθρωτικών μέτρων στα πλαίσια του πρώτου «μεσογειακού προγράμματος», βάσει του οποίου εκδόθηκαν 8 Κανονισμοί για ειδικά διαρθρωτικά έργα στην Ιταλία, Γαλλία, Κορσική για δασικές περιοχές κ.ά.. Στο μεταξύ, η πολιτική των διαρθρώσεων πήρε πιο οικονομικό χαρακτήρα μετά τη θέσπιση του 1977, του Κανονισμού 355/77/ ΕΟΚ περί της κοινής δράσης για τη βελτίωση των συνθηκών μεταποίησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων. Το 1978, ακολούθησε ο Κανονισμός 1360/78, περί των ομάδων παραγωγών και των ενώσεών τους.
- Στις αρχές της δεκαετίας του '80, η διαρθρωτική πολιτική μπαίνει στο τρίτο στάδιο με την τροποποίησή της, η οποία αποτελείται από τέσσερα βασικά στοιχεία: προσαρμογή των τριών Οδηγιών του 1972 και της Οδηγίας 75/268/ΕΟΚ, ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Ειδική ενίσχυση εγκατάστασης για τους νέους γεωργούς. Μεγαλύτερη έμφαση σε ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση ειδικών περιφερειακών προβλημάτων. Εισαγωγή της έννοιας του ολοκληρωμένου αναπτυξιακού προγράμματος σε περιφερειακό επίπεδο (Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα). Το 1982, θεσπίστηκε ο Κανονισμός 389/82/ΕΟΚ περί των ομάδων παραγωγών στον τομέα του βάμβακος, ακολούθησε ο Κανονισμός

1975/82/ΕΟΚ περί επιτάχυνσης της γεωργικής ανάπτυξης σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας, καθώς και μια σειρά άλλοι Κανονισμοί. Το 1983, θεσπίστηκαν κοινά μέτρα για την ανάπτυξη συστήματος παροχής γεωργικών συμβουλών στην Ελλάδα (Κανονισμός 2966/83/ΕΟΚ) και μερικοί άλλοι Κανονισμοί για την κρεατοπαραγωγή στην Ιρλανδία και Ιταλία.

Η νέα διαρθρωτική πολιτική

Επειδή οι βασικές διαρθρωτικές Οδηγίες έπαυσαν να ισχύουν από το τέλος του 1983 και παρατάθηκαν μέχρι το τέλος του 1984, γι αυτό και κρίθηκε σκόπιμο να προσαρμοστεί η Κοινή διαρθρωτική πολιτική στις νέες συνθήκες και στην πρόκληση των ερχόμενων ετών. Αυτό κρίθηκε αναγκαίο αφού το γενικότερο οικονομικό περιβάλλον έχει αλλάξει ριζικά σήμερα σε σύγκριση με το έτος 1972. Στις μέρες μας επικρατεί στασιμότητα στην παγκόσμια οικονομία, αύξηση της ανεργίας, διαφορές ανάμεσα στις περιφέρειες της Κοινότητας, πτώση του γεωργικού εισοδήματος, διαρθρωτικά πλεονάσματα προϊόντων, εξασφάλιση πόρων κ.λπ.. Το 1972 όλα τα παραπάνω φαντάζουν σενάριο επιστημονικής φαντασίας. Η νέα Κοινή διαρθρωτική πολιτική που οικοδομείται σήμερα, στοχεύει να αντιμετωπίσει όλες αυτές τις νέες καταστάσεις, το πρόβλημα της διεύρυνσης, με την ένταξη της Ισπανίας και Πορτογαλίας, το γεγονός πως η μέχρι σήμερα διαρθρωτική πολιτική, με τα οριζόντια μέτρα της, δεν κατόρθωσε να επιλύσει το καυτό θέμα των περιφερειακών ανισοτήτων, το πρόβλημα των πολύ μικρών εκμεταλλεύσεων, κ.λπ.. Δόθηκε λοιπόν ιδιαίτερη προσοχή στα προβλήματα της ορεινής γεωργίας και των μειονεκτικών περιοχών. Τα μέτρα για τη μεταποίηση, την εμπορία, καθώς και για τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων απορροφούν σήμερα τα μισά κονδύλια του Ταμείου Προσανατολισμού.

Κατά συνέπεια, έγινε πλέον απαραίτητη η αναθεώρηση ολόκληρης της Κοινής διαρθρωτικής πολιτικής, που είχε μέχρι σήμερα διατυπωθεί. Η νέα διαρθρωτική πολιτική προτείνει:

- Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις
- Ενίσχυση των γεωργών νεαρής ηλικίας
- Μέτρα ενίσχυσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Βοήθεια στις μειονεκτικές και ορεινές περιοχές
- Δασική ανάπτυξη

- Προώθηση της εκπαίδευσης και ενημέρωσης των γεωργών
- Βελτίωση στη μεταποίηση και εμπορία των γεωργικών προϊόντων
- Χρηματοδοτικές διευκολύνσεις

Συμπεράσματα

Από την αφετηρία της μέχρι σήμερα η κοινή γεωργική πολιτική της Κοινότητας έχει αλλάξει ριζικά, σε ό, τι αφορά τη γεωργική παραγωγή, τον εφοδιασμό των ευρωπαϊών καταναλωτών, τις σχέσεις μεταξύ γεωργίας και άλλων οικονομικών τομέων, ενώ όμως οι βασικές της αρχές παραμένουν αναλλοίωτες, όπως λ.χ. η ενιαία αγορά, η κοινοτική προτίμηση, η χρηματοδοτική αλληλεγγύη.

Στη διάρκεια των χρόνων που πέρασαν, συντελέστηκαν αρκετές επιτυχίες στο χώρο της ΚΑΠ, όπως:

- η βελτίωση του εφοδιασμού των ευρωπαϊών καταναλωτών τόσο ποιοτικά, όσο και ποσοτικά,
- η βραδεία αύξηση των τιμών των προϊόντων διατροφής,
- η πρόοδος στην παραγωγικότητα της ευρωπαϊκής γεωργίας, που με την

ενεργοποίηση της στις διεθνείς συναλλαγές εμφανίζεται ως ο πρώτος σε

παγκόσμια κλίμακα εισαγωγέας γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής.

Παρ' όλες όμως τις σημαντικές αυτές επιτυχίες που προαναφέρθηκαν, υπάρχει παράλληλα και μία σειρά σημαντικών προβλημάτων, όπως η ανισορροπία ανάμεσα στην αγροτική παραγωγή στην κατανάλωση, η οποία και επιβάλλει την αναθεώρηση της πολιτικής αυτής.

Ενώ τα πρώτα χρόνια η Κοινότητα εμφάνιζε έλλειμμα από τη δεκαετία του '70 και σε μεγαλύτερο ακόμη βαθμό από τη δεκαετία του '80 εμφανίζει πλεόνασμα στους περισσότερους τομείς της. Συγκεκριμένα η προσφορά αυξάνει κατά 2% το χρόνο περίπου, ενώ η ζήτηση μόνο κατά 0,5% το χρόνο. Αποτέλεσμα της διεργασίας αυτής είναι, τα γεωργικά πλεονάσματα να αποτελούν το πρωταρχικό ζήτημα για την Κοινότητα αφού υπάρχουν μεγάλες δυσχέρειες στην αντιμετώπισή του.

Αξιοσημείωτο είναι πάντως ότι στις μέρες μας καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες για την αναμόρφωση

της γεωργικής πολιτικής και της προσαρμογής της στο πνεύμα των καιρών, δίνοντας προτεραιότητα στα εξής:

- ❖ Προοδευτική μείωση της παραγωγής στους πλεονασματικούς τομείς και της επιβάρυνσης που συνεπάγεται για τον φορολογούμενο,
- ❖ προώθηση της διαφοροποίησης και της ποιοτικής βελτίωσης της παραγωγής σε συνάρτηση με την εσωτερική και την εξωτερική αγορά και με τις επιθυμίες των καταναλωτών,
- ❖ θεώρηση με αποτελεσματικότερο και συστηματικότερο τρόπο των προβλημάτων εισοδήματος που αντιμετωπίζουν οι μικρές οικογενειακές εκμεταλλεύσεις.
- ❖ στήριξη της γεωργικής δραστηριότητας στις ζώνες, όπου αποδεικνύεται αναγκαία για λόγους χωροταξίας, διατήρησης της κοινωνικής ισορροπίας και διαφύλαξης του περιβάλλοντος και του τοπίου,
- ❖ ευαίσθητοποίηση των γεωργών όσον αφορά τα προβλήματα περιβάλλοντος.

2.2. Η Τουριστική Πολιτική στην Ε.Ε. (Ε.Ο.Κ.)

Ο τουρισμός – σαν βασικός κοινωνικός θεσμός της σύγχρονης κοινωνίας – κατακτά καθημερινά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία στη ζωή του σημερινού πολίτη, τόσο με την παραδοσιακή μορφή των διακοπών, όσο και με τις νέες του μορφές (λ.χ. του κοινωνικού, αθλητικού, συνεδριακού, αγροτικού τουρισμού, και τόσες άλλες, για να μην περιοριστούμε μόνο στις σπουδαιότερες από αυτές).

Η μελέτη «Ευρωπαϊκός Τουρισμός: προοπτικές για τη δεκαετία 1980-1990» - που δημοσιεύτηκε από τη European Travel Commission το 1980 – είχε προβλέψει ότι ο τουρισμός θα αποτελεί στις μέρες μας τη σημαντικότερη δραστηριότητα στην Ευρώπη αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο. Αυτό προκύπτει αβασάνιστα αν αναλογιστεί κανείς τον διπλό ρόλο του:

- τον οικονομικό,
- και τον κοινωνικό.

Αυτή τη στιγμή ο τουρισμός αποδίδει έσοδα πάνω από το 6% του ακαθάριστου εσωτερικού προϊόντος. Διαδραματίζει επίσης σημαντικότερο ρόλο στο ισοζύγιο πληρωμών των κρατών-μελών της Ε.Ε. ενώ αντιπροσωπεύει περίπου το 5%,

των πιστώσεων και το 4% των χρεών όλων των αγαθών και υπηρεσιών.

Παράλληλα ο τουρισμός κατέχει πολύ σημαντική θέση στον τριτογενή τομέα της παραγωγής που είναι ως γνωστόν ο τομέας παροχής υπηρεσιών. Συνεισφέρει πολλαπλά στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, προωθεί στην ανάπτυξη μιας ισόρροπης περιφερειακής πολιτικής ενώ συνακόλουθα οδηγεί και στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Στα πλαίσια λοιπόν του πολυσύνθετου ρόλου του φαινομένου «τουρισμός» αποφασίστηκε μετά από ψήφισμα του Συμβουλίου στις 10 Απριλίου 1984, η χάραξη μιας κοινοτικής πολιτικής τουρισμού, η οποία θεωρήθηκε πλέον αναγκαία για την οριοθέτηση και την ανάπτυξή του στα πλαίσια της Κοινότητας.

Στα πλαίσια αυτά τέθηκαν έξι στόχοι, μέσα από τους οποίους γίνεται προσπάθεια ανάδειξης και ανάπτυξης του τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα:

Στόχος 1ος:

Η δημιουργία μιας κοινής αγοράς και η διευκόλυνση των ταξιδιών μέσα στην Κοινότητα. Το γεγονός αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την προοδευτική κατάργηση όλων των εμποδίων στα σύνορα. Η ύπαρξη των εμποδίων αυτών δυσχεραίνει την ελεύθερη κυκλοφορία. Όπως για παράδειγμα:

- η ελεύθερη διέλευση των συνόρων με τη χρήση πράσινου σήματος, το οποίο θα επιτρέπει στους οδηγούς να δηλώνουν ότι τηρούν τις διατάξεις όσον αφορά στη διακίνηση προσώπων και αγαθών χωρίς να χρειάζεται να σταματήσουν,
- πλήρης κατάργηση αστυνομικών ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα της Κοινότητας,
- η κατάργηση των φορολογικών ελέγχων,
- η προσέγγιση των συντελεστών Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.),
- η προσέγγιση των συντελεστών ειδικών φόρων κατανάλωσης,
- η προσέγγιση και επίλυση θεμάτων που σχετίζονται με τον τομέα των μεταφορών. Τέτοια είναι η καθιέρωση πιο ελαστικής αντιμετώπισης των αεροπορικών μεταφορών, η οργάνωση της συνεργασίας με τους σιδηροδρομικούς οργανισμούς, η κατοχύρωση της οδικής ασφάλειας κ.λπ..

Άλλα θέματα τα οποία διευκολύνουν τον ενδοκοινοτικό τουρισμό είναι:

- η κοινωνική ασφάλιση των ταξιδιωτών με την εξασφάλιση περίθαλψης-(ίδιας σε κάθε κράτος-μέλος με αυτή που δικαιούνται στη χώρα κατοικίας τους)
- η χρήση της κάρτας υγείας,
- η νομική βοήθεια και προστασία. Η παροχή βοήθειας αυτής έχει προβλεφθεί από τη Σύμβαση της Χάγης του 1980. Σύμφωνα με την Σύμβαση η νομική βοήθεια οφείλει να παρέχεται δωρεάν για τα άτομα που κατοικούν στα συμβαλλόμενα κράτη,
- η γενίκευση της χρήσης της ευρωπαϊκής νομισματικής μονάδας (E.C.U.). Η γενίκευση αυτή θα βοηθήσει τόσο τον ατομικό, όσο και τον ομαδικό τουρισμό.

Στόχος 2^{ος}:

Η καλύτερη κατανομή του τουρισμού στο χρόνο και στο χώρο. Κάτι τέτοιο θα συντελέσει αποφασιστικά στην αποφυγή των προβλημάτων που απορρέουν από τη συγκέντρωση τουριστών σε ορισμένες χρονικές περιόδους (εποχικότητα του κλάδου του τουρισμού) και σε συγκεκριμένα τουριστικά μέρη (βασικούς τουριστικούς προορισμούς).

Η Επιτροπή ετοίμασε ένα ψήφισμα με το οποίο καλεί τα κράτη – μέλη να μετρήσουν τη δυναμικότητα των ζωνών υποδοχής και διέλευσης τουριστών και μέσα από την ενέργεια αυτή να καταφέρουν να εκτιμηθούν οι κίνδυνοι και τα αποτελέσματα του κορεσμού σε ορισμένες περιόδους του χρόνου. Τα καλεί επίσης να σταματήσουν την παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη και την προώθηση του τουρισμού σε περιοχές με υψηλό κίνδυνο κορεσμού και να ενθαρρύνουν μέτρα διαχείρισης και αποκέντρωσης ικανά να μετριάσουν τους παράγοντες υπέρβασης της δυναμικότητας υποδοχής. Τα κράτη – μέλη θα πρέπει ταυτόχρονα να αυξήσουν τα κίνητρα για επενδύσεις και τουριστική ανάπτυξη σε ζώνες και περιοχές με μικρό κίνδυνο κορεσμού και να προωθήσουν «τουριστικά προϊόντα» που μπορούν να επιφέρουν διαφοροποίηση της ζήτησης και της εποχικότητας.

Γι αυτούς τους λόγους δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη του περιφερειακού τουρισμού. Η ενίσχυση των τουριστικών δραστηριοτήτων σε αγροτικές περιοχές, η ανάπτυξη του κοινωνικού τουρισμού μέσα από την προώθηση διαφόρων ενώσεων, η δημιουργία οργανισμών και συνεταιρισμών

συντελούν αποφασιστικά στην προσπάθεια να γίνει προσιτό το δικαίωμα για διακοπές σε μεγάλο αριθμό μη προνομιούχων ατόμων και στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού.

Στόχος 3^{ος}:

Ο καλύτερος προσανατολισμός των παρεμβάσεων των χρηματοδοτικών μέσων της Κοινότητας που αποτελούνται από:

- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
- Το Κοινωνικό Ταμείο
- Το F.E.O.G.A.
- Τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα (Μ.Ο.Π.)

Στόχος 4^{ος} :

Η καλύτερη ενημέρωση και προστασία των τουριστών, μέσα από ένα τυποποιημένο σύστημα πληροφοριών και η εναρμόνιση των νομοθεσιών σχετικά με τα οργανωμένα ταξίδια. Με αυτόν τον τρόπο θα εξασφαλίζονται οι πολίτες από την ατελή πληροφόρηση και θα προσδιορίζεται η ευθύνη των ταξιδιωτικών πρακτόρων και των tour-operators, απέναντι στον ταξιδιώτη.

Στόχος 5^{ος} :

Βελτίωση του πλαισίου εργασίας των τουριστικών επαγγελματιών, διότι τα επαγγέλματα αυτά παρουσιάζουν πολλά και σοβαρά προβλήματα

Η Επιτροπή τα έχει επισημάνει αλλά δυστυχώς τα 2 σημαντικότερα – ίσως- προβλήματα του κλάδου παραμένουν ακόμη άλυτα. Και πιο συγκεκριμένα:

Η εποχικότητα σε πολλές θέσεις εργασίας που έχει σαν αποτέλεσμα την υποαπασχόληση μαστίζει μια μεγάλη κατηγορία επαγγελματιών πολλούς μήνες κάθε χρόνο. Ενώ ταυτόχρονα η εφαρμογή της πληροφορικής- τηλεπληροφορικής τώρα κάνει τα πρώτα βήματα και ασταθή βήματά της, αν και ο ρόλος της είναι μείζονος σημασίας.

Η σωστή και ολοκληρωμένη εφαρμογή της εξασφαλίζει σωστότερη και πιο γρήγορη διεκπεραίωση των εργασιών ενώ συντελεί αποφασιστικά και στη σωστή κατάρτιση των σπουδαστών του κλάδου.

Για την προώθηση των προηγουμένως αναφερθέντων, η Επιτροπή χρηματοδοτεί μελέτες, οι οποίες συμβάλλουν με τα συμπεράσματά τους στην επίλυση των προβλημάτων.

Στόχος 6^{ος} :

Τελευταίος στόχος της Επιτροπής είναι η προσπάθεια για καλύτερη γνώση των προβλημάτων και η οργάνωση των διαβουλεύσεων και της συνεργασίας μεταξύ των κρατών – μελών της Κοινότητας. Με αυτό τον τρόπο προσπαθεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις για την επίτευξη όλων των στόχων που αναφέρθηκαν παραπάνω.

2.3. Συγκερασμός Τουριστικής και Αγροτικής Πολιτικής στην Ε.Ε. (Ε.Ο.Κ.)

Έχοντας δει στα προηγούμενα κεφάλαια τόσο την Αγροτική, όσο και την Τουριστική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περνάμε τώρα στον συγκερασμό των δύο αυτών επιμέρους πολιτικών, οι οποίες ενδιαφέρουν το στόχο της παρούσας εργασίας.

Με σκοπό την καλύτερη κατανομή του τουρισμού μέσα στο χώρο και το χρόνο, δίνεται μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη του τουρισμού σε αγροτικές περιοχές, τόσο με τη μορφή του τουρισμού σε αγροκτήματα (διακοπές με παροχή καταλύματος και διατροφής σε αγροκτήματα), όσο και με τη μορφή του υπαίθριου τουρισμού (διακοπές στην ύπαιθρο).

Αυτή η δραστηριότητα εντάσσεται και εξετάζεται στα πλαίσια της « Περιφερειακής Ανάπτυξης », ενώ παράλληλα με την κοινή Γεωργική Πολιτική της Κοινότητας, δίνεται προτεραιότητα και ενίσχυση στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, οι οποίες έχουν τις μίνιμουμ προϋποθέσεις τουριστικής υποδομής. Αυτές οι περιοχές μπορούν να υποβοηθήσουν την οικονομική ανάπτυξή τους, μέσω της προσφοράς, κυρίως της εκμετάλλευσης τους από τους γεωργούς, προσφέροντας σ' αυτούς ένα συμπληρωματικό εισόδημα.

Το FEOGA παρεμβαίνει ενθαρρύνοντας τους γεωργούς να αναπτύξουν τουριστικές δραστηριότητες – συμπληρωματικά με τις γεωργικές ενασχολήσεις τους – αυξάνοντας το εισόδημά τους και συγκεκριμένα στα πλαίσια της αγροτικής πολιτικής.

Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο προσανατολισμού και Εγγυήσεων (τμήμα Προσανατολισμού), χορηγεί ενισχύσεις για τη δημιουργία ενοικιαζόμενων δωματίων στα αγροκτήματα.

Σύμφωνα δε με τη σχετική Οδηγία 75/268 το τμήμα «Προσανατολισμού» του FEOGA μπορεί να διαθέτει μέχρι 14.221 ECU ανά εκμετάλλευση για αυτό το σκοπό. Αναγκαία όμως προϋπόθεση για την επιχορήγηση αυτή το αγρόκτημα να βρίσκεται σε μειονεκτική περιοχή. Το «τουριστικό» αυτό πρόγραμμα εντάσσεται σ' ένα γενικό «αναπτυξιακό σχέδιο» που περιλαμβάνει τα λεγόμενα σχέδια βελτίωσης της επιχείρησης.

Ένας άλλος τρόπος ενίσχυσης του τουριστικής και περιφερειακής ανάπτυξης είναι τα Ολοκληρωμένα Περιφερειακά Προγράμματα. Τα Προγράμματα αυτά έκαναν την πρώτη δειλή εμφάνισή τους το 1981 και προσανατολίζονται στη χρηματοδότηση ιδιαίτερα καθυστερημένων περιοχών. Αναφέρουμε ως παράδειγμα μία από τις πλέον μειονεκτικές γαλλικές Νομαρχίες, τη Λοζέρ, η οποία επιλέχθηκε σαν «πειραματική περιοχή» με δυνατότητα απορρόφησης 77 εκατομ. ECU σε πέντε χρόνια.

Ανάμεσα στο 1975 και στο 1981 στα πλαίσια της «Περιφερειακής Ανάπτυξης» δόθηκαν 69 εκατομμύρια ECU για τη δημιουργία, τον εκσυγχρονισμό ή την επέκταση ξενοδοχείων, χωριών διακοπών, κάμπινγκς, δημιουργία οδικών δικτύων, υποδομής για σπορ, ψυχαγωγία κ.λπ..

Παρ'όλα αυτά όμως το έγγραφο «Κατευθύνσεις» της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ε.Ε. καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «εκτός από τα άμεσα αποτελέσματα των οδηγιών κοινωνικο-πολιτιστικού χαρακτήρα και της κοινής γεωργικής πολιτικής γενικότερα, η πραγματική ενίσχυση που έχει χορηγηθεί στον τουρισμό σε αγροτικές περιοχές είναι πολύ περιορισμένη». Και «τα κοινοτικά μέσα που υπάρχουν για τον τουρισμό σε αγροτικές περιοχές δε χρησιμοποιούνται ιδιαίτερα από τα κράτη-μέλη». Επίσης ορισμένα κατάλληλα προγράμματα που προτείνονται σε περιφερειακό επίπεδο «μπλοκάρονται» από την κρατική διοίκηση της ενδιαφερόμενης χώρας, έτσι ώστε να δημιουργούνται δυσχέρειες στην επικοινωνία μεταξύ μειονεκτικών περιοχών και Κοινοτικών Αρχών.

Δεν θα πρέπει πάντως να διαφεύγει της προσοχής μας και να παραγνωρίζεται, ο σημαντικός ρόλος των μη κυβερνητικών οργανισμών. Όπως για παράδειγμα των διαφόρων ενώσεων και επιτροπών που ιδρύονται για να

αντιπροσωπεύουν τα τοπικά συμφέροντα. Οι ενώσεις-οργανισμοί αυτού του είδους αποτελούνται επί το πλείστον από προσωπικότητες της περιοχής, στοχεύοντας στη διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ των περιοχών που είναι δύσκολο να αναπτυχθούν μεμονωμένα. Λ.χ. στην περίπτωση της περιοχής των Αρδεννών (Ardennes – Eifel), ανάμεσα στη Γαλλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο και Γερμανία.

Με το νέο αυτό τύπο τουρισμού εντοπίζονται καινούργιοι τομείς, στους οποίους θα μπορούσαν να απασχοληθούν και να δραστηριοποιηθούν πολλά άτομα. Επίσης, με την παραμονή στην ύπαιθρο των εργαζομένων στις αγροτικές περιοχές αποφεύγεται η συρροή στους μεγάλους αστικούς τουριστικούς προορισμούς και ενισχύοντας τις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές δίνεται η δυνατότητα στον αγρότη, να δημιουργήσει τουριστικές επενδύσεις μέσα στις ίδιες αγροτικές εκμεταλλεύσεις συμπληρώνοντας έτσι το εισόδημά του.

Πρόκειται για επιδίωξη, που εντάσσεται και στους κύριους στόχους της Κοινοτικής Πολιτικής και που επιζητά τη δημιουργία νέων προϋποθέσεων ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο.

Οργάνωση και Λειτουργία Αγροτικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα

3.1. Εισαγωγικές Διευκρινήσεις

Εισερχόμενοι στο Β' μέρος της εργασίας αυτής, που επιγράφεται «Οι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί» και συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο του μέρους με τίτλο «Οργάνωση και Λειτουργία των Αγροτουριστικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων στην Ελλάδα», παραθέτονται ορισμένες βασικές εισαγωγικές διευκρινήσεις.

Πρόκειται για διευκρινήσεις, που αφορούν στον τρόπο παρουσίασης του πλαισίου της αγροτικής συνεταιριστικής οργάνωσης στην Ελλάδα και παράλληλα μία προσπάθεια αιτιολόγησης της πρωτοβουλίας για την παράθεση των βασικών κειμένων που διέπουν αυτή την οργάνωση.

Η επιλογή στηρίχθηκε στη διαπίστωση, ότι η απλή παράθεση του νομικού πλαισίου της οργάνωσης και λειτουργίας των αγροτικών συνεταιρισμών στη χώρα μας, δεν είναι επαρκής για την πλήρη κατανόηση του πλέγματος της ανάπτυξης του θεσμού, ενώ ταυτόχρονα στερεί από τον αναγνώστη τη δυνατότητα διαχρονικής προσέγγισης του θέματος.

Αποτέλεσμα αυτής της διαπίστωσης υπήρξε η επιλεκτική παρουσίαση των Εισηγητικών Εκθέσεων των σχεδίων νόμων, που καθόρισαν την ανάπτυξη των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων στον τόπο μας από τις αρχές του αιώνα που διανύουμε μέχρι και τη σημερινή εποχή. Επιλογή που βασίστηκε στο σκεπτικό, ότι η εισηγητική έκθεση ενός σχεδίου νόμου δεν παρουσιάζει μόνο το νομικό πλαίσιο, αλλά επεξηγεί και το θεσμικό μέσα από την κοινωνική πρακτική και τις απαιτήσεις κάθε συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, φωτίζοντας συχνότατα πολλές και άγνωστες πτυχές που δεν είναι δυνατό να αποκαλύψει ένα νομικό κείμενο.

Στα υποκεφάλαια του τετάρτου κεφαλαίου που ακολουθούν, δίνονται τα βασικά σημεία των εισηγητικών εκθέσεων των τριών βασικών νόμων που αναφέρονται στους αγροτικούς συνεταιρισμούς κατά χρονική σειρά. Πρόκειται για το Νόμο 602/1914 «Περί Συνεταιρισμών», το Νόμο 921/1979 «Περί Γεωργικών Συνεταιρισμών» και το Νόμο 1541/1985 «Περί Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων», που αποτελεί και το νυν ισχύοντα νόμο στην Ελλάδα για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς.

Η παράθεση αυτών των στοιχείων, των εισηγητικών εκθέσεων, δίνει στον αναγνώστη τη δυνατότητα κάποιων θεμάτων του συνεταιριστικού κινήματος μέσα από τη διαχρονική του παρουσία στην Ελλάδα καθώς, επίσης και ορισμένα στοιχεία της προβληματικής του χώρου αυτού, πολλά από τα οποία έχουν σημασία για την κατανόηση στη συνέχεια της ειδικής περίπτωσης του είδους των αγροτουριστικών συνεταιρισμών. Οι συνεταιρισμοί παρά το γενικό τους τουριστικό προσανατολισμό, βασίζονται σε ό,τι αφορά στην οργάνωση και λειτουργία τους, στο νομικό πλαίσιο που διέπει τους αγροτικούς συνεταιρισμούς γενικά, αποτελώντας ειδική περίπτωση και συνάμα ιδιόμορφη πρακτική.

Παράλληλα η ολοκληρωμένη γνώση των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα, βοηθά στην πληρέστερη αντίληψη του αγροτικού περιεχομένου των ειδικών αυτών συνεταιρισμών (δηλαδή των αγροτουριστικών). Και αυτό αν θεωρήσουμε δεδομένο ότι όλες οι σχετικές προβλέψεις της ελληνικής, αλλά και της κοινοτικής νομοθεσίας, αναφέρονται στην αγροτική υπόσταση των συνεταιρισμών αυτών.

Ολοκληρώνοντας αυτές τις απαραίτητες εισαγωγικές διευκρινήσεις του τέταρτου κεφαλαίου θα ήταν σκόπιμο να επισημανθεί ότι η πορεία ανάπτυξης του νέου θεσμού των «αγροτο-τουριστικών συνεταιρισμών» εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις επιλογές της εκτελεστικής εξουσίας τόσο στον αγροτικό, όσο και στον τουριστικό τομέα, καθώς και από τις πιθανές μελλοντικές κοινοτικές ρυθμίσεις πάνω στο θέμα.

Διότι είναι γεγονός αναμφισβήτητο, ότι οι «αγροτο-τουριστικοί συνεταιρισμοί» που σα θεσμός βρίσκονται ακόμα σε νηπιακό στάδιο, έχουν να διαδραματίσουν στο μέλλον έναν εξέχοντα ρόλο στη νέα τουριστική ανάπτυξη τόσο της Ελλάδας, όσο και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.

Τέλος πρέπει να αναφερθεί ότι έχει γίνει μεταφορά των νόμων στην σημερινή γλώσσα.

3.2. Αναφορά στο Νόμο 602/1914

Ο Νόμος 602/1914 αποτελεί σταθμό στην ιστορία του Ελληνικού Συνεταιριστικού κινήματος, θέτει για πρώτη φορά το νομικό πλαίσιο με βάση το οποίο, μπόρεσαν να δράσουν και να λειτουργήσουν οι συνεταιρισμοί. Επιβλήθηκε μετά από μία σειρά κοινωνικοπολιτικών και οικονομικών ανακατατάξεων, οι οποίες δημιούργησαν το υπόβαθρο για τη ψήφιση και εφαρμογή αυτού, οι σπουδαιότερες από τις οποίες ήταν:

α) Η στρατιωτική Επανάσταση στο Γουδί του 1909, η οποία έδωσε το έναυσμα ανόδου της αστικής τάξης στην εξουσία και τη γρηγορότερη ανάπτυξη των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής στην Ελλάδα, την ανάπτυξη της βιομηχανίας, του εμπορίου και την ενδυνάμωση του αγροτικού κινήματος, στο οποίο συνέβαλε ιδιαίτερα και η ομάδα διανοούμενων της «Κοινωνιολογικής Εταιρείας» με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου, η οποία επιζητούσε να οργανωθεί η αγροτική πίστη και να συστηματοποιηθούν οι συνεταιρισμοί των αγροτών.

β) Οι μειωμένες αποδόσεις της παραγωγής των αγροτών κατά στρέμμα (π.χ. ο μέσος όρος απόδοσης κατά στρέμμα σταριού ήταν 70 κιλά, σταφίδας 176,3), απ'όπου έλειπαν παντελώς οι σύγχρονες μέθοδοι καλλιέργειας.

γ) Η μάστιγα της υπαίθρου, η τοκογλυφία, με την οποία ο μικροκαλλιεργητής αγρότης, έπεφτε θύμα πληρώνοντας μεγάλα επιτόκια, πολλές φορές και 500%, προκειμένου να καλύψει στοιχειώδεις ανάγκες του και εφόσον δεν υπήρχε αγροτική πίστη από το κράτος. Αυτό διαφαίνεται από το παρακάτω σημείο της εισηγητικής έκθεσης του νόμου, όπου αναφέρεται ότι «είναι κατάδηλος η ανάπτυξις της Εθνικής παραγωγής, η οποία δύναται να επέλθει παρ'ημίν δια της συνεργατικής οργανώσεως. Βοώσι τα καθ'άπαντα τον κόσμον παραδείγματα. Πιστωτικοί και αποταμιευτικοί συνεταιρισμοί με κεντρικόν ιδίαν ταμείον, θα χειραφετήσουν τους αγροτικούς, αλλά και τους αστικούς πληθυσμούς από την πιεστική εξάρτησιν των κερδοσκόπων». Όπως επίσης και το απόσπασμα όπου αναφέρεται, ότι «το έργον της αποζημιώσεως του παραγωγού και του καταναλωτού υπό του διαλόγου τούτου εμπορίου συμπληροί η τοκογλυφία».

δ) Το ενδιαφέρον της Εθν. Τράπεζας της Ελλάδας να καλύψει την πληγή αυτή της τοκογλυφίας, τοποθετώντας τα συσσωρευμένα πλέον αυτή την εποχή κεφάλαια της, με την μορφή δανειοδοτήσεων όχι μόνο στους μεγάλους γαιοκτήμονες αλλά και στους μικροκαλλιεργητές, οι οποίοι όμως απαραίτητα δεν θα ενεργούσαν μεμονωμένα αλλά με τη μορφή συνεταιρισμών, όπου θα υπήρχε αλληλέγγυα ευθύνη των μελών τους και πλήρης κάλυψη επιστροφής των δανείων της ΕΤΕ (Εθνική Τράπεζα Ελλάδας).

ε) Το γεγονός ότι ήδη είχαν ιδρυθεί με πρωτοβουλία των αγροτών, γεωργικοί συνεταιρισμοί. Αναφέρεται δε σχετικά στη εισηγητική έκθεση του νόμου «... το γεγονός, ότι πλείστοι γεωργικοί Συνεταιρισμοί ιδρύθησαν καθ'ην εποχήν οι αγροτικοί πληθυσμοί διετέλουν εις ανωμάλους περιστάσεις ένεκα της εμπολέμου καταστάσεως και ότι πανταχόθεν της Ελλάδος

υποβάλλονται ημίν καταστατικά νέων ιδρυμένων γεωργικών συνεταιρισμών προς έγκρισιν, καταδεικνύει, αφενός μεν ότι ο γεωργικός πληθυσμός αρχίζει να κατανοεί ήδη την ωφελιμότητα και την ανάγκην της συσσωματώσεως αυτού εις γεωργικούς συνεταιρισμούς ...».

στ) Η επίδραση, που είχαν την περίοδο αυτή, οι Βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-13 με τις καταστρεπτικές συνέπειες στην αγροτική οικονομία της χώρας μας.

Για όλες αυτές τις αναφερθείσες διαφοροποιήσεις στον Ελληνικό χώρο, το Κράτος ψήφισε στις 31.12.1914 το Νόμο 602 «Περί Συνεταιρισμών». Επιπροσθέτως δε σύναψε σύμβαση στις 6.12.1914 με την Εθνική Τράπεζα, η οποία κυρώθηκε με τον Ειδικό Νόμο 656 στις 20 Φεβρουαρίου 1915. Με τη σύμβαση αυτή η ΕΤΕ αναλάμβανε την άσκηση της αγροτικής πίστης μέσω των συνεταιρισμών. Χορηγήθηκαν δε ειδικά προνόμια σ' αυτήν για την εξασφάλιση – είσπραξη των δανείων της όπως το προνόμιο «Περί γεωργικού ενεχυρογράφου» με τον Νόμο 2184 του 1920, όπου με το νόμο αυτό, η ΕΤΕ αποκτούσε το δικαίωμα ενεχύρου πάνω σε όλα τα μέσα καλλιέργειας του δανειζόμενου αγρότη και πάνω στη μέλλουσα σοδειά του.

Ο πρώτος αυτός νόμος για τους Συνεταιρισμούς, στηρίχτηκε στον ανάλογο γερμανικό του 1889 και στον αυστριακό του 1911 και αφού ελήφθησαν υπόψη όλες οι παραπάνω ιδιαιτερότητες του Ελλαδικού χώρου οι οποίες αναφέρθηκαν. Επίσης διαπνεόμενοι οι συντάκτες του νόμου από προοδευτικές αστικές αντιλήψεις οι οποίες διαφαινόνται από της εποχής εκείνης, κατάφεραν και ψήφισαν έναν αρκετά προοδευτικό για την εποχή του νόμο. Χαρακτηριστικό είναι ότι στην Εισηγητική έκθεση του τότε Υπουργού αναφέρεται ότι, ο συνεργατισμός επιδιώκει τη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών και έτσι εμφανίζεται σα αντίδραση κατά της ατομιστικής οργάνωσης της παραγωγής, με τη σύμπραξη αυτών που έχουν κοινά συμφέροντα ως μέσο κοινωνικής άμυνας των αποροτέρων τάξεων για την πρόληψη της οικονομικής και κοινωνικής τους κατάπτωσης.

Στο νόμο αυτό συναντάμε μια σειρά δηλώσεις, που ανάγονται στη διάταξη για τη δημοκρατική λειτουργία του συνεταιρισμού (άρθρο 28 και επόμενα), στις διατάξεις που αφορούν στα προσόντα τα οποία απαιτούνται για να γίνει κάποιος μέλος τους συνεταιρισμού (άρθρα 13 και 15), στις διατάξεις για την ελεύθερη αποχώρηση από το συνεταιρισμό (άρθρο 16-18) κ.λπ..

Παρά τις οποιεσδήποτε ατέλειές του ο νόμος αυτός (και πρέπει να το λάβουμε σοβαρά αυτό υπόψη μας), έβαλε ένα τέρμα

στην περίοδο κατά την οποία η αγροτική τάξη μαχόταν για τα συμφέροντα της απροστάτευτης (εξαιτίας της έλλειψης νομοθετικής κατοχύρωσης) και αδύναμης στην ανάπτυξη της συνεταιριστικής ιδέας.

Εφεξής οι συνεταιρισμοί θα παίζουν σημαντικό ρόλο με τους σκληρούς αγώνες, τους οποίους διεξήγαγε η αγροτική τάξη για την απαλλοτρίωση των τσιφλικιών, και μόνον αυτό το στοιχείο, προσδίδει μεγάλη σπουδαιότητα στη ψήφιση και εφαρμογή του Ν. 602/1914.

3.3. Ο Νόμος 921/1979 περί Γεωργικών Συνεταιρισμών

I. Εισαγωγή

1. Είναι γνωστό πως η χώρα μας έχει μακροχρόνια συνεταιριστική παράδοση και μπορεί βάσιμα να χαρακτηριστεί σαν το λίκνο του σύγχρονου συνεργατισμού. Πολύ πριν από την εμφάνιση της μεγάλης θεωρητικής κίνησης που σημειώθηκε στη Δ. Ευρώπη στις αρχές και τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, γύρω από τη χρησιμότητα και τις δυνατότητες των συνεταιριστικών οργανώσεων, το συνεργατικό πνεύμα εκδηλώθηκε και βρήκε γόνιμο έδαφος εφαρμογής στον ελληνικό χώρο, παρ'όλες τις δυσμενείς συνθήκες της εθνικής μας ζωής. Οι συνεταιρισμοί των Αμπελακίων και της Τσαρίτσανης στη Θεσσαλία, των μαστιχοπαραγωγών στη Χίο και οι ναυτικοί συνεταιρισμοί των νησιών του Αιγαίου, αποτελούν πρότυπα για μια ελεύθερη, αυτόνομη και οικονομικά αποδοτική συνεταιριστική δράση ενώ ταυτόχρονα μας δίνουν και μια χαρακτηριστική διάψευση της άποψης ότι ο ατομοκεντρισμός του Έλληνα δημιουργεί ανυπέρβλητο κώλυμα για την ανάπτυξη της κοινωνικής και οικονομικής συνεργασίας. Το φαινόμενο της δημιουργίας των πιο πάνω συνεταιριστικών οργανώσεων συμπληρώνουν και άλλες εθιμικές μορφές οικονομικής συνεργασίας, που αναπτύχθηκαν στο χώρο της ελληνικής γεωργίας και της ναυτιλίας από τον 17^ο αιώνα, όπως οι συνεταιρισμοί κτηνοτρόφων (τσελιγκάτα, μιτάτα κ.λπ.).
2. Οι κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές συνθήκες που επικράτησαν μετά την Εθνική Επανάσταση του 1821 και τη δημιουργία ελεύθερου ελληνικού κράτους και ειδικότερα η κατάσταση που διαμορφώθηκε στον τομέα της γεωργικής ιδιοκτησίας και της μορφής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, καθώς και η έλλειψη ενεργού κρατικού ενδιαφέροντος και κατάλληλης νομοθετικής πολιτικής, δεν επέτρεψαν την

ανάπτυξη του θεσμού και τη λειτουργία ενσωμάτωσής του στην οικονομική ζωή του τόπου, παρά μόνο μετά πάροδο ογδόντα περίπου χρόνων. Πραγματικά η συνεταιριστική κίνηση, άρχισε να αναζωογονείται στις αρχές του αιώνα μας κυρίως ενόψει των διαρθρωτικών μεταβολών και των αυξανόμενων αναγκών της ελληνικής γεωργίας, σχετικά μέσα και σε κεφάλαια, αλλά και με την επίδραση των συνεταιριστικών θεωριών που κυριαρχούσαν στη Δυτική Ευρώπη. Η νέα αυτή συνεταιριστική κίνηση εκδηλώθηκε με την ίδρυση σειράς γεωργικών συνεταιρισμών, όπως του γεωργικού προμηθευτικού συλλόγου Βυτίνας (1983), του μετοχικού γεωργικού συλλόγου Αλμυρού (1900), του μετοχικού ταμείου αλληλοβοηθείας Νεοχωρίου Παραχελωίτιδος (1911), του γεωργικού προμηθευτικού συνδέσμου Μεσογείων (1912), των οινοποιητικών συνεταιρισμών Μεγάρων και Χαλκίδος. Επιβεβαιώθηκε έτσι και στη χώρα μας, ότι ο συνεταιρισμός είναι μια πρωτογενής οικονομική οργάνωση που πηγάζει μέσα από τις ίδιες τις ανάγκες μιας αναπτυγμένης ανταλλακτικής οικονομίας και όχι ένα δημιούργημα του νομοθέτη.

Ο τελευταίος μπορεί να ενισχύει το συνεταιριστικό πνεύμα και να το προσανατολίζει σε σωστές κατευθύνσεις, ανάλογα με τις γενικότερες κοινωνικές συνθήκες και τη δομή του κράτους, όχι όμως και να επιβάλλει τη συνεταιριστική κίνηση ή να την κατευθύνει εξουσιαστικά και απόλυτα.

Ειδικότερα πάντως πρέπει να παρατηρηθεί, ότι το συνεταιριστικό κίνημα είναι συνυφασμένο με το δημοκρατικό πνεύμα και την ελευθερία του ατόμου, γι' αυτό και ουσιαστικά δεν μπορεί να προκόψει και να αναπτυχθεί παρά μέσα σ' ένα οργανωμένο δημοκρατικό πολιτικό σύστημα. Ιδιαίτερα μπορεί να λεχθεί ότι δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μία συνεχή συνεργασία στον οικονομικό τομέα και στη διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής του κράτους, ενώ παράλληλα εξουδετερώνει σε σημαντικό βαθμό τα μειονεκτήματα της μεμονωμένης οικονομικής δραστηριότητας του ατόμου-επιχειρηματία.

3. Το Ελληνικό Κράτος, μέσα στα πλαίσια της γενικότερης κοινωνικοοικονομικής περιόδου που σημειώθηκε την εποχή εκείνη και της αναγεννητικής προσπάθειας που ανέλαβαν οι μετά το 1909 κυβερνήσεις, με ηγέτη και εμπνευστή τον Ελευθέριο Βενιζέλο, κατανόησε την ανάγκη της ενίσχυσης της συνεταιριστικής κίνησης και της παροχής ενός απλού και προσαρμοσμένου στις ελληνικές συνθήκες νομοθετικού

υπόβαθρου για την περαιτέρω ανάπτυξή της. Έτσι, μετά τη λήψη μερικών αποσπασματικών και περιστασιακών μέτρων, στα τέλη του 1914 επί υπουργίας στον τομέα της εθνικής οικονομίας του Ν. Μιχαλακόπουλου, ψηφίστηκε ο Ν. 602/1914 «περί συνεταιρισμών» με συντάκτη και εισηγητή τον πρωτεργάτη της συνεταιριστικής κίνησης στην Ελλάδα Σ. Ιασεμίδη. Ο νόμος αυτός, που δημοσιεύτηκε στις 24.1.1915 (ΦΕΚ 33) είχε σαν υπόδειγμά του κυρίως το γερμανικό και τον αυστριακό νόμο, καθώς και το αυστριακό νομοσχέδιο του 1911 και περιείχε διατάξεις ιδιωτικού δικαίου, διοικητικές, ποινικές και φορολογικές, σε 95 άρθρα. Οι διατάξεις αυτές του Ν. 602/1914, με τον οποίο κατεβλήθη προσπάθεια «όπως τεθώσιν εδραΐαι, αι πρώται βάσεις του συνεργατισμού παρ' ημίν», όπως αναφέρεται στην αιτιολογική του έκθεση, κάλυψαν επί εξήντα και πλέον χρόνια τον ελληνικό συνεργατισμό. Σήμερα μπορούμε να πούμε ότι παρά τις ελλείψεις του ο Ν. 602/1914, ανταποκρίθηκε ικανοποιητικά στις κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις του γεωργικού μας πληθυσμού και της γεωργικής οικονομίας.

4. Ο Νόμος 602/1914 αφορούσε σε όλους του συνεταιρισμούς και όχι μόνο στους γεωργικούς, περιλάμβανε δε τις κυριότερες μορφές τους, όπως είναι οι πιστωτικοί, οι προμηθευτικοί, πωλήσεως προϊόντων, παραγωγικοί και αλληλοασφαλιστικοί. Οι συνεταιρισμοί, τους οποίους προέβλεπε ο Νόμος 602, μπορούσαν να είναι είτε με περιορισμένη, είτε με απεριόριστη ευθύνη, είχαν δε οπωσδήποτε την εμπορική ιδιότητα. Κυρίως ο νόμος αυτός απέβλεπε στην καλύτερη οργάνωση και ανάπτυξη γεωργικής παραγωγής και στη χειραφέτηση του γεωργικού πληθυσμού από την κερδοσκοπία και την τοκογλυφία, γι' αυτό και μπορεί να λεχθεί ότι είχε σαν πρότυπο, την ανάπτυξη του οποίου κατά κύριο λόγο απέβλεπε, τον πιστωτικό συνεταιρισμό. Ο νόμος του 1915 τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε διαδοχικά με διάφορα νομοθετήματα (Ν.Δ. της 28.11./12.12.1925, Ν. 5289/1931, Ν. 6070/1934 κ.ά.).

Η ανάπτυξη των γεωργικών συνεταιρισμών που συντελέστηκε κάτω από το νομοθετικό καθεστώς του Ν. 602/1914 ήταν εντυπωσιακή, βρήκε δε και προεκτάσεις στη δημιουργία αναγκαστικών συνεταιρισμών, όπως οι συνεταιρισμοί αποκατάστασης ακτημόνων καλλιεργητών, οι εγγειοβελτιωτικοί κ.ά. Η σημασία των γεωργικών συνεταιρισμών για όλη την οικονομία της χώρας, είναι σήμερα αναντίρρητη και πρωταρχική. Για την οριστική διαμόρφωση του θεσμού και την προσαρμογή του στις σύγχρονες

απαιτήσεις, μεγάλος υπήρξε ο ρόλος της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδας, τόσο με την ανάπτυξη των εργασιών της στον πιστωτικό τομέα και τη διοχέτευση σημαντικών κεφαλαίων στη γεωργία και ειδικότερα στις συνεταιριστικές επιχειρήσεις, όσο και με την εποπτεία, καθοδήγηση και τεχνική βοήθεια που παρέχει στους γεωργικούς συνεταιρισμούς. Σήμερα οι γεωργικοί συνεταιρισμοί έχουν φτάσει τους 7.420 με 718.239 μέλη (στατιστικά στοιχεία 31.12.1976). Τα τελευταία χρόνια σημειώνεται, πάντως, μία μείωση του συνολικού αριθμού των γεωργικών συνεταιρισμών, που εκφράζει κυρίως την εκ του νόμου απερχόμενη διάλυση των αδρανούντων συνεταιρισμών και την ισχυροποίηση και αύξηση των μελών εκείνων που λειτουργούν ικανοποιητικά και αποδοτικά. Σημαντικά ακόμα αυξήθηκε ο συνολικός αριθμός των συνεταιρισμένων αγροτών, παρά το αναμφισβήτητο γεγονός της συνεχούς μείωσης ποσοστού του αγροτικού πληθυσμού πάνω στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας.

5. Η ευνοϊκή αυτή εξέλιξη του συνεταιριστικού κινήματος, για την ελληνική γεωργία δε μπορεί να καλύψει τις ατέλειες, τις δυσαρμονίες, τη διοικητική δυσκαμψία, την ανεπάρκεια, οργανωτική και λειτουργική και την οικονομική καχεξία ή δυσπραξία που παρατηρείται σε μεγάλο αριθμό γεωργικών συνεταιρισμών. Τα φαινόμενα αυτά δεν είναι αποκλειστικά ελληνικά, είναι όμως αναγκαίο να επισημανθούν και εξουδετερωθούν έγκαιρα και αποτελεσματικά, ώστε το συνεταιριστικό κίνημα να διαδραματίσει το ρόλο του στον εκσυγχρονισμό της οικονομίας μας και στην ένταξή της στην κοινή ευρωπαϊκή αγορά. Τα μειονεκτήματα αυτά έχουν επισημανθεί από αρκετές δεκαετίες, μπορούν δε να συνοψιστούν στα εξής: α) Ύπαρξη πολλών γεωργικών συνεταιρισμών με μικρό αριθμό μελών και πενιχρά μέσα. Οι συνεταιρισμοί αυτοί αδυνατούν να οργανώσουν υπηρεσίες και παροχές ανάλογες με τις σύγχρονες απαιτήσεις της γεωργικής οικονομίας και ουσιαστικά έχουν πέσει σε αδράνεια. Έτσι από τους 7.420 γεωργικούς συνεταιρισμούς που υπήρχαν την 31.12.1976, οι 381 ήταν απόλυτα αδρανούντες και 58 είχαν ήδη προταθεί για διάλυση, β) Το μεγαλύτερο μέρος των γεωργικών συνεταιρισμών ιδρύθηκε με τη μορφή του πιστωτικού συνεταιρισμού για την εξεύρεση δανείων, χωρίς ουσιαστικό ρόλο και λειτουργικό σύνδεσμο με τη γεωργική παραγωγή. Η μορφή αυτή συνεταιρισμού, μετά τη λειτουργία της Αγροτικής Τράπεζας και την αναγωγή της πίστης σε αυστηρά ελεγχόμενη από το κράτος λειτουργία, κατέστησε τους πιστωτικούς

συνεταιρισμούς, υποτυπώδεις γραφειοκρατικές οργανώσεις, ιδίως στις περιπτώσεις εκείνες που οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί δε βρήκαν διέξοδο στην ανάπτυξη των προμηθευτικών εργασιών ή την καλύτερη οργάνωση της πωλήσεως των γεωργικών προϊόντων των μελών τους και περιορίστηκαν στη διεκπεραίωση των πιστωτικών υποθέσεων των μελών τους. γ) Έλλειψη αναπτυγμένης συνεταιριστικής συνείδησης και επαρκούς συνεταιριστικής κατάρτισης των μελών και των στελεχών των συνεταιρισμών, αλλά και έλλειψη ικανοποιητικού ενδιαφέροντος για τις εργασίες του συνεταιρισμού, από τους ίδιους τους συνεταιίρους. Αναπόφευκτη συνέπεια η δημιουργία οικονομικού αδιέξοδου η αδυναμία εξυπηρέτησης των ευρύτερων αναγκών των μελών ή προσέλκυσης νέων μελών. δ) Μη ορθολογιστική εσωτερική οργάνωση και λειτουργία των συνεταιρισμών που υπόκειται πολλές φορές σε γραφειοκρατικές διατυπώσεις. ε) Η έντονη παρέμβαση των οργάνων της κρατικής εποπτείας που δημιουργούν συχνά αποπνικτική κατάσταση και μαρασμό της συνεταιριστικής ζωής, έλλειψη προσαρμογής αλλά και επαρκούς επικοινωνίας με τις συνεταιριστικές οργανώσεις της Δυτικής Ευρώπης. Έτσι προκαλείται ανικανότητα συναγωνισμού στις διεθνείς αγορές και αφομοίωσης των νεότερων παραγωγικών ή οργανωτικών μεθόδων και συστημάτων.

6. Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί δεν είναι οικονομικές οργανώσεις για τις οποίες το κρατικό ενδιαφέρον επιτρέπεται να παραμείνει στο επίπεδο του αμέτοχου παρατηρητή. Ο γεωργικός συνεταιρισμός, σαν ελεύθερη και συνειδητή οργάνωση των ανθρώπων που μοχθούν και στηρίζουν το βασικότερο κλάδο της εθνικής μας οικονομίας, τη γεωργία, και σε μορφή οικονομικής οργάνωσης που συνδυάζει κατά τον πιο επιτυχημένο μέχρι σήμερα τρόπο την ατομική πρωτοβουλία με την κοινωνική συνεργασία, επιτελεί τεράστιο κοινωνικό και οικονομικό ρόλο.

Αν ο γεωργικός συνεταιρισμός ξεκίνησε σαν αναπόφευκτη αντίδραση στην ασυδοσία της κεφαλαιοκρατικής οργάνωσης του 19^{ου} αιώνα, με την απόλυτη και εξουθενωτική για τους οικονομικά ασθενέστερους ελευθερία της, η ανάπτυξή του και η επιτυχημένη εφαρμογή του, αποτελεί τον κυριότερο σταθεροποιητικό παράγοντα σε μια ομαλά εξελισσόμενη κοινωνία, που επιδιώκει να φθάσει στα ανώτερα δυνατά επίπεδα οικονομικής ευμάρειας και πολιτιστικής ανάπτυξης, μέσα σε πλαίσια ατομικής ελευθερίας και κοινωνικής

δικαιοσύνης. Η υπευθυνότητα και οι δημοκρατικές διαδικασίες που διέπουν τη λειτουργία του συνεταιρισμού, δημιουργούν τις καλύτερες προϋποθέσεις για την ουσιαστική επέκταση της δημοκρατίας μέσα στο μηχανισμό της οικονομίας και τη συμμετοχή του μεμονωμένου ατόμου στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Η διατήρηση και καλύτερη αξιοποίηση της ατομικής ιδιοκτησίας με την οποία είναι ριζωμένη η νοοτροπία, η ψυχосύνθεση και η παράδοση του Έλληνα γεωργού συνδυασμός της γενικότερης οικονομικής συνεργασίας με τις οικογενειακές κατά βάση γεωργικές οικονομικές μονάδες, η δυνατότητα δημιουργίας πιο επεκταμένων και πιο αποδοτικών, με καθαρά οικονομικοτεχνικά κριτήρια, γεωργικών εκμεταλλεύσεων και η παρεχόμενη διέξοδος στην ατομική πρωτοβουλία για την ανάπτυξή της σε ευρύτερους τομείς επιχειρηματικής δράσης, συνενώνονται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο μέσα στη μορφή του γεωργικού συνεταιρισμού και συνθέτουν την πιο πετυχημένη απάντηση προς τον γραφειοκρατικό ολοκληρωτισμό και την αναγκαστική εξάρτηση που επιβάλλουν άλλα συστήματα οικονομικής οργάνωσης.

Συνυφασμένοι με την ελεύθερη υπόσταση του ατόμου, με τη δημιουργική και ουσιαστική δημοκρατία, με την οικονομική ανάπτυξη μέσα σε υγιή πλαίσια και μακριά από καθαρά κεφαλαιοκρατικές εξαρτήσεις, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί καλούνται, αφού αναδιοργανωθούν και αναπροσαρμοστούν στις συνθήκες της σύγχρονης ελληνικής οικονομίας και τις απαιτήσεις της ευρωπαϊκής αγοράς, να διαδραματίσουν ένα πολύ πιο δυναμικό και αποφασιστικό, παρά μέχρι σήμερα, ρόλο. Η θέσπιση των νομοθετικών προϋποθέσεων για τη δημιουργική ενίσχυση των γεωργικών συνεταιρισμών και την δια μέσου αυτών βελτίωση της ελληνικής γεωργίας και της θέσης του Έλληνα γεωργού, είναι το αντικείμενο του παρόντος νόμου.

II. Σκοποί και γενικές αρχές του νομοσχεδίου

1. Η γενικότερη θεώρηση του συνεταιριστικού κινήματος, όπως αυτό εξελίχθηκε μέχρι σήμερα και η εκτίμηση των αναγκών της ελληνικής γεωργικής οικονομίας, προσδιορίζουν κατά κύριο λόγο στόχους μιας ανανεωτικής νομοθετικής πολιτικής. Η διαμόρφωση όμως μιας τέτοιας πολιτικής, προϋποθέτει,

αναγκαστικά, τη συνεκτίμηση και άλλων στοιχείων μέσα στα γενικότερα πλαίσια των ιδεολογικών βάσεων του δημοκρατικού μας πολιτεύματος και των στόχων της εθνικής μας πολιτικής. Πρέπει πρώτα απ' όλα να γίνει αντιληπτό πως μια νομοθετική πολιτική πάνω στο θέμα των γεωργικών συνεταιρισμών, δεν είναι αυτοδύναμη και ανεξάρτητη από άλλους παράγοντες. Δεν μπορούμε να απομονώσουμε το συνεταιριστικό φαινόμενο και να προσπαθήσουμε να το εκσυγχρονίσουμε χωρίς συνάρτηση προς τη μορφή, την κατάσταση και τις προοπτικές της ελληνικής γεωργίας ή άσχετα από τη λήψη άλλων νομοθετικών μέτρων.

2. Αν σήμερα μπορεί να γίνει λόγος για ένα καινούργιο νόμο περί γεωργικών συνεταιρισμών αυτό οφείλεται πρωταρχικά στο γεγονός, ότι η ελληνική γεωργία δε βρίσκεται στην κατάσταση που βρισκόταν το 1915 ή το 1950. Η δομή της, το πληθυσμιακό ενεργητικό της, ο τεχνικός εξοπλισμός και η υποδομή της έχουν αλλάξει. Αν και η μορφολογία και η συνολική έκταση του εδάφους αποτελούν, κατά κάποιο τρόπο, ανυπέρβλητο περιοριστικό παράγοντα της γεωργικής ανάπτυξης της χώρας μας, τα εδάφη που αποδόθηκαν σε ανώτερες μορφές καλλιέργειας, τα διατιθέμενα στη γεωργία κεφάλαια, τα εγχειροβελτιωτικά έργα, η εισαγωγή γεωργικών μηχανών, η χρησιμοποίηση λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων και η καλύτερη οργάνωση του εξαγωγικού εμπορίου, κυρίως επεξεργασμένων προϊόντων, πολλαπλασιάστηκαν και ενισχύθηκαν σημαντικά.

Τα νομοθετημένα και κυβερνητικά μέτρα της δεκαετίας του 1950 και τα μεγάλα έργα που άρχισαν να εκτελούνται από τότε, τόσο από τις τακτικές πηγές του προϋπολογισμού, όσο και με τα μέσα του προϋπολογισμού των επενδύσεων, είχαν αποφασιστική σημασία για την πρόοδο της ελληνικής γεωργίας και τη σημερινή της διαμόρφωση. Η ολοκλήρωση της αγροτικής αποκατάστασης των ακτημόνων με την απαλλοτρίωση και τη διανομή των μεγάλων ιδιοκτησιών, που έγινε με βάση το άρθρο 104 του Συντάγματος του 1952, η απορρόφηση μέρους του γεωργικού πληθυσμού από την αναπτυσσόμενη βιομηχανία και άλλους επαγγελματικούς κλάδους, η εισαγωγή και ανάπτυξη νέων καλλιεργειών και προϊόντων και προπαντός η ποιοτική βελτίωση της παραγωγής και απορρόφησή της από νέες αγορές, έδωσαν στην ελληνική γεωργία μία πολύ πιο συγχρονισμένη μορφή και καινούργιες δυνατότητες που άρχισε να τις αξιοποιεί ήδη από το τέλος της δεκαετίας του 1950. Η ουσιαστική εξάλειψη των μεγάλων

αγροτικών ιδιοκτησιών, η ανάπτυξη της γεωργικής και τεχνικής μόρφωσης, η επέκταση του οδικού δικτύου και η ευχέρεια της ταχείας μεταφοράς των γεωργικών προϊόντων διαμόρφωσαν ένα νέο τύπο γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ικανό να σταθεί και να αντιμετωπίσει τις συνθήκες της ευρωπαϊκής αγοράς. Αλλά και μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στη χώρα μας, τόσο η κυβέρνηση εθνικής ενότητας, όσο και οι κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις του Κ. Καραμανλή έλαβαν σειρά συγκεκριμένων μέτρων για την περαιτέρω ενίσχυση και ανάπτυξη της γεωργίας με συνέπεια την αύξηση του γεωργικού εισοδήματος, που επιτρέπει μια καινούργια και συγχρονισμένη θεώρηση του συνεταιριστικού προβλήματος. Η νομοθεσία περί των συνεταιρισμών πρέπει εξάλλου να είναι ένα τμήμα μιας πολυσύνθετης και πολύμορφης προσπάθειας. Η αναμόρφωσή της μπορεί να πετύχει στον επιθυμητό βαθμό, μόνο σε συνδυασμό με άλλα νομοθετικά μέτρα που έχουν ήδη ψηφιστεί από τη Βουλή ή έχουν εξαγγελθεί ή είναι ακόμα αντικείμενο μελέτης, όπως είναι η νομοθεσία περί αναδασμού, περί αξιοποίησης των εγκαταλειμμένων γεωργικών εκτάσεων, περί υδάτων, περί εμπορίας γεωργικών προϊόντων, περί συστάσεως γεωργικών εταιρειών κ.λπ.. Η ανάγκη του νομοθετικού συντονισμού στον τομέα αυτό είναι αυταπόδεικτη και βρίσκει το συμπλήρωμά της στη λήψη και άλλων μέτρων ευνοϊκών για τη γεωργία και τον αγροτικό πληθυσμό της χώρας.

3. Δεύτερο προαπαιτούμενο στοιχείο για την αναμόρφωση της νομοθεσίας περί γεωργικών συνεταιρισμών, είναι η θεώρηση της συνεταιριστικής κινήσεως και της σχετικής νομοθεσίας στις χώρες της Κοινής αγοράς. Ο ρόλος των γεωργικών συνεταιρισμών μέσα στα πλαίσια της τελευταίας κατέστη κεφαλαιώδης, αφού για την πραγμάτωση της κοινής αγροτικής πολιτικής από την οποία εξαρτάται η επιτυχία του ευρωπαϊκού αυτού οικονομικού οργανισμού, είναι απαραίτητη η συνεργασία των γεωργικών συνεταιρισμών των χωρών μελών του. Η υπό τον κ. L.Lockhart συγκροτηθείσα επιτροπή εμπειρογνομόνων για τη μελέτη του θεσμού στις χώρες της κοινής αγοράς, κατέληξε πριν από μια δεκαετία σε ορισμένα πορίσματα και προτάσεις για την ενοποίηση των νομικών κανόνων και των αρχών που πρέπει να διέπουν την οργάνωση και τη δράση των γεωργικών συνεταιρισμών. Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί αποκτούν εξάλλου ξεχωριστή θέση και σημασία στην οικονομία της κοινής αγοράς με το γνωστό σχέδιο Mansholt για τη γεωργία. Κι' αυτό γιατί ακριβώς μπορούν να συνδυάσουν με επιτυχία τις αρχές πάνω στις οποίες στηρίζεται

το σχέδιο αυτό, δηλαδή τις αρχές της ελεύθερης πρωτοβουλίας των παραγωγών, της αριστοποίησης (optimization) των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της συγκέντρωσης και προσαρμογής της εμπορίας των γεωργικών προϊόντων.

4. Οι τελικές κρίσεις και προτάσεις της πιο πάνω επιτροπής εμπειρογνομόνων εκτείνονται σε ευρύτατο φάσμα προσαρμογών και καινοτομιών. Κατ'αρχήν τονίζεται, ότι οι γεωργοί, σαν επαγγελματική τάξη, δε θα υπερπηδήσουν τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν, εάν οι γεωργικοί συνεταιρισμοί δεν επεκτείνουν περισσότερο τη δραστηριότητά τους στην περιοχή της επεξεργασίας και του εμπορίου των γεωργικών προϊόντων, είτε οι ίδιοι, είτε συμμετέχοντας σε μη συνεταιριστικές εταιρείες. Σε συνδυασμό με αυτό αναφέρεται, ότι η εκπροσώπηση και οι συναλλαγές των παραγωγών με το εμπόριο και τη βιομηχανία πρέπει να ανατίθενται ολοένα περισσότερο στους γεωργικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι πρέπει ν' αποκτήσουν σε όλες τις χώρες νομική προσωπικότητα, την εμπορική ιδιότητα και συναλλακτική ικανότητα. Το νομικό τους καθεστώς πρέπει να διέπεται από ελαστικότητα που να επιτρέπει σε κάθε συνεταιριστική βαθμίδα ή κατηγορία την υιοθέτηση της πιο κατάλληλης οργανωτικής μορφής. Στη συνέχεια τονίζεται η αρχή της ελεύθερης συμμετοχής, αναγνωρίζεται όμως η ανάγκη και υπάρχει μια ευχέρεια επιλογής των μελών και η αναγκαιότητα της ανάληψης ενός ελάχιστου κύκλου υποχρεώσεων από τα μέλη και ειδικότερα για την άσκηση του δικαιώματος αποχώρησης. Τονίζεται επίσης η σκοπιμότητα του περιορισμού της προσωπικής ευθύνης των συνεταίρων απέναντι των τρίτων και η ανάγκη της αύξησης της συνεταιριστικής περιουσίας και της αυτοχρηματοδότησης, δηλαδή η ανάγκη της ουσιαστικής αύξησης της αξίας των συνεταιρικών μερίδων. Υποδεικνύεται η ευχέρεια συναλλαγής των γεωργικών συνεταιρισμών και με «μη μέλη», για την σε περιορισμένο όγκο παροχή υπηρεσιών του αυτού είδους με αυτές που παρέχονται στα μέλη του ή στους άλλους πελάτες του, με τον αυτονόητο όρο της μη αλλοίωσης του χαρακτήρα του συνεταιρισμού ως αλληλοβοηθητικού θεσμού και της μη επέκτασης της τυχόν ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης του συνεταιρισμού και στις συναλλαγές αυτές. Την έκθεση συμπληρώνουν ειδικότερες προτάσεις που αφορούν στη φορολογική μεταχείριση, στην άσκηση της εποπτείας και ενός συστήματος ελέγχου στον τρόπο της εσωτερικής διοίκησης κ.λπ. Η συγκριτική εξάλλου παρατήρηση των νομοθεσιών των χωρών της κοινής αγοράς,

παρά την ποικιλία των επιμέρους ρυθμίσεων, μας οδηγεί στη διαπίστωση, ότι η νομοθεσία αυτή προσαρμόζεται ολοένα περισσότερο σε βασικές αρχές ελευθερίας, αλλά και συντονισμένης ενέργειας που θα επιτρέψουν στους γεωργικούς συνεταιρισμούς να διαδραματίσουν τον υπεύθυνο πρωτοποριακό ρόλο για την παγίωση της κοινής αγροτικής πολιτικής.

Τα πρόσφατα αυτά νομοθετικά μέτρα όπως η *Ordonnance* της 26.9.1967 και ο νόμος 72-516 της 27-6-1972 στη Γαλλία ή ο νόμος της 6.7/9.10.1973 στη Γερμανία, είναι εύλογο να επηρεάσουν τη νομοθετική πολιτική στη χώρα μας, που επιδιώκει την άμεση και πλήρη ένταξή της στην κοινή αγορά. Πρέπει να σημειωθεί άλλωστε, ότι σύμφωνα με τα άρθρα 100 και 101 της συνθήκης της Ρώμης, οι επί μέρους νομοθετικές διατάξεις των κρατών-μελών της κοινότητας πρέπει να εναρμονίζονται μεταξύ τους στις περιπτώσεις που η σχετική ρύθμιση επιδρά άμεσα στη λειτουργία της κοινής αγοράς και όταν εμφανίζει διαφορές που παραβιάζουν το μηχανισμό ελεύθερου ανταγωνισμού.

5. Τρίτο στοιχείο εκτίμησης για τη διαμόρφωση μιας νέας νομοθετικής πολιτικής γύρω από τους γεωργικούς συνεταιρισμούς, είναι η ιδιαίτερη θέση και ο τονισμός του συνεταιριστικού κινήματος ως παράγοντα της εθνικής οικονομίας, που γίνεται στο καινούργιο μας Σύνταγμα. Ήδη το Σύνταγμα του 1952 είχε περιλάβει στο άρθρο 109, διάταξη, σύμφωνα με την οποία οι συνεταιρισμοί, γεωργικοί και αστικοί, «τελούν υπό την προστασία του κράτους, μεμινώντος συστηματικά υπέρ της αναπτύξεως αυτών». Τη διάταξη αυτή συμπλήρωσε ερμηνευτική δήλωση ότι «η κατά νόμον σύστασις αναγκαστικών συνεταιρισμών δεν αντιβαίνει, ως τοιαύτη εις το Σύνταγμα».

Το ήδη ισχύον Σύνταγμα περιέλαβε στο άρθρο 12 δύο διατάξεις (παράγραφοι 5 και 6) που αφορούν στους συνεταιρισμούς. Κατά την πρώτη «οι πάσης φύσεως γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί αυτοδιοικούνται κατά τους όρους του νόμου και του καταστατικού των, τελούντες υπό την προστασίαν και εποπτείαν του Κράτους, υποχρεωμένου να μεριμνά δια την ανάπτυξιν αυτών». Κατά τη δεύτερη, «επιτρέπεται η δια νόμου σύστασις αναγκαστικών συνεταιρισμών αποβλεπόντων εις εκπλήρωσιν σκοπών κοινής ωφελείας ή δημοσίου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμεταλλεύσεως γεωργικών εκτάσεων ή άλλης πλουτοπαραγωγικής πηγής, εξασφαλιζομένης πάντως της ίσης μεταχειρίσεως των

συμμετεχόντων. Οι διατάξεις αυτές που πρέπει να τοποθετηθούν μέσα στο ευρύτερο πλέγμα των διατάξεων κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής που διαγράφει το Σύνταγμα (όπως με το άρθρο 18 παρ. 4 και 6, το άρθρο 24 παρ. 1, άρθρο 106 παρ. 1 και 2 κ.λπ.), προσδίδουν στους γεωργικούς ειδικότερα συνεταιρισμούς βασικό λειτουργικό ρόλο στην οργάνωση της οικονομίας της χώρας, καθώς και υποβοηθητικό των κρατικών δραστηριοτήτων στον τομέα της γεωργίας (Βλ. πρακτικά των συνεδριάσεων της ολομέλειας της Βουλής επί του Συντάγματος 1975 σελ. 553). Οι διατάξεις αυτές θέτουν ακόμα τους πρωταρχικούς στόχους που πρέπει να επιδιώξουν οι γεωργικοί συνεταιρισμοί κάτω από τις νέες συνθήκες της οικονομικής ζωής και τις βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία του έργου τους, ενώ ταυτόχρονα παρέχουν καίριες κατευθυντήριες γραμμές στο νομοθέτη για τη διαμόρφωση της συνεταιριστικής νομοθεσίας πάνω σε δημοκρατικές και φιλελεύθερες αντιλήψεις, κυρίως όσον αφορά στη συμμετοχή των μελών και στα δικαιώματά τους, αλλά και στον προσανατολισμό της δράσης των συνεταιρισμών με γνώμονα τις βασικές αρχές του συνεταιρισμού, τις οποίες δεν μπορεί να αλλοιώσει ο κοινός νομοθέτης για να περιορίσει την συνεταιριστική ανάπτυξη ή να την παραμορφώσει με πρότυπα άλλους τύπους οικονομικής οργάνωσης, ξένους προς αυτήν. Από τις παραπάνω διατάξεις του Συντάγματος γίνεται φανερό, ότι η παρέμβαση του κράτους στους συνεταιρισμούς, πρέπει να νοείται περισσότερο σαν υποβοηθητική και προστατευτική παρά σα δεσμευτική παρεμβολή στις επιμέρους λειτουργίες και στη δράση τους και ότι η τελευταία αυτή πρέπει να εναρμονίζεται με το καθεστώς της ελεύθερης οικονομίας και της ατομικής πρωτοβουλίας. Με την ενίσχυση των γεωργικών συνεταιρισμών και την παροχή κινήτρων γι'αυτούς ούτε οι αγρότες πρέπει να θεωρούν ότι μειώνεται η οικονομική ελευθερία και η πρωτοβουλία τους ή περιορίζεται ο θεσμός της ατομικής ιδιοκτησίας ούτε οι άλλες επαγγελματικές τάξεις, ότι γίνονται αντικείμενο αθέμιτου ανταγωνισμού, αφού εξ ορισμού ο γεωργικός συνεταιρισμός δε μπορεί να αποκτήσει κερδοσκοπικό χαρακτήρα.

6. Με βάση τις παραπάνω παρατηρήσεις και τις εκτιμήσεις οι στόχοι της νομοθετικής πολιτικής μία εξ απαρχής θεώρησης και ρύθμιση των προβλημάτων του γεωργικού συνεργατισμού στην Ελλάδα διαμορφώνονται στο ακόλουθο σχήμα:
 - α) Ενίσχυση δια μέσου των γεωργικών συνεταιρισμών της γεωργίας ως του πιο σημαντικού κλάδου της εθνικής

οικονομίας και ο εκσυγχρονισμός της για τη διαμόρφωση υγιών και αποδοτικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

β) Ενσωμάτωση των γεωργικών συνεταιρισμών στην οικονομική ζωή του τόπου ως αναγκαίων τύπων οικονομικής οργάνωσης, αλλά και ως μορφών επιχειρηματικής συνεργασίας που συνδυάζουν την κοινωνική αλληλεγγύη με την ελεύθερη συμμετοχή και πρωτοβουλία.

γ) Η δια μέσου της ανάπτυξης των γεωργικών συνεταιρισμών ενίσχυση της αποκέντρωσης της οικονομίας και αντιμετώπιση των δημογραφικών προβλημάτων που προκύπτουν από την υποαπασχόληση ή το περιορισμένο ύψος του εισοδήματος του πληθυσμού της ελληνικής υπαίθρου.

δ) Τόνωση της ουσιαστικής συμμετοχικής δημοκρατίας στον οικονομικό τομέα και δημιουργία υπεύθυνων και μορφωμένων στελεχών μεταξύ του γεωργικού πληθυσμού, ώστε να εξουδετερωθεί κατά τον πληρέστερο τρόπο ή κερδοσκοπική εκμετάλλευση.

ε) Επέκταση των παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των γεωργικών συνεταιρισμών, στον τομέα των κοινών εκμεταλλεύσεων και στους τομείς εμπορίας και βιομηχανικής επεξεργασίας των γεωργικών προϊόντων και ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκείνες που η καθαρά ιδιωτική πρωτοβουλία και οι ιδιωτικές επιχειρηματικές και βιομηχανικές μονάδες, δεν καλύπτουν όλο το φάσμα ή την έκταση της γεωργικής παραγωγής, ή δεν παρέχουν έλεγχο για την προσαρμογή της παραγωγής στις ποιοτικές απαιτήσεις της αγοράς.

στ) Ενίσχυση του συνεταιριστικού πνεύματος και της εσωτερικής αυτονομίας των συνεταιρισμών με παράλληλη εξάλειψη των ασφυκτικών κρατικών παρεμβολών και του γραφειοκρατικού πνεύματος στην άσκηση της εποπτείας.

ζ) Προσαρμογή της νομοθεσίας των γεωργικών συνεταιρισμών προς τις αρχές που διέπουν τη συνεταιριστική κίνηση στις χώρες της κοινής αγοράς και προς τη νομοθεσία των χωρών αυτών, τουλάχιστον στα γενικότερα θέματα που αφορούν την οργάνωση, τη διοίκηση και τον τρόπο λειτουργίας των συνεταιρισμών.

7. Αυτούς τους στόχους προσπαθεί να συνδυάσει το προκείμενο νομοσχέδιο στην επίλυση των επί μέρους προβλημάτων και στη διατύπωση των επί μέρους διατάξεών του, χωρίς να απομακρύνεται ριζικά ή επαναστατικά από την παράδοση και την πείρα που δημιούργησε μέχρι σήμερα, η συνεταιριστική κίνηση στην Ελλάδα και οι φορείς που την εκπροσωπούν. Για

να δούμε κατά πόσο το νομοσχέδιο ικανοποιεί αυτή την πρόθεση και ανταποκρίνεται στις πιο πάνω ανάγκες, θα πρέπει να εκθέσουμε με λίγα λόγια τις γραμμές του και τις βασικές αρχές στις οποίες στηρίζεται.

8. Το υποβαλλόμενο νομοσχέδιο καταρτίστηκε με αφετηρία την αντίληψη της αυτοτέλειας του αντικείμενού του, που είναι αποκλειστικά οι γεωργικοί συνεταιρισμοί. Πραγματικά, η ιδιορρυθμία του συνεταιριστικού φαινομένου στον τομέα της γεωργίας, ο συνδυασμός του με τα δημοκρατικά και κοινωνικά προβλήματα της υπαίθρου και ο άμεσος αντίκτυπός του στην οικονομική οργάνωση της χώρας, επιβάλλουν την *ιδιαίτερη* νομοθετική αντιμετώπιση των γεωργικών συνεταιρισμών, ανεξάρτητα δηλαδή κατ' αρχήν από τους κανόνες που διέπουν ή μπορεί να τεθούν για τους άλλους συνεταιρισμούς. Οι αστικοί συνεταιρισμοί ούτε την έκταση εφαρμογής, ούτε την ποικιλία δραστηριοτήτων, ούτε τις οργανωτικές διακλαδώσεις και βαθμίδες, ούτε τη γενικότερη σημασία των γεωργικών συνεταιρισμών για την οικονομία της χώρας και την προσαρμογή της στην ευρωπαϊκή οικονομική κοινότητα μπορούν να διεκδικήσουν. Η νομοθεσία που τους καλύπτει ενδείκνυται ίσως να διαμορφωθεί με πρότυπό της τη νομοθεσία περί γεωργικών συνεταιρισμών, αλλά δεν είναι απαραίτητο και ίσως ούτε σκόπιμο, να συμπίπτει με αυτή σε όλες τις διατάξεις της, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη μας τις αντινομίες των σκοπών που εμφανίζουν οι δυο αυτές μορφές συνεταιριστικής οργάνωσης. Από την πλευρά εξάλλου του χαρακτήρα των διατάξεων του νομοσχεδίου σε σχέση με τη δομή και τη λεπτομερειακή ρύθμιση των θεμάτων στο Ν.602/1915 υπάρχει μια σημαντική διαφορά. Παρά το γεγονός ότι στα υπό ρύθμιση θέματα προστέθηκαν και άλλα που είτε στον αρχικό νόμο είχαν πολύ περιορισμένη έκταση, είτε αναφάνηκαν αργότερα και ρυθμίστηκαν με άλλα μεταγενέστερα νομοθετήματα, το νομοσχέδιο έχει πολύ ελαστικότερο χαρακτήρα. Με 69 μόνο άρθρα σε σύγκριση με τα 95 του αρχικού νόμου, περί συνεταιρισμών, καλύπτει με γενικές κατευθύνσεις ολόκληρο το φάσμα των οργανωτικών και λειτουργικών προβλημάτων του γεωργικού συνεταιρισμού, αφήνοντας στα καταστατικά την ευχέρεια να ρυθμίσουν ελεύθερα, πλείστα θέματα που προηγούμενα είχαν υπαχθεί στον κύκλο του άμεσου ενδιαφέροντος του νομοθέτη. Πρέπει να σημειωθεί ακόμη ότι πολλές από τις διατάξεις του νομοσχεδίου έχουν ενδοτικό ή επικουρικό χαρακτήρα και αφορούν σε θέματα που δε ρυθμίζονται κατά διαφορετικό τρόπο από το καταστατικό.

9. Από ουσιαστικής πλευράς το νομοσχέδιο αποβλέπει πρωταρχικά στην ενίσχυση και κατοχύρωση του δημοκρατικού χαρακτήρα της συνεταιριστικής οργάνωσης και αυτό, τόσο από την άποψη της συμμετοχής των μελών και των σχέσεών τους, με το συνεταιρισμό, όσο και από την πλευρά της εσωτερικής οργάνωσης και της λειτουργίας των οργάνων της διοίκησης του συνεταιρισμού. Η ελευθερία της εισόδου και εξόδου των μελών, συνδυάζεται με συμμετοχικές διαδικασίες και την ανάληψη ευθυνών και υποχρεώσεων, ώστε να δημιουργηθεί ένα πλέγμα ισορροπημένης συνεργασίας με παράλληλη εφαρμογή των αρχών της αλληλεγγύης και της αλληλοβοήθειας. Η ενίσχυση αυτή του δημοκρατικού πνεύματος μέσα στη λειτουργία του συνεταιρισμού καθίσταται εμφανής και από την απλούστευση της εσωτερικής δομής του συνεταιρισμού και από την εξάλειψη διατάξεων με ανελεύθερο ή έντονα παρεμβατικό χαρακτήρα, που αποτέλεσαν τροχοπέδη στην ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος στη χώρα μας και αλλοίωσαν το λειτουργικό του ρόλο.

Περαιτέρω, το νομοσχέδιο, προσανατολίζει τη γεωργική συνεταιριστική οργάνωση σε μια διεύρυνση των ουσιαστικών και παραγωγικών της δραστηριοτήτων και σε μια πολύπλευρη σύνδεσή της με τη διακίνηση, εμπορία και βιομηχανική επεξεργασία των γεωργικών προϊόντων. Έτσι ο γεωργικός συνεταιρισμός παύει να λαμβάνεται σαν ένα υποτονικό γραφειοκρατικό φαινόμενο της ελληνικής υπαίθρου και προικίζεται με δυνατότητες προσαρμογής στις συνθήκες της αγοράς, με έντονο το επιχειρηματικό στοιχείο για την ανάπτυξη της γεωργικής οικονομίας των μελών του. Δυο είναι κυρίως τα ενισχυτικά, της ουσιαστικοποίησης, της συνεταιριστικής δράσης και της προσαρμογής της στις σύγχρονες συνθήκες στοιχεία. Αφενός μεν η παρεχόμενη δυνατότητα δημιουργίας κοινών καλλιεργειών και υποδειγματικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων που να συνδυάζουν κατά τον πιο πετυχημένο τρόπο τον παράγοντα της, την εργασία των μελών και την ευρύτερη χρηματοδότηση, αφετέρου δε, η ρητά αναγνωριζόμενη ευχέρεια επέκτασης των συνεταιριστικών δραστηριοτήτων στον εμπορικό, μεταφορικό και βιομηχανικό τομέα. Η επέκταση αυτή προβλέπεται είτε άμεση, είτε δια μέσου της σύστασης της συμμετοχής σε γεωργικές ή σε βιομηχανικές εταιρείες. Το νομικό καθεστώς των τελευταίων αυτών αφέθηκε πάντως για να αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης νομοθετικής ρύθμισης.

10.Τη βασική αυτή αποστολή των γεωργικών συνεταιρισμών, όπως περιγράφεται παραπάνω, ενισχύει το νομοσχέδιο με ολόκληρο πλέγμα ρυθμίσεων που αρχίζουν από την ενίσχυση των συναγωνιστικών επιχειρηματικών βάσεων της συνεταιριστικής οργάνωσης και φθάνουν μέχρι την κατοχύρωση του αυτοελέγχου της συνεταιριστικής διαχείρισης και την καθιέρωση ολόκληρου πλέγματος φορολογικών απαλλαγών ή άλλων ευνοϊκών μεταχειρίσεων. Σημαντικός παράγοντας για την ευρύτερη συμμετοχή του πληθυσμού της υπαίθρου στο συνεταιριστικό κίνημα και την τόνωση της επιχειρηματικής κατεύθυνσης είναι η αναγωγή του συνεταιρισμού σε ιδιότυπη εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, σε τρόπο ώστε και η αυτοχρηματοδότηση των συνεταιρισμών να προωθείται και η ευθύνη των μελών να μην εκτείνεται στα υπάρχοντά τους, αλλά μόνο στο ποσό συμμετοχής τους.

Αυτές είναι σε γενικές γραμμές οι θεωρητικές και πρακτικές βάσεις και κατευθύνσεις του νομοσχεδίου, που εκδηλώνονται μέσα από τις επιμέρους ρυθμίσεις. Αλλά και στις επιμέρους ρυθμίσεις καταβλήθηκε προσπάθεια να δοθούν συγχρονισμένες λύσεις ή να αποτραπούν ασάφειες, κενά ή νομικές περιπλοκές που είχαν δημιουργήσει οι παλαιότερες διατάξεις.

11.Το σχέδιο έχει χωριστεί σε δεκατέσσερα κεφάλαια τα οποία ακολουθούν τη σειρά: γενικές διατάξεις, σύσταση των γεωργικών συνεταιρισμών, μέλη του συνεταιρισμού, συνεταιριστική μερίδα και ευθύνη, γενική συνέλευση των μελών, διοίκηση του συνεταιρισμού, λειτουργία του συνεταιρισμού, εποπτεία και έλεγχος, πτώχευση, συγχώνευση συνεταιρισμών, διάλυση συνεταιρισμών, ενώσεις – κοινοπραξίες, σωματεία, ποινικές δικονομικές διατάξεις, τελικές διατάξεις.

Η διάταξη της ύλης όπως διαγράφεται παραπάνω, μερικά μόνο συμπίπτει με τη διάταξη του περιεχομένου του αρχικού νόμου περί συνεταιρισμών, πιστεύεται όμως, ότι έτσι, ανταποκρίνεται πληρέστερα στη λογική δομή και τις ανάγκες ενός σύγχρονου νομοθετήματος που πρέπει να είναι εύχρηστο και κατανοητό από όλους εκείνους προς τους οποίους απευθύνεται.

3.4 Ο Ν. 1541/1985 για τις Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις

1. Ο Νόμος 921/1979 «περί γεωργικών συνεταιρισμών» δεν αντιμετώπισε με επιτυχία τα προβλήματα της ελληνικής

γεωργίας και τις αδυναμίες του Αγροτικού Συνεταιριστικού Κινήματος.

Μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές αδυναμίες του συνεταιριστικού κινήματος που εξακολουθούν να υπάρχουν παρά το Ν. 921/79 είναι οι εξής:

Υπάρχει πλήθος συνεταιρισμών και συνεταιριστικών οργανώσεων, με αποτέλεσμα οι συνεταιρισμοί να μη μπορούν να αποκτήσουν το απαραίτητο μέγεθος για επιτυχή επιχειρηματική δραστηριότητα.

Υπάρχουν 7.055 περίπου αγροτικοί συνεταιρισμοί από τους οποίους το 70% είναι πιστωτικοί, το 3,2% είναι συνεταιρισμοί εμπορίας και περίπου το 21% μπορούν να χαρακτηριστούν ως παραγωγικοί, με την έννοια ότι κατέχουν κάποιες εγκαταστάσεις ή κάποια γεωργικά μηχανήματα για την εξυπηρέτηση των μελών τους.

Σε 1.345 κοινότητες- στο σύνολο των 6.023 κοινοτήτων όλης της χώρας - λειτουργούν περισσότεροι από ένας συνεταιρισμοί.

Τυπικά, ο μέσος όρος μελών κατά συνεταιρισμό ανέρχεται σε 95 άτομα.

Ο αριθμός αυτός είναι πλασματικός ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη, πρώτον, ότι στους 2.470 συνεταιρισμούς ο μέσος όρος μελών κυμαίνεται από 7 έως 50 άτομα, δεύτερον, ότι η μεγάλη πλειοψηφία των αγροτικών συνεταιρισμών είναι πιστωτικοί και επομένως τα μέλη τους είναι ουσιαστικά μη ενεργά μέλη και τρίτον, ότι ο αριθμός των ενεργών μελών είναι πολύ μικρότερος από το συνολικό αριθμό των εγγεγραμμένων και μάλιστα με κριτήρια ενεργού συμμετοχής, την παρουσία στην τακτική Γενική Συνέλευση και σε άλλες βασικές λειτουργίες του συνεταιρισμού.

Από τους 7.055 συνεταιρισμούς μόνο 260 έχουν εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας (δηλ. 3% περίπου) και μόνον 812 (δηλ. 11% περίπου) έχουν υπαλλήλους με πλήρη απασχόληση.

Στο σύνολο των συνεταιρισμών μόνο 20-25 έχουν δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται αρκετά ικανοποιητικές και άλλοι 300 περίπου απλώς λειτουργούν.

Οι υπόλοιποι 6.700 συνεταιρισμοί παρουσιάζουν, αν παρουσιάζουν, μικρή και εντελώς ασήμαντη δραστηριότητα.

Εκτός από τους 7.055 αγροτικούς συνεταιρισμούς το 1981 υπήρχαν 107 ενώσεις πολλαπλών δραστηριοτήτων, 22 ειδικές ενώσεις, 4 ενώσεις ειδικής νομοθεσίας, 4 κοινοπραξίες ενώσεων, 11 κεντρικές ενώσεις, 7 κοινοπραξίες γεωργικών συνεταιρισμών, 10 κοινοπραξίες του ν.δ. 5374/58

συνεταιριστικών οργανώσεων και Α.Τ.Ε., 72 εταιρείες του εμπορικού δικαίου και 17 άτυπες «κοινοπραξίες – συνεργασίες» συνεταιριστικών οργανώσεων, αμιγείς ή με την Α.Τ.Ε. ή με τρίτους.

Η περιορισμένη δραστηριότητα των συνεταιρισμών δεν τους επέτρεψε να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση. Οι συνεταιριστικές οργανώσεις έχουν μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις ύψους 3.041 δισεκ. δρχ. και βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις ύψους 52.636 δισεκ. δρχ. περίπου. Το ύψος των παγίων κεφαλαίων των συνεταιριστικών οργανώσεων φτάνει όμως μόνο το 26.337 δισεκ. δρχ. περίπου.

Μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή εξακολουθεί να μεσολαβεί στρατιά «μεσαζόντων», με αποτέλεσμα την τεράστια διαφορά που υπάρχει μεταξύ της τιμής που εισπράττει ο παραγωγός και αυτής που πληρώνει ο καταναλωτής. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα ότι το 1981, για κάθε 100 δρχ. που κατέβαλε ο καταναλωτής για την αγορά πορτοκαλιών, μήλων και αχλαδιών, ο παραγωγός εισέπραττε 29 δρχ. για πορτοκάλια, 30 δρχ. για τα μήλα και 37 δρχ. για τα αχλάδια, με όλο το υπόλοιπο ποσοστό (δηλαδή 71 δρχ. για τα πορτοκάλια, 70 δρχ. για τα μήλα και 63 δρχ. για τα αχλάδια) να αποτελεί το κόστος της εμπορίας.

Οι ενώσεις και Κεντρικές ενώσεις γεωργικών συνεταιρισμών έχουν ως κυριότερο χαρακτηριστικό το υψηλό κόστος παραγωγής, τα αυξημένα έξοδα διαχείρισης, τη χαμηλή απασχόληση και απόδοση του κεφαλαίου, την ανύπαρκτη και ασήμαντη εμπορική δραστηριότητα και την απόστασή τους από τον αγρότη.

Ο νόμος 921 δεν περιέχει διατάξεις για ν'αντιμετωπισθεί το πρόβλημα του μικρού κλήρου και της μικρής εκμετάλλευσης με τη βοήθεια των συνεταιρισμών. Δε βοηθάει να αναπτύξει ο συνεταιρισμός δραστηριότητες στη διακίνηση, επεξεργασία, μεταποίηση και εμπορία των αγροτικών προϊόντων, στην προσπάθεια και Παρασκευή γεωργικών εφοδίων.

Ο νόμος 921 καθιέρωσε διαδικασίες εκπροσώπησης στις γενικές συνελεύσεις των συνεταιρισμών και εκλογής των διοικητικών συμβουλίων των συνεταιριστικών οργανώσεων, οι οποίες δε συμβιβάζονται με δημοκρατικές αρχές.

Η αντίληψη στην οποία βασίζεται ο νόμος είναι, ότι ο μοχλός της αγροτικής ανάπτυξης είναι η ιδιωτική πρωτοβουλία, ο συνεταιρισμός έχει μέλλον μόνο εφόσον εξομοιωθεί όσο το δυνατόν περισσότερο με την ιδιωτική επιχείρηση. Οι συνεταιρισμοί ως οργανώσεις αλληλεγγύης, κοινής

αντιμετώπισης των προβλημάτων του αγροτικού χώρου, έχουν σκοπιμότητα εκεί όπου οι ιδιώτες κεφαλαιούχοι ή οι μεγάλες επιχειρηματικά οργανωμένες και αποκομμένες από το συνεταιριστικό κίνημα, συνεταιριστικές εταιρείες, δεν εξασφαλίζουν μια ανεκτή από τους αγρότες τάξη πραγμάτων.

Ο νόμος 921/79 περιορίζει το συνεταιρισμό στο ρόλο του θεατή της αγροτικής ανάπτυξης και του διαχειριστή μικρομονάδων χωρίς οικονομική σημασία και χωρίς μέλλον. Γι' αυτό και η στάση πολλών αγροτών απέναντι στους συνεταιρισμούς, παρέμεινε μετά το νόμο αρνητική. Χαρακτηρίζεται από αδιαφορία και δυσπιστία.

2. Κύριοι στόχοι του προτεινόμενου Νομοσχεδίου είναι:

α) Να υποβοηθήσει ο συνεταιρισμός την ανάπτυξη της συνεταιρισμένης οικογενειακής εκμετάλλευσης, β) να δημιουργηθούν οικονομικά βιώσιμες συνεταιριστικές μονάδες.

Στην προσπάθεια να αναμορφωθούν οι δομές και ο τρόπος οργάνωσης της Αγροτικής Οικονομίας, θα πρέπει να υποστηριχθεί και να προωθηθεί η αγροτική εκμετάλλευση στην οποία απασχολείται μια οικογένεια κατά κύριο με την αγροτική παραγωγή. Η εκμετάλλευση αυτή πρέπει να εξασφαλίζει την κάλυψη των εξόδων του αγρότη, ικανοποιητική απόδοση του επενδυμένου κεφαλαίου και εισόδημα αντίστοιχο με το εισόδημα που πραγματοποιείται στους άλλους τομείς της οικονομίας. Η οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση όπως την επιδιώκουμε, δε μπορεί να έχει μέλλον, λόγω του μικρού μεγέθους της και του περιορισμένου των διαθέσιμων κεφαλαίων, παρά μόνον όταν συνεταιρισθεί με τις υπόλοιπες εκμεταλλεύσεις. Η εθελοντική συνένωση στην επιδίωξη κοινών στόχων, μπορεί να περιορίσει τα υφιστάμενα μειονεκτήματα και να προσπορίσει στην εκμετάλλευση πρόσθετα έσοδα.

Ο συνεταιρισμός είναι ένα σχήμα συλλογικής οικονομικής συνεργασίας που επιτρέπει την κοινή και αλληλέγγυα αντιμετώπιση των προβλημάτων, την αυτοδιαχείριση, την κοινή εκμετάλλευση ή αξιοποίηση παραγωγικών μέσων και την αύξηση του εισοδήματος, χάρη στη συλλογική προσπάθεια. « Ο συνεταιρισμός είναι το μέσο εκείνο που μπορεί να μετατρέψει την οικογενειακή εκμετάλλευση σε βιώσιμη, αποδοτική και ανταγωνιστική οικονομική μονάδα».

Ο συνεταιρισμός πρέπει να στοχεύει στην οικονομική του αυτοδυναμία. Τούτο σημαίνει επιχειρηματική αποτελεσματικότητα. Σημαίνει επίσης και ανεξαρτησία από επιδοτήσεις, φορολογικές απαλλαγές ή καλύψεις ελλειμμάτων

από το κράτος. Για να επιτευχθεί οικονομική βιωσιμότητα ο συνεταιρισμός πρέπει να έχει τέτοιο μέγεθος, ώστε να μπορεί να εκμεταλλευθεί τις «οικονομίες κλίμακος». Πρέπει να διαθέτει κεφάλαια και προσωπικό, που να του επιτρέπουν τη χρησιμοποίηση σύγχρονης και κατάλληλης τεχνολογίας και την προσαρμογή στις συνθήκες και απαιτήσεις της αγοράς.

Το νομοσχέδιο με διάφορες διατάξεις, όπως τις διατάξεις για τη συνεταιριστική εκπαίδευση, προωθεί το στόχο αυτό.

3. Το νομοσχέδιο καθιερώνει ενιαία δομή στο Αγροτικό Συνεταιριστικό Κίνημα για να ξεπερασθεί η πολυδιάσπαση των συνεταιριστικών οργανώσεων, ο ανταγωνισμός τους εκεί όπου επιβάλλεται η συνεργασία, η έλλειψη συντονισμού στις προσπάθειες τους.

Σύμφωνα με την ενιαία δομή ανάπτυξης και λειτουργίας του Ελληνικού συνεταιριστικού κινήματος:

(i) Ιδρύεται ένας Γενικός Αγροτικός Συνεταιρισμός σε κάθε κοινότητα ή Δήμο ή σε γειτονικούς Ο.Τ.Α..

Οι ιδιαίτερες δραστηριότητες, οι οποίες ασκούνται από τους αγρότες στα πλαίσια της πολυκαλλιέργειας, αντιμετωπίζονται με τις κλαδικές οργανώσεις παραγωγής, οι οποίες συστήνονται και λειτουργούν μέσα στο Συνεταιρισμό κατά κλάδο παραγωγής ή βασικό προϊόν.

Ειδικές ρυθμίσεις προβλέπουν τη σύσταση και λειτουργία δασικών, αλιευτικών, μελισσοκομικών, σπηροτροφικών, ανθοκομικών συνεταιρισμών καθώς και παραγωγής γουναρικών.

(ii) Σε κάθε νομό λειτουργεί μία μόνο ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών. Ορισμένες ιδιαιτερότητες που οφείλονται είτε στη μεγάλη έκταση του νομού είτε στην οικονομική ευρωστία ή αδυναμία μιας από τις ήδη υπάρχουσες στο νομό Ενώσεις, είτε σε άλλα αντικειμενικά κριτήρια αντιμετωπίζονται με απόφαση της ΠΑΣΕΓΕΣ.

(iii) Μια Κεντρική Κλαδική Συνεταιριστική Ένωση που ιδρύεται κατά κλάδο παραγωγής ή βασικό προϊόν, αποτελείται από όλες τις ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών που απασχολούνται με το συγκεκριμένο προϊόν και καλύπτει ολόκληρη την επικράτεια.

(iv) Η ΠΑΣΕΓΕΣ αποτελεί την ανώτατη Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση και έχει σκοπό το συντονισμό της δράσης και την επιβοήθηση των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων.

Η πολυδιάσπαση και ο κακώς ευνοούμενος ενδοσυνεταιριστικός ανταγωνισμός αντιμετωπίζονται, όχι

μόνο με την καθιέρωση ενιαίας δομής του Αγροτικού Συνεταιριστικού Κινήματος, αλλά και με την αποσαφήνιση των αρμοδιοτήτων των συνεταιριστικών οργανώσεων κάθε βαθμού.

Ότι μπορεί και πρέπει να κάνει πρωτόβθμια Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση, ο Αγροτικός Συνεταιρισμός, δεν επιτρέπεται να το ενεργεί η Ένωση Αγρ. Συνεταιρισμών. Επίσης, όποια δραστηριότητα ανήκει στην αρμοδιότητα της Ένωσης, δεν επιτρέπεται να ασκείται από την Κ.Κλ. Συν. Ένωση. Τέλος, η ΠΑΣΕΓΕΣ ασκεί συντονιστικές δραστηριότητες μη οικονομικού περιεχομένου.

Οι επιδιώξεις της θεσμοθέτησης της ενιαίας δομής του αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος, μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

Με την ίδρυση και λειτουργία Γενικού Αγροτικού Συνεταιρισμού επιτυγχάνεται ο συντονισμός των παραγωγικών δραστηριοτήτων, η αξιοποίηση της οποιασδήποτε τεχνικής υποδομής, η ορθολογικότερη αξιοποίηση των φυσικών πόρων, η χρησιμοποίηση των τεχνικών μέσων και η δυνατότητα στελέχωσης της οργάνωσης με το επιστημονοκοιτεχνικό προσωπικό.

Άμεσο αποτέλεσμα των προαναφερθέντων, θα είναι η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των συνεταιρισμών, η αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους, η μαζικοποίησή τους και η ενεργοποίηση των μελών τους.

Τελικός στόχος είναι η ανάπτυξη των αγροτικών συνεταιρισμών σε σημείο ώστε να είναι ικανοί να αναλάβουν αυτοδύναμα τις περισσότερες και σημαντικότερες δραστηριότητες της παραγωγικής διαδικασίας στον τομέα της αγροτικής οικονομίας.

Με τη λειτουργία μιας ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών σε κάθε νομό, επιτυγχάνεται ο καλύτερος συντονισμός των δραστηριοτήτων των συνεταιρισμών – μελών της ένωσης μέσα στο νομό, η αποφυγή του ενδοσυνεταιριστικού κακώς εννοούμενου ανταγωνισμού, η διευκόλυνση του προγραμματισμού της παραγωγής και της εμπορίας των αγροτικών προϊόντων, η ισχυροποίηση της οικονομικής επιφάνειας της δευτεροβάθμιας αγροτικής συνεταιριστικής οργάνωσης και επομένως η δυνατότητα χρήσης και εφαρμογής σύγχρονης και υψηλής στάθμης τεχνολογίας καθώς επίσης και ο άριστος συνδυασμός των συντελεστών παραγωγής.

Η τριτοβάθμια Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση, προβλέπεται να συντονίζει το έργο των ενώσεων και ιδιαίτερα

στον τομέα της εσωτερικής εμπορίας και των εξαγωγών του αγροτικού προϊόντος που αντιπροσωπεύει. Μ' αυτό τον τρόπο αποφεύγεται ο κακώς εννοούμενος ανταγωνισμός στη διεθνή αγορά, με όλα τα δυσμενή αποτελέσματα που έχει για την Εθνική Οικονομία, για το προϊόν και τον παραγωγό. Επιτυγχάνεται επίσης ο πληρέστερος εφοδιασμός και η προμήθεια της εσωτερικής αγοράς με αγροτικά προϊόντα και η κατά το δυνατόν απορρόφηση της παραγωγής, σε λογικές τιμές, ακόμη και σε απομακρυσμένες, σε σχέση με την περιφέρεια παραγωγής του σχετικού προϊόντος, περιοχές.

4. Είναι γνωστό ότι δε μπορεί να επιτευχθεί άριστος συνδυασμός των συντελεστών παραγωγής, με το μικρό και πολυτεμαχισμένο κλήρο, τον οποίο διαθέτει η οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση.

Το νομοσχέδιο σκοπεύει στην αντιμετώπιση του προβλήματος, με συγκεκριμένες διατάξεις που αναφέρονται στη δυνατότητα ίδρυσης και λειτουργίας Συνεταιριστικού Οργανισμού Αγοράς και Αναδιανομής Αγροτικής Γης.

Ειδική πρόβλεψη γίνεται για τη δημιουργία Ομάδων Κοινής Εκμετάλλευσης (Ο.Κ.Ε.) ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΠΛΑΪΣΙΑ ΤΟΥ Συνεταιρισμού και μεταξύ των μελών του, που πιστεύεται ότι θα ενισχύσει την προσπάθεια όσων συνεταιίρων επιθυμούν να μειώσουν το κόστος παραγωγής τους με κοινές καλλιέργειες, ή κοινές κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.

Ειδικές διατάξεις προβλέπουν, επίσης, τους κανόνες οι οποίοι θα ισχύουν σε περίπτωση κοινής χρήσης περιουσιακών στοιχείων.

Οι αδυναμίες στην εμπορία των αγροτικών προϊόντων είναι βέβαια διαρθρωτικές και ποικιλόμορφες. Το θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης του συνεταιριστικού κινήματος, που προωθείται μ' αυτό το σχέδιο νόμου, δεν είναι δυνατό να επιλύσει όλα τα προβλήματα της εμπορίας των αγροτικών προϊόντων. Φιλοδοξεί όμως να επιφέρει τις απαραίτητες αλλαγές για την κατά το δυνατόν αντιμετώπιση των προβλημάτων. Έτσι, σύμφωνα με το σχέδιο νόμου, η παραγωγή των συνεταιίρων παραδίδεται στο συνεταιρισμό, εφόσον οι ίδιοι το αποφασίσουν μέσα στις γενικές τους συνελεύσεις και κάτω από τους συγκεκριμένους – κάθε φορά – όρους και προϋποθέσεις που αρμόζουν στις ειδικές συνθήκες.

Μ' αυτό τον τρόπο ελαχιστοποιείται η ανασφάλεια του παραγωγού για την απορρόφηση της παραγωγής του, η διαπραγματευτική δύναμη του μεμονωμένου αγρότη πολλαπλασιάζεται και ο «μεσάζων» χάνει σιγά – σιγά, τις

δυνατότητες παρέμβασης στην αγορά. Καθίσταται επίσης δυνατός ο προγραμματισμός της παραγωγής και διευκολύνεται η «επιχειρηματικά» σωστή λειτουργία συνεταιριστικών μονάδων. Δημιουργούνται τέλος οι προϋποθέσεις για την καθιέρωση κανόνων ποιότητας κατά την παραγωγή και έτσι την ποιοτική άνοδο των αγροτικών προϊόντων.

Είναι γνωστό ότι κύρια οδός μεταφοράς του αγροτικού πλεονάσματος σε άλλους τομείς της οικονομίας, είναι τα γεωργικά εφόδια (φυτοφάρμακα, λιπάσματα κ.λπ.) και τα κινητά μέσα αγροτικής παραγωγής. Επί πλέον οι κλάδοι αυτοί είναι κατεξοχήν συναλλαγατοφόροι, μεγιστοποιούν αδικαιολόγητα το κόστος παραγωγής και προσθέτουν έναν ακόμη σημαντικό κρίκο στην αλυσίδα εξάρτησης της οικονομίας μας από άλλες χώρες.

Το νομοσχέδιο στοχεύει στην αντιμετώπιση του προβλήματος με τις διατάξεις που προβλέπουν τη δυνατότητα δημιουργίας αντίστοιχων Συνεταιριστικών Οργανισμών. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι Συνεταιριστικοί αυτοί οργανισμοί θα έχουν όχι μόνο αρμοδιότητες για την προμήθεια λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, μηχανημάτων κ.λπ., αλλά και για την κατασκευή τους.

5. Οι δραστηριότητες που σύμφωνα με το σχέδιο νόμου μπορεί να αναπτύξει η Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα της παραγωγής και προμήθειας γεωργικών εφοδίων, καθώς επίσης και της κατασκευής και προμήθειας των μέσων αγροτικής παραγωγής. Οι διατάξεις του νόμου δημιουργούν έτσι το θεσμικό πλαίσιο, που επιτρέπει την ίδρυση και λειτουργία των αγροτοβιομηχανικών συνεταιρισμών.

Πρέπει να τονιστεί ότι ο αγροτοβιομηχανικός συνεταιρισμός δεν είναι κάποιο συγκρότημα από κτιριακές εγκαταστάσεις και μηχανήματα, που βρίσκονται στο κέντρο μιας τεράστιας αγροτικής έκτασης καλά περιφραγμένης. Δεν είναι επίσης ένας οριοθετημένος θεσμός.

Ο αγροτοβιομηχανικός συνεταιρισμός είναι ένα σύνολο δραστηριοτήτων που αγκαλιάζει όλες τις «φάσεις» της παραγωγικής διαδικασίας σε συλλογική συνεταιριστική βάση. Ο αγροτοβιομηχανικός συνεταιρισμός είναι μέσο για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των αγροτών με τον έλεγχο από τον συνεταιρισμό όλων των δραστηριοτήτων που μπορούν να προσπορίσουν κέρδος στους συνεταιίρους.

Προς αποφυγή σπατάλης χρημάτων και λειτουργίας μη βιώσιμων συνεταιριστικών μονάδων, πρέπει να γίνει κατανοητό, ότι ο συνεταιρισμός, πρέπει να ιδρύει μονάδες συντήρησης, συσκευασίας, μεταποίησης κ.λπ. των προϊόντων του, τέτοιου μεγέθους, ώστε να καλύπτεται η υπάρχουσα και η μελλοντικά ορατή παραγωγική δυναμικότητα της περιφέρειάς του.

Μέσα από το νομοσχέδιο δεν προωθείται η λανθασμένη αντίληψη ότι ο συνεταιρισμός κάθε κοινότητας πρέπει να καταστεί ολοκληρωμένης μορφής αγροτοβιομηχανικός συνεταιρισμός.

Μορφές επιχειρηματικής δράσης, που υπερκαλύπτουν την παραγωγική δυναμικότητα της περιφέρειας του συνεταιρισμού, πρέπει να ασκούνται από την ένωση αγροτικών συνεταιρισμών και όταν και αυτή η παραγωγική δυναμικότητα υπερκαλύπτεται, οι επιχειρηματικές μονάδες, ιδρύονται και λειτουργούν από την τριτοβάθμια αγροτική συνεταιριστική οργάνωση.

Στόχος του νομοσχεδίου είναι ο κάθε συνεταιρισμός να αναπτύξει ελεύθερα κάθε πρωτοβουλία για την παραγωγή, εμπορία και μεταποίηση ενός προϊόντος, αλλά ταυτόχρονα να υπάρχει η δυνατότητα ενός κεντρικού συντονισμού προς μεγιστοποίηση των ωφελειών.

6. Η ευελιξία άσκησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από τις Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις, χωρίς τον κίνδυνο της Πολυδιάσπασης του συνεταιριστικού κινήματος, εξασφαλίζεται από τη διάταξη που αναφέρεται στην ίδρυση των Συνεταιριστικών Εταιρειών. Πρέπει, κατ' αρχή να τονιστεί ότι η « Εταιρεία» σα συλλογικό σχήμα άσκησης οικονομικών δραστηριοτήτων, διαφέρει ριζικά από το «συνεταιρισμό». Κύριος στόχος της Εταιρείας είναι το επιχειρηματικό κέρδος, ενώ ο συνεταιρισμός σκοπεύει στη μεγιστοποίηση του ατομικού οφέλους των συνεταίρων (οικονομικού, κοινωνικού, πολιτιστικού).

Ο κατά κύριο λόγο συνεταιριστικός φορέας της οποιασδήποτε σχετικής με την αγροτική οικονομία επιχειρηματικής δραστηριότητας, πρέπει να είναι η αρμόδια Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση, ανάλογα με το μέγεθος της οικονομικής μονάδας, την ποσότητα της απαιτούμενης πρώτης ύλης και γενικά τη βιωσιμότητα του έργου.

Εάν όμως η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών ή η Κ.Κλ.Συν. Ένωση αντίστοιχα αρνούνται να αναλάβουν την προτεινόμενη

δραστηριότητα, οι ενδιαφερόμενες οργανώσεις μπορούν να αποφασίσουν την ίδρυση Εταιρείας του Εμπορικού ή του Αστικού Δικαίου κάτω από όρους και προϋποθέσεις, οι οποίοι εξασφαλίζουν στις συμμετέχουσες συνεταιριστικές οργανώσεις την κυρίαρχη και ανόθευτη έκφρασή τους.

Για τη σύσταση τέτοιων Εταιρειών απαιτείται η σύμφωνη γνώμη της ΠΑΣΕΓΕΣ. Παρέχεται έτσι η δυνατότητα στο συνεταιριστικό κίνημα να ενεργοποιηθεί επιχειρηματικά μέσα από τις μορφές που το ίδιο θα επιλέγει, ανάλογα με ειδικές κάθε φορά συνθήκες.

Η μεταβίβαση των μετοχών ή των εταιρικών μεριδίων γίνεται μετά από άδεια, η οποία παρέχεται είτε από το Διοικητικό Συμβούλιο της Α.Ε. είτε από τη Γενική Συνέλευση των εταίρων της Ε.Π.Ε., που αποφασίζει με αυξημένη απαρτία και πλειοψηφία..

Και αν ακόμη παραχωρηθεί η σχετική άδεια, η Εταιρεία έχει τη δυνατότητα επιλογής της συνεταιριστικής Οργάνωσης, στην οποία θα μεταβιβαστούν οι μετοχές ή τα εταιρικά μερίδια, οι δε συνεταιριστικές οργανώσεις που είναι ήδη μέλη της Εταιρείας έχουν δικαίωμα προτίμησης.

Οι ίδιες, ως προς τις μετοχές ή τα μερίδια που κατέχονται από τις συνεταιριστικές οργανώσεις, προϋποθέσεις, ισχύουν και για τις Εταιρείες, που συστήνονται μεταξύ συνεταιριστικών οργανώσεων και τρίτων. Επιπρόσθετα όμως, προβλέπεται, ότι ο τρίτος δεν μπορεί να κατέχει ποσοστό μετοχών ή μεριδίων μεγαλύτερο του 35% του συνόλου.

Γίνεται κατανοητό ότι οι συμμετέχουσες συνεταιριστικές οργανώσεις κατέχουν ακόμη και την αυξημένη πλειοψηφία που απαιτείται για την τροποποίηση του Καταστατικού, καθώς και για άλλες σημαντικές για το μέλλον της Εταιρείας αποφάσεις.

7. Με το σχέδιο νόμου κατοχυρώνεται η Δημοκρατική λειτουργία και Διοίκηση των συνεταιρισμών.

Ο κάθε αγρότης έχει μια μόνον ψήφο, άσχετα από την προσωπική του περιουσία, την οικονομική, μορφωτική και κοινωνική του κατάσταση.

Για την εκλογή των οργάνων των συνεταιριστικών οργανώσεων καθιερώνεται εκλογικό σύστημα απλής αναλογικής, το οποίο από τη μια μεριά επιτρέπει την πολυφωνία και την εκπροσώπηση όλων των τάσεων, από την άλλη όμως, εμποδίζει τις στρεβλώσεις που είναι δυνατόν να εμφανισθούν.

8. Η κρατική «κηδεμονία» και η δυνατότητα συνεχούς κρατικής παρέμβασης στο συνεταιριστικό κίνημα καταργείται.

Η κρατική εποπτεία, που προβλέπεται από το άρθρο 12 παρ. 5 του συντάγματος, εξαντλείται στον έλεγχο νομιμότητας της λειτουργίας των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων και

στην υποβοήθηση του έργου των οργανώσεων αυτών και των εποπτικών τους συμβουλίων.

Η κρατική εποπτεία ασκείται μέσω του Σώματος Ελεγκτών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, το διοικητικό Συμβούλιο του οποίου αποτελείται κατά πλειοψηφία από στελέχη του συνεταιριστικού κινήματος. Εξασφαλίζεται, με αυτόν τον τρόπο, η ανεξαρτησία των ελεγκτών, η αδέσμευτη και ομαλή λειτουργία τους.

Οι ελεγκτές δεν δικαιούνται, χωρίς τη θέληση των οργανώσεων, να «παρακολουθούν» τη λειτουργία τους, παριστάμενοι στις γενικές Συνελεύσεις των μελών τους και στα διοικητικά τους συμβούλια.

Το σώμα ελεγκτών δεν ασκεί τακτικό έλεγχο στις συνεταιριστικές οργανώσεις. Τα μέλη του διενεργούν έλεγχο μόνο μετά από πρόσκληση των νόμιμων οργάνων των συνεταιριστικών οργανώσεων. Ισχυρή μειοψηφία των συνεταίρων ή των αντιπροσώπων δικαιούται να ζητήσει τη διενέργεια του ελέγχου, προστατευόμενη έτσι από την καταχρηστική άσκηση των δικαιωμάτων της πλειοψηφίας. Τέλος τα κρατικά όργανα δικαιούνται, όπως και στις Ανώνυμες Εταιρείες, να ζητήσουν από το σώμα ελεγκτών τη διενέργεια έκτακτου ελέγχου.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα το κράτος υποχρεούται να μεριμνά για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών.

Η διάταξη του νομοσχεδίου «περί κρατικής προστασίας και ενίσχυσης» αναφέρεται στις διευκολύνσεις που πρέπει να γίνουν στις Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις, στα πρώτα στάδια της πορείας για την ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος. Κατά τα λοιπά η πρακτική της κάλυψης του οποιουδήποτε ελλείμματος των συνεταιριστικών οργανώσεων και των συνεχών επιδοτήσεων είναι αρνητική, διότι χωρίς οικονομική αυτοδυναμία των συνεταιριστικών οργανώσεων από το κράτος, δεν μπορεί να γίνει σοβαρός λόγος για την ανεξάρτητη ανάπτυξη του Συνεταιριστικού Κινήματος, για την επιτυχία του στόχου της αυτοδιαχείρισης και για την επίλυση των προβλημάτων των αγροτών και της αγροτικής οικονομίας.

9. Ο νέος νόμος δεν πρόκειται να εφαρμοστεί ως «αρχή εκ του μηδενός». Υπάρχει ήδη μια κατάσταση στο συνεταιριστικό κίνημα στην οποία ο νόμος οφείλει να προσαρμοστεί. Το ζήτημα της προσαρμογής αντιμετωπίζεται από τις μεταβατικές διατάξεις. Στόχος των διατάξεων αυτών, είναι, η χωρίς κλυδωνισμούς μετάβαση από το σύστημα της άναρχης ανάπτυξης στην ενιαία δόμηση του αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος.

Το τελευταίο επιδιώκεται να επιτευχθεί με τη συγχώνευση των Εταιρειών, κοινοπραξιών κ.λπ. στις αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις δευτέρου και τρίτου βαθμού, έτσι ώστε οι οργανώσεις αυτές να αποτελούν τους φορείς άσκησης κάθε επιχειρηματικής δραστηριότητας στο χώρο. Το ίδιο επιδιώκεται με τη διάλυση των μικρών και οικονομικά αδύνατων κοινοπραξιών ή κεντρικών ενώσεων γεωργικών συνεταιρισμών.

10. Η ανάπτυξη της κοινωνίας μας πρέπει να πραγματοποιηθεί μέσα από σχήματα συλλογικής συνεργασίας που περιορίζουν και κατά το δυνατόν αποκλείουν την εκμετάλλευση του ανθρώπου από τον άνθρωπο, την ιδιοποίηση από ιδιώτες του πλεονάσματος που παράγεται χάρη στη συμβολή και προσπάθεια των αγροτών και του κοινωνικού συνόλου, στην αλλοτρίωση και καταπίεση του ατόμου.

Ο Συνεταιρισμός, όπως διαμορφώνεται από το σχέδιο νόμου, θα συντείνει στην επίτευξη αυτών των στόχων και έτσι, στο σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας.

11. Ειδικότερα για ορισμένες επιμέρους διατάξεις του νομοσχεδίου πρέπει ν' αναφερθούν και τα εξής:

Στα άρθρα 57, 58 ρυθμίζονται τα σχετικά με τη δυνατότητα ίδρυσης Συνεταιριστικών Οργανώσεων θέματα. Οι Συνεταιριστικοί Οργανισμοί έχουν περιφέρεια ολόκληρη την επικράτεια και για τη σύστασή τους απαιτείται η απόφαση των γενικών συνελεύσεων πέντε (5) τουλάχιστον ενώσεων αγροτικών συνεταιρισμών. Σκοπός των Συνεταιριστικών Οργανισμών είναι ο συντονισμός των δραστηριοτήτων και η υποβοήθηση του έργου των συνεταιριστικών οργανώσεων, στους τομείς όπου η ανάληψη κοινής δράσης θα συντελέσει στην αποτελεσματικότερη επιδίωξη των στόχων τους.

Στα άρθρα 63, 64, 65, 66, 67, 68, περιλαμβάνονται οι μεταβατικές διατάξεις που είναι απαραίτητες για την προσαρμογή του ήδη υπάρχοντος συστήματος, στο νέο θεσμικό πλαίσιο.

Μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα οι αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις υποχρεούνται να προσαρμόσουν τα Καταστατικά τους.

Από τις υφιστάμενες κεντρικές Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών οι ουσιαστικά αδρανούντες καταργούνται και οι υπόλοιπες καλούνται να προσαρμόσουν τα Καταστατικά τους και να λειτουργήσουν ως Κεντρικές Κλαδικές Συνεταιριστικές Ενώσεις.

Η ίδια λογική ακολουθείται και στις διατάξεις που αφορούν τις κοινοπραξίες των νόμων 479/43 και 921/79.

Ειδική ρύθμιση προβλέπεται για την αντιμετώπιση του προβλήματος των «Συνεταιριστικών» Εταιρειών, στις οποίες δε συμμετέχει η ΑΤΕ. Τα κριτήρια στα οποία θα στηριχθεί η συγχώνευση με εξαγορά, με τη δευτεροβάθμια ή τριτοβάθμια Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση, θεωρούνται αντικειμενικά.

Στόχος των ειδικών αυτών ρυθμίσεων, είναι η άσκηση από τις δευτεροβάθμιες ή πρωτοβάθμιες Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις ανάλογα, όλων των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που σήμερα ασκούνται από τις Συνεταιριστικές Εταιρείες. Η τελευταία παράγραφος του άρθρου 68 αναφέρεται σε όσες «Συνεταιριστικές» Εταιρίες δεν ασχολούνται με ένα κλάδο παραγωγής ή βασικό προϊόν, αλλά ασκούν άλλες δραστηριότητες π.χ. Συνεταιριστική Προμηθευτική Ένωση «Σ.Π.Ε.», Συνεταιριστική Τεχνική — Εμπορική Εταιρεία «ΣΠΕΚΑ», «ΝΕΣΤΟΣ», Συνεταιριστική Ανώνυμη Εταιρεία Διεθνών Μεταφορών «ΣΥΝ.Ε.ΔΙ.Μ.», Ελληνική Συνεταιριστική Εταιρεία Διανομών-Εισαγωγών «ΕΛΣΥ-ΔΙΑΝΟΜΕΣ», Αγροτικές Συνεταιριστικές Εκδόσεις «Α.Σ.Ε.», Ανώνυμη Ελληνική Εταιρεία Γενικών Ασφαλίσεων «Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ», Συνεταιριστική Εταιρεία Διαφημίσεων «ΣΥΝ.Ε.Δ.Ι.Α.». Στο άρθρο 73 η «αναγκαιότητα» αποτελεί έννοια ασυμβίβαστη με το σχήμα οικονομικής συλλογικής δράσης που καλείται «συνεταιρισμός». Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί και οι Ενώσεις τους καταργούνται. Διατηρούνται όμως όσοι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί ασχολούνται με ειδικά προϊόντα σχεδόν μοναδικά στην παγκόσμια αγορά π.χ. κρόκος, μαστίχα, κίτρο, καθώς και όσοι θεωρείται ότι ασκούν ιδιαίτερα ευεργετικές για το γενικότερο αντικείμενο της δασικής και γεωργικής πολιτικής, δραστηριότητες π.χ. Συνεταιρισμοί Δασοκτημόνων και Τ.Ο.Ε.Β..

Τα θέματα αυτά ρυθμίζονται από το προτεινόμενο νομοσχέδιο, το οποίο θέτουμε υπόψη σας για ψήφιση.

Η Εισηγητική Έκθεση του σχεδίου νόμου φέρει ημερομηνία 15 Φεβρουαρίου 1985 και υπογράφεται από τους συναρμόδιους υπουργούς:

Προεδρίας της Κυβέρνησης, Απ. Λάζαρη,

Εθνικής Οικονομίας, Γ. Αρσένη,

Δικαιοσύνης, Γ.Α. Μαγκάκη,

Οικονομικών, Γ. Αρσένη,

Γεωργίας, Κ. Σημίτη,

Εργασίας, Ε. Γιαννόπουλο,

Εμπορίου, Ν. Ακριτίδη.

Νομικό Πλαίσιο Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα

4.1. Ο Κανονισμός 797/85 της Ε.Ο.Κ. και τα Στοιχεία του

Αυτός ο Κανονισμός, ο οποίος ψηφίστηκε στις 12 Μαρτίου του 1985 αφορά στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των γεωργικών διαρθρώσεων, η οποία αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την ανάπτυξη της κοινής γεωργικής πολιτικής.

Πολλοί ήταν οι παράγοντες, οι οποίοι ελήφθησαν υπόψη από το Συμβούλιο και συντέλεσαν στον καταρτισμό του κανονισμού αυτού. Θα αναφερθούμε όμως στους σπουδαιότερους από αυτούς, όπως:

1. η ιδιαιτερότητα των διαφόρων γεωργικών περιοχών,
2. ο μεγάλος αριθμός εκμεταλλεύσεων οι οποίες στερούνται των διαρθρωτικών προϋποθέσεων που θα εξασφάλιζαν στους γεωργούς ένα καλό επίπεδο διαβίωσης και εισοδήματος,
3. ο περιορισμός των ενισχύσεων στις επενδύσεις που επιτρέπουν τη μείωση του κόστους παραγωγής, με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και τις εργασίες μετατροπής της παραγωγής,
4. η αναγκαιότητα χορήγησης ιδιαίτερων πλεονεκτημάτων στους νέους γεωργούς,
5. η ενθάρρυνση της τήρησης λογιστικής, με την οποία εκτιμάται σωστά η χρηματοδοτική και οικονομική κατάσταση των εκμεταλλεύσεων,
6. η ενθάρρυνση ομάδων, οι οποίες θα στοχεύουν στην από κοινού εκμετάλλευση και γενικότερα η ενθάρρυνση δημιουργίας γεωργικών ενώσεων,
7. η αναγκαιότητα υποστήριξης των ορεινών μειονεκτικών περιοχών αντισταθμίζοντας τα φυσικά μειονεκτήματά τους με ειδικά μέτρα, αποζημιώσεις κλ.π. προκειμένου να εξασφαλιστεί κάποιο λογικό εισόδημα στους γεωργούς των περιοχών αυτών,
8. η προστασία ευαίσθητου περιβαλλοντικά περιοχών για τις οποίες απαιτείται κάποια κοινή γραμμή μεταξύ της γεωργικής πρακτικής και της αντιμετώπισης του φυσικού περιβάλλοντος,
9. η καθιέρωση ειδικών δασικών μέτρων, όπως αντιπυρικές ζώνες, εγκατάσταση ανεμοθραυστών κλ.π., τα οποία συντελούν στη διατήρηση και βελτίωση του εδάφους, της

πανίδας, της χλωρίδας και βελτίωση της παραγωγικότητας των γεωργικών εδαφών,

10.η σύγχρονη απαίτηση για άνοδο του επιπέδου του γεωργικού πληθυσμού σε τεχνική και επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση.

Για την επίτευξη όλων των παραπάνω αναφερομένων στοιχείων απαιτείται κοινή δράση, την οποία χρηματοδοτεί η Κοινότητα και για την εφαρμογή της καθιερώνεται στενή συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και της Επιτροπής στο πλαίσιο της Μόνιμης Επιτροπής Γεωργικών Διαρθρώσεων και περιλαμβάνει στα χρηματοδοτικά θέματα τις κοινές διαβουλεύσεις με το F.E.O.G.A..

Ο Κανονισμός λαμβάνει υπόψη όλους τους προηγούμενους παράγοντες και στο άρθρο 1 θεσπίζει την κοινή δράση με «σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εκμεταλλεύσεων και τη συμβολή στην εξέλιξη των διαρθρώσεων του, εξασφαλίζοντας συγχρόνως τη σταθερή διατήρηση των φυσικών πόρων της γεωργίας».

Με την παράγραφο δε 2 του άρθρου 1, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, Τμήμα Προσανατολισμού, συμμετέχει στην κοινή αυτή δράση με μέτρα που αφορούν στις επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, στην εγκατάσταση νέων γεωργών, προς όφελος της ορεινής γεωργίας και των μειονεκτικών περιοχών της, στα δασικά μέτρα προς όφελος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, προσαρμογή επαγγελματικής κατάρτισης στις ανάγκες της σύγχρονης γεωργίας.

Τα μέτρα αυτά που αφορούν στην ορεινή γεωργία και στη γεωργία των μειονεκτικών περιοχών, οι οποίες περιλαμβάνονται στον κοινοτικό κατάλογο των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών – ο οποίος έχει καταρτιστεί σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 3 της Οδηγίας 75 268 της Ε.Ο.Κ.-απευθύνεται και στις μειονεκτικές περιοχές, που έχουν δυνατότητες τουριστικής ή βιοτεχνικής ανάπτυξης.

Στο σημείο αυτό έγκεται και η πρωτοτυπία της ψήφισης του Κανονισμού αυτού. Διότι με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα σύμφωνα με το άρθρο 16 του Κανονισμού-εκτός από γεωργικές επενδύσεις- επενδύσεων τουριστικού ή βιοτεχνικού χαρακτήρα, που πραγματοποιούνται μέσα στη γεωργική εκμετάλλευση και θεσπίζονται ενισχύσεις στις επενδύσεις αυτές.

Με τις ενισχύσεις αυτές με τις οποίες επιτρέπεται ο συνδυασμός των γεωργικών δραστηριοτήτων με άλλες δραστηριότητες που συνδέονται με τον τουρισμό και τη βιοτεχνία,

βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα των διαρθρώσεων εκμετάλλευσης στις περιοχές αυτές.

Επίσης για τις περιοχές που περιλαμβάνονται στον κοινοτικό κατάλογο των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών, προβλέπονται και ειδικά μέτρα, δηλαδή τα κράτη-μέλη μπορούν να χορηγούν για γεωργικές δραστηριότητες ετήσια εξισωτική αποζημίωση, η οποία καθορίζεται σε συνάρτηση με τα μόνιμα φυσικά μειονεκτήματα για την κάλυψη αυτών και λαμβάνοντας υπόψη τη σοβαρότητα των μειονεκτημάτων αυτών, με τα οποία εμποδίζεται η γεωργική δραστηριότητα.

Οι εξισωτικές αυτές αποζημιώσεις απευθύνονται σε δικαιούχους, οι οποίοι είναι κάτοχοι γεωργικών εκμεταλλεύσεων και εκμεταλλεύονται τουλάχιστον 3 εκτάρια χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης και δεσμεύονται να ασκούν αυτή για διάστημα τουλάχιστον 3 ετών από την καταβολή της πρώτης δόσης της εξισωτικής αποζημίωσης.

Με τον Κανονισμό αυτό προβλέπονται, επίσης, ενισχύσεις για την προσαρμογή της επαγγελματικής κατάρτισης στις ανάγκες της σύγχρονης γεωργίας, εθνικές ενισχύσεις στις περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές, ενισχύεται η καθιέρωση λογιστικής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ενισχύονται οι νέοι γεωργοί ηλικίας κάτω των 40 ετών κλ.π..

Όπως αναφέρουμε για την αντιμετώπιση όλων αυτών των προβλημάτων, που σχετίζονται με τη βελτίωση των γεωργικών διαρθρώσεων καθιερώθηκε η λεγόμενη κοινή δράση, της οποίας η περίοδος για την πραγματοποίηση της λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 1994.

Το συνολικό προβλεπόμενο κόστος αυτής της κοινής δράσης βαρύνει το Ταμείο και θα ανέλθει στη διάρκεια των πρώτων πέντε ετών στο ποσό των 1988 εκατομμυρίων ECU, δηλαδή περίπου στα 19 δισεκατομμύρια δραχμές.

Ο Κανονισμός 797/85 προσδίδει μία άλλη νέα διάσταση στην Κοινή Αγροτική Πολιτική των Γεωργικών Διαρθρώσεων, διότι καθιερώνει ενισχύσεις σε πολλούς χώρους της, οι οποίοι είτε μειονεκτούν από τη φύση τους, είτε λόγω των υπάρχουσών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών και συνεπώς θέλουν κάποιο στήριγμα για να προχωρήσουν.

Επίσης ανοίγεται μία άλλη προοπτική, δηλαδή αυτή της εφαρμογής του αγροτο-τουρισμού στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, με την ενίσχυση των δραστηριοτήτων αυτών.

Κατ'αυτόν τον τρόπο προωθείται και η νέα αυτή μορφή τουρισμού και δημιουργούνται καλύτερες προϋποθέσεις αύξησης του εισοδήματος των γεωργών, οι οποίοι αποκτούν τη δυνατότητα

ενασχόλησης και με άλλους τομείς εκτός από τους κυρίως γεωργικούς.

4.2. Όροι και Προϋποθέσεις για την Ένταξη στο Πρόγραμμα του Καν. 797/85 Ε.Ο.Κ.

Εκτός από τις βασικές προϋποθέσεις-όρους, που προδιαγράφονται στον κανονισμό, σύμφωνα με τα άρθρα 30 και 31 αυτού, τα κράτη-μέλη μπορούν να προβλέψουν συμπληρωματικούς όρους για την εκτέλεση των μέτρων ενίσχυσης και διαφορετικές μεθόδους χορήγησης αυτών.

Σύμφωνα με αυτές τις διατάξεις του Κανονισμού, η χώρα μας με πολλές αποφάσεις και εγκυκλίους, θέσπισε αναγκαίες συμπληρωματικές διατάξεις για την εφαρμογή αυτού λειτουργεί δε το πρόγραμμα αυτό του καν. 797/85 με τις προϋποθέσεις και τους όρους που στη συνέχεια θα αναφέρουμε, εδώ και ένα χρόνο περίπου στη χώρα μας.

Δικαιούχοι αυτού είναι και φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα, τα οποία:

- α) ασκούν τη γεωργική δραστηριότητα ως κύρια απασχόληση,
- β) διαθέτουν επαρκή επαγγελματική ικανότητα,
- γ) υποβάλλουν σχέδιο ουσιαστικής βελτίωσης της γεωργικής (Σ.Β.) εκμετάλλευσης και
- δ) αναλαμβάνουν την υποχρέωση να τηρούν απλουστευμένη λογιστική που περιλαμβάνει την καταχώρηση εσόδων-εξόδων και την κατάρτιση ετήσιου ισολογισμού.

Το φυσικό πρόσωπο πρέπει να λαμβάνει τουλάχιστον το 50% του συνολικού εισοδήματός του από την απασχόλησή του στη γεωργική εκμετάλλευση και να απασχολείται στη γεωργική εκμετάλλευση αυτοπροσώπως και επαγγελματικά, τουλάχιστον κατά το 50% του συνολικού χρόνου απασχόλησής του. Το πρόγραμμα δε αυτό, σκοπεύει στη συμπλήρωση του γεωργικού τους εισοδήματος.

Τα νομικά πρόσωπα, τα οποία άλλωστε και μας ενδιαφέρουν πρέπει να ασκούν γεωργική εκμετάλλευση και η πλειοψηφία των μελών ή μετόχων καθώς και ο εκπρόσωπος αυτών, να ασκούν γεωργία κατά κύρια απασχόληση. Μπορούν δε, να εμφανίζονται με τις εξής μορφές:

- α) Σαν εταιρεία με νομική προσωπικότητα, β) σαν ενώσεις φυσικών προσώπων σε ΟΚΕ (Ομάδες Κοινής Εκμετάλλευσης, γ) σαν Κλαδικές Οργανώσεις (παραγωγής Αγροτικού Συνεταιρ. ΙΚ. Ο-Π.ΑΣ.), δ) σαν Τοπικές Συνελεύσεις (όπως προβλέπονται στα

άρθρα 41, 40 και 27 αντίστοιχα του Ν. 1541/85) και ε) τέλος υπό μορφή Αγροτικών Συνεταιρισμών (Βλέπε παράρτημα).

Μπορούν επίσης και όλες οι προηγούμενες μορφές των νομικών προσώπων να ενταχθούν στο πρόγραμμα και να ενισχυθούν σε συνεργαζόμενες εκμεταλλεύσεις με την υποβολή ενός κοινού σχεδίου βελτίωσης.

Όλα τα παραπάνω φυσικά και νομικά πρόσωπα πρέπει απαραίτητως να υποβάλλουν ένα σχέδιο ουσιαστικής βελτίωσης της εκμετάλλευσης, μέσα από το οποίο θα αποδεικνύεται η αναγκαιότητα των επενδύσεων και το θετικό αποτέλεσμα αυτών στο εισόδημα εργαζομένων κατά μονάδα ανθρώπινης εργασίας (ΜΑΕ) στην εκμετάλλευση. Το καθεστώς των ενισχύσεων περιορίζεται στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, των οποίων το εισόδημα από την εργασία κατά Μ.Α.Ε. είναι κατώτερο από το εισόδημα αναφοράς.

Το Σ.Β. προβλέπει δε, όταν ολοκληρωθεί, για κάθε απασχολούμενη μονάδα εργασίας, εισόδημα, το οποίο δεν πρέπει να ξεπερνά το 120% του εισοδήματος αναφοράς (δηλαδή του εισοδήματος προς το οποίο συγκρίνεται το εισόδημα εργασίας του γεωργού από την εκμετάλλευση καθοριζόμενου με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας ίσο ή κατώτερο του Συγκρίσιμου Εισοδήματος δηλ. του Εισοδήματος του Μέσου Έλληνα) βλέπε σχετικά στο Παράρτημα. Μπορούν να ενισχυθούν δραστηριότητες τουριστικού ή βιοτεχνικού χαρακτήρα στα πλαίσια του σχεδίου βελτίωσης της γεωργικής εκμετάλλευσης. Το μέγιστο όμως ύψος της επένδυσης, ανέρχεται στα 4 εκατομμύρια δραχμές ανά εκμετάλλευση για τις παραπάνω δραστηριότητες. Το ύψος της ενίσχυσης ανέρχεται σε 45% του ποσού της επένδυσης για τα ακίνητα και σε 30% για τις άλλες επενδύσεις, ενώ για τους νέους γεωργούς ηλικίας κάτω 40 ετών, το ύψος της ενίσχυσης ανέρχεται στο 55% για τα ακίνητα και 40% για τις άλλες επενδύσεις. Στις δε συνεργαζόμενες εκμεταλλεύσεις, το μέγιστο ύψος της επιλέξιμης για ενίσχυση επένδυσης των 4 εκατομμυρίων που ισχύει για κάθε εκμετάλλευση, για δραστηριότητα τουριστικού ή βιοτεχνικού χαρακτήρα, φθάνει το ύψος των 12 εκατομμυρίων δραχμών.

Στην πράξη σήμερα, σ' αυτό το πρόγραμμα, συμμετέχουν μόνο φυσικά πρόσωπα, γεωργοί, τα οποία υποβάλλουν από 1.1.1987 ενιαίο Σχέδιο Βελτίωσης, που περιλαμβάνει και γεωργικές και αγροτουριστικές δραστηριότητες. Μετά από έγγραφες οδηγίες συμπλήρωσης του ΣΒ οι ενδιαφερόμενοι προμηθεύονται τ' αντίστοιχα έντυπα από τη Δ/ση Γεωργίας ή τα Γραφεία γεωργικής Ανάπτυξης συμπληρώνουν το ΣΒ με δική τους ευθύνη και το καταθέτουν σε 4 αντίγραφα.

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί επισημαίνεται δεν έχουν ανταποκριθεί ακόμη στο πρόγραμμα αυτό, με το οποίο τους ανοίγεται ο κύκλος των δραστηριοτήτων τους στους σύγχρονους και ενδιαφέροντες τομείς όπως είναι ο τουρισμός, γιατί αφενός μεν υποχρεούνται να υποβάλουν ένα κοινό σχέδιο βελτίωσης των γεωργικών τους εκμεταλλεύσεων, προϋπόθεση, η οποία προς το παρόν τουλάχιστον, ενεργεί ανασταλτικά και αφετέρου το ύψος της επένδυσης και κατ'επέκταση και της επιδότησης, βρίσκεται σε χαμηλά πλαίσια.

Στο μέλλον, ελπίζουμε να παρακαμφθούν τα εμπόδια και οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, αντιλαμβανόμενοι το τεράστιο όφελος να μπορέσουν να στρέψουν τις δραστηριότητές τους από κοινού, στην κατεύθυνση αυτή, η οποία προσεχώς θα αποδειχθεί σημαντικότερος παράγοντας στην ανάπτυξη τόσο της δικής τους οικονομίας όσο και του τόπου.

Σημαντικό στοιχείο, άλλωστε το οποίο πρέπει να αναφέρουμε και το οποίο αποδεικνύεται τη σύγχρονη πρακτική σπουδαιότητα των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων είναι το γεγονός ότι και ο Βασικός Νόμος 1541/1985 (ΦΕΚ 68/Α'), περί Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων στο άρθρο 3 για τις δραστηριότητες των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων, παρ. 2 εδ. ιδ' αυτού, περιλαμβάνει ως πιθανή δραστηριότητα αυτών και την ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων και καταλυμάτων, την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, του κοινωνικού τουρισμού και των αγροτουριστικών εργασιών.

4.3. Οι επενδύσεις Τουριστικού Χαρακτήρα

Όπως αναφέραμε στα προηγούμενα κεφάλαια, χορηγούνται ενισχύσεις στα σχέδια βελτίωσης, που πέρα από τις γεωργικές επενδύσεις περιλαμβάνουν και επενδύσεις τουριστικού ή βιοτεχνικού χαρακτήρα.

Οι επενδύσεις όμως αυτές πρέπει απαραίτητως να γίνονται σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της οδηγίας 85/148 της ΕΟΚ, εφόσον όμως έχουν τη δυνατότητα τουριστικής ή βιοτεχνικής ανάπτυξης και διαθέτουν τη βασική υποδομή, όπως λ.χ. δρόμους, ηλεκτρισμό, δίκτυο παροχής ύδατος, κλ.π..

Το πρόγραμμα αυτό επίσης, μπορεί να εφαρμοστεί και στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Δηλαδή σε Δήμους και Κοινότητες, των οποίων οι ανάγκες σε παρόμοια υποδομή πρόκειται να καλυφθούν στο χρόνο, που προβλέπεται από ένα σχέδιο βελτίωσης καθώς και να είναι έτοιμη η τουριστική ή βιοτεχνική δραστηριότητα για εκμετάλλευση.

Στα πλαίσια αυτών λοιπόν των τουριστικών δραστηριοτήτων, ενισχύονται οι παρακάτω αναφερόμενες επενδύσεις τουριστικού χαρακτήρα:

α) Τουριστικά καταλύματα

1. Επισκευή ή ανακαίνιση και ανάλογος εξοπλισμός δωματίων, του αγροτικού σπιτιού, για να χρησιμοποιηθούν για τουριστικά καταλύματα. Αυτό μπορεί να γίνει όταν το σπίτι είναι ιδιόκτητο και όταν επαρκεί για την κάλυψη των οικογενειακών αναγκών και τα δωμάτια που προορίζονται για τους ξένους περισσεύουν.
2. Επέκταση του ιδιόκτητου σπιτιού, όπου υπάρχουν οικοτεχνικές προϋποθέσεις, για την κατασκευή τουριστικών καταλυμάτων (δωματίων).
3. Επισκευή ή ανακαίνιση ή αποπεράτωση δεύτερου ιδιόκτητου σπιτιού που είναι στην ίδια κοινότητα με αυτήν που είναι και το πρώτο σπίτι που κατοικεί η οικογένεια. Σ' αυτή την περίπτωση το δεύτερο σπίτι θα αποτελέσει ένα ξεχωριστό κατάλυμα.
4. Η κατασκευή δεύτερου ορόφου με κατάλληλη διαρρύθμιση και εξοπλισμό σε ιδιόκτητο ισόγειο σπίτι, που επαρκεί για τις ανάγκες της οικογένειας.
5. Επισκευή ή ανακαίνιση της εισόδου και των κοινόχρηστων χώρων του σπιτιού, δωμάτια του οποίου εντάσσονται για πρώτη φορά στο πρόγραμμα αγροτικού τουρισμού.
6. Δημιουργία χώρου υποδοχής των ξένων, με τον ανάλογο εξοπλισμό. Ο χώρος αυτός μπορεί να είναι το χωλ του σπιτιού ή ένα ξεχωριστό δωμάτιο. Σ' αυτό το χώρο μπορεί να σερβίρεται το πρωινό ή και το γεύμα των ξένων. Αν σερβίρεται γεύμα, αυτή η δραστηριότητα πρέπει να συνδυασθεί με τη δραστηριότητα «εστιατόρια οικογενειακής μορφής» που αναφέρεται στο σημείο ζ) κατωτέρω.
7. Εξωραϊσμός της αυλής του σπιτιού (περίφραξη – διαρρύθμιση χώρου κ.λπ.). εφόσον στη σχετική επένδυση περιλαμβάνονται και δαπάνες για επισκευή, ανακαίνιση, κατασκευή ή και εξοπλισμό δωματίων του σπιτιού αυτού, που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα. Στο σχέδιο βελτίωσης πρέπει να προβλέπεται η κατασκευή ή επισκευή και ο εξοπλισμός τουλάχιστον 2 και μέχρι 5 δωματίων.

Το σύνολο των ανά Κοινότητα δωματίων που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα δεν πρέπει να είναι λιγότερα από 10. Αν δεν υπάρχουν άλλα τουριστικά καταλύματα στη συγκεκριμένη Κοινότητα, ή αν υπάρχουν και άλλα τουριστικά καταλύματα συνολικά με αυτά που εντάσσονται στο πρόγραμμα να μην είναι λιγότερα από 10.

β) Κατασκευή εγκαταστάσεων για κάμπινγκ σκηνών ή τροχόσπιτων

γ) Αγορά ζώων ή και κατασκευή στάβλου για τη μεταφορά τουριστών και για περιπάτους. Αγοράζοντας τουλάχιστον 4 ζώα ανά εκμετάλλευση, που είναι (1) ίππος, (2) ημίονοι, (3) όνοι, (4) μικρόσωμοι ίπποι (pony).

δ) Δημιουργία χώρων αθλοπαιδιών (π.χ. τένις) σε ιδιόκτητο οικόπεδο με τον εξοπλισμό τους, για την ενοικίασή του σε τουρίστες.

ε) Αγορά εξοπλισμού wind-surfing για ενοικίαση σε επισκέπτες παραθαλάσσιων και παραλίμνιων περιοχών, καθώς και η κτιριακή κατασκευή ή για τη στέγαση αυτής της δραστηριότητας. Η στέγαση της δραστηριότητας μπορεί να γίνει και σε νοικιασμένο χώρο ή σε χώρο του σπιτιού, κατάλληλα διαρρυθμισμένο, που δε χρησιμεύει στην οικογένεια. Ο εξοπλισμός wind-surfing πρέπει ανά εκμετάλλευση να αντιστοιχεί σε 5 τουλάχιστον άτομα. Κατά Κοινότητα οι δικαιούχοι αυτής της δραστηριότητας δεν μπορεί να είναι περισσότεροι από 3.

στ) Εστιατόρια οικογενειακής μορφής (δημιουργία από την αρχή).

Τα διακρίνουμε σε δύο κατηγορίες: 1) Στο εστιατόριο που θα βρίσκεται ανάμεσα στο χώρο των καταλυμάτων μιας οικογένειας, που θα εξυπηρετεί τους τουρίστες αυτών των καταλυμάτων (δωματίων και μόνο) και 2) στο εστιατόριο που θα εξυπηρετεί γενικά τουρίστες που μένουν ή που περνούν από την Κοινότητα. Τα εστιατόρια αυτά θα σερβίρουν σπιτικά και τοπικά παραδοσιακά παρασκευάσματα, αξιοποιώντας τα γεωργοκτηνοτροφικά προϊόντα της εκμετάλλευσης και της περιοχής.

Για την πρώτη κατηγορία εστιατορίου ενισχύεται η επισκευή ή ανακαίνιση και ανάλογος με τον αριθμό εξυπηρετούμενων καταλυμάτων εξοπλισμός χώρου (δωματίου) που υπάρχει στο ιδιόκτητο σπίτι και δε χρειάζεται για τις ανάγκες της οικογένειας. Για τη δεύτερη κατηγορία εστιατορίου, ενισχύεται η κατασκευή κτιρίου για εστιατόρια σε ιδιόκτητο οικόπεδο, που βρίσκεται στην ίδια κοινότητα που κατοικεί η οικογένεια και ο εξοπλισμός.

Και για τις δύο κατηγορίες ενισχύεται:

α) Εξοπλισμός εστιατορίου όταν ο χώρος που θα στεγαστεί είναι με ενοίκιο.

β) Επέκταση του ιδιόκτητου αγροτικού σπιτιού για την κατασκευή κτιρίου κατάλληλου για εστιατόριο και εξοπλισμός.

γ) Εξοπλισμός εστιατορίου οικογενειακής μορφής όταν υπάρχει ο κατάλληλος (ιδιόκτητος) χώρος.

ζ) Άλλες επενδύσεις τουριστικού χαρακτήρα.

1. Στις επενδύσεις τουριστικού χαρακτήρα, ενισχύεται η εγκατάσταση κεντρικής θέρμανσης με καύσιμη ύλη τα ξύλα, στα σύνολα ενοικιαζομένων δωματίων ανά εκμετάλλευση, που εντάσσονται στο πρόγραμμα, στις κοινότητες που υπάρχει χειμερινός τουρισμός ή προοπτική ανάπτυξής του.
2. Επίσης ενισχύεται η εγκατάσταση ηλιακού θερμοσίφωνα στα σύνολα ενοικιαζομένων δωματίων που είναι ενταγμένα στο πρόγραμμα, εφόσον οι κλιματολογικές συνθήκες επιτρέπουν την αξιοποίησή του.

4.4. Ο κανονισμός 2088/85 της Ε.Ο.Κ. για τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα

Το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στις 23 Ιουλίου 1985, έθεσε έναν καινούργιο κανονισμό, για τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα (πιο γνωστά στη χώρα μας σαν Μμεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα ή Μ.Ο.Π.) με σκοπό τη βελτίωση των κοινωνικο-οικονομικών διαρθρώσεων των νότιων περιοχών της Κοινότητας και άλλως ιδιαίτερας της Ελλάδας.

Για την πραγματοποίηση των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών Προγραμμάτων (εφεξής Ο.Μ.Π.) χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα χρηματοδότησης, τα οποία κατευθύνονται σε διάφορους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, όπως:

- η γεωργία
- η αλιεία
- η ενέργεια
- η βιοτεχνία
- η βιομηχανία,
- και οι υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων και των τουριστικών.

Στην Ελλάδα έχει μελετηθεί αλλά δεν έχει τεθεί ακόμα σε εφαρμογή το πρόγραμμα αγροτικού τουρισμού, το οποίο εντάσσεται στα Ο.Μ.Π.. Σύμφωνα δε με αυτό, μπορούν αφενός

μεν να επιδοτηθούν γεωργοί μόνον για τουριστικές επενδύσεις υποβάλλοντας επενδυτικό σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης και χωρίς την υποχρέωση να υποβάλλουν σχέδιο βελτίωσης για τη γεωργία. Αφετέρου δε, μπορούν να επιδοτηθούν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι λειτουργούν με τον αγροτικό νόμο 1541/85 ανεξάρτητα με το αν διαθέτουν ή δε διαθέτουν γεωργική εκμετάλλευση, εφόσον όμως στο καταστατικό τους περιλαμβάνονται οι τουριστικές δραστηριότητες.

Επιπλέον το πρόγραμμα αυτό προβλέπει επιδότηση για μεν τους γεωργούς σε ποσοστό 65% της επένδυσης και η επιδότηση αυτή ανέρχεται μέχρι του ποσού των 5.525.000 δραχμών. Για δε τους αγροτικούς συνεταιρισμούς προβλέπει επιδότηση σε ποσοστό 65% της επένδυσης, αλλά μέχρι το ύψος των 55.250.000 δραχμών. Το πρόγραμμα αυτό σε αντίθεση με το προηγούμενο, ευνοεί περισσότερο τις αγροτουριστικές επενδύσεις από τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, διότι:

- και δεν υπάρχουν οι περιορισμοί του Κανονισμού 797/85
- και το ύψος της επιδότησης, είναι πολύ μεγαλύτερο.

Στη συνέχεια παραθέτουμε τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθμ. 2088/85 του Συμβουλίου της 23 Ιουλίου 1985 για τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά προγράμματα, που έχει ως ακολούθως:

Το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Τη συνθήκη για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και ιδίως τα άρθρα 43, 127 και 235.

Την πρόταση της Επιτροπής,

Τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου,

Τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής,

Εκτιμώντας:

Ότι είναι αναγκαίο να τεθεί σε εφαρμογή ειδική κοινοτική δράση προς; Όφελος των νότιων περιοχών της Κοινότητας στη σημερινή της σύνθεση ότι η δράση αυτή η οποία θα έχει περιορισμένη διάρκεια, οφείλει να έχει ως στόχο τη βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών διαρθρώσεων αυτών των περιοχών και όλως ιδιαιτέρως της Ελλάδας, ούτως ώστε να διευκολυνθεί η προσαρμογή τους στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται από τη διεύρυνση με τους καλύτερους δυνατούς όρους.

Ότι η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σημαντικές διαρθρωτικές προσαρμογές.

Ότι πρέπει να ληφθούν υπόψη τα αποτελέσματα και η σημασία των ήδη πραγματοποιούμενων παρεμβάσεων κατά τομείς ότι είναι αναγκαίο, με βάση την πείρα που αποκτήθηκε μέχρι

τώρα, να προβλεφθεί μια προγραμματισμένη και πολυετής προσέγγιση των εθνικών και κοινοτικών παρεμβάσεων στις περιοχές αυτές. Ότι είναι χρήσιμο να καταρτιστούν πραγματικά ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα που θα σχεδιάζονται και θα υλοποιούνται στο κατάλληλο γεωγραφικό επίπεδο, με στόχο να βελτιώσουν την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των σχετικών περιοχών.

Ότι αυτά τα προγράμματα, λαμβάνοντας υπόψη τα μειονεκτήματα και τις ιδιαίτερες δυνατότητες κάθε περιοχής, πρέπει να παρέχουν μια συνολική απάντηση στην ποικιλία των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι εν λόγω περιοχές και να επιδιώκουν τρεις στόχους: την ανάπτυξη, την προσαρμογή, καθώς και τη στήριξη της απασχόλησης και των εισοδημάτων.

Ότι οι αλληλένδετες και συμπληρωματικές δράσεις που προβλέπουν αυτά τα προγράμματα αφορούν το σύνολο των τομέων οικονομικής δραστηριότητας και ιδίως τη γεωργία και την αλιεία. Ότι, ειδικότερα, οφείλουν να έχουν στόχο την ανάπτυξη των βιομηχανικών και εμπορικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων, την ενθάρρυνση νέων δραστηριοτήτων στον τομέα των υπηρεσιών, κατάλληλων να συμβάλλουν στην επίλυση του προβλήματος της απασχόλησης. Ότι πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τη συμβολή των νέων τεχνολογιών και να επιτρέπουν την ενίσχυση του εξοπλισμού στον ενεργειακό τομέα, των τηλεπικοινωνιών, της κατάρτισης, της προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και των υποδομών γενικά.

Ότι οι δράσεις που προβλέπονται στα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα συνδέονται με τις δράσεις που ήδη υλοποιούνται στα πλαίσια των κοινωνικοδιαρθρωτικών πολιτικών και ιδιαίτερα της κοινοτικής πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης στις ειδικές κλαδικές πολιτικές, που θα εξακολουθήσουν να εφαρμόζονται κανονικά στις εν λόγω περιοχές. ότι οι μελετώμενες δράσεις θα πρέπει να ενισχύουν ή να συμπληρώνουν τις δράσεις που ήδη καλύπτονται από τα υφιστάμενα διαρθρωτικά ταμεία.

Ότι τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα θα πρέπει να σχεδιάζονται ως ειδική κοινοτική δράση, για μια περίοδο μέγιστης διάρκειας επτά ετών και να παρέχουν τη δυνατότητα προόδου προς την κατεύθυνση του καλύτερου συντονισμού του συνόλου των χρηματοδοτικών μέσων διαρθρωτικού χαρακτήρα.

Ότι είναι αναγκαίο, κατά την εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών να συνδυασθεί η απαίτηση της ευελιξίας, προκειμένου να υπάρξει ανταπόκριση στις πραγματικές ανάγκες των σχετικών περιοχών, με την απαίτηση της αυστηρότητας, προκειμένου να

εφαρμοστεί η τήρηση των όρων που πράγματι συνδέονται με την παροχή της κοινοτικής βοήθειας. Ότι, συνεπώς, θα πρέπει να ανατεθούν στην Επιτροπή, μέσα σ'ένα πλαίσιο σαφώς οριοθετημένων κατευθύνσεων, διαχειριστικές και εκτελεστικές αρμοδιότητες και να διασφαλισθεί η εφαρμογή αυστηρών μεθόδων αξιολόγησης, ελέγχου και παρουσίασης των αποτελεσμάτων.

1)Ε.Ε. αριθμ. C 175 της 15.7.1985

2)Γνώμη που δόθηκε στις 29 Μαΐου 1985 (δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στην Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων).

Εξέδωσε τον Παρόντα Κανονισμό:

ΤΙΤΛΟΣ 1

Προγραμμάτων Ορισμός των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών

Άρθρο 1

1.- Προβλέπεται ειδική κοινοτική δράση προς όφελος των νοτιών περιοχών της Κοινότητας στη σημερινή της σύνθεση. Η δράση αυτή θα έχει σα στόχο τη βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών διαρθρώσεων των περιοχών αυτών, και όλως ιδιαιτέρως της Ελλάδας, ώστε να διευκολυνθεί η προσαρμογή τους στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται από τη διεύρυνση με τους καλύτερους δυνατούς όρους. Η δράση αυτή υλοποιείται με τη συμβολή της Κοινότητας στην πραγματοποίηση των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών Προγραμμάτων (που στο εξής καλούνται ΟΜΠ), μέγιστης διάρκειας επτά ετών τα οποία υποβάλλονται στην Επιτροπή.

2.- Οι περιφέρειες και οι ζώνες που καλύπτονται από τα ΟΜΠ αναφέρονται στο παράρτημα 1.

Άρθρο 2

1.-Τα ΟΜΠ αποτελούνται από πολυετείς δράσεις που παρουσιάζουν συνοχή τόσο μεταξύ τους, όσο και με τις κοινές πολιτικές και συμβάλλουν στην υλοποίηση των στόχων που καθορίζονται στο άρθρο 1.

2.-Τα ΟΜΠ αφορούν ιδίως τις παραγωγικές επενδύσεις, τα έργα υποδομής και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

3.-Οι δράσεις αφορούν τους διάφορους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας:

- τη γεωργία, την αλιεία και τις συναφείς δραστηριότητες συμπεριλαμβανομένης και της βιομηχανίας γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής,
- την ενέργεια
- τη βιοτεχνία και τη βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένων των οικοδομών και των δημοσίων έργων,
- τις υπηρεσίες περιλαμβανομένου και του τουρισμού,

4.-Ένας κατάλογος τέτοιων δράσεων περιλαμβάνεται στο παράρτημα ΙΙ.

Α ρ θ ρ ο 3

Για την πραγματοποίηση των ΟΜΠ μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα ακόλουθα μέσα χρηματοδότησης:

- πρόσθετοι ειδικοί πόροι,
- το Ευρωπαϊκό Ταμείο περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το τμήμα προσανατολισμού του ΕΓΤΠΕ (ου στο εξής καλούνται «τα Ταμεία»),
- τα δάνεια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ) από τους ίδιους πόρους της και από τους πόρους του Νέου Κοινοτικού Μέσου (ΝΚΜ).

Η χρησιμοποίηση των πρόσθετων ειδικών πόρων θα πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος κανονισμού.

Η χρησιμοποίηση των Ταμείων θα πραγματοποιηθεί με τήρηση των κανόνων που διέπουν καθένα από αυτά τα μέσα χρηματοδότησης, κυρίως σε ό,τι αφορά τα κριτήρια επιλεξιμότητας και προτεραιότητας καθώς και το ποσοστό χρηματοδοτικής συμμετοχής της Κοινότητας.

Α ρ θ ρ ο 4

1. Η επεξεργασία και η υλοποίηση των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών Προγραμμάτων όπως και η επεξεργασία και η υλοποίηση των κοινών πολιτικών και άλλων κοινοτικών δράσεων που εφαρμόζονται στις μεσογειακές περιοχές τις οποίες αφορούν, θα γίνει κατά τρόπο που θα εξασφαλίσει τη συνοχή τους. Ειδικότερα, οι δράσεις γεωργικού χαρακτήρα που θα διενεργούνται στα πλαίσια των ΟΜΠ θα είναι συμβιβαστές

με τους γενικούς στόχους ελέγχου της παραγωγής που καθόρισε η Κοινή Γεωργική Πολιτική.

2. Οι δράσεις που περιλαμβάνονται στα ΟΜΠ πρέπει να είναι συμπληρωματικές μεταξύ τους και προσαρμοσμένες στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των διάφορων περιφερειών και ζωνών, έτσι ώστε το σύνολο των χρησιμοποιούμενων εθνικών και κοινοτικών μέσων να αποκτά ολοκληρωμένο χαρακτήρα.
3. Οι δράσεις που πραγματοποιούνται στα πλαίσια των ΟΜΠ δεν είναι δυνατό να αλλοιώνουν τους όρους ανταγωνισμού κατά παράβαση των αρχών που περιέχονται στις σχετικές διατάξεις της συνθήκης. Πρέπει, επομένως, να συμβιβάζονται, ιδίως, με τις αρχές του συντονισμού των γενικών καθεστώτων ενίσχυσης περιφερειακής ανάπτυξης.

ΤΙΤΛΟΣ II

Θέσπιση και Εφαρμογή των ΟΜΠ

Άρθρο 5

1. Πριν από το τέλος του 1986, η Γαλλία, η Ελλάδα και η Ιταλία θα υποβάλλουν στην Επιτροπή τα ΟΜΠ με σκοπό τη συγχρηματοδότησή τους από την Κοινότητα.
2. Τα ΟΜΠ καταρτίζονται στο κατάλληλο γεωγραφικό επίπεδο από τις περιφερειακές ή άλλες αρχές που ορίζονται από κάθε ενδιαφερόμενο κράτος μέλος. Το περιεχόμενό τους διευκρινίζεται στο παράρτημα III.
3. Τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή για την προετοιμασία των διαφόρων ΟΜΠ.
4. Η Επιτροπή θέτει στη διάθεση των κρατών μελών που το επιθυμούν και στο επίπεδο που κρίνεται χρήσιμο, την απαραίτητη τεχνική βοήθεια. Το είδος και οι λεπτομέρειες που αφορούν τη βοήθεια αυτή, καθορίζονται με κοινή συμφωνία μεταξύ του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους και της Επιτροπής.

Άρθρο 6

1. Τα ΟΜΠ εξετάζονται από την Επιτροπή με στόχο να προσδιοριστεί:
 - η συμφωνία τους με τον παρόντα κανονισμό,
 - οι δράσεις που αποτελούν αντικείμενο χρηματοδοτικής συνδρομής της Κοινότητας.

2. Το ύψος της κοινοτικής συνδρομής στα ΟΜΠ λαμβάνει υπόψη, κατά κύριο λόγο, τις πραγματικές ανάγκες των διαφόρων περιφερειών και την κατάσταση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξής τους. Οι προσπάθειες θα πρέπει να κατευθύνονται κατά προτεραιότητα προς τις μειονεκτούσες περιοχές και τις περιοχές που θίγονται περισσότερο από τις συνέπειες της διεύρυνσης.

Λαμβάνονται επίσης υπόψη:

- η ποιότητα των δράσεων σε σχέση με τα κριτήρια που χρησιμοποιούν συνήθως τα Ταμεία, ιδίως όσον αφορά την παραγωγικότητα, την απασχόληση και τα εισοδήματα.
- η έκταση της προσπάθειας που καταβάλλεται από το οικείο κράτος μέλος στο πλαίσιο των ΟΜΠ, λαμβάνοντας υπόψη τους δημοσιονομικούς του περιορισμούς και τον ανά κάτοικο εθνικό του πλούτο,
- η συνοχή του μηχανισμού για το συντονισμό και την κινητοποίηση των πρωτοβουλιών στη ζώνη την οποία αφορά το ΟΜΠ.
- Η καταλληλότητα των κοινοτικών μέσων, ενισχύσεων ή δανείων, σε σχέση με τις προτεινόμενες δράσεις. Τα χρηματοδοτικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν, θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στους στόχους των δράσεων αυτών.

Άρθρο 7

1. Συνίσταται Συμβουλευτική Επιτροπή των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών Προγραμμάτων η οποία στο εξής θα ονομάζεται «επιτροπή». Η επιτροπή θεσπίζει τον εσωτερικό της κανονισμό. Αποτελείται από αντιπροσώπους των κρατών μελών και προεδρεύεται από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στα πλαίσια της επιτροπής εκπροσωπείται και η ΕΤΕΠ.

2. Το σχέδιο για κάθε ΟΜΠ υποβάλλεται στη Συμβουλευτική Επιτροπή η οποία γνωμοδοτεί με ειδική πλειοψηφία.

Η ψηφοφορία πραγματοποιείται δύο μήνες το αργότερο μετά την υποβολή του σχεδίου στη Συμβουλευτική Επιτροπή.

Το πρόγραμμα εγκρίνεται από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής.

Αν η γνώμη της Συμβουλευτικής Επιτροπής είναι αρνητική, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τροποποιεί το αρχικό της σχέδιο λαμβάνοντας υπόψη τη γνώμη της Συμβουλευτικής Επιτροπής.

Η τροποποιημένη πρόταση υποβάλλεται στη Συμβουλευτική Επιτροπή. Εντός μηνός από της δευτέρας αυτής υποβολής, η

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων λαμβάνει την τελική απόφαση για την εφαρμογή του προγράμματος.

3. Κατά παρέκκλιση των διατάξεων που διέπουν τη σύνθεση, το ρόλο και τη λειτουργία των επιτροπών που θεσπίζονται στα πλαίσια του ΕΤΠΑ και ΕΓΤΠΕ, και για τους σκοπούς της υλοποίησης των ΟΜΠ, η Επιτροπή, αφού ζητήσει τη γνώμη της επιτροπής σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2, εγκρίνει κάθε ΟΜΠ και αποφασίζει τη χρηματοδοτική συνδρομή στα πλαίσια των εν λόγω Ταμείων.

4. Εάν πρόκειται για χρηματοδοτική συνδρομή του ΕΚΤ, η Επιτροπή συμβουλεύεται την επιτροπή που αναφέρεται στο άρθρο 124 της Συνθήκης, σύμφωνα με τις διατάξεις που διέπουν τις αρμοδιότητες και τη λειτουργία της. Η Επιτροπή αποφασίζει κατόπιν τη χρηματοδοτική συνδρομή του Ταμείου αυτού.

5. Η Συμβουλευτική Επιτροπή των ΟΜΠ τηρείται ενήμερη για την εκτέλεση των προγραμμάτων υπό τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 18.

6. Οι αποφάσεις της Επιτροπής για την έγκριση των προγραμμάτων δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Άρθρο 8

Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων που διέπουν τα δάνεια από τους ίδιους πόρους της ΕΤΕπ και τους πόρους του Ν.Μ.Κ. η Επιτροπή και η ΕΤΕπ εξασφαλίζουν, καθόλη τη διάρκεια της προετοιμασίας και της υλοποίησης των ΟΜΠ τον απαραίτητο συντονισμό για την εξασφάλιση συνοχής στην κοινοτική χρηματοδοτική συνδρομή προς το ΟΜΠ.

Άρθρο 9

Η Επιτροπή και το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, συνιστούν με κοινή συμφωνία μία επιτροπή παρακολούθησης των σχετικών ενεργειών κάθε ΟΜΠ. Η Επιτροπή βοηθά το κράτος μέλος, την περιφερειακή αρχή ή κάθε άλλη αρχή που υποδεικνύει προαναφερόμενο κράτος μέλος, ώστε να εξασφαλιστεί η εκτέλεση του προγράμματος. Η ΕΤΕπ αντιπροσωπεύεται στα πλαίσια της επιτροπής παρακολούθησης.

Η εφαρμογή των ΟΜΠ αποτελεί το αντικείμενο συμβάσεων προγράμματος μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών (Επιτροπή, κράτη μέλη, περιφερειακές αρχές ή κάθε άλλη αρχή που ορίζει το

κράτος μέλος), οι οποίες διευκρινίζουν τις αντίστοιχες υποχρεώσεις τους.

Το τυποποιημένο περιεχόμενο των συμβάσεων προγράμματος διευκρινίζεται στο παράρτημα IV.

Οι συμβάσεις των προγραμμάτων δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

ΤΙΤΛΟΣ III **Δημοσιονομικές Διατάξεις**

Άρθρο 10

1. Η χρηματοδοτική συνδρομή της Κοινότητας για την υλοποίηση των ΟΜΠ εξασφαλίζεται:

- με συμμετοχή των ταμείων που ανέρχεται σε 2,5 δισεκατομμύρια ECU.
- πρόσθετη επιβάρυνση του προϋπολογισμού που ανέρχεται σε 1,6 δισεκατομμύρια ECU.

Αυτά τα κρινόμενα ως αναγκαία ποσά εφαρμόζονται για το σύνολο των ΟΜΠ στα πλαίσια των ισχυουσών δημοσιονομικών διατάξεων, σύμφωνα με τις λεπτομέρειες που προβλέπονται στα άρθρα 11 και 12.

2. Οι δυνατότητες χορήγησης υπέρ των ΟΜΠ δανείων, υπολογίζονται, για την περίοδο των 7 ετών, σε 2,5 δισεκατομμύρια ECU.

3. Για τα ΟΜΠ που υποβάλλει η Ελλάδα, χορηγείται, κατ'εφαρμογή της παραγράφου 1, συνδρομή 2 δισεκατομμύρια ECU.

Άρθρο 11

1. Οι ετήσιες χορηγήσεις των ταμείων από τον προϋπολογισμό, εξασφαλίζουν από το 1986 έως και το 1992 τη χρηματοδοτική συνδρομή των Ταμείων που αναφέρεται στο άρθρο 10 παράγραφος 1.

Στα πλαίσια των χρηματοδοτικών διατάξεων από τις οποίες διέπονται, και με την επιφύλαξη του άρθρου 7, τα Ταμεία θα συνεχίσουν να λειτουργούν κανονικά βάσει μιας περιφερειακής πολιτικής που θα εφαρμόζεται σε όλη την Κοινότητα σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Οι αυξήσεις σε πραγματικές τιμές που θα εφαρμόζονται στα Ταμεία κατά την περίοδο αυτή, θα βοηθήσουν στη χρηματοδότηση των ΟΜΠ, αλλά χωρίς να

επηρεάσουν αρνητικά τις μεταφορές από τα Ταμεία αυτά, προς άλλες περιφέρειες που έχουν προτεραιότητα ή ευημερούν λιγότερο.

2. Με ειδική γραμμή του προϋπολογισμού με τον τίτλο «Ολοκληρωμένα Μεσογειακά προγράμματα-πρόσθετη ενίσχυση» προικοδοτείται στο πλαίσιο της ετήσιας διαδικασίας του προϋπολογισμού, από διαχωριζόμενες πιστώσεις, που αντιστοιχούν στην πρόσθετη επιβάρυνση του προϋπολογισμού που αναφέρεται στο άρθρο 10 παράγραφος 1.

Άρθρο 12

1. Στο μέτρο που η χρηματική συνδρομή προς τα ΟΜΠ εξασφαλίζεται από τα Ταμεία, η συνδρομή αυτή χορηγείται σύμφωνα με τη μορφή που προβλέπεται από τις διατάξεις που διέπουν κάθε ένα από τα Ταμεία αυτά, υπό την επιφύλαξη του άρθρου 7 παράγραφος 2.

Οι συνδρομές του ΕΚΤ και του ΕΤΠΑ, θα βασίζονται, κυρίως, σε προτεραιότητες που αναγνωρίζονται στα πλαίσια των ολοκληρωμένων δράσεων. Δυνάμει του παρόντος κανονισμού, με επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 7 παράγραφος 2 του παρόντος κανονισμού, στα πλαίσια των δημοσιονομικών πόρων του ΕΓΤΠΕ, Τμήμα Προσανατολισμού, τα γεωργικά μέτρα που επιλέγονται μετά από εξέταση των ΟΜΠ αποκτούν το χαρακτήρα κοινής δράσης κατά την έννοια του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθμ. 729/70 εφόσον ακολουθούν τους ίδιους όρους επιλεξιμότητας και χορήγησης της ενίσχυσης εκτός από όσους αφορούν τα φυσικά όρια και το κατά μονάδα κόστος, με τα μέτρα της αυτής φύσεως που ισχύουν κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος κανονισμού.

2. Οι πόροι της ειδικής γραμμής του προϋπολογισμού που αναφέρεται στο άρθρο 11 παράγραφος 2 μπορούν να χρησιμοποιηθούν ιδίως για:

- α) να επιτρέψουν κοινοτική χρηματοδότηση πέραν των ορίων που προβλέπονται από τις διατάξεις που διέπουν τα Ταμεία,
- β) να παρέμβουν και εκτός του γεωγραφικού πεδίου παρέμβασης των Ταμείων, χωρίς να εφαρμόζονται οι ποιοτικοί και ποσοτικοί περιορισμοί που ισχύουν γι' αυτά,
- γ) να χορηγηθούν επιστρεπτές ενισχύσεις για τη χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων.

3. Τα δάνεια από τους ίδιους πόρους της ΕΤΕπ και από τους πόρους του ΝΚΜ χορηγούνται σύμφωνα με τα ειδικά κριτήρια και

τις ειδικές διαδικασίες που ισχύουν συνήθως για τις συνδρομές αυτές.

Άρθρο 13

Το ποσοστό κοινοτικής παρέμβασης στη χρηματοδότηση των δράσεων που έχουν επιλεγεί με βάση τα ΟΜΠ, δε μπορεί να υπερβεί το 70% του συνολικού κόστους του έργου ή της δράσης ανεξάρτητα από τη μορφή της χρηματοδοτικής συνδρομής. Ωστόσο, στην περίπτωση υποδομών που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο ενός ΟΜΠ που υποβάλλει η Ελλάδα και που λαμβάνει μερική χρηματοδότηση μέσω δανείων, το συνολικό ποσοστό κοινοτικής παρέμβασης μπορεί να υπερβεί το 70%.

Στην περίπτωση της Γαλλίας και της Ιταλίας, το ποσοστό κοινοτικής χρηματοδότησης που υπολογίζεται με βάση τις επιδοτήσεις από τον προϋπολογισμό, δεν μπορεί να υπερβαίνει περισσότερο από 10 μονάδες το ανώτατο όριο που υπερβαίνει στις χώρες αυτές δυνάμει των κανόνων των Ταμείων.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες στην Ιταλία και τη Γαλλία που δεν καλύπτονται από έναν από τους κανονισμούς τους σχετικούς με τα διαρθρωτικά Ταμεία, η επιδότηση δυνάμει των ΟΜΠ δεν υπερβαίνει το ανώτατο όριο που ισχύει για τον κανονισμό του Περιφερειακού Ταμείου.

Στην περίπτωση που το ποσοστό της κοινοτικής χρηματοδότησης που υπολογίζεται με βάση τις επιδοτήσεις από τον προϋπολογισμό, υπερβαίνει τα ανώτατα όρια που ισχύουν κατά τους υπάρχοντες κανονισμούς των Ταμείων, η υπέρβαση αυτή επιτυγχάνεται μόνο βάσει των δημοσιονομικών πόρων του άρθρου 11 παράγραφος 2.

Όσον αφορά τις συνδρομές που προέρχονται από τα Ταμεία, οι αναλήψεις υποχρεώσεων στο πλαίσιο του προϋπολογισμού, οι προκαταβολές και οι πληρωμές πραγματοποιούνται για το τμήμα που τα αφορά, σύμφωνα με τις λεπτομέρειες που ισχύουν για κάθε χρηματοδοτικό μέσο.

Άρθρο 14

1. Οι συνδρομές που προέρχονται αποκλειστικά από τη γραμμή του προϋπολογισμού η οποία αναφέρεται στο άρθρο 11 παράγραφος 2, μπορούν να χορηγούνται μόνο για τη χρηματοδότηση δαπανών που πραγματοποιήθηκαν μετά την υποβολή των ΟΜΠ.

2. Οι αναλήψεις υποχρεώσεων οι σχετικές με τη γραμμή του προϋπολογισμού που αναφέρεται στο άρθρο 11

παράγραφος 2 πραγματοποιούνται εντός των ορίων των διαθέσιμων ποσών του προϋπολογισμού, σε ετήσιες δόσεις. Η ανάληψη υποχρέωσης για την κάθε δόση, πραγματοποιείται με την έκδοση της απόφασης για τη χορήγηση της συνδρομής της Επιτροπής. Η ανάληψη υποχρεώσεων για τις μεταγενέστερες ετήσιες δόσεις, πραγματοποιείται ανάλογα με την πορεία του προγράμματος.

3. Με βάση τις αναλήψεις υποχρεώσεων μπορούν να καταβληθούν προκαταβολές ύψους μέχρι 50%.

Ά ρ θ ρ ο 15

1. Οι αιτήσεις πληρωμών βάσει της γραμμής του προϋπολογισμού που αναφέρεται στο άρθρο 11 παράγραφος 2, υποβάλλονται στην Επιτροπή από το κράτος μέλος, την περιφερειακή αρχή ή κάθε άλλη αρχή που έχει ορίσει το κράτος μέλος, περιλαμβανομένων, ενδεχομένως, των φυσικών ή νομικών προσώπων που αναφέρονται ρητώς στις συμβάσεις προγράμματος του άρθρου 9 ως δικαιούχοι κοινοτικής συνδρομής. Οι αιτήσεις συνοδεύονται από πιστοποιητικό που βεβαιώνει την εκτέλεση των πράξεων και την ύπαρξη λεπτομερειών δικαιολογητικών εγγράφων, και περιέχουν τις ακόλουθες ενδείξεις:

- χαρακτήρας των πράξεων που καλύπτει η αίτηση πληρωμής,
- βεβαίωση ότι οι πράξεις αυτές εκτελέστηκαν σύμφωνα με τα ΟΜΠ.
- χαρακτήρας και ύψος των δαπανών που έχουν πραγματοποιηθεί για τις εν λόγω πράξεις, κατά το διάστημα που καλύπτει η αίτηση.

2. Οι πληρωμές που καταβάλλονται από την Επιτροπή στο κράτος μέλος ή στους δικαιούχους που αναφέρονται στην παράγραφο 1.

3. Το κράτος μέλος ή οι δικαιούχοι που αναφέρονται στην παράγραφο 1, θέτουν στη διάθεση της Επιτροπής το σύνολο των δικαιολογητικών εγγράφων για τις δαπάνες του ΟΜΠ ή επικυρωμένα αντίγραφα τους, επί τρία συνεχή έτη μετά την τελευταία πληρωμή σχετικά με το ΟΜΠ.

Ά ρ θ ρ ο 16

1. Η Επιτροπή ενημερώνεται συνεχώς σχετικά με την πορεία της εκτέλεσης των ΟΜΠ. Η ενημέρωση αυτή επιτυγχάνεται με τα έγγραφα που της διαβιβάζονται ή τίθενται στη διάθεσή της από τα κράτη μέλη, καθώς και με τους ελέγχους που πραγματοποιεί με

δική της πρωτοβουλία. Το είδος των εγγράφων αυτών και οι λεπτομέρειες διεξαγωγής των ελέγχων, ιδιαίτερα οι προθεσμίες διαβίβασης ή εξακρίβωσης, διευκρινίζονται στις συμβάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 9.

2. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να διευκολύνουν τους ελέγχους που πραγματοποιεί η Επιτροπή για τις πράξεις που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο των ΟΜΠ, ανεξάρτητα από τους ελέγχους που διεξάγονται από τα ίδια κράτη μέλη ή με βάση τα άρθρα 206^α και 209 της Συνθήκης.

Οι έλεγχοι αυτοί μπορούν να λάβουν τη μορφή ερευνών ή επί τόπου εξακρίβωσεων πραγματοποιούνται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους, οι οποίες συνοδεύονται από εκπρόσωπους της Επιτροπής, μετά από αίτηση της Επιτροπής και με τη συμφωνία του εν λόγω κράτους.

3. Αν από τις πληροφορίες που διαθέτει η επιτροπή προκύπτει κάποια ανωμαλία ή τροποποίηση σε σχέση με τις συμβάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 9, και για την οποία έχει ζητηθεί η έγκρισή της, εφαρμόζονται οι διατάξεις που αφορούν τα ταμεία για το τμήμα του ΟΜΠ που χρηματοδοτείται μέσω ενός από αυτά τα Ταμεία.

4. Υπό τις ίδιες συνθήκες, οι συνδρομές που προέρχονται από τη γραμμή του προϋπολογισμού που αναφέρεται στο άρθρο 11 παράγραφος 2, μπορεί να ανασταλούν, να μειωθούν ή να καταργηθούν μετά από απόφαση που λαμβάνει η Επιτροπή. Ειδικότερα θεωρούνται ότι δεν έχουν πραγματοποιηθεί οι πράξεις για τις οποίες δεν έχει γίνει καμία πληρωμή επί δύο έτη χωρίς αιτιολόγηση από το κράτος μέλος ή τους δικαιούχους που αναφέρονται στο άρθρο 16 παράγραφος 1 μέσα στις προθεσμίες που καθόρισε η Επιτροπή.

5. Τα δάνεια από τους πόρους της ΕΤΕπ ή του ΝΚΜ, τα οποία χορηγούνται στα πλαίσια των ΟΜΠ, υπόκεινται πάντοτε στις ειδικές διαδικασίες ελέγχου που ισχύουν συνήθως για τις συνδρομές αυτές.

ΤΙΤΛΟΣ IV Τελικές διατάξεις

Άρθρο 17

1. Από το 1987, η Επιτροπή καταρτίζει κατ'έτος λεπτομερή έκθεση σχετικά με την εκτέλεση των ΟΜΠ. Η έκθεση αφορά τις

χρηματοδοτικές πλευρές της εκτέλεσης, καθώς και την οικονομική και κοινωνική αξιολόγηση των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων.

2. Από το ίδιο έτος, η Επιτροπή καταρτίζει επίσης κατ'έτος κατάσταση για το σύνολο των κοινοτικών χρηματοδοτικών παρεμβάσεων με διαρθρωτικό χαρακτήρα, στην οποία θα εμφανίζεται χωριστά το τμήμα των παρεμβάσεων που συμβάλλει στην υλοποίηση των ΟΜΠ.

3. Οι εν λόγω εκθέσεις και καταστάσεις υποβάλλονται προς γνωμοδότηση στη Συμβουλευτική Επιτροπή και διαβιβάζονται, στη συνέχεια, συνοδευόμενα από τη γνώμη της επιτροπής αυτής, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Συμβούλιο και στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Άρθρο 18

Ο παρών κανονισμός αρχίζει να ισχύει την 1^η Αυγούστου 1985. Λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 1993, ημερομηνία λήξης της ανάληψης δαπανών δυνάμει των ΟΜΠ.

Ο παρών κανονισμός είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος.

Βρυξέλλες 23 Ιουλίου 1985

Για το Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
J. POOS

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΟΜΠ

ΓΑΛΛΙΑ

Οι περιοχές Languedoc – Roussillon, Corse – Alpers- Cote D'Azur, Aquitaine και Midi – Pyrenees, τα διαμερίσματα Drome και Ardeche.

ΕΛΛΑΔΑ

Το σύνολο της ελληνικής επικράτειας.

ΙΤΑΛΙΑ

Το σύνολο του Mezzogiorno, οι περιοχές της Liguria Toscana, Umbrie και Marches, καθώς και η πλαγιά των Απεννίνων που υπάγεται στην Emilia-Romagna, οι λιμνοθάλασσες στο βόρειο τμήμα της Αδριατικής μεταξύ της κοιλάδας του Comacchio και του Marano Lagunara.

1. Εξαιρούνται οι αστικές περιοχές της Μασσαλίας του Μπορντώ και της Τουλούζης, καθώς και της παράκτιας περιοχής με συνεχή οικιστική δόμηση και διαρκή τουριστική δραστηριότητα όπου είναι δυνατές παρεμβάσεις μόνο στον τομέα της αλιείας ή της υδατοκαλλιέργειας.

2. Εξαιρούνται οι αστικές περιοχές της Ρώμης, Νάπολης και Παλέρμου. Το Mezzogiorno περιλαμβάνει το σύνολο του Latium. Όσον αφορά την υποδομή, λαμβάνονται ωστόσο υπόψη οι περιοχές της Cassa del Mezzogiorno PDR αριθμ. 1523 της 30^{ης} Ιουνίου 1967.

3. Εξαιρούνται οι αστικές περιοχές της Φλωρεντίας, Γένοβας και οι παράκτιες περιοχές με συνεχή οικιστική δόμηση και διαρκή τουριστική δραστηριότητα όπου είναι δυνατές παρεμβάσεις μόνο στον τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας.

4. Όπου είναι δυνατές μόνο ορισμένες παρεμβάσεις στον τομέα της υδατοκαλλιέργειας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΩΝ ΟΜΠ

α) Στον τομέα της γεωργίας τα ΟΜΠ μπορούν να προβλέπουν, ανάλογα με την αρχική κατάσταση και τα χαρακτηριστικά των σχετικών περιφερειών και ζωνών, την υλοποίηση διάφορων δράσεων με στόχο:

— την μετατροπή και την αναδιάρθρωση της παραγωγής προς εξειδικεύσεις και χρήσεις καλύτερα προσαρμοσμένες στις προοπτικές της αγοράς στις οποίες συγκαταλέγονται η βιοενέργεια, οι δασοκομικές δραστηριότητες και οι δράσεις προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος,

.....

— τον εκσυγχρονισμό και την εντατικοποίηση της παραγωγής ορισμένων παραδοσιακών, κυρίως, προϊόντων, στα πλαίσια των γενικών στόχων ελέγχου της παραγωγής. όπως καθορίζονται από την Κοινή Γεωργική Πολιτική,

— την ενίσχυση των κοινωνικοδιαρθρωτικών μέτρων με σκοπό:

1) να εξασφαλιστεί η βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος με την πλήρη χρησιμοποίηση και ενδεχόμενη αύξηση, των αντισταθμιστικών αποζημιώσεων,

2) να διευκολυνθεί η πρόσβαση και η ένταξη των νέων γεωργών στο επάγγελμα.

3) να επιταχυνθεί ο εκσυγχρονισμός και ο αναπροσανατολισμός των παραγωγικών διαρθρώσεων,

— τον εκσυγχρονισμό των υποδομών της υπαίθρου. ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες ζωής και εργασίας,

— την άρδευση,

— την κτηνοτροφία,

.....
— την αναδάσωση και τη βελτίωση των εκτάσεων που προορίζονται για τη φύτευση δασών,

— την έγγεια βελτίωση. συμπεριλαμβανόμενης και της κατάλληλης υποδομής,

— την επαγγελματική κατάρτιση (διάρθρωσή της) και την εκλαϊκευμένη ενημέρωση των αγροτικών πληθυσμών.

— την ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων διαρθρώσεων εμπορίας και μεταποίησης γεωργικών και αλιευτικών Προϊόντων και ιδιαίτερα των διαχειριζόμενων από τους γεωργικούς συνεταιρισμούς.

β) Στον τομέα της αλιείας, τα ΟΜΠ μπορούν να περιλάβουν μέτρα που αποβλέπουν:

— στην αναδιάρθρωση, μετατροπή και εκσυγχρονισμό ενός μέρους του αλιευτικού στόλου.

— στη βελτίωση των λιμενικών υποδομών και εγκαταστάσεων. συμπεριλαμβανόμενης της βιολογικής προστασίας των ενάλιων ζωνών και της δημιουργίας θαλάσσιων προστατευόμενων ζωνών.

— στην ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας συμπεριλαμβανόμενων και των εργασιών διευθέτησης των λιμνοθαλασσών

— στην ενίσχυση των εγκαταστάσεων συντήρησης και μεταποίησης.

— στην προώθηση τη διάθεσης των αλιευτικών προϊόντων, ιδίως μέσω διαφημιστικών εκστρατειών.

— στην εντατικοποίηση της έρευνας και της επαγγελματική κατάρτισης. αλλά και στη δημιουργία βοηθητικοί τεχνικού προσωπικού.

- γ) Στον τομέα της βιομηχανίας και των υπηρεσιών, τα ΟΜΠ μπορεί να συμπεριλαμβάνουν, ιδίως δράσεις με σκοπό:
- τη δημιουργία και την ανάπτυξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων της βιοτεχνίας και των συνεταιρισμών με την εντατικοποίηση των μέτρων που έχουν ήδη προβλεφθεί για το σκοπό αυτό, στα πλαίσια των ενισχύσεων για επενδύσεις υλικής υποδομής και την παροχή ενισχύσεων για τη βελτίωση της οργάνωσης της επιχείρησης,
 - την ενθάρρυνση των καινοτομιών και της εφαρμογής νέων τεχνολογιών σε μικρομεσαίες και βιοτεχνικές επιχειρήσεις, καθώς και συνεταιρισμούς.
 - στην Ελλάδα, τη διευκόλυνση της εγκατάστασης νέων επιχειρήσεων και τη μεταφορά εκτός Αθηνών επιχειρήσεων εγκατεστημένων εκεί,
 - την προαγωγή του τουρισμού, και την ενίσχυση των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανόμενων και των μεταφορών, που σχετίζονται με τη δραστηριότητα αυτή,
 - την προαγωγή άλλων δραστηριοτήτων στο επίπεδο μικρομεσαίων επιχειρήσεων, και ιδίως όσων η λειτουργία εντάσσεται σε στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας, προγενέστερο ή μεταγενέστερο της γεωργίας και της βιομηχανίας ειδών διατροφής, καθώς και δραστηριοτήτων συναφών με τη χρήση ανανεώσιμων Πηγών ενέργειας,
 - την ενίσχυση των απαραίτητων υποδομών για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που δημιουργούν Θέσεις εργασίας και συγκεκριμένα:
 - 1) τη διαμόρφωση μικρών βιομηχανικών ζωνών στις ζώνες προτεραιότητας,
 - 2) τις υποδομές των επικοινωνιών που συνδέουν τις ζώνες αυτές με το κύριο δίκτυο (οδικές διασυνδέσεις, δίκτυο τηλεπικοινωνιών και πληροφοριών, ενεργειακό δίκτυο),
 - 3) τις υποδομές και τον εξοπλισμό που σχετίζονται άμεσα με την ανάπτυξη του τουρισμού,
 - 4) τον κτιριακό και λοιπό κύριο εξοπλισμό των κέντρων κατάρτισης, έρευνας και παροχής τεχνικής υποστήριξη στους τομείς της βιομηχανίας, των υπηρεσιών, της γεωργίας και της αλιείας,
 - 5) στην Ελλάδα, τις εν γένει υποδομές στη Γαλλία και Ιταλία την Οικονομική υποδομή στους τομείς ιδιαίτερα των μεταφορών και της ενέργειας,
 - Την ενίσχυση των υποδομών που θα βελτιώσουν τοις όρους βιωσιμότητας των αγροτικών ζωνών.

δ) Στα ΟΜΠ εντάσσονται επίσης και οι δράσεις που αποσκοπούν στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, ιδίως όσον αφορά τους νέους και τις γυναίκες:

— ενισχύοντας περαιτέρω τις κοινοτικές παρεμβάσεις όσον αφορά τις συμπληρωματικές δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης, που δύνανται να διευκολύνουν και να συνοδεύσουν τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στα ΟΜΠ (και ιδίως στους τομείς της κατάρτισης μεσαίων στελεχών, τη κατάρτιση σε θέματα ανάπτυξης και της πολύπλευρης κατάρτισης).

— ενθαρρύνοντας την προοδευτική ανάπτυξη δραστηριοτήτων με σκοπό την προετοιμασία και προώθηση τοπικών πρωτοβουλιών, στους διάφορους τομείς που καλύπτουν τα ΟΜΠ.

— διαμορφώνοντας υπηρεσίες ασχολούμενες εξ ολοκλήρου με τα διάφορα στάδια των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης (από τη διερεύνηση της τοπικής αγοράς εργασία μέχρι και την προώθηση της επαγγελματικής αποκατάστασης των ασκούμενων). Εν ανάγκη, η διαμόρφωση των υπηρεσιών αυτών θα μπορούσε να συμπληρωθεί με τη δημιουργία κέντρων παρακολούθησης της αγοράς εργασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΟΜΠ ΠΟΥ ΥΠΟΒΑΛΛΟΥΝ Η ΓΑΛΛΙΑ.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΙΤΑΛΙΑ

Τα έγγραφα που υποβάλλουν τα κράτη μέλη για τη χορήγηση των οικονομικών συνδρομών που αναφέρονται στον κανονισμό περιγράφουν:

- τη χρονική διάρκεια του ΟΜΠ που είναι από τριετής έως επταετής.-

τις δράσεις που πρέπει να αναληφθούν, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση και τους υφιστάμενους πόρους κάθε περιοχής καθώς και την πιθανή εξέλιξή τους,

.....
- τα μέτρα διοικητικού, νομοθετικού και οικονομικού χαρακτήρα που εγκρίθηκαν, ή πρόκειται να ληφθούν, για την εφαρμογή των υποβαλλόμενων ΟΜΠ,

— τη συνοχή με τα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης που έχουν καθοριστεί από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1787/84 και με τις δράσεις που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί στη σχετική γεωγραφική ζώνη με την οικονομική συνδρομή των κοινοτικών χρηματοδοτικών μέσων,

— τις υπόλοιπες δράσεις περιφερειακού διαπεριφερειακού και εθνικού χαρακτήρα που οι αρμόδιες αρχές κρίνουν σκόπιμο να

λάβουν με δική τους Πρωτοβουλία για να επιτύχουν τους αναπτυξιακούς στόχους που έχουν καθορίσει τα ΟΜΠ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στη σύμβαση που καταρτίζεται για κάθε ΟΜΠ έπειτα από την εξέτασή του από την Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 9 του κανονισμού, περιλαμβάνεται:

α) ο καθορισμός από το Κράτος μέλος της Περιφερειακής αρχής ή κάθε άλλης αρχής που αυτό ορίζει για την εξασφάλιση της καλής εκτέλεσης του ΟΜΠ, καθώς και η σύνθεση της επιτροπής παρακολούθησης που θα βοηθήσει τις αρχές αυτές στο έργο τους

β) η συνεισφορά των ωφελούμενων μερών στο πλαίσιο των οργάνων συντονισμού και κινητοποίησης των πρωτοβουλιών, που αναφέρονται στο άρθρο 6.

γ) Ο Πίνακας και το χρονοδιάγραμμα των δράσεων, που εγκρίθηκε, να χρηματοδοτηθούν από κοινοτικούς πόρους καθώς και οι όροι της χρηματοδότησης αυτής, ιδιαίτερα δε, το χρονοδιάγραμμα με τις προβλέψεις των εισφορών από διάφορες κοινοτικές και εθνικές πηγές.

δ) η περιγραφή των πράξεων εκτίμησης, αξιολόγησης και εν γένει ελέγχου των δράσεων στις οποίες παρέχεται οικονομική συνδρομή από την πλευρά της Κοινότητας, καθώς και του συνόλου του ΟΜΠ και των υποχρεώσεων που αυτό συνεπάγεται για το Κράτος μέλος, την Περιφερειακή αρχή ή κάθε άλλη αρχή που έχει ορίσει το εν λόγω Κράτος.

Οι προαναφερόμενες πράξεις χρησιμεύουν σα βάση για τη συνέχιση της χορήγησης των οικονομικών συνδρομών, αλλά και για τη σύνταξη της ετήσιας έκθεσης σχετικά με την εκτέλεση των ΟΜΠ.

ε) η φύση των πληροφοριών που πρέπει να παρέχει το Κράτος μέλος, η περιφερειακή αρχή ή κάθε άλλη αρχή που έχει καθορίσει το κράτος αυτό για την εκτέλεση των ΟΜΠ, για να επιτύχει την καταβολή των οικονομικών συνδρομών της Κοινότητας.

στ) ο καθορισμός των περιφερειακών ή των άλλων αρχών ή των φυσικών ή νομικών προσώπων που μπορούν να λάβουν τις πληρωμές στις οποίες θα προβεί η Επιτροπή για κάθε δράση στην οποία δίνεται οικονομική συνδρομή από την πλευρά της Κοινότητας.

ζ) οι όροι, υπό τους οποίους τα ωφελούμενα μέρη μπορούν να επεξεργαστούν τυχόν προσθήκες που επέρχονται στις συμβάσεις.

5 ΕΥΡΩΠΗ - LEADER

5.1 Αγροτουρισμός και «αιφόρος» αγροτική ανάπτυξη

Ο «αγροτουρισμός» και γενικότερα η κάθε μορφής εναλλακτικός τουρισμός στην ύπαιθρο όπως και η «αιφόρος» ανάπτυξη είναι έννοιες που συζητήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα τα τελευταία χρόνια, γιατί προσπαθούν να δώσουν νέες προσεγγίσεις στο ζήτημα της «τοπικής» ή «εκ των κάτω» ανάπτυξης. Οι διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού στη ύπαιθρο, μεταξύ των οποίων ο αγροτουρισμός, προέκυψαν από μια διπλή αναγκαιότητα. Η πρώτη φορά στην ανάγκη των κατοίκων των αστικών κέντρων να επανασυνδεθούν με τη φύση και τον αγροτικό πολιτισμό γενικότερα. Η δεύτερη αφορά στους αγρότες, οι οποίοι αναζητούν συμπληρωματικά προς το γεωργικό εισοδήματα, δεδομένης της κρίσης και της αβεβαιότητας στο γεωργικό τομέα. Με οποιαδήποτε μορφή και αν εμφανίζεται πρόκειται για τουρισμό «ενός τόπου» με την έννοια ότι αναδεικνύει τα τοπικά στοιχεία, ενώ η πρωτοβουλία και η διαχείρισή του ανήκει στις τοπικές κοινότητες (Ιακωβίδου, 1995). Ο αγροτουρισμός, ειδικότερα, έχει την ιδιομορφία να διασυνδέει άμεσα και ενεργά την τουριστική δραστηριότητα με τη γεωργική εκμετάλλευση, τα προϊόντα της και την αγροτική κληρονομιά γενικότερα. Κατ' αυτή την έννοια θεωρείται ως μια από τις κατεξοχήν δραστηριότητες που προωθεί την αγροτική ανάπτυξη και είναι συμβατή με την έννοια της «αιφορίας».

Και αυτό, γιατί συμβάλλει στην οικονομική ενεργοποίηση των αγροτικών ζωνών χωρίς να ανταγωνίζεται τους φυσικούς ή τους ανθρώπινους πόρους. Είναι δηλαδή, συμβατός με τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και κοινοτικές αξίες επιτρέποντας τόσο στους αγρότες όσο και στους τουρίστες να απολαύσουν τις θετικές αλληλεπιδράσεις και τις κοινές εμπειρίες τους (Κουτσούρης, Γάκη, 1998).

Αντικειμενικός και μακροχρόνιος στόχος του αγροτουρισμού, έτσι όπως καταγράφεται στην πολιτική της Ε.Ε, είναι να συμβάλλει στην αντιστροφή του κλίματος εγκατάλειψης που υπάρχει στην ύπαιθρο, εξαιτίας κυρίως της συρρίκνωσης της γεωργίας, και στη συνέχεια, στη δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών για την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Μέσα από την κινητοποίηση των τοπικών πόρων (ανθρώπινων, φυσικών, χρηματικών) επιχειρείται να τεθεί σε λειτουργία ένας μηχανισμός ενδογενούς ανάπτυξης μέσα από ένα συνολικό σχέδιο.

Πως όμως ο αγροτουρισμός εντάσσεται στην προοπτική της αγροτικής – αειφόρου ανάπτυξης ενισχύοντας στην πραγματικότητα τις τοπικές δυναμικές; Στις αγροτικές περιοχές το «τοπικό» είναι ένας χώρος οικειότητας, επικοινωνίας και εργασίας. Ένας χώρος με ζωή, παράδοση, ιστορία και ταυτότητα. Περιβάλλει ευάριθμα άτυπα δίκτυα και ανομοιότητες που προσπαθούν να βρουν το δρόμο τους για να αρθρωθούν έτσι, ώστε να «γεννήσουν» την ανάπτυξη (Coulmin, 1986). Από την άλλη, η εφαρμογή αγροτουριστικών προγραμμάτων «εκ των άνω» κάνει εμφανή την ανάγκη για συμμετοχικές διαδικασίες σε επίπεδο σχεδιασμού και παρέμβασης, ενώ προϋποθέτει το «άκουσμα» του τοπικού πληθυσμού.

Επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο αγροτουρισμός, και γενικότερα ο αγροτικός τουρισμός, ακόμα και με μια κατεύθυνση αειφόρου χρήσης των φυσικών πόρων, δε φαίνεται ικανές να συντηρήσει μακροπρόθεσμα το κοινωνικο-πολιτιστικό σύστημα. Η προσπάθεια πρέπει να έχει ως κατεύθυνση τη συνεύρεση των τοπικών αρχών/φορέων/οργανισμών (συμπεριλαμβανόμενων των τουριστικών πρακτορείων και των ξενοδόχων) για να συζητήσουν τις προοπτικές του τουρισμού με απώτερο σκοπό τόσο τις ποσοτικές (υποδομές, φέρουσα ικανότητα κλπ.), όσο και τις ποιοτικές συνιστώσες (ποιότητα υπηρεσιών, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, σήμα ποιότητα, ανάπτυξη διαφοροποιημένων τουριστικών προϊόντων πέραν της φιλοξενίας και εστίασης κλπ) του ζητήματος.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι οι αγροτικές περιοχές διαφέρουν σημαντικά ως προς την οικονομική δομή και δραστηριότητα, την περιφερικότητα του κάθε τόπου, τους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους, τις δημογραφικές και κοινωνικές συνθήκες. Η συμφιλίωση της αγροτικής ανάπτυξης με τις ανάγκες και ικανότητες των γεωργών, η τεράστια ποικιλία συνθηκών - με όρους οικολογίας, πληθυσμιακών πιέσεων, οικονομικών σχέσεων και κοινωνικής οργάνωσης- πρέπει να ληφθεί υπόψη (Muheim, 1995,Collectif, 1986). Μια τέτοια προσέγγιση συνεπάγεται ότι οι πολιτικές πρέπει να είναι εξειδικευμένες και οι μηχανισμοί παρέμβασης ευέλικτοι. Επιπλέον, στη διαδικασία (καθ)ορισμού και εφαρμογής της «ανάπτυξης» είναι πολύ πιθανή η δημιουργία συγκρουσιακών καταστάσεων μεταξύ οργανισμών και διαφόρων φορέων, τόσο λόγω της λειτουργικής τους αλληλεξάρτησης όσο και λόγω της σπανιότητας των πόρων. Σε όλα τα δίκτυα (action-oriented networks) η διαπραγμάτευση για την επίλυση συγκρούσεων / κρίσεων φαίνεται πως αποτελεί κύρια πολιτική διαδικασία. Οι διαδικασίες οικοδόμησης «συναινέσεων» απαιτούν

δεξιότητες και επιμονή. Αφορούν στο πώς γίνονται τα πράγματα (διαδικασία, σκέψεις και συναισθήματα) καθώς και τι γίνεται. Η προσαρμογή ή η αλλαγή αντιλήψεων είναι κεντρικό σημείο των διαδικασιών αυτών (Koutsouris, 1998)

5.2 Ιδιαιτερότητες και περιορισμοί του αγροτουρισμού στις αγροτικές μεσογειακές ζώνες.

Ο τουρισμός θεωρείται σχεδόν εκ προοιμίου ως «μια φυσική οδός προς την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Ευρώπης, ιδίως των περισσότερο μειονεκτικών» (Leader Magazine, 1993). Με την αναθεώρηση της ΚΑΠ και στο πνεύμα της διαφοροποίησης των παραγωγικών δραστηριοτήτων, ο αγροτουρισμός ανταποκρίνεται στην οικονομική λογική ανάπτυξης μικρών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών αναψυχής στον αγροτικό χώρο, που όμως έρχεται σχεδόν σε ρήξη με την κυρίαρχη γεωργική επαγγελματική ταυτότητα των αγροτών (Pettier-Cornet και Cart, 1995).

Κατ'αυτήν την έννοια ο αγροτουρισμός ως επαγγελματικός κλάδος παροχής υπηρεσιών, και μάλιστα εξειδικευμένων, συναντά δυσκολίες στην εφαρμογή του. Καταρχήν, είναι δύσκολο για τους γεωργούς να αναπτύξουν δραστηριότητες σε τομείς που δεν διαθέτουν παραδοσιακά την απαραίτητη εμπειρία και να γίνουν διαχειριστές μιας μικρής πολυδραστήρια και καινοτόμου για αυτούς επιχείρησης. Αυτό θα σήμαινε για τους αρχηγούς των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μια ριζική κοινωνικο-επαγγελματική μεταστροφή περνώντας από τον χειρισμό τεχνικών μεθόδων γεωργικής παραγωγής σ'ένα επάγγελμα που απαιτεί κοινωνικό άνοιγμα και κατάλληλες υποδομές που θα ανταποκρίνονται στην αγροτουριστική ζήτηση. Οι γεωργοί και οι άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς έχουν ανάγκη από χρόνο για να αποδεχθούν, καταρτισθούν και τελικά υιοθετήσουν τις τεχνικές και οργανωτικές καινοτομίες που προϋποθέτει η υλοποίηση των αγροτουριστικών προγραμμάτων. Αυτή η επαγγελματική «υπέρβαση» και η ικανότητα τεχνικής και κοινωνικής προσαρμογής είναι βέβαια πολύ περισσότερο δύσκολες στις απομονωμένες ορεινές και μειονεκτικές αγροτικές ζώνες, που αποτελούν και τις περιοχές-στόχους σε προτεραιότητα ανάπτυξης.

Πέρα όμως από αυτή τη γενική παρατήρηση, που αγγίζει το σύνολο των αγροτικών ζωνών, οι ιδιαιτερότητες του μεσογειακού κόσμου αναφορικά με τις αγροτικές δομές και την κοινωνικο-οικονομική εξέλιξη των αγροτικών περιοχών μπορούν να ερμηνεύσουν τις δυνατότητες και τους περιορισμούς της

αγροτουριστικής ανάπτυξης στη Νότια Ευρώπη απέναντι στο κατεστημένο πρότυπο και τις εμπειρίες της ΒΔ Ευρώπης. Ειδικότερα:

Στο επίπεδο των αγροτικών δομών, στη Μεσόγειο δεν συναντάμε το πρότυπο της «απομονωμένης φάρμας» που ενσωματώνει το χώρο κατοικίας της αγροτικής οικογένειας, όπως αυτό συμβαίνει συνήθως στον ευρωπαϊκό Βορρά.

Στη μεσογειακή ύπαιθρο χώρα, η αγροτική κατοικία συγκεντρώνεται στον οικισμό της κοινότητας (πυρηνικό χωριό), ενώ η γεωργική εκμετάλλευση ως μονάδα παραγωγής είναι ανεξάρτητη από το χώρο κατοικίας του αρχηγού και βρίσκεται μακριά από το οικιστικό κέντρο (Lebeau, 1992). Έτσι η άμεση διασύνδεση της διαμονής των τουριστών στην ύπαιθρο με τις γεωργικές δραστηριότητες της οικογένειας υποδοχής δεν είναι ευδιάκριτη, όπως και η ενσωμάτωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος στην αγροτική ζωή. Φαίνεται λοιπόν δύσκολο να μπορούν να ολοκληρωθούν οι δύο αυτές διαφορετικές δραστηριότητες της εκμετάλλευσης – η παραγωγική και η παροχή τουριστικών υπηρεσιών – σ' ένα δυναμικό αγροτουριστικό προϊόν που θα ενσωματώνει την «εικόνα του τόπου».

- Στο κοινωνικό και δημογραφικό επίπεδο, οι αγροτικές μεσογειακές ζώνες, ιδιαίτερα οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, χαρακτηρίζονται από τη δημογραφική συρρίκνωση και τη γήρανση του αγροτικού πληθυσμού. Το γεγονός αυτό ερμηνεύει εν μέρει την απουσία καινοτόμων πρωτοβουλιών ή τη σχετική επιφύλαξη των αγροτών απέναντι σε νέες μορφές οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως ο αγροτουρισμός. Ερμηνεύει, επίσης, τη δυσκολία των αγροτών να διευρύνουν την επαγγελματική τους – γεωργική – ταυτότητα προς την παροχή υπηρεσιών σε μια εξειδικευμένη πελατεία.

- Σε τεχνικο-οικονομικό επίπεδο, οι αγροτικές ζώνες των χωρών της μεσογειακής Ευρώπης υποφέρουν από την ανεπάρκεια συλλογικών υποδομών και δικτύων υπηρεσιών που θα στήριζαν και ενθάρρυναν τις τοπικές αναπτυξιακές δράσεις, όπως ο αγροτουρισμός.

Από την άλλη, στην κλίμακα της οικογενειακής μονάδας, οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις στις μειονεκτικές ζώνες δεν είναι σε θέση να επενδύσουν σε τουριστικές υποδομές και εξοπλισμό (επισκευές παραδοσιακών κτιρίων, κατασκευή νέων, οικιακός εξοπλισμός, χωρικές διευθετήσεις της γεωργικής γης κλπ) χωρίς τη ουσιαστική τεχνικο-οικονομική βοήθεια από την πλευρά των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που εμπλέκονται. Επιπλέον, στις μεσογειακές χώρες, όπου το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο

στήριξης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι κατά κανόνα ανεπαρκές, οι αγρότες βρίσκονται αδύναμοι να εκσυγχρονισουν/διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητές τους εξαιτίας της στενότητας δικτύων πληροφόρησης και διάχυσης της τεχνικής τεχνογνωσίας σε τοπική- περιφερειακή και εθνική κλίμακα.

- Από την πλευρά της ζήτησης αγροτουριστικών υπηρεσιών, παρατηρείται μια σχετικά χαμηλή ζήτηση στις μεσογειακές ζώνες και ιδιαίτερα για μορφές αγροτικού τουρισμού στις «αποτραβηγμένες» ενδοχώρες των αγροτικών περιφερειών.

- Καταρχήν θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η σχετικά πρόσφατη αγροτική έξοδος στη Μεσόγειο και την Ελλάδα (σε σχέση με την Β.Δ.Ευρώπη που χρονολογεί από τον προηγούμενο αιώνα) και η διατήρηση των σχέσεων των κατοίκων των πόλεων με τους τόπους καταγωγής τους, τους κάνει να επιστρέφουν τακτικά στα χωριά τους σε περιόδους διακοπών, χωρίς ουσιαστικά να έχουν χάσει την επαφή τους με τον αγροτικό κόσμο. Η κοινωνική συνοχή μέσω των συγγενικών και φιλικών σχέσεων διατηρείται ακόμα σε σημαντικό βαθμό, κατά τρόπο ώστε οι αστοί των μεγαλουπόλεων να μην νοιώθουν ακόμα πειστική την ανάγκη να «αναζητήσουν τις ρίζες τους» ή την «αυθεντικότητα του αγροτικού κόσμου», συχνά ωραιοποιημένη, μέσω του αγροτουρισμού.

Δεύτερον, στις μεσογειακές χώρες, η για χρόνια κυρίαρχη τάση για θερινό παραθαλάσσιο τουρισμό – τροφοδοτούμενη από τους διεθνείς τουριστικούς πράκτορες- πόλωσε το ενδιαφέρον των τουριστών τόσο των κατοίκων των μεσογειακών χωρών όσο και των αλλοδαπών προς τις παράκτιες περιοχές σε σχέση με τις εσωτερικές αγροτικές ζώνες.

Οι τεχνικο-οικονομικές και οργανωτικές αδυναμίες που προαναφέρθηκαν και η παραδοσιακή προτίμηση της τουριστικής πελατείας υπέρ του παραθαλάσσιου τουρισμού ευνοούν τελικά την εγκατάσταση του αγροτουρισμού σε περιοχές που διαθέτουν τα σχετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και ο τουρισμός είναι ήδη αναπτυγμένος, όπως π.χ. σε παραλιακούς οικισμούς, νησιά ή ακόμα και σε βουνά με υποδομή χειμερινών σπορ (ορεινός τουρισμός). Οι περιοχές αυτές (οι αντίστοιχες κοινότητες για την ακρίβεια) θεωρούνται κατά κανόνα αγροτικές και συχνά χαρακτηρίζονται ως μειονεκτικές στη βάση της δημογραφικής τους κατάστασης και των γεωργο-οικονομικών τους επιδόσεων, σύμφωνα με τα κριτήρια της ευρωπαϊκής νομοθεσίας (Οδηγία ΕΟΚ / 75/268). Μπορούν έτσι να επωφεληθούν των ειδικών χρηματοδοτήσεων για την ανάληψη δράσεων τοπικής ανάπτυξης, μεταξύ των οποίων και ο αγροτουρισμός. Παράλληλα στις

αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές οι αγροτουριστικές μονάδες επωφελούνται από τις υπάρχουσες συλλογικές υποδομές και υπηρεσίες, τον τουριστικό εξοπλισμό και το υπάρχον τουριστικό ρεύμα, με άλλα λόγια από τις εξωτερικές οικονομίες που δημιουργήσε η προϋπάρχουσα τουριστική άνθηση.

Αυτή η άνιση χωρική κατανομή του αγροτουρισμού στη Μεσόγειο αντικατοπτρίζει τον «αποπροσανατολισμό» από τον αρχικό στόχο των τοπικών και περιφερειακών δράσεων για την κοινωνικο-οικονομική ανάκαμψη των παρηκμασμένων αγροτικών περιοχών. Ο στόχος αυτό είναι η διάχυτη ανάπτυξη στο σύνολο της εδαφικής τους επικράτειας με την ενεργοποίηση των τοπικών πόρων. Η συγκέντρωση των αγροτουριστικών μονάδων σε ζώνες που ήδη ευνοούνται από τα κλασικά τουριστικά πλεονεκτήματα παραπέμπει στο ίδιο παραγωγικό φορντιστικό μοντέλο που προτρέπει στην ανάληψη παραγωγικών δραστηριοτήτων στις ανταγωνιστικές οικονομικά περιοχές επισύροντας τις ίδιες παρενέργειες με τον συμβατικό / μαζικό τουρισμό (εποχικός υπερπληθυσμός, ρύπανση χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων, υποβάθμιση οικισμών κλπ).

Όμοια, η αγροτουριστική εξάπλωση στις παραθαλάσσιες μεσογειακές ζώνες αναπαράγει το μέχρι σήμερα κυρίαρχο τουριστικό μοντέλο που βασίζεται στο στερεότυπο «ήλιος και θάλασσα» βάζοντας στο περιθώριο της τουριστικής κίνησης και των επενδύσεων τις αγροτικές ζώνες. Έτσι επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι η ανάπτυξη του αγροτουρισμού και η εδραίωση της αγροτουριστικής αντίληψης δεν μπορεί να είναι στόχος αποκλειστικά και μόνο των αγροτικών ή περιφερειακών πολιτικών για τη στήριξη των αγροτικών περιοχών. Θα πρέπει να είναι συμβατός επίσης με μια ολοκληρωμένη τουριστική πολιτική που θα αποσκοπεί στην αλλαγή των παραδοσιακών προτύπων προς ένα τουρισμό που θα βασίζεται και θα «ανακαλύπτει» τον πολιτισμό της επισκεπτόμενης περιοχής.

5.3. Βασικά χαρακτηριστικά του LEADER

Είδος προγράμματος: Κοινοτική πρωτοβουλία
Περιλαμβανόμενες περιοχές: περιοχές του Στόχου 1 (αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες) και 5β (ευαίσθητες αγροτικές περιοχές) της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Σκοπός: να αποδειχθεί η σημασία της άμεσης στήριξης των κοινών τοπικών πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Η καινοτομική φύση του έγκειται στο βαθμό προγραμματισμού και διοίκησης που πραγματοποιείται σε τοπικό

επίπεδο, από κυβερνητικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς εταίρους που ενώνονται στα πλαίσια μιας «Ομάδας Τοπικής Δράσης». Ένα άλλο κοινοτικό χαρακτηριστικό είναι το δίκτυο των 217 τοπικών ομάδων γύρω από «το Γραφείο Οργάνωσης του Leader» που εδρεύει στις Βρυξέλλες και είναι υπεύθυνο για την ανταλλαγή μεθοδολογιών και εμπειριών μεταξύ των ομάδων.

Αριθμός περιοχών που συμπεριλαμβάνονται: 217 περιοχές, ο πληθυσμός των οποίων κυμαίνεται μεταξύ 5.000 και 10.000 κατοίκων.

Ενέργειες: ενίσχυση της αγροτικής ανάπτυξης, επαγγελματική κατάρτιση, προώθηση του αγροτικού τουρισμού, στήριξη των ΜΜΕ και της βιοτεχνίας, αξιοποίηση των αγροτικών προϊόντων κλπ.

Διάρκεια του προγράμματος : τρία χρόνια (1991-1994)

Κοινοτική Χρηματοδότηση: 442 εκατομμύρια ECU από τα τρία Διαρθρωτικά Ταμεία.

5.4. Η συνεισφορά του LEADER στην ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας.

Ο τουρισμός είναι σε οικονομικούς όρους η πιο σημαντική φάση της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER. Με 490 εκατομμύρια ECU , συγκεκριμένα το 42% του ποσού του συνόλου των χρηματοδοτήσεων που κινητοποιούνται τόσο σε τοπικό, εθνικό όσο και κοινοτικό επίπεδο, το LEADER είναι ίσως το σημαντικότερο πρόγραμμα ανάπτυξης του αγροτικού τουρισμού στην Ευρώπη.

Ωστόσο το LEADER δεν είναι ένα πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης, αλλά ένα πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο.

Η τουριστική επένδυση πρέπει να αναλυθεί, στα πλαίσια του LEADER, ως μοχλός ανάπτυξης, παραγωγός δραστηριοτήτων σε άλλους τομείς. Κατά συνέπεια, ο στόχος των ομάδων τοπικής δράσης είναι η ανάπτυξη ενός τουρισμού ποιότητας, που δημιουργεί θέσεις απασχόλησης και δραστηριότητες για τους τοπικούς πληθυσμούς, που εντάσσεται στο πρόγραμμα της σφαιρικής ανάπτυξης της περιοχής και σέβεται το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Ο χάρτης που περιλαμβάνεται στις κεντρικές σελίδες παρέχει τη δυνατότητα μιας καλύτερης εκτίμησης της θέσης που κατέχει ο τουρισμός στο σύνολο των δράσεων των ομάδων LEADER.

Οι ποσοστιαίες αναλογίες αποτελούν ενδείξεις μεγεθών, γιατί η ταξινόμηση ορισμένων δράσεων ποικίλλει από τη μια ομάδα στην άλλη.

- Το μέρος χρηματοδότησης που αφιερώνεται στον αγροτικό τουρισμό ποικίλλει από 3% (Κορνουάλλη, Ηνωμένο Βασίλειο) έως 95% (Euskirchen , Γερμανία) του «επιχειρησιακού σχεδίου». Το ποσό των δαπανών που προβλέπεται ποικίλλει από 109.000 ECU για το Caithness και το Sutherland (Σκωτία, Ηνωμένο Βασίλειο) έως 8 εκατομμύρια ECU για την Alpujarra (Ανδαλουσία, Ισπανία).
- ομάδες αφιερώνουν σε αυτό περισσότερο από 80% των πόρων του επιχειρησιακού τους σχεδίου, ενώ, αντίθετα, 26 ομάδες λιγότερο από 20%. Για 71 ομάδες συγκεκριμένα περίπου το ένα τρίτο του συνόλου, είναι ανώτερο του 50%.
- Αυτή η ποσοστιαία αναλογία είναι σημαντικότερη στις περιφέρειες του Στόχου 1 (45%) παρά στις περιοχές του Στόχου 5β (39%) και παρουσιάζει έντονη ποικιλία ανάλογα με τα κράτη μέλη υπερβαίνει το 50% στο Βέλγιο, τη Γερμανία, την Ισπανία και την Πορτογαλία και παραμένει κατώτερη του 35% στην Ιταλία, τη Γαλλία, τη Δανία και τις Κάτω Χώρες.
- Τέλος, οι σημαντικότερες δημόσιες και ιδιωτικές χρηματοδοτήσεις που κινητοποιούνται είναι στην Ισπανία αντιπροσωπεύουν μόνο για τη χώρα αυτή 174 εκατομμύρια ECU.

Ποικιλία δράσεων . Οι δράσεις στο τομέα του τουρισμού που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο των προγραμμάτων LEADER ποικίλλουν πολύ, μπορούν, όμως, να ενταχθούν στα πλαίσια ορισμένων κατευθύνσεων:

- Διάγνωση της κατάστασης: πρόκειται ανάλογα με την περίπτωση για την αξιολόγηση του δυναμικού της περιοχής, την κατάρτιση καταλόγου τοπικών πόρων, την ανάλυση της υφιστάμενης ή ενδεχόμενης προσφοράς υπηρεσιών και τη στέγαση σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα ή με οικογένειες, της εκπόνηση σχεδίων μάρκετινγκ για ενημέρωση σχετικά με την αγορά και το δυναμικό ανάπτυξης της. Η ομάδα Arigna Catchment (βορειοδυτικά της Ιρλανδίας) διεξάγει έναν έλεγχο των πόρων της περιοχής προκειμένου να καταγράψει τα υφιστάμενα προϊόντα και υπηρεσίες και να εντοπίσει τα κενά που πρέπει να συμπληρωθούν.

Η ομάδα Beira Serra (κέντρο, Πορτογαλία) πραγματοποιεί μελέτες, αναζητήσεις και τιθασεύσεις ύδατος για την ενεργοποίηση της δραστηριότητας ενός κέντρου ιαματικών πηγών που στο παρελθόν απολάμβανε πολύ μεγάλης εκτίμησης, τώρα, όμως, έχει εγκαταλειφθεί.

- Αξιοποίηση της πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς: διευθέτηση των σπηλαίων, αναστήλωση των πύργων, των χωριών, αξιοποίηση των χώρων...

Η ομάδα Wallonie (Βέλγιο) διευθετεί το τοπίο του γαλλορωμαϊκού αγροκτήματος της Malagne προκειμένου να διοργανώσει εκεί επιστημονικές, διδακτικές και εμπορικές δραστηριότητες: μύηση στη γεωργική τεχνική των πρώτων αιώνων, δοκιμή των φαγητών που ετοιμάζονται σύμφωνα με τις παλιές συνταγές, συντήρηση παραδοσιακών φυτών...

Η ομάδα Shetland (Σκωτία, Ηνωμένο Βασίλειο) δημιουργεί πανομοιότυπο ενός σπιτιού βίκινγκ κοντά στο Jarlsof, έναν από τους κυριότερους αρχαιολογικούς χώρους της νήσου. Εξάλλου, το σπίτι αυτό θα χρησιμοποιείται ως «κέντρο ερμηνείας» αφιερωμένο στην κληρονομιά της εποχής βίκινγκ.

- Βελτίωση των εξοπλισμών και των υποδομών : διευθέτηση των λιμνών, δημιουργία οδών πρόσβασης.

Η ομάδα Lot et Garonne (Aquitaine, Γαλλία) χρηματοδοτεί τη ναυσιπλοΐα των ποταμών Lot και Baise, που θα επιτρέψει την πρόσβαση σε μια γραφική διαδρομή : Βασιλικό Πάρκο του Henn IV, πύργο του cour d' Albet, αναστηλωμένους υδατοφράκτες, επαύλεις....

Το πρόγραμμα "Clyde, Argyll and the Islands Boating" (Σκωτία, Ηνωμένο Βασίλειο) φιλοδοξεί να δημιουργήσει μια ζώνη ακτοπλοΐας γύρω από μια σειρά μικρών παραδοσιακών λιμανιών. Ένα σχέδιο βελτίωσης των αγκυροβολιών και των ναυτιλιακών συστημάτων πρόκειται να ολοκληρωθεί.

- Χορήγηση ενίσχυσης στις ιδιωτικές και δημόσιες τουριστικές επενδύσεις: ανακαίνιση της στέγασης, ανάπτυξη της υποδοχής στο αγρόκτημα ή με οικογένειες...

Η ομάδα Sierra de Gata (Εξτρεμαδούρα, Ισπανία) οργανώνει ένα δίκτυο τουριστικής στέγασης αγροτικών σπιτιών με χαρακτήρα. Τυπικά σπίτια του τόπου (σπίτια από κιωλία, γρανίτη ή πλίνθο, αραβικό κεραμίδι...) επιλέχθηκαν και χορηγήθηκαν ενισχύσεις για ανακαίνιση.

Η ομάδα Euskirchen (Ρηνανία - Βεστφαλία, Γερμανία)

συμμετέχει στη διευθέτηση ενός ορυχείου – μουσείου στο Hellenthal – Rescheid και ενός μουσείου του ορυχείου στο Mechernich αξιοποιώντας τις ιστορικές και πολιτιστικές πτυχές της δραστηριότητας αυτής.

Η ομάδα Πιερική (Ελλάδα) βοηθά στη διευθέτηση ενός αρχαιολογικού χώρου, ενθαρρύνει τη δημιουργία και την ανακαίνιση καταλυμάτων - ένα τραίνο θα οδηγεί του τουρίστες από την ακτή- τουριστικά προϊόντα δημιουργούνται γύρω από την ιππική δραστηριότητα και το mountain bike (ποδήλατο του βουνού). Στόχος είναι η παραμονή των τουριστών στο βουνό, η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και η αύξηση του τοπικού τουρισμού. Η ομάδα Daun (Ρηγανία – Παλατινάτο, Γερμανία) βοηθά στη δημιουργία ενός μουσείου του ηφαιστείου και τη διευθέτηση ενός κυκλώματος γεωδιάτρησης που αφιερώνεται στα ηφαίστεια του Eifel.

- Διοργάνωση της τουριστικής επικοινωνίας και ενημέρωσης: προσδιορισμός των στρατηγικών μάρκετινγκ, δημιουργία κέντρων πληροφόρησης, εκπόνηση εντύπων και ενημερωτικών εντύπων, δημιουργία δραστηριοτήτων για γνωριμία με την περιοχή ούτως ώστε να αποτελέσει πόλο έλξης νέων επισκεπτών.

Η ομάδα Emsland (Κάτω Σαξονία, Γερμανία) πραγματοποιεί εκστρατείες αγγελιών και δημοσίων σχέσεων σε ένα αριθμό φερέλπιδων περιοχών στη Γερμανία και στο εξωτερικό. Επινόησε επίσης ένα νέο περίπτερο έκθεσης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στα σαλόνια διακοπών. Η ομάδα Millevaches (Limousin, Γαλλία) θέτει σε λειτουργία ένα σύστημα τηλεματικών ορίων αλληλεπίδρασης που επιτρέπουν την παροχή πληροφοριών στους τουρίστες που κυκλοφορούν στην περιοχή.

Στο North Tamar (νοτιοδυτικό Ηνωμένο Βασίλειο) η τοπική ομάδα βοηθά στην πραγματοποίηση του Φεστιβάλ του «Μηλίτη οίνου και της λαϊκής τέχνης» και του Φεστιβάλ «Φάγε και πιες».

- Οργάνωση της τοπικής τουριστικής προσφοράς: ομαλοποίηση της προσφοράς, σχηματισμός θεμελιωδών καταλόγων ποιοτικών ιδιοτήτων, δημιουργία ομίλων και νέων υπηρεσιών, σχηματισμός κέντρων κράτησης θέσεων προκειμένου να διευκολυνθεί η σχέση με τη ζήτηση. Στην Haut – Allier (Auvergne, Γαλλία) οι γεωργοί δημιουργούν όμιλο για να προτείνουν σε αυτούς που έχουν δεύτερη κατοικία και που είναι πολλοί στην περιοχή (μέχρι

50% των κατοίκων σε ορισμένες τοπικές κοινότητες) μια υπηρεσία επίβλεψης, συντήρησης και προπαρασκευής πριν από την παραμονή. Η ομάδα Norden (Κάτω Σαξονία, Γερμανία) έθεσε σε λειτουργία ένα κέντρο τηλεματικής μεταξύ διαφόρων φορέων παροχής τουριστικών υπηρεσιών της περιοχής και των εξωτερικών διοργανωτών τουρισμού. Στόχος είναι κυρίως να επωφεληθούν τα αγροκτήματα της ενδοχώρας από την τουριστική συγκέντρωση που υπάρχει παραδοσιακά στα παράκτια χωριά.

Η ομάδα Haut-Jura (Granche – Comte, Γαλλία) ενισχύει το τηλεματικό κέντρο ελέγχου «36.15 Haut-Jura» για να το καταστήσει ένα πραγματικό μέσο εμπορίας των καταλυμάτων και των τουριστικών προϊόντων.

Η ομάδα Vale do Lima (Βορράς, Πορτογαλία) προέβη στη σύσταση ενός δικτύου ενοικίασης τουριστικών κατοικιών υψηλής ποιότητας όπου οι πύργοι βρίσκονται δίπλα στα αγροκτήματα. Για κάθε είδος καταλύματος, οι εταίροι του τουριστικού τομέα κατέληξαν σε συμφωνία σχετικά με ειδικούς θεμελιώδεις καταλόγους ποιοτικών ιδιοτήτων.

Στη Serrania de Ronda (Ανδαλουσία, Ισπανία) δημιουργήθηκε ένα κέντρο τουριστικών πρωτοβουλιών που συγκεντρώνει την τουριστική προσφορά της περιοχής, βοηθά στη στήριξη του δικτύου των αγροτικών ξενοδοχείων. Το κέντρο προσδιορίζει τις γραμμές ανάπτυξης, εφαρμόζει θεμελιώδεις καταλόγους ποιοτικών ιδιοτήτων και εξασφαλίζει τον έλεγχο της τήρησής τους.

- Δημιουργία τουριστικών περιηγήσεων, διαδρομών, προρειών με τα πόδια, με ίππου, με ποδήλατα ανάπτυξη ειδικών προϊόντων: κυνήγι, θαλάσσια σπορ, «κάνυον»...

Η ομάδα Santa Matia de Leuca (Απουλία, Ιταλία) θέλει να οργανώσει επισκέψεις της ενδοχώρας με άμαξα. Οι νέοι οδηγοί καταρτίζονται για να εξηγήσουν και να βοηθήσουν στην ανακάλυψη της περιοχής και της ιστορίας της. Η ομάδα La Rioja (Ισπανία) διευθετεί ένα μονοπάτι μεγάλης πορείας 200 χιλιομέτρων ανακτώντας εγκαταλελειμμένους παλιούς δρόμους. Το μονοπάτι αυτό περιλαμβάνει 8 σταθμούς που παρέχουν τη δυνατότητα ανακάλυψης όλης της ορεινής περιοχής, 5 οικολογικά μονοπάτια επιτρέπουν επίσης τη μελέτη διαφόρων οικοσυστημάτων της περιοχής. Δημοσιεύθηκαν οδηγοί της τοποθεσίας. Η δημιουργία πανδοχείων, καταλυμάτων των σταθμών και στέγασης με οικογένειες έχει ενθαρρυνθεί πλησίον των μονοπατιών.

Στο Menter Powys (Ουαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο), οργανώθηκαν σε τρεις περιοχές «Σαββατοκύριακα στην εξοχή». Κάθε περιοχή έχει τον άνευ πληρωμής οργανωτή της και ένα δίκτυο 5 έως 8 αγροκτημάτων υποδοχής. Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να επιδοθούν στην απόλαυση μιας αγροτικής πορείας, ενός παραδοσιακού ουαλικού τσαγιού ή μιας λαογραφικής δραστηριότητας, να επισκεφθούν ένα εργαστήριο κεραμικής ή να παρευρεθούν σε μια εκδήλωση γνεσίματος.

Στη Vale do Sor (Alentejo, Πορτογαλία) δημιουργήθηκε ένα απόθεμα μεγάλων θηραμάτων από 2.500 εκτάρια. Θα είναι δυνατό να φωτογραφηθούν με τα πόδια ή με το άλογο διάφορα είδη μεγάλων θηραμάτων ή να πραγματοποιηθεί συμμετοχή σε ημέρες κυνηγιού. Η στέγαση θα εξασφαλιστεί στα τυπικά ορεινά αγρόκτηματα.

- Κατάρτιση διαφόρων τουριστικών οδηγών: ξενοδόχων, γεωργών, υπαλλήλων τουριστικών ιδρυμάτων, συνοδών, γυμναστών, φορέων ανάπτυξης, υπευθύνων συλλόγων, τοπικών ηγετών.

Η ομάδα Iblea (Σικελία, Ιταλία) διοργανώνει κατάρτιση για γνωριμία του περιβάλλοντος. Οι συμμετέχοντες ανακαλύπτουν τις ιδιομορφίες της περιοχής, περιλαμβανομένων των προϊόντων της γης και των σημείων πωλήσεώς τους. Κατάρτιση που διοργανώνεται με στήριξη της ομάδας Perigord Vert (Aquitaine, Γαλλία) επέτρεψε τη δημιουργία 2 τουριστικών προϊόντων: «διαδρομή του ύδατος, της κληρονομιάς του και των θρύλων του» και «ασυνήθη διαδρομή καλοφαγάδων».

Η ομάδα South West Kerry (βορειοδυτική Ιρλανδία) διοργανώνει κατάρτιση διάρκειας δύο εβδομάδων με στόχο την ανάπτυξη της ποιότητας υποδοχής και της ποιότητας υπηρεσιών.

Μέσω της ποικιλίας των δραστηριοτήτων αυτών, είναι εμφανές ότι ο τουρισμός αντιπροσωπεύει ένα ισχυρό δυναμικό ανάπτυξης για την αγροτική Ευρώπη.

Ο στόχος των 217 ομάδων τοπικής δράσης του LEADER είναι να καταστήσουν τον τουρισμό μια πραγματική δραστηριότητα στην υπηρεσία μιας διαρκούς και ισορροπημένης ανάπτυξης.

Οι Ελληνικοί Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί

6.1. Οι Γυναίκες στους Συνεταιρισμούς

Πολλές έρευνες, διασκέψεις και προσπάθειες έχουν γίνει με σκοπό να προσδιορισθεί η θέση των γυναικών στο συνεταιριστικό Κίνημα και να προωθηθεί η συμμετοχή τους στους συνεταιρισμούς.

Το 1976 στη Γενική Συνδιάσκεψη της «Διεθνούς Ομοσπονδίας Αγροτών - Παραγωγών» (I.P.A.) στην Ουάσιγκτον των Η.Π.Α., διαπιστώθηκε ότι η γυναίκα και ειδικότερα η αγρότισσα μπορεί να αναλάβει μεγάλες υπευθυνότητες στους συνεταιρισμούς και να παίξει αποφασιστικό ρόλο στη ζωή της υπαίθρου

Μέσα από μία έρευνα, η οποία σκοπό της έχει να καταδείξει τους λόγους της μη συμμετοχής της γυναίκας στους συνεταιρισμούς, μετά από ερωτήσεις σε συνεταιριστικούς παράγοντες, διαπιστώθηκε ότι, υπάρχει μια βαθιά ριζωμένη νοοτροπία για την παραδοσιακή θέση της γυναίκας.

Πρόκειται για νοοτροπία που δρα ανασταλτικά στην αποδοχή μιας νέας κατάστασης, η οποία ωθεί τη γυναίκα έξω από το σπίτι, επιτρέποντάς της να συμμετέχει στα κοινά, γεγονός που κάνει ακόμη μεγαλύτερης σημασίας τη διαπίστωση των συνεταιριστικών παραγόντων, ότι η γυναίκα μπορεί να προσφέρει εξίσου με τον άνδρα και πως πρέπει να συμμετέχει ενεργά στους συνεταιρισμούς. Οι γυναίκες παρ' όλο που αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό του αγροτικού δυναμικού στις περισσότερες χώρες και θα μπορούσαν να συμβάλλουν αποφασιστικά στην Οικονομική ζωή σε παγκόσμια κλίμακα, συμμετέχοντας στην αγροτική παραγωγή και στα αναπτυξιακά προγράμματα, κρατούνται ακόμα στο περιθώριο.

Διαπιστώνεται όμως τα τελευταία χρόνια μία μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών σαν μέλη συνεταιρισμών, κυρίως δε στους καταναλωτικούς και στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς. Για παράδειγμα η μεγαλύτερη συμμετοχή γυναικών στους Ευρωπαϊκούς συνεταιρισμούς παρατηρείται στον τομέα των καταναλωτικών συνεταιρισμών, όπου λ.χ. στη Γερμανία η «Cooperative Women's Guild», έχει 102 συνδεδεμένες Ενώσεις και συνολικά 14.000 μέλη.

Η ουσιαστική όμως ανάμειξη των γυναικών στο διευθυντικό και διαχειριστικό επίπεδο παραμένει δυστυχώς ανύπαρκτη, με εξαίρεση στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπου υπάρχει μία

επιτυχής συμμετοχή των γυναικών σ' όλα τα επίπεδα της συνεταιριστικής οργάνωσης.

Μία πολύ ενδιαφέρουσα εργασία της «Committee for the Promotion of Aid to Cooperatives» (CO.P.A.C.) σε συνεργασία με την «United Nations Development Fund for women» (UNIFEM) για τη θέση των γυναικών στους συνεταιρισμούς η οποία βασίστηκε σε εκτεταμένη έρευνα γύρω από το θέμα αυτό και σε στοιχεία που δόθηκαν από τον I.L.O., τον F.A.O., τον I.C.A. και τη F.I.P.A. ή I.F.A.P., ανακοινώθηκε στα κύρια σημεία της στην Παγκόσμια Διάσκεψη Γυναικών του Ναϊρόμπι τον Ιούνιο του 1985.

Μεταξύ των άλλων στοιχείων αναφέρονται εδώ, ότι οι κύριοι παράγοντες που εμποδίζουν τη συμμετοχή των γυναικών στους συνεταιρισμούς είναι οι ακόλουθοι:

1) Η έλλειψη χρόνου.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες απασχολούνται περίπου 16 με 17 ώρες οι γυναίκες και αυτό διότι, παράλληλα με τη φροντίδα του σπιτιού και των παιδιών, έχουν και όλες τις άλλες αγροτικές δουλειές, οι οποίες ως σημειωθεί, ότι εξακολουθούν να γίνονται με παραδοσιακές μεθόδους, γεγονός που επιβαρύνει ακόμα περισσότερο τη γυναίκα.

Και στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες — αν και τα πράγματα είναι σαφώς καλύτερα από πλευράς συνθηκών — ο τριπλός ρόλος της γυναίκας (εργαζόμενη, μητέρα, νοικοκυρά) δεν αφήνει περιθώρια χρόνου για παραγωγικότερη εργασία.

2) Η ύπαρξη νομικών εμποδίων.

Πολλές χώρες έχουν νόμους, οι οποίοι δημιουργούν ανισότητες σε βάρος των γυναικών σε πολλά επίπεδα, όπως στο μισθολογικό, στο ιδιοκτησιακό και στα Προσωπικά τους δικαιώματα. Για παράδειγμα η συνεταιριστική νομοθεσία σε διάφορες χώρες προϋποθέτει την ύπαρξη ίδιας περιουσίας για τη συμμετοχή ως μέλος συνεταιρισμού, όρος ο οποίος δημιουργεί μία αντικειμενική δυσχέρεια συμμετοχής της γυναίκας, η οποία συχνά δεν έχει δική της περιουσία.

3) Η ύπαρξη παραδοσιακών εμποδίων.

Οι παραδοσιακοί ρόλοι, τα ήθη και τα έθιμα και οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό και την κοινωνική συμπεριφορά, σε ό,τι αφορά το ρόλο της γυναίκας. Όπως για παράδειγμα οι Μουσουλμάνες που είναι υποχρεωμένες να φοράνε «φερετζέ», που δεν μπορούν να αντικρύσουν τους άνδρες ή τους ξένους, που αναγκαστικά όλες οι Κινήσεις μέσα στο σπίτι

περιορίζονται σημαντικά και βέβαια στο νοικοκυριό. Όπως λ.χ. στους Λατίνους καλλιεργητές όπου η κοινωνική δομή είναι πατριαρχική, η γυναίκα έχει ένα πιο παθητικό ρόλο και τις αποφάσεις τις παίρνει ο άνδρας. Ή όπως συμβαίνει στη Λατινική Αμερική, όπου παρατηρείται το φαινόμενο της αυξημένης συμμετοχής των γυναικών στη λήψη των αποφάσεων.

4) Η έλλειψη εκπαίδευσης.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες υπάρχει σημαντική διαφορά στο πολιτισμικό επίπεδο μεταξύ ανδρών και γυναικών. Οι γυναίκες έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν γύρω από τα θέματα υγιεινής, διατροφής, φροντίδας των παιδιών, ελέγχου των γεννήσεων, κλπ. σπανίως όμως παρακολουθούν τα καινούργια εκπαιδευτικά προγράμματα για τη σύγχρονη τεχνολογία, την οργάνωση και διοίκηση των συνεταιρισμών, τις καινούργιες μεθόδους και Τεχνικές, κλπ.

Σύμφωνα πάντα με την προηγουμένως αναφερόμενη εργασία, όλοι οι προαναφερθέντες λόγοι συνθέτουν ένα πλαίσιο, μέσα στο οποίο αναγκάζεται να κινείται η γυναίκα, η οποία προσπαθεί μέσα από τη δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών — σαν αυτοτελείς οικονομικές οντότητες — να παγιώσει την αντίληψη και να γίνει κοινή πεποίθηση, ότι είναι ικανή να καταλάβει και διευθυντικές θέσεις.

Χωρίς αμφιβολία, το συνεταιριστικό κίνημα, απαιτεί από κοινού προσπάθεια και εργασία τόσο των γυναικών, όσο και των ανδρών. Σε πολλές χώρες όμως, άρχισε πλέον να εμφανίζεται ως Προτιμότερη η επιλογή δημιουργίας γυναικείων συνεταιριστικών Οργανώσεων, η οποία προσφέρει τη δυνατότητα στις γυναίκες για άμεσα Οικονομικά οφέλη, για απόκτηση εμπειριών και για απόδειξη των ικανοτήτων τους.

6.2 Οι Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί

Οι Ελληνίδες αγρότισσες, οι οποίες αποτελούν το 50% του αγροτικού πληθυσμού και το 37,8% στο σύνολο των εργαζόμενων γυναικών, εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα στη ζωή τους και στην εργασία τους.

Τα κύρια προβλήματα, που αντιμετωπίζουν ακόμα και στις μέρες μας οι ελληνίδες αγρότισσες, σχετίζονται με:

α) την έλλειψη προσωπικού εισοδήματος της αγρότισσας, ενώ αντίθετα συμμετέχει πλήρως στη γεωργική Παραγωγή και εξίσου με τον άνδρα,

β) τις διακρίσεις στον καταμερισμό εργασίας, διότι ενώ η επαγγελματική ασχολία του άνδρα αγρότη περιστρέφεται στις καλλιέργειες και στην κτηνοτροφία, σε συνδυασμό με τη χρήση της τεχνολογίας, η αγρότισσα απασχολείται στην περιορισμένη γεωργική και κτηνοτροφική Παραγωγή με το αγροτικό σπίτι,

γ) την ανισότητα στην ευθύνη και στη διαχείριση της αγροτικής εκμετάλλευσης,

δ) τις θεσμικές διακρίσεις, όπως λ.χ. στα άρθρα 24 και 155 του Αγροτικού Κώδικα που αφορούν στο δικαίωμα «αποκατάστασης καλλιεργητών», όπου ως καλλιεργητές που δικαιούνται αποκατάστασης ορίζονται οι έγγαμοι άρρενες, οι χήρες καλλιεργητών με ανήλικα τέκνα ή με ενήλικες άγαμες θυγατέρες, τα ανήλικα ορφανά καλλιεργητών και οι άγαμοι άρρενες ενήλικες καλλιεργητές,

ε) τη μη συμμετοχή της αγρότισσας στην πολιτική ζωή, στους συνεταιρισμούς και στα συνδικαλιστικά όργανα.

Επί πλέον, η Ελληνίδα αγρότισσα, στερείται στοιχειωδών διευκολύνσεων, οι οποίες θα της δημιουργούσαν προϋποθέσεις να ανεβάσει το πνευματικό της επίπεδο καθώς και το επίπεδο της επαγγελματικής της εξέλιξης.

Από πρόσφατα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.) φαίνεται ότι, το 14,5% των γυναικών που ασχολούνται στη γεωργία (65.800 άτομα) δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο, προσθέτοντας δε σ' αυτό το ποσοστό και ένα 23,7% που έχει παρακολουθήσει μία μόνο τάξη του δημοτικού, προκύπτει ότι ποσοστό 38,2% συνολικά των Ελληνίδων που ασχολούνται στη γεωργία είναι αναλφάβητο.

Καταπονείται διαθέτοντας ατέλειωτες ώρες, που υπερβαίνουν κατά πολύ τον μέσο όρο εργασίας, στην αγροτική παραγωγή, στο νοικοκυριό και στην ανατροφή των παιδιών, χωρίς να υπάρχει κάποιο αντίκρισμα για την προσφορά της αυτή.

Το αποτέλεσμα αυτής της υποβάθμισης της αγρότισσας σ' όλους τους τομείς της σύγχρονης κοινωνικής ζωής, στον κοινωνικό, στον οικονομικό, στον εκπαιδευτικό, κλπ. είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος για τη σωστή ενασχόλησή τους με την αγροτική οικονομία και την εκπαίδευση στις σύγχρονες τεχνολογίες ειδικά από την πλευρά των νέων αγροτισσών, καθώς και η διαιώνιση ενός παραδοσιακού τύπου γυναίκας και επαγγελματία, που πιέζεται από τις υπάρχουσες κοινωνικές προκαταλήψεις.

Παρ' όλα όμως τα αναφερόμενα παραπάνω μειονεκτήματα τα οποία υπάρχουν στην ελληνική ύπαιθρο -τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετά βήματα αναβάθμισης του ρόλου της

αγρότισσας και εξίσωσής της με τον άνδρα, από την Πολιτεία. Τα πλέον σημαντικά από αυτά μπορούν να συνοψιστούν στα επόμενα:

- α) στο Ν. 1287/82 με τον οποίο δόθηκε πλήρης και αυτοτελής σύνταξη,
- β) στις παροχές μητρότητας από 1/5/1985 καθιερώθηκε το επίδομα κυοφορίας και λοχείας, το βοήθημα τοκετού,
- γ) στη σύνταξη αναπηρίας,
- δ) στην παροχή ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης (που παρέχεται στην ασφαλισμένη και στη συνταξιούχο του Ο.Γ.Α.),
- ε) στις προωθούμενες διευκολύνσεις με τη δημιουργία κρατικών παιδικών σταθμών κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, που η απασχόληση στις αγροτικές εργασίες είναι υψηλή, κλπ.

Μία σημαντικότερη προσπάθεια στα πλαίσια της ένταξης και της συμμετοχής της γυναίκας στους συνεταιρισμούς έγινε με το άρθρο 8, παραγρ. Ι του Ν. 1541/1985. Με το νόμο αυτό δημιουργούνται οι προϋποθέσεις στις γυναίκες, οι οποίες είναι ενήλικες και απασχολούνται αυτοπροσώπως επαγγελματικά και αποκλειστικά σε οποιονδήποτε κλάδο της αγροτικής οικονομίας και ιδίως στην παραγωγή προϊόντων της γης, της κτηνοτροφίας αλιείας και μελισσοκομίας καθώς και στην παραγωγή Προϊόντων αγροτικής βιοτεχνίας και οικοτεχνίας, να συμμετάσχουν ως τακτικά μέλη στους αγροτικούς συνεταιρισμούς.

Η δε Γενική Γραμματεία Ισότητας των Δύο Φύλων, στα πλαίσια ανάπτυξης του γυναικείου συνεταιριστικού κινήματος και για να δώσει τη δυνατότητα συμμετοχής των γυναικών σε συνεταιρισμούς, δημιούργησε ειδικά προγράμματα, τα οποία ενθαρρύνουν τη δημιουργία Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών.

Στη χώρα μας λοιπόν σήμερα η σημαντική δραστηριότητα του νέου αυτού θεσμού, της οποίας τη σπουδαιότητα καταδείξαμε σε προηγούμενα κεφάλαια, πραγματώνεται από τις γυναίκες. Κύριοι παράγοντες που συνετέλεσαν στην ενθάρρυνση της δημιουργίας των Γυναικείων Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών, είναι οι Παρατιθέμενοι στη συνέχεια:

- 1) Η προοπτική οικονομικής αυτοτέλειας της αγρότισσας,
- 2) Η ένταξη της αγρότισσας στη σύγχρονη παραγωγική διαδικασία,
- 3) Η δυνατότητα να εισπράττει με τη συμμετοχή της στο συνεταιρισμό, απευθείας η ίδια την αμοιβή της και ανάλογα με την εισφορά της και τη συνεταιριστική της μερίδα,
- 4) Η δυνατότητα πολιτικοποίησης της αγρότισσας και συμμετοχής της σε δημοκρατικές διαδικασίες,

- 5) Η ενίσχυση με τον τρόπο αυτό του αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος, διότι μαθαίνουν οι αγρότισσες να συμμετέχουν σε κοινές συλλογικές προσπάθειες, να εξοικειώνονται με οικονομικές και επιστημονικές έννοιες και λειτουργίες και να τίθενται οι βάσεις συμμετοχής μακροπρόθεσμα σε μικτούς, συνεταιρισμούς,
- 6) Η αναγκαιότητα ανάπτυξης νέων μορφών τουρισμού, όπως αυτή του αγροτουρισμού, ο οποίος βρίσκει γόνιμο έδαφος ανάπτυξης στη χώρα μας,
- 7) Η ανάπτυξη της κοινωνικότητας των γυναικών με τη διεύρυνση των στενών τοπικών τους σχέσεων.

Ο συνεταιρισμός έχει σαν κύριο άξονά του το Κεντρικό Γραφείο Πληροφοριών, στο οποίο απευθύνεται ο ενδιαφερόμενος για να αποσταλεί από πριν ένα ειδικό έντυπο να συμπληρώσει και για να πάρει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες.

Στα έντυπα αυτά αναγράφονται οι προτιμήσεις του, αν συνοδεύεται από παιδιά, κλπ., ώστε το γραφείο να διανείμει τους τουρίστες στα κατάλληλα σπίτια του συνεταιρισμού.

Η προσέλκυση πελατών γίνεται μέσα από το γραφείο αυτό του συνεταιρισμού σε καταλύματα, όπου εξασφαλίζονται όλες οι προβλεπόμενες ανέσεις που ισχύουν για την κατηγορία των ενοικιαζόμενων δωματίων.

Με πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Δύο Φύλων, έγινε η έναρξη της δραστηριότητας αυτής με τον Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό στην Πέτρα της Μυτιλήνης, σ' ένα γραφικό χωριό στο νησί της Λέσβου, όπου υπήρχε ένας πυρήνας γυναικών πρόθυμος να εφαρμόσει πρακτικά την ιδέα αυτή, η οποία ήδη αποτελεί πραγματικότητα και στη Γαλλία και στην Ιταλία.

Στη συνέχεια συστήθηκε το Νομικό Πρόσωπο του πρώτου αυτού Γυναικείου Αγροτουριστικού Συνεταιρισμού. Ο συνεταιρισμός επιδοτήθηκε για 300 ώρες επιμόρφωσης από το Γραφείο Ισότητας Ευκαιριών στην Απασχόληση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και στηρίχθηκε στα πρώτα βήματα παράλληλα και από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού.

Τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι συνεταιρισμοί αυτοί στα πρώτα στάδια της λειτουργίας τους, έχουν σχέση με την Οργάνωση της υποδομής τους, την προσαρμογή στις απαιτήσεις της συλλογικής εργασίας, την αναγκαιότητα απόκτησης γνώσεων επαγγελματικής υφής στον τομέα της παροχής υπηρεσιών και αυτός ήταν ο λόγος, για τον οποίο δόθηκε η δυνατότητα παρακολούθησης ειδικών σεμιναρίων.

Μπορούμε να πούμε, ότι η μέχρι σήμερα λειτουργία των αγροτουριστικών συνεταιρισμών αποδείχθηκε κερδοφόρα για τις

γυναίκες μέλη κάθε μία από τις οποίες διαθέτει κατά μέσο όρο τρία δωμάτια. Θα αναφερθούμε για λίγο στα έσοδά του συνεταιρισμού της Πέτρας, ο οποίος με βάση τα απολογητικά στοιχεία είχε συνολικά έσοδα από διανυκτερεύσεις 49.516,95 €, έσοδα από πρωινά 8.431,11 € και εισπράξεις από το εστιατόριο 34.514.64 €.

Απέδωσε συνολικούς φόρους ύψους 3.544,24 € και κάθε δίκλινο δωμάτιο για τους πέντε θερινούς μήνες είχε καθαρή είσπραξη ύψους 410,86 €.

Πρέπει να τονίσουμε, ότι σήμερα το Πρόγραμμα αυτό πραγματοποιείται κυρίως με εθνικούς πόρους και με μία περιορισμένη συμμετοχή στο επιμορφωτικό Πρόγραμμα του Κοινωνικού Ταμείου της Ε.Ε.

Με όλα όσα παραπάνω αναφέραμε γίνεται αντιληπτή, η σπουδαιότητα του θεσμού στην πράξη. Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε τα ακόλουθα αναφορικά με τη συμβολή του:

- Βοηθά σημαντικά στην ανάπτυξη του ρόλου της γυναίκας-αγρότισσας, στην ένταξή της στην αγροτική Παραγωγή με τρόπο αβίαστο, σε ένα οικείο περιβάλλον προσαρμοσμένο στις γυναικείες ιδιαιτερότητες,

— Συμβάλλει στην ανάπτυξη της γυναικείας δραστηριότητας στην περιφέρεια, όπου υπάρχουν και τα σοβαρότερα γυναικεία προβλήματα,

— Επιδρά στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων με παράλληλη ουσιαστική γνωριμία με τη φύση και την απομακρυσμένη πολιτιστική κληρονομιά για τον επισκέπτη,

— Ενισχύει σημαντικά την απόκτηση εισοδήματος ή τη συμπλήρωση του για την Ελληνίδα αγρότισσα, που πέρα από το όφελος της ίδιας, συμβάλλει και την οικονομική και τουριστική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της χώρας μας.

Δεν πρέπει να παραλείψουμε να πούμε πριν κλείσουμε ότι υπάρχοντες αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί, συμμετέχουν στα ετήσια προγράμματα Κοινωνικού Τουρισμού που καταρτίζει ο Ε.Ο.Τ., συμβάλλοντας αποφασιστικά σ' αυτόν. Στον πίνακα 15 του παραρτήματος υπάρχουν τα δεδομένα του φετινού ετήσιου προγράμματος (Μάης '88 — Μάρτης '89) με όλα τα σχετικά στοιχεία.

6.3 Στοιχεία για τους υπάρχοντες Γυναικείους Αγροτουριστικούς Συνεταιρισμούς στην Ελλάδα

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει ορισμένα χρήσιμα στοιχεία, που αφορούν το ζήτημα της πρακτικής των γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα. Πρόκειται για πληροφορίες, οι οποίες δείχνουν την οργάνωση και λειτουργία τους και απευθύνονται:

- σε όσους θέλουν να περάσουν τις διακοπές τους στο ελληνικό αγροτικό σπίτι, σε ατμόσφαιρα φιλοξενίας και εξυπηρέτησης στηριγμένης στην απλότητα και φυσικότητα των ανθρώπινων σχέσεων,
- και σε εκείνους που θέλουν να γνωρίσουν την καθημερινή ζωή, τα ήθη, τα έθιμα και την πολιτιστική παράδοση των διαφόρων περιοχών της χώρας μας.

Τα στοιχεία αυτά προέρχονται από την ειδική έκδοση του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των δύο Φύλων, του Ιουνίου 1987 με τίτλο «Αγροτουρισμός :Μία Νέα Μορφή Διακοπών στην Ελλάδα»

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αμπελακίων

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αμπελακίων δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και τη συμπαράσταση της Νομαρχίας Λάρισας, του ΕΟΜΜΕΧ, του ΕΛΚΕΠΑ, του ΕΟΤ, της Τράπεζας Μακεδονίας-Θράκης, της Αγροτικής τράπεζας, της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Λάρισας, κ.ά.

Εδώ οι γυναίκες αποφάσισαν να αναβιώσουν τη σπάνια εστία, απ' όπου ακτινοβόλησε το πνεύμα του συνεργατισμού, που έδωσε λύσεις πρωτοπόρες σε θέματα κοινωνικής οργάνωσης.

Ο Συνεταιρισμός διαθέτει 60 κρεβάτια στα σπίτια των μελών. Διαθέτει επίσης τους καλοκαιρινούς μήνες ένα γραφικό αναψυκτήριο «Το Ρόδι», όπου οι επισκέπτες κάτω από τα δροσερά πλατάνια γεύονται παραδοσιακούς μεζέδες φτιαγμένους από τα χέρια των γυναικών.

Τηλέφωνο για πληροφορίες και κρατήσεις: 24950/31.495

Πληροφορίες για τα Αμπελάκια

Η κοινότητα Αμπελακίων με 480 κατοίκους είναι κτισμένη στον Κίσσαβο, απέναντι από την κοιλάδα των Τεμπών και τον Όλυμπο.

Απέχει 32 χιλιόμετρα από τη Λάρισα, 120 από τη Θεσσαλονίκη και 10 από το Κάστρο της Ωριάς.

Πολλοί Έλληνες και ξένοι μελέτησαν το Συνεταιρισμό των Αμπελακίων της Θεσσαλίας, που δημιουργήθηκε και άνθισε μέσα στην περίοδο της Τουρκοκρατίας και στηρίχτηκε στη βαφή και το εμπόριο των κόκκινων νημάτων.

Ο Συνεταιρισμός των Αμπελακίων θεωρείται ο πρώτος *συνεταιρισμός* κεφαλαίου και εργασίας στον κόσμο.

Πηγή της βιοτεχνικής παραγωγής των Αμπελακίων ήταν η βαμβακοκαλλιέργεια. Τα νήματα των βιοτεχνών έγιναν περιώνυμα για το ανεξίτηλο κόκκινο χρώμα τους που οφειλόταν στη φυτική βάση της χρωστικής ύλης το ριζάρι. Στα τέλη του 18ου αιώνα ο αριθμός των νηματοβαφείων ήταν 24, ενώ σύμφωνα με γραπτές μαρτυρίες απασχολούνταν σ' αυτά 2.000 εργάτες.

Χαρακτηριστικό δείγμα της ανάπτυξης των Αμπελακίων αποτελεί η οικία Σβαρτς.

Ήταν το πλουσιότερο αρχοντικό του οικισμού και ανήκε στον αρχηγό του συνεταιρισμού Γεώργιο Μαύρο (γερμανικά Σβαρτς), ο οποίος ανέπτυξε μεγάλη εμπορική δραστηριότητα με έδρα τη Βιέννη, όπου εκπροσωπούσε το Συνεταιρισμό των Αμπελακίων. Η οικία Σβαρτς θεμελιώθηκε το 1787 και η διακόσμησή της ολοκληρώθηκε το 1798. Το μεγαλύτερο μέρος του ισογείου χρησιμοποιήθηκε για τις εργασίες του συνεταιρισμού. Η αρχιτεκτονική και η διακόσμησή του είναι κράμα Ανατολίτικης και Δυτικοευρωπαϊκής Τέχνης.

Τα μέλη του Γυναικείου Συνεταιρισμού δεν ασχολούνται μόνο με την περιποίηση των ξένων στα φιλόξενα σπίτια τους. Συνεργάζονται ταυτόχρονα για την αναβίωση της βαφής των κόκκινων νημάτων με το φυτικό ριζάρι και προσπαθούν με τα αντικείμενα ή τα εδέσματα που ετοιμάζουν να δώσουν τη σφραγίδα του χώρου.

Μόνο μια τέτοια Κίνηση θα μπορούσε να σεβαστεί την πολυσυζητημένη ιστορία των Αμπελακίων και να τονίσει περισσότερο την παράδοση και τη φιλοξενία και λιγότερο την τουριστική εκμετάλλευση. Και πραγματικά, ξεκινώντας ο ξένος από τη θαλπωρή του σπιτιού μιας Αμπελακίτισσας — μέλους του Γυναικείου Συνεταιρισμού — με άλλα μάτια θα δει το αρχοντικό του Σβαρτς στο κέντρο του χωριού, με άλλη διάθεση θα περπατήσει στα ανηφορικά δρομάκια και με άλλη οικειότητα θα σταθεί μπροστά στις ολάνθιστες αμπελακιώτικες αυλές. Παρακολουθεί ίσως τη λειτουργία στην Αγία Παρασκευή, όπου άλλοτε ήταν το «Ελληνομουσείο», περιτριγυρίζει στο χώρο του ναού του Αγίου Γεωργίου, εκλεκτής μεταβυζαντινής τέχνης ανεβαίνει στο εξωκλήσι του Άι-Λια, από όπου έκπληκτος ατενίζει τη θάλασσα του Θερμαϊκού. Αν παγιδευτεί στη μαγεία της φύσης

και της Ιστορίας των Αμπελακίων, έρχεται και ξανάρχεται. Ζητάει μάλιστα το ίδιο δωμάτιο, γιατί έχει γίνει συγγενής, ζητάει τους δικούς του.

Τέτοιες ευαίσθητες Ελλαδικές περιοχές όπως τ' Αμπελάκια, απ' όπου Πέρασαν μελετητές, καλλιτέχνες και κάθε είδους προσκυνητές, μόνο προσεκτικό χέρι μπορεί πια να τις αγγίξει. Και τι πιο προσεκτικό από το χέρι της γυναίκας.

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Πέτρας

Η κοινότητα της Πέτρας, παραθαλάσσιος οικισμός σε απόσταση 55 χλμ από την πόλη της Μυτιλήνης (960 κάτοικοι, 130 χλμ) και μόλις 5 χλμ από τον Μόλυβο, από τις πιο τουριστικά αναπτυγμένες κοινότητες του νησιού, έχει ιδιαίτερα μελετηθεί βς πετυχημένο παράδειγμα αγροτουριστικής ανάπτυξης χάρη στις δραστηριότητες του γυναικείου συνεταιρισμού της.

Ο «γυναικείος αγροτουρισμός» της Πέτρας, αποτελεί την πρώτη ουσιαστικά εμπειρία στην Ελλάδα, τόσο ως νέα μορφή εναλλακτικού τουρισμού που εμφανίστηκε στη χώρα από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 όσο και ως οργανωτική δομή προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών που ξεφεύγει από το καθιερωμένο σχήμα του τουρισμού. Σχεδιασμένος «εκ των άνω» από την Γενική Γραμματεία Ισότητας των Δύο Φύλων, με την τεχνική και οικονομική υποστήριξη διαφόρων δημόσιων φορέων (Αγροτική Τράπεζα, ΕΟΤ, Υπ. Γεωργίας, ΕΛΚΕΠΑ κ.π.) ο γυναικείος αγροτουρισμός της Πέτρας προόδευσε χάρη στο δυναμισμό των ίδιων των γυναικών, που συχνά προσέκρουσε στη γραφειοκρατία του θεσμικού πλαισίου ή τις αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο συνεταιρισμός αριθμεί σήμερα 36 μέλη και 210 κλίνες οι οποίες προσφέρονται στα σπίτια των αγροτισσών.

Τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας με την εφαρμογή ερωτηματολογίου στο σύνολο των μελών του συνεταιρισμού της Πέτρας (Π/μιο Αιγαίου – Πρόγραμμα ΠΛΑΤΩΝ, άνοιξη 1997) έδειξαν ότι οι αρχικοί στόχοι που είχαν τεθεί κατά το σχεδιασμό και εφαρμογή του αγροτουριστικού προγράμματος από τη Γ.Γ.Ι. έχουν επιτευχθεί. Βασικοί απ' αυτούς ήταν: η κοινωνική χειραφέτηση των αγροτισσών με τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε μια μειονεκτική αγροτική περιφέρεια και η κοινωνική καταξίωση με την ενίσχυση του αισθήματος της δημιουργικότητας μέσα από τη συλλογική εργασία, η οικονομική αυτονομία των αγροτισσών με τη δημιουργία έξω – γεωργικών εισοδημάτων και η βελτίωση του οικογενειακού εισοδήματος, η

ανταλλαγή εμπειριών και η επαφή με άλλους τρόπους ζωής της μικρής αγροτικής κοινότητας.

Η λειτουργία του γυναικείου συνεταιρισμού (1986) ως πρότυπο αγροτουριστικής μονάδας που προσφέρει ένα καινοτόμου τουριστικό ρεύμα που δημιούργησε προς την Πέτρα και το νησί γενικότερα δημιούργησε θετικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα – στη βάση οικονομικών κριτηρίων – στην ευρύτερη περιοχή. Κατασκευή μικρών ξενοδοχείων και νοικιαζόμενων δωματίων (αύξηση από 461 δωμάτια και 949 κλίνες το 1987 σε 827 και 1739 αντίστοιχα το 1994, στοιχεία ΕΟΤ), εστιατόρια, εμπορικά καταστήματα, τουριστικά γραφεία κλπ. Η τουριστική αυτή άνθηση λειτούργησε θετικά για την ενίσχυση και των άλλων τομέων της οικονομίας, όπως ο κατασκευαστικός και γενικότερα ο τομέας των υπηρεσιών.

Βέβαια δεν πρέπει να παραβλεφθούν οι αρνητικές συνέπειες της γρήγορης τουριστικής ανάπτυξης της Πέτρας και της γύρω περιοχής όπως ανεξέλεγκτη οικιστική επέκταση (περιοχή Ανάξου), υποβάθμιση δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, αλλοίωση του τοπίου κλπ. Από την άλλη ο πρόσφατα αναπτυγμένος μαζικός τουρισμός με την προσφορά «τουριστικών πακέτων» για φθηνές διακοπές δημιουργεί αθέμιτο ανταγωνισμό στο γυναικείο συνεταιρισμό που δεν διαθέτει ούτε τα τεχνικά μέσα ούτε διεθνή οργανωτική εμπειρία και διασυνδέσεις για να μειώσει το κόστος προσφοράς του προϊόντος του.

Το βασικό όμως ερώτημα που παραμένει αφορά σ' αυτό το ίδιο το περιεχόμενο και την «αυθεντικότητα» του προσφερόμενου αγροτουριστικού προϊόντος. Κατά πόσο πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο προϊόν (ύπνος, εστίαση στη βάση τοπικών γεωργικών προϊόντων, επαφή με την αγροτική οικογένεια και τον τόπο), διασυνδέεται με την τοπική παραγωγή, γεωργική ή χειροτεχνική και τον τοπικό πολιτισμό και τρόπον ζωής. Με άλλα λόγια, κατά πόσο δεν προσφέρει τελικά ένα οικονομικό τουριστικό προϊόν παραλίας στη βάση του «ήλιος και θάλασσα» και την επίφαση του «αγροτουρισμού», χωρίς αυτό να υποτιμά την προσπάθεια των γυναικών για προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών, αλλά να δηλώνει την έλλειψη στρατηγικής και συνολικού σχεδιασμού εκ μέρους του αρμόδιου εθνικού φορέα (Υπ. Γεωργίας) ή των περιφερειακών υπηρεσιών.

Η εφαρμογή και ανάλυση των ερωτηματολογίων σε 19 ενεργά μέλη του συνεταιρισμού μας επέτρεψε να διακρίνουμε 3 κατηγορίες αγροτουριστικών μονάδων:

- 6 μονάδες που προσφέρουν ένα «πραγματικό αγροτουριστικό προϊόν» με την έννοια ότι η γεωργία και ο τουρισμός

διασυνδέονται μεταξύ τους και ολοκληρώνονται στα πλαίσια της «αγροτουριστικής εκμετάλλευσης». Οι γυναίκες – αρχηγοί της εκμετάλλευσης είναι ενεργές αγρότισσες ή νοικοκυρές που απασχολούνται εποχικά στη γεωργο-κτηνοτροφία με μέση ηλικία 54,3 χρόνια (διακύμανση από 34 – 68 χρόνια). Διαθέτουν κατά μέσο όρο 3,5 νοικιαζόμενα δωμάτια (από 1-5) και 7,7 κλίνες (από 2-12) σε ανεξάρτητο χώρο από την κατοικία τους στην ίδια αυλή ή αλλού στο χωριό.

Η αγροτικής εκμετάλλευση αφορά κάποιες μικρές εκτάσεις ελαιοκαλλιέργειας (5-25) στρέμματα ή 25-300 δένδρα), αγροκήπια των οποίων η παραγωγή (τομάτες, μελιτζάνες, φασολάκια κλπ) εκτός από την αυτοκατανάλωση απευθύνεται και στην τοπική αγορά, τριφύλλι για τα ζώα (max. 15 στρ) και μια μικρή οικόσιτη κτηνοτροφία (1-10 προβατίνες / κατσίκες, κότες) για το τυρί, το γιαούρτι και τα αυγά που προσφέρονται στους πελάτες.

Οι γυναίκες αυτές προσφέρουν πρωινό με δικά τους προϊόντα και σπάνια γεύμα. Πουλούν επίσης στους τουρίστες γεωργικά και χειροτεχνικά προϊόντα, όπως λάδι, τυρί, τραχανά, κριθαράκι, δαντέλες και κεντήματα. Μία συνεταίρος δίνει μαθήματα μαγειρικής, ελληνικών χορών και συμμετέχει σε οργανωμένους περίπατους γνωριμίας με την περιοχή.

Όλες ομολογούν ότι η γεωργία είναι απαραίτητη για τη στήριξη του αγροτουριστικού του προϊόντος γιατί τροφοδοτεί σε προϊόντα υψηλής ποιότητας με χαμηλό κόστος, το πλεόνασμά της αποφέρει κάποιο συμπληρωματικό εισόδημα στην αγροτική οικογένεια (κυρίως το ελαιόλαδο και η κτηνοτροφία), ενισχύει την «αγροτική» εικόνα του προσφερόμενου προϊόντος, ενώ δεν είναι ανταγωνιστική ως προς την απασχόληση κατά την περίοδο αιχμής του τουρισμού.

- 6 «ενδιάμεσες» αγροτουριστικές μονάδες με την έννοια ότι οι συνεταίρες/ ιδιοκτήτριες των καταλυμάτων απασχολούνται κατά κύριο λόγο σε εξω-γεωργική δραστηριότητα, συναφή με την ευρύτερη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής (μαγείρισσες/σερβιτόρες και μια ιδιοκτήτρια εστιατορίου, υπάλληλος τοπικού μουσείου), ενώ η γεωργία είναι καθαρά περιθωριακή δραστηριότητα.

Η μέση ηλικία των μελών αυτών είναι 48,5 χρόνια (διακύμανση από 32 – 69 χρόνια). Διαθέτουν κατά μέσο όρο 3,2 νοικιαζόμενα δωμάτια (από 1-8) και 6,5 κλίνες (από 3-16). Σε δύο περιπτώσεις πρόκειται για επιπλωμένα διαμερίσματα / studio (6 στο σύνολο).

Η αγροτική εκμετάλλευση περιορίζεται σε μερικές ρίζες ελαιόδενδρων (10-150) δένδρα) και ορισμένες φορές 1-2 κασίκες και λίγες κότες. Πρόκειται για μια μικρή οικογενειακή γεωργία της αυτοκατανάλωσης που απευθύνεται πολύ λίγο στην αγροτουριστική πελατεία. Παρόλα αυτά οι γυναίκες προσπαθούν να προσφέρουν για το πρωινό ή το γεύμα τοπικά προϊόντα (τυριά, αυγά, κηπευτικά), ενώ πουλούν στους πελάτες τους τα παραδοσιακά τοπικά χειροτεχνήματα. 3 γυναίκες δίνουν μαθήματα μαγειρικής εφόσον ζητηθεί. Όλες τους ομολογούν ότι η γεωργία, κατά κύριο λόγο ελαιοκομία, ακόμα και αν είναι περιθωριακή σε σχέση με την απασχόληση και τα εισοδήματα που προσφέρει στο νοικοκυριό τους, παίζει σημαντικό ρόλο για την ολοκλήρωση του αγροτουριστικού προϊόντος της περιοχής. Όμως είναι αμφίβολο αν η υπολειμματική αυτή γεωργία θα επιβιώσει και δεν θα εγκαταλειφθεί μελλοντικά, ιδιαίτερα όταν η «αγροτουριστική μονάδα» θα περάσει στη νεότερη γενιά, αφού άλλωστε τα επαγγέλματα και τα εισοδήματα των μελών της οικογένειας προέρχονται από τον εξωγεωργικό τομέα.

- 7 μονάδες των οποίων το προσφερόμενο προϊόν δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αγροτουριστικό με την έννοια ότι οι συντάριες. Ιδιοκτήτριες δεν διαθέτουν αγροτική εκμετάλλευση ή και αν ακόμα κατέχουν γεωργική γη τη νοικιάζουν. Πρόκειται με άλλα λόγια για απλά νοικιαζόμενα δωμάτια ή επιπλωμένα διαμερίσματα, με ή χωρίς πρωινό, χωρίς το τοπικό στοιχείο να ενσωματώνεται στις προσφερόμενες υπηρεσίες: διαθέτουν κατά μέσο όρο 2.1 δωμάτια (από 1-4) και 4.4 κλίνες (από 208). 5 γυναίκες της κατηγορίας αυτής είναι νοικοκυρές, των οποίων οι σύζυγοι ασκούν έξω-αγροτικό επάγγελμα, ή συνταξιούχοι/χήρες και 2 απασχολούνται στο κατάστημα του συζύγου τους. Η μέση ηλικία τους είναι 48.9 χρόνια.

Στην περίπτωση της Πέτρας παρατηρούμε ότι, παρά το γεγονός ότι οι αρχικοί στόχοι της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης των αγροτισσών και της γενικότερης ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας επιτεύχθηκαν στα πλαίσια της εφαρμογής του αγροτουριστικού προγράμματος, αυτός ο ίδιος ο αγροτουρισμός δεν ολοκληρώθηκε ως καινοτόμος δραστηριότητα που θα διασυνδέει την γεωργία με τις τουριστικές υπηρεσίες, θα αξιοποιεί τους τοπικούς πόρους μέσα από την τουριστική κατανάλωση, θα αναδεικνύει τον αγροτικό πολιτισμό μέσα από την «ανακάλυψη του τόπου». Από την άλλη η ραγδαία ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού στην μικροπεριοχή της Β.Λέσβου, πέρα από τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, κινδυνεύει να

συρρικνώνει εντελώς το ζωτικό χώρο του αγροτουρισμού : τον αγροτικό χώρο και την ίδια τη γεωργία.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι στην περίπτωση των νησιών η συμβίωση των δύο τελείως διαφορετικών λογικών οργάνωσης και προώθησης του τουρισμού – του μαζικού τουρισμού παραλίας και του αγροτικού τουρισμού μικρής κλίμακας – δεν είναι εύκολη και συνήθως καταλήγει στην απορρόφηση του αγροτουρισμού από το μαζικό τουρισμό. Στην καλύτερη περίπτωση, εφόσον η αγροτουριστική δραστηριότητα έχει ήδη εδραιωθεί και αποκτήσει τα απαραίτητα ποιοτικά χαρακτηριστικά μπορεί να επηρεάσει θετικά, αναβαθμίζοντας το τουριστικό προϊόν της περιοχής. Τα αποτελέσματα της ανάπτυξης του αγροτουρισμού στη Λέσβο, αλλά και στη γειτονική Χίο, και παρά την πρωτοπόρα δράση των γυναικείων συνεταιρισμών της Πέτρας και των Μεστών, υπογραμμίζουν τη δυσκολία αυτή (Σπιλάνης, 1998).

Πληροφορίες για την Πέτρα.

Η Πέτρα απέχει 55 χιλιόμετρα από τη Μυτιλήνη, την πρωτεύουσα της Λέσβου. Στον παραλιακό αυτό οικισμό με τα πολλά νερά και το πράσινο, δεσπόζει ο βράχος που επάνω του είναι κτισμένο το εκκλησάκι της Παναγίας της Γλυκοφιλούσας. Εκατόν δεκατέσσερα σκαλιά, λαξεμένα στην πέτρα, φέρνουν τον επισκέπτη στην πανέμορφη εκκλησιά που κτίστηκε το 1774. Η ομορφιά της εκκλησίας αυτής πάνω στο βράχο και η υπέροχη θέα που αντικρίζει από ψηλά τον αποζημιώνουν και του προκαλούν την ίδια συγκίνηση με αυτή που ένιωσε ο Θεόφιλος, ο πιο γνωστός Έλληνας λαϊκός ζωγράφος, και την αποθανάτισε στα έργα του.

Μια εκτεταμένη και ολόκαθαρη αμμουδιά δίνει την ευκαιρία να χαρεί κανείς τη θάλασσα, κάτω από το ζεστό μεσογειακό ήλιο. Το δειλινό, εδώ, είναι κάτι ξεχωριστό. Ο ήλιος βουτά κατευθείαν στο νερό με χρωματική υποβλητική μεγαλοπρέπεια.

Το Δεκαπενταύγουστο γίνεται λαμπρό πανηγύρι, στη γιορτή της Παναγίας της Γλυκοφιλούσας. Στους προσκυνητές που έρχονται από διάφορα μέρη του νησιού μοιράζεται το «κεσκέσι» παραδοσιακό φαγητό από κρέας, σιτάρι, κρεμμύδια και μυρωδικά.

Πληροφορίες για το νησί

Γεμάτη ομορφιές και ιστορία, η Λέσβος παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον.

Καλόκαρδοι και φιλήσυχοι οι Λέσβιοι, δημιουργούν για τον επισκέπτη του νησιού ατμόσφαιρα εγκαρδιότητας και άνεσης.

Το οδικό δίκτυο του νησιού είναι ασφαλτοστρωμένο στο μεγαλύτερό του μέρος και η διαδρομή μέσα από ασημένιους ελαιώνες είναι ιδιαίτερα ευχάριστη.

Δεμένοι με το παρελθόν οι Λέσβιοι, συνεχίζουν τα πατροπαράδοτα έθιμα. Το ρόδι συμβολίζει την αφθονία, τον πλούτο και το σίδηρο την υγεία.

Σε πολλά χωριά το χριστουγεννιάτικο δένδρο δεν είναι έλατο, αλλά κλαδί ελιάς, στολισμένο με χρυσωμένα πορτοκάλια, καρύδια και διάφορα παιχνίδια.

Οι κάτοικοι της Λέσβου, από παλιά, ασχολήθηκαν με τις Τέχνες. Ευρήματα που ήρθαν στο φως μαρτυρούν ότι στις αρχές του 14ου αιώνα π.χ. είχαν εισαχθεί στο νησί πήλινα μυκηναϊκά αγγεία, χάλκινα ξίφη του μυκηναϊκού και κρητικού τύπου, που οι Λέσβιοι τα χρησιμοποιούσαν σαν Πρότυπα.

Η αγγειοπλαστική τέχνη βρίσκει, ύστερα από τρεις χιλιάδες χρόνια, μια θαυμαστή μορφολογική και διακοσμητική έκφραση, που συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Στα εργαστήρια αγγειοπλαστικής κατασκευάζονται πήλινες υδρίες, αμφορείς, βάζα, διακοσμητικά πιάτα, μικρά ομοιώματα ανδρών και γυναικών, ντόπιες παραδοσιακές φορεσιές κ.ά.

Μεγάλη πρόοδο έχει σημειώσει στη Λέσβο και η ξυλογλυπτική. Περιζήτητες είναι οι λεσβιακές κασέλες, που οι τεχνίτες τις διακοσμούν με γλυπτά σχέδια.

Αξιόλογη είναι και η κατεργασία των ημιπολύτιμων λίθων και του ασημιού, τα υφαντά και η καλαθοπλεκτική.

Στην πόλη και στην ύπαιθρο θαυμάσια είναι η επίδοση στο άσπρο κέντημα με σχέδια Ιδίως από τη φύση.

Πρωτεύουσα της Λέσβου είναι η Μυτιλήνη. Η πόλη είναι χτισμένη σε λόφους. Στην πόλη της Μυτιλήνης βρίσκεται το Κάστρο που είναι από τα μεγαλύτερα που υπάρχουν στο μεσογειακό χώρο. Το Κάστρο της Μυτιλήνης αναφέρεται σε επίσημο ενετικό κατάλογο του 1260. Οι κύριες δομικές φάσεις του είναι η Βυζαντινή, η Γενοβέζικη και η Τουρκική.

Κοντά στη Μυτιλήνη, στο χωριό Βαρεία, βρίσκονται το Μουσείο του Θεόφιλου (του λαϊκού ζωγράφου της Λέσβου) και το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης του Τεριάντ.

Άλλες περιοχές που αξίζει να δει κανείς είναι:

Αγιάσσος: Το Αγγειοπλαστικό Κέντρο λαϊκής τέχνης του νησιού, χτισμένη αμφιθεατρικά στη ρίζα του βουνού Ολύμπου.

Μόλυβος: Σπίτια χαρακτηριστικά με παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Στενοί ανηφορικοί πέτρινοι δρόμοι. Ένα παρελθόν κλασικής απλότητας που γοητεύει. Το Κάστρο της Πόλης είναι Βυζαντινής εποχής και επισκευάστηκε το 1373 από το Γατελούτο.

Πλωμάρι: Χτίστηκε το 1842. Είναι η μεγαλύτερη κωμόπολη του νησιού. Έχει ωραία ρυμοτομία, άφθονα νερά με κήπους. Η περιοχή είναι ονομαστή για το ούζο της.

Σίγκρι: Γραφική τοποθεσία όπου βρίσκεται το ιστορικό «απολιθωμένο δάσος» με υπερμεγέθη δέντρα, ύψους 6,5 μ. Η απολίθωση έγινε πριν από εκατομμύρια χρόνια.

Καλλονή: Μεγάλο αλιευτικό κέντρο. Διαθέτει πλήρη αγορά με ζωηρή κίνηση. Έχει λαμπρή πνευματική παράδοση και ιδιαίτερο πολιτισμό. Επίγειο της περιοχής είναι η Σκάλα με απέραντες και ολοκάθαρες ακρογιαλιές.

Το όμορφο νησί του Ανατολικού Αρχιπελάγους είναι ένας τόπος διάσπαρτος από την παρουσία της Ιστορίας και της Λαϊκής Τέχνης.

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Χίου

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Χίου δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και της Νομαρχίας Χίου και με τη συμπαράσταση του ΕΟΤ και άλλων φορέων, όπως ο ΟΑΕΔ, το ΕΛΚΕΠΑ, η Αγροτική Τράπεζα, κ.ά.

Βρίσκεται στα 4 Μαστιχοχώρια της Χίου — ή « Νοτιόχωρα » (Αρμόλια Πυργί — Ολύμπους — Μεστά).

Ο Συνεταιρισμός διαθέτει 44 δωμάτια (98 κρεβάτια) στα σπίτια των γυναικών-μελών του. Τα δωμάτια διαθέτουν ιδιαίτερο ή κοινό λουτρό και τις απαραίτητες ανέσεις.

Ο φιλοξενούμενος έχει τη δυνατότητα να δοκιμάσει την παραδοσιακή Χιώτικη «κουζίνα» αλλά και να συμμετέχει στην καθημερινή ζωή των κατοίκων και στις αγροτικές εργασίες, *αν το θελήσει*, από τις οποίες η πιο ενδιαφέρουσα είναι το «κέντημα» της Μαστίχας από τον Ιούνιο έως το Σεπτέμβριο.

Οι γυναίκες των 4 χωριών με την πρωτοποριακή τους προσπάθεια απαντούν στο «βιομηχανοποιημένο» τουρισμό, προσφέροντας την εναλλακτική λύση του αγροτουρισμού στα φιλόξενα σπίτια τους.

Τηλέφωνο για πληροφορίες και κρατήσεις: (Πυργί Χίου) 22710/72496.

Πληροφορίες για τη Χίο.

Το μεγαλύτερο νησί του ομώνυμου νησιώτικου νομού που περιλαμβάνει επίσης τις Οινούσες, τα Ψαρά και πολλά άλλα νησιά επί το πλείστον ακατοίκητα.

Σύμφωνα με την παράδοση το όνομά της πήρε από τη Χιόνη κόρη του Οινόπιωνος, οικισμού του νησιού.

Η Χίος έχει πλούσια Ιστορία με διαστήματα μεγάλης πολιτιστικής και πνευματικής ανάπτυξης. Κατά την περίοδο που έζησαν στο νησί οι Ίωνες, η Χίος οδηγήθηκε σε μεγάλη ακμή και ήταν σπουδαίο κέντρο εμπορίου και τεχνών.

Ο «χρυσός αιώνας» της ακμής της συμπίπτει με τον 6ο αι. π.Χ. Το εμπόριο, η ναυτιλία και οι τέχνες φτάνουν σε μεγάλη άνθηση και συσσωρεύεται σημαντικός πλούτος στο νησί.

Από τον 7ο αι. π.Χ. και μετά, υπέστη πολλές αραβικές επιδρομές και μόλις τον 11ο αι. οργανώθηκε η άμυνα του νησιού και εξασφαλίστηκε ησυχία.

Μετά την τυραννική διοίκηση του νησιού από τους Γενουάτες (1346-1566) περιέρχεται οριστικά στους Τούρκους το 1566 που της παραχωρούν πολλά προνόμια όπως απαλλαγή από τον επαχθή φόρο του παιδομαζώματος και από τη «δεκάτη», απαγόρευση του βίαιου εξισλαμισμού των Χίων Χριστιανών και αναγνώριση των διαθηκών και άλλων δικαιωμάτων που συντάσσονται από τους χριστιανούς. Χάρη στα προνόμια αυτά, η Χίος γνωρίζει νέα εμπορική ακμή, αλλά και Πνευματική άνθηση, εξελίσσεται δε το νησί στη μεγαλύτερη αγορά του Αιγαίου, με εξαγωγές βαμβακιού, μεταξιού αλλά κυρίως της μαστίχας σε πολλές πόλεις του Εύξεινου Πόντου, της Ρωσίας, της Ολλανδίας, κ.ά.

Με την ίδρυση της «Σχολής της Χίου» και τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης της (1792-1822), γίνεται σπουδαίο πνευματικό κέντρο. Αξίζει να αναφερθεί ότι στο πρόγραμμα των μαθημάτων της περιλαμβανόταν η διδασκαλία της γαλλικής γλώσσας, της ζωγραφικής, της χημείας και της ναυτικής τέχνης.

Η περιπέτεια της Χίου κατά την περίοδο του Αγώνα (1821) είχε τραγικά αποτελέσματα για το νησί.

Το 1822 με την εξέγερση, οι μεν Τούρκοι κάτοικοι αναγκάστηκαν να κλειστούν στα κάστρα, άλλοι όμως προερχόμενοι από τις απέναντι ακτές, αποβιβάστηκαν στα παράλια του νησιού και η καταστολή του κινήματος υπήρξε φρικιαστική, με χιλιάδες νεκρούς, γενική λεηλασία και πλήρη καταστροφή του οικονομικού συστήματος.

Αλλά και η πολιτιστική κληρονομιά υπέστη επίσης φοβερό πλήγμα.

Το δεύτερο μεγάλο πλήγμα ήρθε το 1881. Ο σεισμός της χρονιάς αυτής άφησε χιλιάδες νεκρούς και υποβάθμισε ακόμα περισσότερο την αρχιτεκτονική κληρονομιά της Χίου.

Η Χίος απελευθερώθηκε την 11 Νοεμβρίου 1912 και μετά δίμηνη σκληρή αντίσταση του τούρκικου στρατού, ενσωματώθηκε με το υπόλοιπο Ελληνικό κράτος.

Η σημερινή πρωτεύουσα της Χίου, η Χώρα, διατηρεί στοιχεία από την παλιά γενική διάταξη των δρόμων, ελάχιστα όμως ερείπια απέμειναν από τον οικισμό που εντυπωσίαζε τους ταξιδιώτες 18ο αιώνα.

Η νεότερη πόλη έχει άλλο χαρακτήρα με νεοκλασικά μεγάλα κτίρια και λιμάνι με εμπορική κίνηση. Το Κάστρο στη βόρεια άκρη της πόλης, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη μεσαιωνική και νεότερη ιστορία της Χίου, σαν κέντρο πολιτικής και στρατιωτικής διοίκησης.

Στο εσωτερικό του, ερειπωμένο τζαμί και ο Τάφος του ΚαραΑλή που διέταξε τη σφαγή της Χίου.

Η βιβλιοθήκη Κοραή, μια από τις πιο σημαντικές στην Ελλάδα με 95.000 τόμους, σημαντικά χειρόγραφα με πολλά στοιχεία από την Ιστορία του νησιού.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο με Προϊστορική κεραμική, ενδιαφέροντα γεωμετρικά και αρχαϊκά αγγεία, αρχιτεκτονικά μέλη, επιτύμβιες στήλες, επιγραφές, νομίσματα, γλυπτά.

Το Εθνολογικό και Λαογραφικό Μουσείο Αργέντη, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον με αντιπροσωπευτική συλλογή τοπικών ενδυμασιών από κάθε γωνιά της Χίου, λαϊκά κεντήματα, υφαντά, εργαλεία, σκεύη, ξυλόγλυπτα αντικείμενα, τοπογραφικούς και ιστορικούς Πίνακες.

Το νησί χαρακτηρίζεται από την ιδιαιτερότητα των οικισμών του, τα Μεσαιωνικά χωριά-Φρούρια, που δημιουργήθηκαν το 14^ο και το 15ο αιώνα.

Το μεγάλο αυτό νησί του Αιγαίου, εξελίσσεται σ' έναν αξιόλογο τουριστικό πόλο για την Ελλάδα.

Με τη σημαντική τουριστική του οργάνωση, έχει σήμερα τη δυνατότητα να εξυπηρετήσει τον επισκέπτη, τόσο στις πόλεις όσο και στα χωριά Του.

Μαστιχοχώρια

Ομάδα από είκοσι χωριά στο νότιο μέρος του νησιού. Μερικά απ' αυτά είναι το Πυργί (όπου και το γραφείο του Συνεταιρισμού των Γυναικών), τα Αρμόλια, οι Ολύμποι, τα Μεστά, η Καλλιμασιά, η Καλαμωτή κ.ά. Επί Τουρκοκρατίας τα Μαστιχοχώρια είχαν Ιδιαίτερο τοπικό διοικητή, που ονομαζόταν Αγάς των Μαστιχοχώριων. Υπήρχε ιδιόρρυθμη οργάνωση της διοίκησης, αλλά και της πώλησης της παραγόμενης μαστίχας. Η περιοχή αυτή είναι ίσως η μοναδική στον κόσμο όπου ευδοκμεί ένα είδος σκίνου (θάμνου) από τον χυμό του οποίου παράγεται η «μαστίχα» με τη διαδικασία του «κεντήματος», δηλαδή με τομές

που προξενούνται στον κορμό του θάμνου, από τις οποίες ρέει ο χυμός.

Χαρακτηριστική η αρχιτεκτονική των χωριών, κάστρα που την ώρα του κινδύνου έκλειναν για την προστασία των κατοίκων από τις επιδρομές, σήμερα εξασφαλίζει τους πιο ζεστούς μήνες του καλοκαιριού, όταν ο κάμπος κυριολεκτικά καίγεται, δροσιά μοναδική.

Πυργί

Το Πυργί, όπως και τα χωριά Μεστά, Ολύμποι και Καλαμωτή διατηρεί τα χαρακτηριστικά ενός οχυρωμένου μεσαιωνικού οικισμού. Επιπλέον, σχεδόν αποκλειστικά συναντιέται στο χωριό αυτό η Τεχνική του «Ξυστού» στη διαμόρφωση των προσόψεων των σπιτιών. Η τεχνική αυτή συνίσταται στην επίχριση των προσόψεων με ασβεστοκονίαμα που περιέχει μαύρη άμμο, στη συνέχεια γίνεται το ξύσιμο της ασβεστωμένης επιφάνειας, έτσι ώστε να σχηματίζονται ασπρόμαυρα γεωμετρικά διακοσμητικά θέματα.

Αξιοθέατα της Περιοχής.

Ο Οικισμός Πυργί στο σύνολό του.

Ο οκταγωνικός ναός των Αγίων Αποστόλων με τοιχογραφίες του 13ου-14ου αιώνα.

Ο οκταγωνικός ναός του Αγίου Ιωάννη στη θέση Κέρος.

Το Μουσείο. Περιλαμβάνει λαογραφικό υλικό, φωτογραφίες, αρχείο τοπικό.

Ολύμποι

Το χωριό Ολύμποι περιλαμβάνεται επίσης στους μεσαιωνικούς οικισμούς της Χίου.

Εδώ διαπιστώνεται η τάση για ανανέωση των σπιτιών και του εξοπλισμού τους.

Ενδιαφέρουσα είναι η Κοινοτική Τράπεζα των Ολύμπων, κοινόχρηστο κτίσμα για τα γλέντια των γάμων.

Από τις εκκλησίες του χωριού παρουσιάζουν ενδιαφέρον η Αγία Παρασκευή με ξυλόγλυπτο τέμπλο και ιδιότυπη κάτοψη και η Αγία Θεοδοσία (με τοιχογραφίες στην κόγχη του ιερού, του 17ου ή 18ου αιώνα).

Μεστά

Τα Μεστά είναι ένα εντυπωσιακό χωριό από αρχιτεκτονική άποψη, γιατί παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά ενός οχυρωμένου μεσαιωνικού οικισμού, με μορφή εντελώς κλειστή και συμπαγή.

Τα σπίτια είναι λιθόκτιστα και θολοσκέπαστα, κολλημένα το ένα δίπλα στο άλλο.

Οι δρόμοι, πολύ στενοί περιορίζονται στους απολύτως απαραίτητους.

Στο κέντρο του οικισμού υπάρχει αμυντικός πύργος. Οι τοίχοι των σπιτιών της περιμέτρου, διαμορφώνουν το εξωτερικό αμυντικό τείχος του οικισμού.

Εκδηλώσεις:

Καθαρή Δευτέρα: Γλέντι και αναβίωση παλιών εθίμων.

15 Αυγούστου: Το πανηγύρι της Παναγιάς.

8 Νοεμβρίου: Το πανηγύρι των Ταξιαρχών.

.....

Αρμόλια

Το χωριό αν και παλιό — διατηρούνται ερείπια και κάποια τόξα πάνω από τους στενούς δρόμους — έχει εξ ολοκλήρου σχεδόν ανανεωθεί.

Στο ναό της Παναγίας Ευρετούδαινας σώζεται αξιόλογο ξυλόγλυπτο τέμπλο και στον Άγιο Δημήτριο, κιονοστήρικτο ψηλό κωδωνοστάσιο, λαϊκής αρχιτεκτονικής.

Στα Αρμόλια υπάρχει δραστηριότητα κεραμικής.

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αράχοβας.

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αράχοβας δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία των γυναικών και με τη συμπαράσταση της Διεύθυνσης Οικιακής Αγροτικής Οικονομίας του Υπουργείου Γεωργίας, του ΕΟΜΜΕΧ, της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, του ΕΟΤ και άλλων φορέων.

Οι γυναίκες της Αράχοβας αποφάσισαν να δημιουργήσουν ένα δικό τους συνεταιρισμό, στην προσπάθειά τους να ανεβάσουν το βιοτικό τους επίπεδο και να βελτιώσουν τη θέση τους, αλλά και να προσφέρουν ένα νέο τρόπο διακοπών στα φιλόξενα σπίτια τους.

Ο συνεταιρισμός διαθέτει 200 κρεβάτια στα σπίτια των γυναικών-μελών του, με ιδιαίτερο, ή κοινό λουτρό. Προσφέρει πρωινό εμπλουτισμένο με ντόπια προϊόντα.

Ο φιλοξενούμενος έχει τη δυνατότητα, αν το θέλει να συμμετέχει στην καθημερινή ζωή και στις αγροτικές ασχολίες ή να παρακολουθήσει την υφαντική τέχνη, που είναι και αυτή μια δραστηριότητα του συνεταιρισμού.

Στο γραφείο του συνεταιρισμού στεγάζεται εκθετήριο, όπου ο με- επισκέπτης της Αράχοβας μπορεί να αγοράσει τα φημισμένα χειροποίητα αραχωβίτικα υφαντά με τα χαρακτηριστικά παραδοσιακά σχέδια.

.....

.....
Τηλέφωνο για πληροφορίες και κρατήσεις: 22670/31.519.

Πληροφορίες για την Αράχοβα

Η Αράχοβα, είναι κτισμένη στους πρόποδες του Παρνασσού, πάνω σε πέντε λόφους. Η σημερινή κωμόπολη στα ερείπια των προϊστορικών πόλεων, της Ανεμόλειας και του Κυπάρισσου των οποίων τα ίχνη είναι εμφανή πάνω και κάτω από το βράχο του Κατοπτρίου.

Σκαρφαλωμένη σε υψόμετρο 960μ., διατηρεί μια έντονη γραφικότητα με τα πέτρινα σπίτια της, τα στενά δρομάκια και την πανοραμική θέα στον κάμπο.

Γνωστή για το υγιεινό της κλίμα, τον καθαρό βουνίσιο της αέρα απέχει 168 χλμ. από την Αθήνα, με την οποία συνδέεται με πυκνά δρομολόγια.

Η Αράχοβα, κωμόπολη 9.000 κατοίκων, διαθέτει σήμερα μια υποδομή που μπορεί να ικανοποιήσει όλες τις προτιμήσεις για Θερινές και χειμερινές διακοπές και να γίνει η αφετηρία για τις αξιόλογες γύρω περιοχές.

Στην είσοδο της πόλης βρίσκεται η προτομή του Καραϊσκάκη για να θυμίζει τη μεγάλη νίκη του και την Καταστροφή της στρατιάς του Μουσταφάμπεη το 1821.

Η Αράχοβα πλούσια σε λαογραφικά στοιχεία, θρύλους και παραδόσεις φημίζεται για το γνήσιο ρουμελιώτικο Πάσχα και το πανηγύρι του 'Αι-Γιώργη που κρατάει τρεις μέρες.

Στα πλαίσια αυτού του πανηγυριού, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο αγώνας δρόμου των γερόντων πάνω από 70 ετών με παραδοσιακές φορεσιές. Στο νικητή του αγώνα αυτού προσφέρεται το πασχαλιάτικο αρνί, δώρο στον 'Αι-Γιώργη από τους τσοπάνηδες του Παρνασσού. Οι κάτοικοι της συνεχίζουν να καλλιεργούν αμπέλια και να παράγουν το φημισμένο αραχωβίτικο κοκκινέλι, που συνοδεύεται από το ντόπιο τυρί Φορμαέλα, τη γνωστή φέτα του Παρνασσού και το ντόπιο σταρένιο ψωμί. Στρωσίδια, καρπίτια και ταγάρια, τα ξακουστά υφαντά της Αράχοβας, διακρίνονται για την τεχνική τους, τα σχέδια και τα χρώματα.

.....
Ο Παρνασσός κρύβει πολλές και ποικίλες εκπλήξεις για εκείνους που αγαπούν την ορειβασία και τις εξερευνήσεις. Μετά από μια ωραιότατη διαδρομή πίσω από ένα καταπράσινο οροπέδιο βρίσκεται το Κωρύκειο Άνδρο, ένα από τα αρχαιότερα σπήλαια, το μεγαλύτερο του αρχαίου κόσμου, όπως αναφέρει ο περιηγητής Πausανίας. Στο σπήλαιο αυτό που ήταν αφιερωμένο στους αρχαίους χρόνους στο Θεό της Φύσης Πάνα και στις Νύμφες του

δάσους, ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει σήμερα τους πολύχρωμους σταλακτίτες και σταλαγμίτες σε παράξενα σχήματα.

Η Αράχοβα είναι η αφετηρία (23 χλμ.) για το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού. Οι εγκαταστάσεις του ΕΟΤ στη Φτερόλακα του σε υψόμετρο 1650-2000 μέτρα διαθέτουν πίστες για αρχάριους και προχωρημένους με άριστο εκπαιδευτικό Προσωπικό.

Τα τρία χιονοδρομικά Κέντρα είναι επίσης εξοπλισμένα με εστιατόριο και χώρο για στάθμευση αυτοκινήτων.

Εκδρομές στη γύρω περιοχή

Δελφοί

Οι Δελφοί συγκεντρώνουν το Ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον της περιοχής. Τα αρχαιολογικά ευρήματα μαρτυρούν πως η περιοχή ήταν κατοικημένη από το 1400 π.Χ.

Η ιστορία της αρχαίας πόλης των Δελφών είναι δεμένη με το Ιερό του Απόλλωνα, όπου δίνονταν οι χρησμοί. Το Θέατρο, το Στάδιο, ο ναός της Προναίας Αθηνάς, το Αρχαιολογικό Μουσείο αξίζουν μια επίσκεψη.

Ο «Ομφαλός της γης» απέχει μόνο 9 χλμ. από την Αράχοβα.

Όσιος Λουκάς

Περνώντας το ηρωικό Δίστομο και σε απόσταση 30 χλμ. από την Αράχοβα στις πλαγιές του Ελικώνα, βρίσκεται το Μοναστήρι του Όσιου Λουκά. Η εκκλησία του Αγίου είναι οκταγωνική. Κτίστηκε τον Ι Ιο αιώνα. Οι τοιχογραφίες και ιδιαίτερα τα ψηφιδωτά της είναι από τα σπουδαιότερα στον Ελληνικό χώρο. Το Μοναστήρι, που λειτουργεί σα Μουσείο, διαθέτει καφενείο, εστιατόριο, και ξενώνα.

Ιτέα-Γαλαξίδι

Σε απόσταση 20 χλμ. από την Αράχοβα βρίσκεται η Ιτέα το Λιμάνι των Δελφών, στις βόρειες ακτές του Κορινθιακού κόλπου.

Προσφέρεται για μπάνιο στις αμμουδερές ακτές της Κίρας και για φρέσκο ψάρι στις πολυάριθμες ψαροταβέρνες.

Σε πολύ μικρή απόσταση από την Ιτέα το γραφικό Γαλαξίδι, σπουδαίο ναυτιλιακό κέντρο από την αρχαία εποχή μέχρι την Επανάσταση, οπότε καταστράφηκε από τους Τούρκους. Μπορεί να θαυμάσει κανείς τα υπέροχα αρχοντικά ανέγγιχτα από τα χρόνια, το παλιό κάστρο, το μοναστήρι της Μεταμόρφωσης του

13^{ου} αιώνα, το σκαλιστό ξύλινο τέμπλο της Μητρόπολης και το πολύ ενδιαφέρον Ναυτικό Μουσείο.

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Αγίου Γερμανού Πρεσπών.

Ο Άγιος Γερμανός είναι μία μικρή ορεινή κοινότητα του νομού Φλώρινας ο οποίος βρίσκεται κοντά στις λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα.

Η γεωμορφολογία της περιοχής, οι υπάρχοντες εκεί υγρότοποι, η βλάστηση, τα άγρια και εξημερωμένα ζώα καθώς και τα ίχνη από τη μακράιωνη παρουσία του ανθρώπου δημιουργούν μία ποικιλότητα του τοπίου η οποία είναι χαρακτηριστική των Πρεσπών. (Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων, 1996).

Η κοινωνική του δομή χαρακτηρίζεται από περιορισμένη κοινωνικής και επαγγελματική κινητικότητα, συντηρητική αντιμετώπιση κάθε καινοτομικής πρωτοβουλίας ή αλλαγής στα κοινωνικά πρότυπα κλπ. Η απασχόληση των κατοίκων χαρακτηρίζεται από την πλήρη επικράτηση του πρωτογενή τομέα με κυρίαρχη την καλλιέργεια των φασολιών. Η κτηνοτροφία και η αλιεία είναι τομείς με τους οποίους ασχολείται μέρος μόνο των κατοίκων του Αγίου Γερμανού. Οι καλλιέργειες ήταν ξηρικές μέχρι τη δεκαετία του '80 και το εισόδημα των κατοίκων μικρό, ακόμη και μετά τα έργα υποδομής που κατασκευάστηκαν στην περιοχή.

Ο τουρισμός ήταν ελάχιστα- και πολύ εξειδικευμένα- αναπτυγμένος στην περιοχή πριν το 1985. Ελάχιστοι περαστικοί τουρίστες έφθαναν στην περιοχή με βασικό κίνητρο την οικολογία, τη φυσιολατρία, την επιστημονική παρατήρηση κ.α. ενώ η απουσία καταλυμάτων λειτουργούσε ως αντικίνητρο για την παραμονή τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Η ιδέα για την ίδρυση ενός γυναικείου συνεταιρισμού με αντικείμενο τον αγροτουρισμό, προέκυψε το 1984, την εποχή που οι γυναίκες παρακολουθούσαν κάποια επιμορφωτικά σεμινάρια σχετικά με το θέμα αυτό και με πρωτοβουλία της τοπικής Νομαρχία και της τότε Γενικής Γραμματείας Ισότητας. Οικονομικοί είναι οι λόγοι που καθόρισαν την επιλογή των γυναικών να δημιουργήσουν ένα συνεταιρισμό, παρά τους στόχους για κοινωνική καταξίωση και οικονομική αυτονομία των αγροτισσών που είχαν τεθεί από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας. Τα χαμηλά εισοδήματα που επετύγχαναν από την απασχόλησή τους στην οικογενειακή γεωργική εκμετάλλευσης, ως

συμβοηθούντα μέλη, και η ανάγκη για εξεύρεση νέων πηγών εισοδημάτων απετέλεσαν τους βασικούς παράγοντες της επιλογής αυτής των γυναικών.

Μέσα από τα σεμινάρια αυτά βγήκε ένας πυρήνας 7 γυναικών οι οποίες είχαν πεισθεί για την αναγκαιότητα της ίδρυσης του συνεταιρισμού καθώς και για την κατεύθυνση των δραστηριοτήτων του προς τον τουρισμό.

Οι επιλογές των γυναικών αντιμετωπίστηκαν με σκεπτικισμό και συχνά εχθρότητα από διάφορες πλευρές. Υπήρξαν αντιδράσεις από τους κατοίκους της περιοχής, λόγω της δημιουργίας του ίδιου του συνεταιρισμού, καθώς και αντιδράσεις που αφορούσαν στην επιλογή των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων ως σκοπό του συνεταιρισμού. Ήταν η πρώτη φορά που κάποιος μιλούσε για την πιθανότητα προσέλκυσης τουριστών σ'αυτήν την περιοχή και όπως ήταν φυσικό, η ιδέα αυτή φάνηκε εξωφρενική.

Οι αντιδράσεις αυτές ξεπεράστηκαν και έτσι το Μάρτιο του 1985 έγινε το καταστατικό του συνεταιρισμού με βασικό σκοπό την εκμετάλλευση τριών ξενώνων, που τους παραχωρήθηκαν από τη Νομαρχία Φλώρινας.

Το 1987 με την ολοκλήρωση της αναπαλαίωσης 3 παραδοσιακών κτιρίων που παραχωρήθηκαν στο συνεταιρισμό από τη Νομαρχία, η οποία χρηματοδοτήθηκε κατά 70% από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και κατά 30% από το ελληνικό δημόσιο, άρχισε η λειτουργία τριών ξενώνων δυναμικότητας 25 κλινών. Παράλληλα με τη λειτουργία των ξενώνων, οι γυναίκες του συνεταιρισμού ασχολήθηκαν με την Παρασκευή, τυποποίηση και διάθεση τοπικών παρασκευασμάτων, όπως μαρμελάδες, πιπεριές Φλωρίνης, τραχανά κ.α.

Η συμμετοχή των γυναικών στο συνεταιρισμό από την ίδρυσή του μέχρι και το 1997 ήταν πολύ εύκολη. Δεν απαιτούνταν παρά η αποδοχή των όρων του καταστατικού και του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας καθώς και η καταβολή 10.000 δραχμών ως συνεταιριστική μερίδα. Έτσι, στη διάρκεια των 10 χρόνων λειτουργίας του συνεταιρισμού, και κυρίως στα πρώτα δύο χρόνια, εγγράφηκε στο συνεταιρισμό το σύνολο σχεδόν των μελών του, τα οποία ανέρχονταν σε 20. Τα τελευταία χρόνια αποχώρησαν από το συνεταιρισμό 6 γυναίκες, λόγω συνταξιοδότησης, με αποτέλεσμα το 1997 να αριθμεί 14 μέλη. Από το Μάρτιο του 1997 και μετέπειτα, το ποσό της συνεταιριστικής μερίδας ανήλθε στις 200.000 δραχμές, της εγγραφής στο συνεταιρισμό στις 300.000 δραχμές και έπρεπε να υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία προϋπηρεσίας σε τουριστικές επιχειρήσεις. Τα μέτρα αυτά θεωρήθηκαν απαραίτητα προκειμένου να διασφαλισθούν τα

συμφέροντα των γυναικών που ήταν ήδη μέλη του συνεταιρισμού, γιατί ο τρόπος λειτουργίας του συνεταιρισμού και η μικρή υποδομή θέτουν ορισμένα όρια στην αύξηση των μελών, ενώ τα παλιά μέλη εργάσθηκαν πολύ σκληρά για να φθάσει ο συνεταιρισμός στο επίπεδο που είναι σήμερα. Αυτό το γεγονός, και κυρίως το αυξημένο συνολικό ποσό που πρέπει να καταβάλλει κάθε νέο μέλος του συνεταιρισμού, λειτουργεί ανασταλτικά στη αύξηση των μελών στο συνεταιρισμό συνδέθηκε με τη λειτουργία του τέταρτου ξενώνα του συνεταιρισμού, το 1995, ο εξοπλισμός του οποίου έγινε με δαπάνες των ίδιων των γυναικών, καθώς και με τη λειτουργία του εστιατορίου που ξεκίνησε δοκιμαστικά το 1996 και λειτουργεί κανονικά από το 1997. Σήμερα, η συνολική δυναμικότητα των ξενώνων ανέρχεται στα 45 δωμάτια.

Η μέχρι τώρα λειτουργία του συνεταιρισμού, παρά τα προβλήματα που αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του, κατάφερε καταρχήν να διαψεύσει τους επικριτές του και να βάλει τον Άγιο Γερμανό στο χάρτη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού της Ελλάδας. Είναι χαρακτηριστικό στοιχείο η πληρότητα που έχουν οι ξενώνες του συνεταιρισμού η οποία ανέρχεται στο 70 – 100% της δυναμικότητάς του τα τελευταία χρόνια.

Ο συνεταιρισμός λειτούργησε για τις γυναίκες ως μία οικονομική και κοινωνική διέξοδος από την έως το 1985 υπάρχουσα κατάσταση στην περιοχή. Οι γυναίκες μέλη του συνεταιρισμού πέτυχαν τη σταθερή αύξηση των εισοδημάτων τους και παράλληλα τη δυναμική είσοδο των συνεταιριών στην κοινωνική ζωή της περιοχής αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες και σημαντικές ευθύνες για πρώτη φορά εκτός της οικογένειας.

Πληροφορίες για τις Πρέσπες

Η Μεγάλη Πρέσπα (αρχαία Βρυγηίς) είναι η μεγαλύτερη λίμνη της Βαλκανικής με έκταση 188 τετραγωνικά χιλιόμετρα, μοιρασμένη μεταξύ της Ελλάδας, στην οποία ανήκει τμήμα 38 Τετραγωνικών χιλιομέτρων, της Γιουγκοσλαβίας, στην οποία ανήκει το μεγαλύτερο μέρος (100 τετραγωνικά χιλιόμετρα περίπου) και της Αλβανίας.

Η Μικρή Πρέσπα, έκτασης 43 τετραγων. χιλιομέτρων. Βρίσκεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στην Ελλάδα, εκτός από μικρό μέρος της που ανήκει στην Αλβανία.

Η μεσαιωνική πόλη Πρέσπα βρισκόταν στις όχθες της ομώνυμης μεγάλης λίμνης, αλλά δεν έχει απομείνει τίποτα απ' αυτήν και στη θέση της βρίσκονται οι σημερινοί οικισμοί.

Οι δύο λίμνες αποτελούν το υδάτινο σύνορο της χώρας μας και βρίσκονται σε υψόμετρο 853 μέτρων με μέγιστο βάθος 80

μέτρα, χωρίζονται δε μεταξύ τους από μια λωρίδα γης μήκους 1.000 μέτρων.

Οι όχθες τους σε πολλά σημεία είναι απόκρημνες και βραχώδεις και σε άλλα ήρεμες και με πλούσια βλάστηση.

Οι Πρέσπες είναι ένας από τους δέκα επίσημους εθνικούς δρυμούς της χώρας και τα 177 είδη πουλιών που έχουν μετρηθεί δίνουν στην περιοχή «παραδεισένια» αίσθηση και την κάνουν σπάνιο υγρότοπο.

Εδώ ζουν σπάνια πτηνά ο κορμοράνος, ο πελεκάνος, ο ερωδιός, οι αγκρέττες, τα γεράνια, τα γλαρόνια κ.ά. Δύο είδη πελεκάνων φωλιάζουν εδώ, ο μέγας και ο λευκός.

Η Μικρή Πρέσπα φιλοξενεί το μεγαλύτερο αριθμό πτηνών (μέχρι το 1969 βρέθηκαν 70-100 ζευγάρια πελεκάνων από τα 400 που φωλιάζαν στην Ευρώπη).

Οι Πρέσπες είναι μια φυσική κιβωτός αταξίδευτη, ένας παράδεισος πτηνών και ένα ζωντανό μουσείο φυσικής ζωής της Ευρώπης. Μια αλλόκοτη συμφωνία μορφών, χρωμάτων και κελαϊδισμών φιλοξενούνται στις πυκνές καλαμιές της μικρής Πρέσπας.

Η προηγούμενη ζωή της περιοχής των λιμνών απεικονίζεται στην έντονη παρουσία της εκκλησιαστικής τέχνης και αρχιτεκτονικής.

Το 1014 η μεσαιωνική πόλη ήταν πρωτεύουσα του κράτους του Σαμουήλ, το 1018 Περνά στους Βυζαντινούς. Οι ανασκαφές έφεραν στο φως σπουδαία ευρήματα. Για τη σπάνια φύση της η περιοχή ήταν ο εκλεκτός τόπος διακοπών των βασιλέων της Μακεδονίας στην αρχαιότητα αλλά και στους Βυζαντινούς χρόνους.

Στο μικρό νησί, τον Άγιο Αχίλλειο σώζονται σχεδόν ανέπαφοι πέντε ναοί: ο Άγιος Αχίλλειος (του οποίου τα λείψανα μεταφέρθηκαν εκεί από τη Λάρισα), ο Άγιος Δημήτριος, ο Άγιος Γεώργιος, η Παναγιά Πορφύρα και οι Άγιοι Απόστολοι.

Σπουδαίος ο ναός του Αγίου Γερμανού είναι σταυροειδής με τρούλο. Για χίλια χρόνια η περιοχή της Πρέσπας, ασύλητο θησαυροφυλάκιο της ελληνοχριστιανικής βυζαντινής παράδοσης, ακτινοβολεί τον πολιτισμό της εποχής του Βυζαντίου.

Ακόμα και σήμερα εντυπωσιάζουν οι τοιχογραφίες, οι ναΐσκοι, τα ασκητάρια.

Εντυπωσιακές είναι και οι αγιογραφίες της Παναγίας και του Αγίου Νικολάου οι σκαλισμένες στους βράχους σε απόκρημνα μέρη από το 14ο και 15ο αιώνα. Είναι προφανώς τάματα των κατοίκων.

Άλλες περιοχές που αξίζει να δείτε:

Φλώρινα

Μια πόλη με «προσωπική» ομορφιά κτισμένη σε καταπράσινη ρεματιά με αγριοκαστανιές στην πλαγιά του Αγίου Παντελεήμονα.

Η Φλώρινα συνδέεται καθημερινά με δρομολόγια του ΚΤΕΛ και του ΟΣΕ (απόσταση 160 χλμ.) από τη Θεσσαλονίκη.

Οι διαδρομές σε όλα τα σημεία του νομού γίνονται μέσα από ένα θαυμάσιο φυσικό περιβάλλον. Στην πόλη πρέπει να δείτε:

Το Αρχαιολογικό Μουσείο, με συλλογή ευρημάτων από ανασκαφές στη Φλώρινα και την Περιοχή των Πρεσπών. Ανάμεσα στα εκθέματα, αγαλματίδιο της Αρτέμιδας και μαρμάρινο άγαλμα εφήβου, ρωμαϊκό αντίγραφο από αρχέτυπο του 5ου αι. π.Χ.

Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης διαθέτει αντιπροσωπευτική συλλογή ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτηριστικής.

Ο Ζωολογικός κήπος: Στόχος του η διατήρηση της πανίδας της Βόρειας Ελλάδας και η αναπαραγωγή θηραμάτων απαραίτητων για τον εμπλουτισμό των κυνηγετικών περιοχών του νομού. Διαθέτει τμήματα ευγενών τριχωτών θηραμάτων, άγριων ζώων, πιθηκοειδών, χερσαίων πτηνών και ζώων. Λειτουργεί και Μουσείο πανίδας του νομού με ταριχευμένα πτηνά και ζώα. Το εκτροφείο θηραμάτων, στο λόφο του Αγίου Παντελεήμονα. Εδώ διατρέφονται και ζουν ελεύθερα για αναπαραγωγή ελάφια, ζαρκαδία, αγριογούρουνα, λαγοί, κ.ά.

Αλλά και όλα τα χωριά συντελούν στο χαρακτηρισμό του νομού σαν έναν από τους ωραιότερους νομούς της Δυτικής Μακεδονίας.

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Μαρώνειας

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Μαρώνειας, ιδρύθηκε με Πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και με συμπράσταση της Νομαρχίας Ροδόπης του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., του ΕΟΤ και άλλων φορέων. Βρίσκεται στην ομώνυμη κοινότητα.

Στα σπίτια των γυναικών-μελών του ο επισκέπτης, έχει τη δυνατότητα να δοκιμάσει την παραδοσιακή ελληνική κουζίνα αλλά και να συμμετάσχει στην καθημερινή ζωή των κατοίκων και στις αγροτικές εργασίες αν το θελήσει.

Οι γυναίκες-μέλη του Συνεταιρισμού της Μαρώνειας με την πρωτοποριακή τους προσπάθεια απαντούν στο «βιομηχανοποιημένο» τουρισμό προσφέροντας την εναλλακτική λύση του αγροτουρισμού στα φιλόξενα σπίτια τους.

Συνεχίζοντας τη διαρκή και ανυποχώρητη προσπάθεια για διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και με την πεποίθηση ότι βοηθούν στο ξαναζωντάνεμα της όμορφης κωμόπολής τους ίδρυσαν το «Γυναικείο Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό Μαρώνειας».

Τηλέφωνο για πληροφορίες και κρατήσεις: 25330/41258

Πληροφορίες για τη Μαρώνεια

Σε μια πεδιάδα σ' απόσταση 39 χιλιομέτρων νοτιοανατολικά από της Κομοτηνής στην αγκαλιά του Ίσμαρου, βρίσκεται η Μαρώνεια.

Η ιστορία της πολύ παλιά, αρχίζει πριν από 26 αιώνες. Είναι ιστορικά βεβαιωμένο ότι η Αρχαία Μαρώνεια είναι αποικία που ίδρυσαν Χιώτες στα τέλη του 7ου αιώνα, επιλέγοντας την περιοχή, γιατί τους θύμιζε τη γνωστή νησιώτικη φύση, με τις ελιές, τις αμυγδαλιές, το θυμάρι και τις μυρτιές.

Αποτέλεσε σημαντικό εμπορικό, ναυτικό και πολιτιστικό κόμβο της Θράκης στο παρελθόν και κατέχει ονομαστή θέση στην Ελληνική ιστορία όχι μόνο στους αρχαίους, αλλά και στους μεταγενέστερους και μεταβυζαντινούς χρόνους.

Πρώτη γραπτή πηγή για τη Μαρώνεια είναι ο Όμηρος που την αναφέρει σαν πατρίδα του Μάρωνα, ιερέα του Απόλλωνα.

Ο Μάρωνας δώρησε στον Οδυσσέα, εξαιρετικό κρασί για να τον ευχαριστήσει για την προστασία του. Με το κρασί αυτό ο Οδυσσέας μέθυσε τον Κύκλωπα.

Από την εποχή του Ομήρου η πόλη φημιζόταν για το περίφημο κρασί της.

Μέλος της Αθηναϊκής Συμμαχίας, αναφέρεται στους φορολογικούς καταλόγους από το 454 π.Χ. Η Μαρώνεια έκοβε δικό της νόμισμα από το 500 π.Χ.

Η πόλη αναφέρεται με διάφορα κατά καιρούς ονόματα, Μαρώνεια, Ίσμαρος, Ορθαγόρεια, Ιππαρχία.

Τα ερείπια πρωτοχριστιανικών ναών, τα Τμήματα Βυζαντινού τείχους και η εκλογή της σαν έδρα Μητρόπολης, μας πείθουν πως η Μαρώνεια και κατά τους Βυζαντινούς χρόνους ήταν μια αξιόλογη από κάθε άποψη κωμόπολη.

Η νεότερη πόλη, που βρίσκεται στην ενδοχώρα, άρχισε να κτίζεται στις αρχές του 16ου αιώνα. Διατήρησε το όνομα Μαρώνεια και κτίστηκε σε απόσταση τριών χιλιομέτρων από την παραλία, όπου απλωνόταν η αρχαία πόλη. Οι συχνές πειρατικές επιδρομές κατά το Μεσαίωνα στα παράλια, ανάγκασαν τους κατοίκους να μεταφερθούν στους πρόποδες του βουνού.

Στις αρχές του αιώνα είχε την εμφάνιση πλούσιας και κομψής κωμόπολης.

Μετά την περιπέτεια όμως των Βαλκανικών πολέμων (1912- 1913), ακολουθώντας τη μοίρα ολόκληρης της Δυτικής Θράκης ένας μεγάλος αριθμός Μαρωνιτών ξενιτεύεται.

Από το 1950 ξαναβρίσκει τον προ του 1912 ρυθμό της.

I Από τους αρχαίους χρόνους μέχρι τους νεότερους, οι κατά καιρούς κατακτητές της δεν κατόρθωσαν να απορροφήσουν τους κατοίκους της και να τη σβήσουν μέσα στους αιώνες.

Αξιοθέατα της περιοχής

Παραλία Αγίου Χαραλάμπους

.....
Εδώ σώζονται Τμήματα του Βυζαντινού τείχους, και πύργοι, ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής και ψηφιδωτό δάπεδο της ίδιας εποχής.

Αρχαίο Θέατρο

Γνωστή η θέση του στην τοποθεσία «Καμπάνα» από το 1905. Η αρχική του μορφή ανήκει στα Ελληνιστικά χρόνια.

Μετασκευάστηκε στη Ρωμαϊκή εποχή, όπως όλα τα Ελληνικά θέατρα και προστέθηκαν θωράκια για να προστατεύσουν τους θεατές κατά τις θηριομαχίες.

Σήμερα δεν σώζεται σχεδόν τίποτα απ' αυτό το θέατρο, το οποίο καταστράφηκε το 1910.

Λιμάνι

Το αρχαίο λιμάνι τοποθετείται εκεί που βρίσκονται και τα ερείπια του νεότερου. Δεν μπορεί όμως να καθοριστεί τί είναι αρχαίο.

Το λιμάνι καταστράφηκε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας για να αποτραπούν οι επιδρομές των πειρατών.

Διακρίνεται καθαρά ο βραχίονας του λιμανιού που προχωρούσε σε αρκετό βάθος.

Πέρα απ' αυτό, ο επισκέπτης που αγαπά τη φύση, μπορεί να απολαύσει περιπάτους στις κοντινές εξοχές και όσοι αγαπούν τη θάλασσα έχουν τη δυνατότητα να απολαύσουν τις πεντακάθαρες παραλίες, που βρίσκονται σε μικρή απόσταση από τη Μαρώνια.

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Λίμνης Πλαστήρα

Η περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα φέρει όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά μιας φθίνουσας ορεινής ζώνης: έντονη γήρανση πληθυσμού, υποαπασχόληση, κυριαρχία του πρωτογενή τομέα στη

βάση μιας εντατικής αιγοπροβατοτροφίας και της δασοκομίας. Η κατασκευή της λίμνης (1959 – 1962) και η κάλυψη της κοιλάδας με νερό είχε σαν αποτέλεσμα τη διάλυση των τοπικών γεωργοκτηνοτροφικών συστημάτων παραγωγής και τη μετανάστευση των κατοίκων στις γειτονικές πεδιάδες και τις πόλεις. Η απώλεια του ζωτικού αυτού χώρου είχε σαν αποτέλεσμα τη διάρρηξη του συνδετικού κρίκου επικοινωνίας και κοινωνικής παρουσίας των παραλίμνιων χωριών.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο και με δεδομένο το φυσικό κάλλος (δάσος ελάτης με υποζώνες δρυός και καστανιάς, βιότοπος λίμνης, ποικιλότητα τοπίου κλπ), τα αξιόλογα ιστορικά και θρησκευτικά μνημεία (εκκλησίες και μοναστήρια) και τις ενδιαφέρουσες πολιτιστικές εκδηλώσεις της ευρύτερης περιοχής (πανηγύρια και τοπικά έθιμα), ο (οικο) – (αγρο) – τουρισμός θεωρείται ότι αποτελεί μια σοβαρή εναλλακτική προοπτική.

Ήδη μετά τη λειτουργία των πρώτων κοινοτικών ξενώνων (1992-1993), η περιοχή γνωρίζει μια ανοδική τουριστική πορεία. Πρόκειται για «εσωτερικό τουρισμό» κυρίως κατά τη θερινή περίοδο, τις εορτές και τα Σαββατοκύριακα. Η αύξηση της τουριστικής κίνησης αφορά διάφορες ομάδες και δραστηριότητες, όπως περιπατητικές και ορειβατικές, επίσκεψη μνημείων και τοπίων, κυνήγι, ψάρεμα κλπ. Κοινό γνώμονα των επισκεπτών αποτελεί το ενδιαφέρον για τη γνωριμία με το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και η φυγή από τον αστικό τρόπο ζωής. Στην περιοχή δραστηριοποιούνται σήμερα 7 κοινοτικοί ξενώνες, συνολικής δυναμικότητας 250 κλινών, οι οποίοι νοικιάζονται σε ιδιώτες και 3 ιδιωτικοί δυναμικότητας 115 κλινών. Χρηματοδοτήθηκαν κατά σειρά από τα ΜΟΠ, τον Α.Ν. 1262/82, τα ΠΕΠ, το ΕΑΠΤΑ και επιχορήγηση από τη Νομαρχία. Στο σύνολο των ξενώνων, 7 ενοικιαστές/ιδιοκτήτες κατάγονται από την περιοχή, ενώ οι υπόλοιποι από αλλού, 5 ξενώνες προσφέρουν γεύμα τοπικής κουζίνας (πίτες, φασολάδα, λουκάνικα κλπ), ενώ σε 2 λειτουργεί μικρό εκθετήριο τοπικών προϊόντων, κατά κύριο λόγο γλυκά του κουταλιού Συν/σμού Γυναικών της Λίμνης. Συνολικά απασχολούνται 50 άτομα (35 άντρες και 15 γυναίκες), από τα οποία 45 προέρχονται από την περιοχή.

Λειτουργούν επίσης 3 μονάδες ενοικιαζομένων δωματίων (2 δυναμικότητας 5 δίκλινων δωματίων η κάθε μία και 1 δυναμικότητας 6 δίκλινων δωματίων) που έχουν χρηματοδοτηθεί από το Ν. 2328/91/ΕΟΚ. Από το ΠΕΠ έχουν χρηματοδοτηθεί 3 μονάδες ενοικιαζομένων δωματίων (2 δυναμικότητας 7 δίκλινων δωματίων και 1 δυναμικότητας 3 τρίκλινων δωματίων). Επίσης

σ'όλη την περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα λειτουργούν 4 κατασκηνώσεις.

Παράλληλα επιχειρείται, μέσω μιας σειράς προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από τα ευρωπαϊκά ταμεία και με τη στενή συνεργασία της Αναπτυξιακής Καρδίτσας (ΑΝΚΑ ΑΕ) με τους τοπικούς φορείς, η προσέλκυση τουριστών με την ανάδειξη του φυσικού κάλλους και την βελτίωση / κατασκευή τεχνικών υποδομών. Από το ΠΕΠ χρηματοδοτήθηκαν πάρκα αναψυχής, διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου ξενώνων, υποδομή για συγκέντρωση και επεξεργασία απορριμμάτων και άλλα έργα υποδομής (οδοποιία, ύδρευση, αποχέτευση). Στα πλαίσια του LEADER II το οποίο υπέβαλε και διαχειρίζεται η ΑΝΚΑ έχουν πραγματοποιηθεί επενδύσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση των υφιστάμενων τουριστικών υποδομών όσον αφορά σε ξενώνες (μεγαλύτερου μεγέθους από αυτό των μικρών καταλυμάτων) καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών στον πρωτογενή δευτερογενή τομέα.

Μέσω των προγραμμάτων LIFE / ΕΕ και ΕΠΠΕΡ/ ΥΠΕΧΩΔΕ η Αναπτυξιακή Καρδίτσας σε στενή συνεργασία με το Συμβούλιο Περιοχής της Λίμνης και το Δ. Καρδίτσας έχει πραγματοποιήσει στην περιοχή μια σειρά παρεμβάσεων προς την κατεύθυνση του οικο-τουρισμού με απώτερο στόχο την αειφόρο ανάπτυξη και την εξάπλωση του αγρο-οικοτουρισμού.

Ωστόσο, παρά τις σημαντικές παρεμβάσεις για τη διευθέτηση/οργάνωση του φυσικού περιβάλλοντος και των «αγροτουριστικών πόρων», οι επενδύσεις σε αγροτουριστικά καταλύματα δεν είναι οι αναμενόμενες με βάση τα κίνητρα των αναπτυξιακών νόμων (2328/91) και ΠΕΠ). Ως κύριοι ανασταλτικοί παράγοντες μπορούν ν'αναφερθούν η έλλειψη «δυναμικών» γεωργο-κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων που συνδέεται τόσο με τη γηρασμένη ηλικία των αρχηγών τους όσο και με την οικονομική αδυναμία τους να επενδύσουν σε νέες δραστηριότητες καθώς και η σημαντική υστέρηση στην πληροφόρηση των αγροτών από την πλευρά των Νομαρχιακών Υπηρεσιών που διαχειρίζονται τα προγράμματα αυτά.

Σήμερα, με τις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί και ιδιαίτερα με την εκτεταμένη προβολή της περιοχής της Λίμνης, παρατηρείται αυξημένο επενδυτικό ενδιαφέρον. Κρίσιμο ρόλο στην όλη προσπάθεια θεωρείται ότι θα διαδραματίσει προς την κατεύθυνση αυτή η αναλυτική ενημέρωση και κατάρτιση του αγροτικού πληθυσμού σε θέματα αγροτουρισμού.

Η περίπτωση της Λίμνης Πλαστήρα παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ενός ολοκληρωμένου αγροτουριστικού σχεδίου σε

«meso» επίπεδο με την παράλληλη τεχνική υποστήριξη και υλοποίηση έργων υποδομής χάρις στη δυναμική παρουσία της τοπικής αναπτυξιακής εταιρείας (ANKA) και της συνεργασίας των εμπλεκόμενων τοπικών φορέων. Το σύνολο των προγραμμάτων που βρίσκονται σε εξέλιξη συγκλίνουν στην προσπάθεια ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης με άξονα τις ήπιες μορφές τουρισμού και την καθιέρωση ειδικού τουριστικού ρεύματος στην περιοχή (χειμερινός τουρισμός, περιπατητικός, αθλητικός, παραδοσιακών εκδηλώσεων, περιπέτειας, περιβαλλοντικός, κλπ). Ειδικότερα αφορούν αφενός μεν στη ενδυνάμωση του τουρισμού σε άμεση διασύνδεση με την προστασία του περιβάλλοντος και του τοπικού τρόπου ζωής και αφετέρου στην ενθάρρυνση του τοπικού πληθυσμού να ασχοληθεί με την μεταποιητική δραστηριότητα αξιοποιώντας τα πρωτογενή προϊόντα. Βασική παράμετρος σε αυτή τη λογική είναι η διατήρηση του τοπικού τρόπου ζωής και της πολιτισμικής κληρονομιάς με την παράλληλη δημιουργία συμπληρωματικών εισοδημάτων και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής. Η φιλοσοφία των προγραμμάτων αυτών αφορά στη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης με σκοπό την συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού μέσω δημιουργίας προϋποθέσεων απασχόλησης και αύξησης του εισοδήματος του εντός της περιοχής.

Η περίπτωση του αγροτουριστικού προγράμματος της Λίμνης διαφοροποιείται ως τις προς τις δυο προηγούμενες περιπτώσεις, γιατί δεν εστιάζει σ'αυτήν την ίδια την ανάπτυξη του αγροτουρισμού με την κατασκευή της σχετικής τουριστικής μικροϋποδομής, αλλά τον διασυνδέει εξ αρχής με τις λοιπές δραστηριότητες και πόρους της περιοχής εντάσσοντάς τον σ' ένα ευρύτερο αναπτυξιακό σχέδιο των παραλίμνιων κοινοτήτων.

Συμπεράσματα

Θα μπορούσε να γενικεύσει κανείς λέγοντας ότι οι νέες δραστηριότητες υψηλής ποιότητας και μικρής κλίμακας μπορούν δύσκολα να αναπτυχθούν και να επιβιώσουν, διατηρώντας όλα τα διακριτά χαρακτηριστικά τους, σε περιοχές που έχουν ενσωματωθεί στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Ειδικότερα στην περίπτωση του αγροτουρισμού, η εξάπλωσή του στις τουριστικά αναπτυγμένες παραθαλάσσιες ζώνες και η εδραίωση της αγροτουριστικής αντίληψης δε φαίνεται να μπορεί να επιβληθεί στο κυρίαρχο τουριστικό μοντέλο που επικρατεί στην περιοχή. Στην περίπτωση αυτή, ο μόνος ρόλος που θα μπορούσε να παίξει ο αγροτουρισμός, εκτός της εξασφάλισης

συμπληρωματικών εισοδημάτων στην αγροτική οικογένεια, αναφέρεται στη συμβολή του στις ποιοτικές συνιστώσες του τουρισμού καθώς και στη διαφοροποίηση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών.

Δεν αποτελεί λοιπόν έκπληξη το γεγονός ότι τα πιο επιτυχή παραδείγματα αγροτουριστικής ανάπτυξης, τα οποία συνάδουν και με τους πρωταρχικούς στόχους του αγροτουρισμού, βρίσκονται σε ορεινές περιοχές, σε αγροτικές περιοχές σε κρίση ή σε μειονεκτικές αγροτικές περιοχές. Οι ζώνες αυτές- που μπορεί να βρίσκονται κοντά σε πολύ αναπτυγμένες περιοχές – έχοντας μείνει έξω από την ευρωπαϊκή και εθνική εξωγενή αναπτυξιακή διαδικασία δεν έχουν άλλη προοπτική επιβίωσης από το να αναλάβουν οι ίδιες δράση. Εξάλλου, η ήδη διαμορφωμένη ζήτηση αγροτουριστικών υπηρεσιών κατευθύνεται προς εκείνο το πρότυπο αγροτουρισμού που είναι συμβατό με τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και κοινοτικές αξίες του αγροτικού χώρου, καθώς και με τη αναζήτηση της πραγματικής ζωής και της αυθεντικότητας, τα οποία είναι διάσπαρτα στον αγροτικό χώρο.

6.4 Το Ελληνικό Δίκτυο για Πρωτοβουλίες Απασχόλησης Γυναικών

Μία νέα όσο και ενδιαφέρουσα διεργασία που αφορά τις γυναίκες και παράλληλα τις συνεταιριστικές οργανώσεις έχει αρχίσει να αξιοποιείται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα.

Πρόκειται για το «Ελληνικό Δίκτυο για Πρωτοβουλίες Απασχόλησης Γυναικών» που ιδρύθηκε στα πλαίσια του Μεσοπρόθεσμου Κοινοτικού Προγράμματος» για την παροχή ίσων ευκαιριών στις γυναίκες.

Το ελληνικό Δίκτυο για Πρωτοβουλίες Απασχόλησης Γυναικών (ΕΛ.ΔΙ.Π.Α.Γ.) αποτελεί ένα Τμήμα ΤΟΥ «Ευρωπαϊκού Δικτύου για Πρωτοβουλίες Απασχόλησης των Γυναικών», το οποίο ίδρυσε το Γραφείο Γυναικών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και που αποτελείται από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες που προέρχονται από τα κράτη-μέλη της Ε.Ο.Κ..

Στόχος του ΕΛ.ΔΙ.Π.Α.Γ. είναι η υποστήριξη των Ελληνίδων στις πρωτοβουλίες που αυτές παίρνουν για απασχόληση (όπως λ.χ. ίδρυση συνεταιρισμών ή και άλλων επιχειρήσεων), πάντα σε τοπικό επίπεδο, μέσα από τις προσπάθειες των εξουσιοδοτημένων εμπειρογνομένων.

Οι ανεξάρτητοι αυτοί εμπειρογνώμονες των 12 χωρών-μελών

της Ε.Ο.Κ. έχουν εξουσιοδοτηθεί από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων:

1) Να ενημερώνουν τις γυναίκες, σε όλη τη χώρα, που επιθυμούν να αρχίσουν μία επιχείρηση, για τις δυνατότητες και ευκαιρίες που υπάρχουν αναφορικά με τις χρηματοδοτήσεις, τις επιδοτήσεις, την εκπαίδευση, τις συμβουλές και την οικονομο-τεχνική υποστήριξη από κρατικούς και άλλους φορείς, όπως λ.χ. ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), ο Ελληνικός Οργανισμός Μικρομεσαίων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων (Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.), Γενική Γραμματεία Ισότητας των Δύο Φύλων, το Γραφείο Γυναικών της Ε.Ε, το Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας (ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ) και άλλοι.

2) Να ενημερώνουν για τις αντίστοιχες προϋποθέσεις που ισχύουν, επίσης για τις πρωτοβουλίες των γυναικών για ίδρυση συνεταιρισμών, καθώς και για τη στήριξη των πρωτοβουλιών αυτών από τους ανάλογους κρατικούς και άλλους φορείς.

3) Να συνεργαστούν στενά με φυσικά πρόσωπα, με κρατικούς και άλλους φορείς στο σχεδιασμό, υλοποίηση και παρακολούθηση πολιτικών και προγραμμάτων για την υποστήριξη των γυναικών στις επιχειρήσεις ή στους συνεταιρισμούς που αρχίζουν.

Το ΕΛ.ΔΙ.Π.Α.Γ. μέσα από τη συνεργασία αυτή που προβλέπεται από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στοχεύει στη δημιουργία ενός Πανελλήνιου Δικτύου, που θα εξυπηρετεί αποκλειστικά τις γυναίκες και τις επιχειρήσεις τους. Για την ώρα το ΕΛ.ΔΙ.Π.Α.Γ. έχει για έδρα τη Θεσσαλονίκη.

Σκοπός η δημιουργία του πανελλήνιου ανάλογου δικτύου να αποτελείται από κρατικούς οργανισμούς, από φυσικά Πρόσωπα (λ.χ. εμπειρογνώμονες, κ.ά.) και άλλους φορείς που θα βρίσκονται σε συνεχή επαφή και συνεργασία μεταξύ τους, όπως και με τις γυναίκες που ξεκινούν ή που έχουν ήδη μία δικιά τους επιχείρηση.

Επίσης, οι εμπειρογνώμονες-ιδρυτές του Δικτύου στη χώρα μας συμβουλεύουν την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και συγκεκριμένα το Γραφείο Γυναικών, για την υπάρχουσα κατάσταση στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών απασχόλησης γυναικών στην Ελλάδα και για τα κριτήρια (που εκάστοτε αναπροσαρμόζονται) των επιχορηγήσεων, που διαθέτει η Επιτροπή.

Στη συνέχεια παραθέτουμε ορισμένα παραδείγματα Προγραμμάτων Επιχειρήσεων και Συνεταιρισμών, που επιδοτήθηκαν από το Γραφείο Γυναικών της Ε.Ε. για τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης γυναικών. Οι κυριότερες από αυτές μέχρι τώρα είναι οι ακόλουθες:

Τουριστικές Επιχειρήσεις (αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί, Γραφείο ταξιδίων).

Εργαστήρια πλεκτικής με μηχανές.

.....

Ευλουργικά εργαστήρια γυναικών.

Κατασκευή και πώληση παιδικών παιχνιδιών από φυσικά υλικά με ξύλο, καλάμια, βαμβάκι, μαλλί κ.λπ.).

Παρασκευή και πώληση ειδών υγιεινής διατροφής.

Εκδοτικός Οίκος (Συνεταιρισμός).

Ιδρύματα υποστήριξης για τη δημιουργία επιχειρήσεων από γυναίκες (μέσα από σεμινάρια, πληροφόρηση, συμβουλές, βοήθεια στην προσέγγιση στα χρηματοδοτικά ιδρύματα, κ.ά.).

Ανθοπωλεία.

Συνεταιρισμοί παροχής κοινωνικών υπηρεσιών (π.χ. παιδικοί σταθμοί, φροντίδα ηλικιωμένων και αρρώστων, βρεφικοί σταθμοί, οικιακές εργασίες).

Συνεταιριστικό εστιατόριο.

Παρασκευή και διανομή/πώληση εδεσμάτων, κατόπιν παραγγελίας (Catering).

Δακτυλογράφηση και άλλες υπηρεσίες γραφείου (μεταφράσεις, διερμηνείες).

Κομμωτήριο.

Μοδίστρες.

Συνεταιρισμός παραγωγών δρεπτόν ανθέων.

Κυλικείο.

Εργαστήρια κοπτικής-ραπτικής και ζωγραφικής, μαζί με Κατάστημα λιανικής πώλησης για τη διάθεση αυτών των προϊόντων.

Συνεταιρισμός εκπαίδευσης και επιμόρφωσης σε θέματα οργάνωσης και διοίκησης επιχειρήσεων νέας τεχνολογίας, επαγγελματικών σχέσεων, κ.ά.

Προγράμματα πολιτιστικού περιεχομένου (κοινωνικά κέντρα συναντήσεων και συζητήσεων, προσωπικών και οικογενειακών προβλημάτων, τμήματα ζωγραφικής, κεραμικής, χειροτεχνίας, μουσικής, γυμναστικής, θεάτρου κ.λπ.).

Συνεταιρισμοί γυναικών σε νέες τεχνολογίες (εκπαιδευτική και κατασκευαστική μονάδα σε μικρο-υπολογιστές, εργαστήριο παραγωγής βιντεοταινιών, κ.ά.)

Μονάδα αγγειοπλαστικής.

Συνεταιρισμοί γυναικών για την εμπορία,/μάρκετινγκ προϊόντων (λαχανικά, σπιτικά γλυκά, πίτες, κ.λπ., είδη χειροτεχνίας, κ.ά.).

Ιστορικό Μουσείο για τη γυναίκα.

Η όλη αναφορά μας στο ΕΛ.ΔΙ.Π.Α.Γ. έγινε εδώ, στο κεφάλαιο δηλαδή αυτό για τους Ελληνικούς Γυναικείους Αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς διότι:

- ήδη έχουν υπάρξει επιδοτήσεις από το Γραφείο Γυναικών της Ε.Ε. σε υπάρχοντες σε τοπικό επίπεδο γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς,

- ενδιαφέρουν άμεσα το σύνολο των αγροτικών συνεταιρισμών που λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο με σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης,

- τέλος, πρόκειται για νέα διεργασία που αναφέρεται και αφορά στις γυναίκες της πατρίδας μας, οι οποίες οφείλουν να γνωρίζουν τις υπάρχουσες δυνατότητες πριν αναλάβουν σημαντικές πρωτοβουλίες, όπως είναι αυτές που σχετίζονται με τη δημιουργία συνεταιριστικών οργανώσεων.

ΓΙΟΡΤΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

7.1. Οι γιορτές αγροτουρισμού στην Ελληνική ύπαιθρο

Η ονομασία τους παραπέμπει σε μια δημιουργική και πανηγυρική διοργάνωση που αναδεικνύει τα μοναδικά χαρακτηριστικά στοιχεία της περιοχής στην οποία λαμβάνει χώρα. Αυτά τα ιδιαίτερα στοιχεία είναι εκείνα που παρουσιάζονται και αποτελούν τα «εκθέματα» που βλέπουν οι επισκέπτες.

Για τους επισκέπτες

Σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους που εναρμονίζονται με το περιβάλλον και ξεφεύγουν από τους συνηθισμένους εκθεσιακούς, οι επισκέπτες μπορούν να περιηγηθούν και να έρθουν σε επαφή με κάποιο ή με όλα τα παρακάτω:

1. Τα τοπικά και παραδοσιακά προϊόντα (τρόφιμα, βότανα, καλλυντικά, είδη λαϊκής τέχνης κ.ά.), που παράγονται ή κατασκευάζονται στον αγροτικό χώρο από γυναικείους συνεταιρισμούς, οικογενειακές επιχειρήσεις, τοπικούς παραγωγούς κ.ά.
2. Τα αγροτουριστικά καταλύματα και τους ξενώνες.
3. Τους φορείς που διοργανώνουν δραστηριότητες, οι οποίες σχετίζονται με τις ήπιες μορφές τουρισμού (περιπατικός τουρισμός, συλλογή βοτάνων, αθλήματα περιπέτειας, μαθήματα λαογραφίας κ.ά., από τους οποίους θα πάρετε ιδέες για το πώς να αξιοποιήσετε το χρόνο σας.

Για τους διοργανωτές

Ποια είναι τα στοιχεία για μια επιτυχημένη γιορτή:

1. Η παράλληλη διοργάνωση με ένα ή περισσότερα πολιτιστικά γεγονότα. Στην περίπτωση της Επιδαύρου, ο «Μουσικός Ιούλιος» στο Μικρό θέατρο, προσελκύει πλήθος επισκεπτών. Εναλλακτικά, η διοργάνωση μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ένα χώρο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους όπως π.χ. το Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου, ή ο ποταμός Ερύμανθος στην Αρχαία Ψωφίδα.
2. Η ανάληψη της διοργάνωσης από την τοπική αυτοδιοίκηση και τους τοπικούς φορείς.
3. Η στήριξη της τοπικής κοινωνίας, η οποία θεωρεί τη γιορτή σπουδαίο γεγονός και υπόθεση όλων των κατοίκων.

Μετά τη γιορτή τι;

Το όφελος μιας γιορτής για μια περιοχή δεν είναι μόνο ότι προσελκύει πλήθος επισκεπτών κατά τις ημέρες που διεξάγεται. Μια γιορτή συμβάλλει στη μακροχρόνια ανάπτυξη της περιοχής.

Συγκεκριμένα οι γιορτές:

1. Βοηθούν στη δημιουργία μιας τοπικής ταυτότητας ή εικόνας η οποία μετά το πέρας της γιορτής θα εξακολουθεί να προσελκύει τους επισκέπτες. Αυτή η τοπική ταυτότητα απαρτίζεται από όλα τα μοναδικά στοιχεία της περιοχής, τα οποία οι επισκέπτες γνωρίζουν κατά τη διάρκεια της γιορτής.
2. Βοηθούν στη δημιουργία μιας μακροχρόνιας ζήτησης για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της περιοχής και συνεπώς ενισχύονται τα τοπικά επαγγέλματα.

Κάποιες από τις πιο γνωστές γιορτές του αγροτουρισμού είναι οι παρακάτω:

Ecofestival

Το ECOFESTIVAL, είναι η μεγαλύτερη έκθεση βιολογικών προϊόντων σε όλη την Ελλάδα και την Ευρώπη. Φέτος πραγματοποιήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2004 στην Αθήνα, στο Εκθεσιακό Κέντρο Αθηνών στη Λεωφόρο Κηφισίας 124. Η διοργάνωση γίνεται από τη ΔΗΟ – ΈΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ Οικολογική Γεωργία, με τη συμμετοχή 150 εκθετών εκ των οποίων βιοκαλλιεργητές, ομάδες παραγωγών, καταστηματάρχες, εταιρείες διακίνησης, περιβαλλοντικές οργανώσεις και καταναλωτές.

Η έκθεση βιολογικών προϊόντων περιελάμβανε μεταξύ άλλων ημερίδες, διαγωνισμούς, εκδηλώσεις γευσιγνωσίας και πολιτιστικά δρώμενα.

Εβδομάδα Οικολογικής Γεωργίας σε όλη την Ελλάδα

Για δεύτερη φορά στην Ελλάδα, διοργανώθηκε από τη ΔΗΟ (Ένωση για την Οικολογική Γεωργία) μία εβδομάδα Οικολογικής Γεωργίας, κατά το διάστημα 29 Σεπτεμβρίου έως 5 Οκτωβρίου 2004.

Στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο, ο Οκτώβριος έχει καθιερωθεί ως ο μήνας εκδηλώσεων για τη γνωριμία με τα Οικολογικά προϊόντα. Οι πολίτες κάθε χώρας καλούνται μέσω μίας Εβδομάδας Οικολογικής γεωργίας να μάθουν για την Οικολογική Γεωργία, την Οικολογική Κτηνοτροφία και να δοκιμάσουν τα προϊόντα τους.

Στα πλαίσια της εβδομάδας Οικολογικής Γεωργίας προγραμματίζονται:

- Η διοργάνωση επισκέψεων σε αγροκτήματα και επιχειρήσεις παραγωγής βιολογικών προϊόντων.
- Η παρουσίαση καινούργιων προϊόντων .
- Η προσφορά ειδικών εκπτώσεων, σε όλα τα προϊόντα ή σε συγκεκριμένα ως «καλάθι γνωριμίας».
- Η πραγματοποίηση γευσιγνωσίας.
- Η οργάνωση εκδηλώσεων, διαλέξεων, ημερίδων.

Οι εκδηλώσεις πραγματοποιούνται σε όλα τα πιστοποιημένα καταστήματα βιολογικών προϊόντων, στις αλυσίδες Σούπερ Μάρκετ και στις υπαίθριες αγορές βιολογικών προϊόντων.

Μεταξύ άλλων πραγματοποιήθηκαν:

- Το Σάββατο 4 Οκτωβρίου 2004 στον πεζόδρομο της Βαλτετσίου, στο κέντρο της Αθήνας οργανώθηκε μια γιορτή με γευσιγνωσίες στην οποία συμμετείχαν βιοκαλλιεργητές των υπαίθρων αγορών της Αττικής.
- Την Κυριακή 5 Οκτωβρίου 2004 πραγματοποιήθηκαν εκδρομές σε οικολογικά αγροκτήματα.

Από την Αθήνα για την Αρκαδία και την Βοιωτία. Από την Θεσσαλονίκη για την Πέλλα και το Κιλκίς, ενώ οργανώνονται και άλλες με προορισμούς όπως Κέρκυρα, Χανιά κ.λπ..

3^η Πανελλήνια Γιορτή Φέτας στην Ελασσόνα

Η Ελασσόνα, μία αμιγώς κτηνοτροφική γιορτάζει τη φέτα, το εθνικό μας προϊόν, διοργανώνοντας την Πανελλήνια Γιορτή Φέτας από τις 24-26 Σεπτεμβρίου. Η περιοχή της Ελασσόνας κατέχει μια από τις πρώτες θέσεις στην ετήσια παραγωγή φέτας, στην Ελλάδα. Ως εκ τούτου, έχει τις προϋποθέσεις για να διοργανώσει μία τέτοια γιορτή, η οποία και θεωρείται μία από τις σημαντικότερες διοργανώσεις στη Θεσσαλία. Η γιορτή έχει ως σκοπό να αναδείξει την αξία της φέτας στην παραδοσιακή μας κουζίνα και να προσελκύσει πλήθος κόσμου.

Όλες οι εκδηλώσεις γίνονται υπό την αιγίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, της Περιφέρειας Θεσσαλίας, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λάρισας, της Τ.Ε.Δ.Κ.Ν. Λάρισας, του Έπαρχείου Ελασσόνας και των Δήμων και Κοινοτήτων της Επαρχίας Ελασσόνας.

Το πρόγραμμα

Το πλούσιο πρόγραμμα περιλαμβάνει μία έκθεση με περίπτερα στα οποία ο επισκέπτης μπορεί να αγοράσει φέτα από

τους παραγωγούς αλλά και να πληροφορηθεί για τις ιδιαίτερες ομορφιές της Επαρχίας Ελασσόνας. Επίσης θα γίνουν: μία επιστημονική διημερίδα με θέμα «Η φέτα στο χρόνο...στη διατροφή...στην Ευρώπη... Η φέτα υπόθεση όλων μας», διαγωνισμοί συνταγών και γεύσεων, πολιτιστικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Καθημερινά, διοργανώνεται μία μεγάλη συναυλία.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι το έντυπο υλικό της διοργάνωσης κοσμεί ένα έργο γνωστής ελασσονίτισσας ζωγράφου, Θωμαΐς Κόντου που το ζωγράφισε ειδικώς για τη γιορτή.

Όλα τα Μανιτάρια

Αν πάντα θέλατε να μάθετε πως και που φυτρώνουν τα μανιτάρια, πως μπορείτε να τα ξεχωρίσετε και προπαντός πώς να τα μαγειρεύετε, τώρα ήρθε η ώρα να εκδράμετε στις πηγές του Ασπροποτάμου. Ο Πύργος Μντάνια διοργανώνει στις 22 & 23 Οκτωβρίου, ένα διήμερο όπου για να μάθετε τα πάντα για τα μανιτάρια. Παρόντες είναι έμπειροι μανιταροσυλλέκτες, συνοδοί βουνού και άλλοι. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει ενημέρωση, γευσιγνωσία, μουσική και μία εκδρομή στην τιμή πακέτου των 120 € κατ'άτομο.

Γιορτή κάστανου στην Άρνα Λακωνίας

Στις ψηλότερες κορυφές του Ταΰγετου στην Άρνα Λακωνίας, 35 χλμ. από το Γύθειο, διοργανώνεται το τελευταίο Σαββατοκύριακο Οκτωβρίου 30-31 «ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΚΑΣΤΑΝΟΥ».

Στην πλατεία του χωριού οι επισκέπτες δοκιμάζουν ψητά και βραστά κάστανα, εδέσματα με κάστανο, και διασκεδάζουν με παραδοσιακή μουσική. Επίσης έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τους ντόπιους παραγωγούς και να αγοράσουν τα προϊόντα τους.

Σκοπός της γιορτής είναι η συγκέντρωση των Αρνωτών όλης της Ελλάδας και η προσέλκυση επισκεπτών. Παρ'ότι οι μόνιμοι κάτοικοι ξεπερνούν τους 130 το χωριό δραστηριοποιείται σημαντικά με τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων που δίνουν ζωή στο χωριό. Όσοι επισκέπτες μείνουν στο ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΓΕΩΔΗ θα συμμετάσχουν σε μια εξόρμηση σε ιδιόκτητο κτήμα, θα μαζέψουν κάστανα και θα απολαύσουν τα παραδοσιακά εδέσματα που θα προσφέρει ο ξενώνας.

7.2. Υπάρχουν Παραδοσιακά Προϊόντα;

Το φαγητό έγινε γρήγορο, οι γεύσεις πλαστικές και εμείς οι καταναλωτές αρχίσαμε να αναζητούμε γεύσεις παλιές, αφημένες στο παρελθόν αλλά που συνεχίζουν να ζουν στη μνήμη μας.

Αρχίσαμε με λίγα λόγια να αναζητούμε το παραδοσιακό, όπως το ονομάσαμε. Έτσι ξεκίνησαν σιγά – σιγά και πλήθυναν αργότερα- τα προσφερόμενα ως παραδοσιακά τρόφιμα. Παραδοσιακό ψωμί ζυμωμένο με το χέρι και ψημένο σε πέτρινο φούρνο, παραδοσιακά γλυκά, παραδοσιακό γιαούρτι κ.λπ..

Αλλά γεννιούνται πια τα ερωτήματα: τι είναι παραδοσιακό προϊόν; Είναι ότι προσφέρονται παραδοσιακά; Ποιος τα καθορίζει όλα αυτά;

7.3. Ένα γλυκό του κουταλιού ζητείται ... στο Μπέβερλι Χιλς.

Έλληνες του εξωτερικού και όχι μόνο οι οποίοι νοσταλγούν τις γεύσεις και τις μυρωδιές του τόπου τους έχουν τη δυνατότητα να παραγγείλουν παραδοσιακά προϊόντα μέσω του INTERNET. Μπορεί να σας φαίνεται περίεργο, αλλά είναι πραγματικότητα. Επίσης, έχετε την επιλογή να παραγγείλετε τοπικά εδέσματα και από άλλες χώρες και να έρθουν κατευθείαν στην πόρτα σας.

Τα ελληνικά προϊόντα

Οι επιλογές είναι πολλές. Στην υπηρεσία παραγγελίας παραδοσιακών προϊόντων στο www.in.gr/agro/products θα βρείτε 37 παραγωγούς από όλη την Ελλάδα, 56 γλυκά του κουταλιού, 16 είδη πίτας από γαλατόπιτα μέχρι ζυμαρόπιτα, ποικιλίες τραχανά (γλυκός, καυτερός, ξινός, νηστίσιμος) και πολλά άλλα προϊόντα. Εκτός από τρόφιμα και ποτά θα βρείτε και φυτά. Συγκεκριμένα, υπάρχουν ορτανσίες, αζαλέες, δαργένιες και ιβίσκοι από τη Μακρυνράχη του Πηλίου. Δεν λείπουν και οι λαϊκές φορεσιές από την Κρήτη, τη Φλώρινα και την Καρδίτσα.

Για λικέρ από βότανα, τσίπουρο, ξύδι με μυρωδικά, μαρμελάδες και άλλα προϊόντα από τα Τρίκαλα επισκεφθείτε το www.-anemos.gr και να προμηθευτούν εκτός από μαστίχα πολλά προϊόντα από μαστίχα όπως λουκούμια, μαστιχόπιτες, καραμέλες

κ.ά. Για αγνά καλλυντικά με μαστίχα επισκεφθείτε το www.masticspa.com.

Τα ευρωπαϊκά εδέσματα

Η γκάμα των ευρωπαϊκών διαθέσιμων προϊόντων είναι μεγάλη. Στο www.bienmanger.com υπάρχουν γαλλικά παραδοσιακά προϊόντα, όπως τυριά, αλλαντικά και φουά γκρα, αλλά και λιχουδιές, όπως πατέ, ενώ στο www.dddirect.co.uk μπορεί κανείς να βρει ειδικές σάλτσες από την περιοχή της Dordogne. Πληθώρα ιταλικών τυριών θα βρείτε στο www.tasteofitaly.com/prelibatezze/default-in.htm, ενώ για αποξηραμένα μανιτάρια, ξίδι μπαλσάμικο, προσούτο Πάρμας και σαλάμι επισκεφθείτε το www.parmashop.it και το www.saporidiparma.com. Αν σας αρέσουν ιδιαίτερα τα αλλαντικά, δείτε το www.firstpain.com όπου θα βρείτε παραδοσιακά ισπανικό χαμόν, χορίζο κ.ά.

Άφθονα είναι επίσης τα αγγλικά και τα σκοτζέζικα προϊόντα. Πολλά είδη σολομού-καπνιστός με λεμόνι και πιπέρι, με καγιούν, με μαλτ ούισκι μαριναρισμένος κ.ά.-υπάρχουν στο www.Bleikers.co.uk. Στο www.realfooddirect.co.uk θα βρείτε παραδοσιακά γλυκίσματα, μαρμελάδες, νόστιμα τσάτνεϊ κ.λπ. Στο www.christmawpudding.com μπορείτε να παραγγείλετε το παραδοσιακό αγγλικό χριστουγεννιάτικο γλυκό. Εδώ υπάρχουν προϊόντα για όλα τα γούστα-βιολογικά, χωρίς αλκοόλ με μπράντυ και πορτό, με βούτυρο και άλλα πολλά – και έτσι θα ικανοποιηθούν ακόμη και οι πιο απαιτητικοί.

Πώς ξέρω τι αγοράζω;

Οι περισσότερες εταιρείες ενημερώνουν για την προέλευση του κάθε προϊόντος, για τον παραγωγό, τις προδιαγραφές ασφάλειας που τηρήθηκαν κατά την παραγωγή του, καθώς και τα σήματα ποιότητας που έχουν απονεμηθεί από αναγνωρισμένους οργανισμούς τυποποίησης και ελέγχου ποιότητας και σύμφωνα με ευρωπαϊκές προδιαγραφές.

Πώς πληρώνω;

Έχετε πολλές επιλογές στη διάθεσή σας, πιστωτική κάρτα (εδώ τονίζονται τα μέτρα ασφαλείας για τη συναλλαγή και την προστασία των προσωπικών δεδομένων του καταναλωτή), κατάθεση στην τράπεζα, αντικαταβολή με ταχυδρομείο ή με κούριερ ή προσωπική ή εταιρική επιταγή. Στην περίπτωση της παραγγελίας προϊόντων από τους Γυναικείους Αγροτουριστικούς

Συνεταιρισμούς που θα βρείτε στην ιστοσελίδα www.in.gr/agroproducts δεν γίνονται δεκτές οι πιστωτικές κάρτες.

Προτιμάται η πληρωμή μέσω κατάθεσης σε τραπεζικό λογαριασμό ή με αντικαταβολή.

Πώς γίνεται η αποστολή;

Ο πελάτης έχει τη δυνατότητα να επιλέξει τον τρόπο αποστολής της προτίμησής του (π.χ. εταιρεία κούριερ, «απλό ταχυδρομείο», εξπρές). Ο χρόνος παράδοσης διαφέρει και κυμαίνεται από 7 έως 25 μέρες, ανάλογα με την πολιτική της εταιρείας και τον τόπο αποστολής. Η υπηρεσία παραγγελίας στο www.in.gr/agro/products δεν συμμετέχει στην αποστολή των προϊόντων. Απλώς διαβιβάζει στον παραγωγό την παραγγελία που εσείς στέλνετε ηλεκτρονικά. Εκείνος, στη συνέχεια, επικοινωνεί με τον πελάτη για τη διεκπεραίωση της αποστολής.

Μερικές φορές ενδέχεται να ζητήσετε ένα προϊόν που δεν είναι άμεσα διαθέσιμο προς αποστολή. Αυτό μπορεί να συμβεί είτε γιατί είναι εποχικό και δεν υπάρχει, είτε γιατί έχει εξαντληθεί προσωρινά αφού τα περισσότερα προϊόντα παρασκευάζονται σε μικρές ποσότητες.

Πώς διασφαλίζεται η ποιότητα;

Τα προϊόντα του εξωτερικού συσκευάζονται έτσι ώστε να τα παραλάβετε σε άριστη κατάσταση. Τα νωπά προϊόντα τυλίγονται αεροστεγώς, μπαίνουν σε ισοθερμικές συσκευασίες και ψύχονται με ξηρό πάγο. Αν δεν ικανοποιηθείτε από την ποιότητα των προϊόντων, δεν υπάρχει πρόβλημα. Οι περισσότερες εταιρείες τα ανταλλάσσουν ή σας επιστρέφουν τα χρήματά σας χωρίς καμία επιβάρυνση. Το μόνο που ζητούν - σε κάποιες περιπτώσεις- είναι ένα σύντομο γράμμα στο οποίο θα εξηγείτε γιατί το επιστρέφετε.

Στην περίπτωση της υπηρεσίας στο www.in.gr/agro/products καθώς και των άλλων ελληνικών καταστημάτων σε συσκευασίες δεν είναι τόσο εξελιγμένες και δεν διατίθενται ακόμα νωπά προϊόντα. Σε αυτό τον τομέα υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης των συσκευασιών.

Τέτοιες συσκευασίες θα δώσουν μεγάλη ώθηση στη διακίνηση γαλακτοκομικών, αλλαντικών και άλλων ευαίσθητων προϊόντων. Επίσης θα είναι εφικτή η διακίνησή τους όλο το χρόνο-ακόμη και τους καλοκαιρινούς μήνες που οι θερμοκρασίες είναι πολύ υψηλές.

Έχει νόημα να παραγγείλω;

Σίγουρα θα αναρωτιέστε αν αξίζει τον κόπο να παραγγείλετε το γλυκό που λαχταράτε, ή αν είναι προτιμότερο να πάτε μέχρι το γειτονικό ζαχαροπλαστείο. Ασφαλώς υπάρχουν έξοδα αποστολής, που εξαρτώνται από το βάρος των προϊόντων, τον τόπο και τον τρόπο αποστολής που θα επιλέξετε. Σε αυτά όμως αντιπαρατίθεται η αξία της απόλαυσης ενός ονομαστού προϊόντος.

Το να χαρεί κάποιος στο σπίτι του στην Αμερική το γλυκό του Πηλίου που είχε φάει το καλοκαίρι στην πλατεία του χωριού κάτω από τον πλάτανο, είναι μια αληθινή εμπειρία και μια «πολυτέλεια» που δεν μπορεί να του προσφέρει το ... Μπέμπερλι Χιλς.

7.4. Η υποστήριξη και η προβολή τοπικών προϊόντων: ένα ζήτημα εξαιρετικής σημασίας για μια περιοχή

Η χρησιμοποίηση των ντόπιων και των παραδοσιακών προϊόντων στην τοπική κουζίνα μιας περιοχής μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντική τόσο για την ανάδειξη των ιδίων των προϊόντων όσο και για την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας. Στην Ελλάδα δεν έχουμε ακόμα συνειδητοποιήσει πόσο σημαντικό είναι να προβάλλεται η τοπική κουζίνα στα στενά όρια μιας περιοχής, έτσι ώστε να γίνονται γνωστά τα ντόπια προϊόντα και οι παραδοσιακές συνταγές για την Παρασκευή διαφόρων εδεσμάτων και να ακολουθούνται από τις επόμενες γενιές.

Είναι γεγονός ότι στα ξενοδοχεία από άκρη σε άκρη της Ελλάδας χρησιμοποιούνται τα ίδια ομοιογενή βιομηχανοποιημένα προϊόντα για την Παρασκευή των γευμάτων και όχι τα ντόπια προϊόντα και τα εδέσματα που έχουν βάση την τοπική κουζίνα. Στα περισσότερα ξενοδοχεία ή εστιατόρια είναι σπάνια να δοκιμάσουμε ντόπιο μέλι, σπιτική μαρμελάδα, τσάι του βουνού ή κάποια τοπικά εδέσματα. Στη γη των εσπεριδοειδών, την Αργολίδα, στο πρόγευμα σερβίρετε ένας «φτωχός» χυμός που αποκαλείται «πορτοκαλάδα», αλλά δεν έχει καμία σχέση με το φρέσκο χυμό.

Ωστόσο, μπορεί κανείς να δει τα πορτοκάλια να κρέμονται στα κλαδιά των δένδρων στον κήπο των ξενοδοχείων. Επίσης στο Νομό Ευρυτανίας όπου παρασκευάζονται νοστιμότητες χυλοπίτες, δεν θα τις βρείτε εύκολα στα εστιατόρια. Αναγνωρίζουμε βέβαια ότι για είναι ένα φαγητό νόστιμο, δεν είναι απαραίτητο να είναι

παραδοσιακό. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι πρέπει να ξεχάσουμε τα τοπικά μας προϊόντα. Η χωριάτικη σαλάτα και το σουβλάκι μπορεί να είναι νοστιμότητα, αλλά έχουν γίνει σήμα κατατεθέν της Ελλάδας και αναρωτιόμαστε αν όλα τα άλλα εδέσματα έχουν ξεχαστεί και παραγνωριστεί.

Σε χώρες της Ευρώπης, όπως η Ιταλία και η Γαλλία, ο αγροτουρισμός συνδέεται με την αναγνώριση των τοπικών προϊόντων. Τα προϊόντα που παράγονται σε έναν τόπο είναι πολύτιμα, γιατί αποτελούν μέσο προβολής της τοπικής κουζίνας και γενικότερα της περιοχής. Παράλληλα οι επιχειρήσεις – μεγάλες και μικρές – τα χρησιμοποιούν οι επισκέπτες / πελάτες δείχνουν την προτίμησή τους σε αυτά. Με αυτή τη σημασία και την υποστήριξη ανάμεσα στους παραγωγούς στις επιχειρήσεις αλλά και στους ίδιους τους κατοίκους μιας περιοχής αξιοποιούνται τα προϊόντα της – διαφορετικά κινδυνεύει να σταματήσει η παραγωγή τους – ενισχύεται η οικονομία της, ενώ παράλληλα διαμορφώνεται μια ζωντανή εικόνα για τη συγκεκριμένη περιοχή.

Στο σημείο αυτό δεν πρέπει να παραβλέψουμε τη σημασία των τοπικών αγορών, οι οποίες φέρνουν σε επαφή τον παραγωγό με το ευρύτερο κοινό και δημιουργούν δυναμική καταναλωτική κίνηση. Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι στην Ευρώπη οι τοπικοί παραγωγοί μπορούν να πουλήσουν τα προϊόντα τους μόνο στον τόπο τους και όχι στην αγορά μιας άλλης περιοχής. Με αυτό τον τρόπο δεν λειτουργούν εις βάρος των γειτόνων τους.

Συμπεράσματα

Οι συμπερασματικές παρατηρήσεις που ακολουθούν επικεντρώνονται στη σκοπιμότητα και την αναγκαιότητα ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Ελλάδα, με αναφορά στους **λόγους ή τους κύριους παράγοντες που στηρίζουν μια τέτοια αναπτυξιακή διαδικασία**. Χωρίς να παραγνωρίζονται ορισμένοι αρνητικοί ή ανασταλτικοί παράγοντες, που εξάλλου επισημάναμε στα προηγούμενα κεφάλαια, οι ενισχυτικοί και προωθητικοί του αγροτουρισμού παράγοντες που διαγράφουμε παρακάτω διακρίνονται σε δύο επίπεδα.

Στο πρώτο, το διεθνές επίπεδο, διαπιστώνεται (από διασκοπήσεις απόψεων και δράσεων διαφόρων δημόσιων και ιδιωτικών φορέων) μια γενικότερη σύγκλιση απόψεων, ή ένα consensus ως προς τους παράγοντες στήριξης και προώθησης του αγροτουρισμού. Τέτοιοι παράγοντες είναι:

- Η ανάγκη για μια συνολική (όχι αποσπασματική) προσέγγιση θεμάτων περιβαλλοντικής προστασίας, συνάρτηση με καινοτόμου χαρακτήρα αναπτυξιακές δραστηριότητες, όπως αυτές του αγροτουρισμού
- Η γενικότερα παρατηρούμενη τάση μεταστροφής από την ως τώρα συμβατική μορφή τουρισμού (μαζικού) προς νέες μορφές τουρισμού, στις οποίες ενσωματώνονται εντονότερα οι διαστάσεις:
 - I. Της τοπικής παράδοσης,
 - II. Του φυσικού περιβάλλοντος και
 - III. Της εντονότερης επαφής/συμμετοχής του περιηγητή στα τοπικά δρώμενα.
- Η φιλική και συμβατή προς το περιβάλλον διάσταση αυτής της μορφής τουρισμού (αγροτουρισμός). Η ευελιξία και συμβατότητα των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων προς το φυσικό περιβάλλον δεν δημιουργούν μη αναστρέψιμες μεταβλητές, και συνεπώς δεν αλλοιώνουν το περιβάλλον.
- Η ευρεία εποχικότητα άσκησης δραστηριοτήτων αγροτουρισμού (σε κάθε εποχή του έτους και όχι σε μία και μόνο περίοδο).

Στο δεύτερο, το εθνικό επίπεδο, σχετικά με τους λόγους και την αναγκαιότητα ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Ελλάδα, ιδιαίτερα σε συνάρτηση και σωστή αναπτυξιακή διασύνδεση με άλλες εναλλακτικές του μαζικού μορφές τουρισμού, επισημαίνουμε τα ακόλουθα.

Κατ' αρχάς θεωρούμε ότι ο αγροτουρισμός αποτελεί μία όχι μόνο επιθυμητή, αλλά και σκόπιμη μορφή τουριστικής ανάπτυξης για όλη την χώρα και όχι μόνο αποκλειστικά για ορισμένες περιοχές (πάρκα, reserves). Η ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού στην Ελλάδα ευνοείται και υποστηρίζεται από τα σημαντικότερα μεγέθη, την εξαιρετική ποικιλία και τα ελκυστικά χαρακτηριστικά των περιβαλλοντικών πόρων σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο (φυσικών και πολιτιστικών). Μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτουρισμού μπορεί να προστατέψει και να αναβαθμίσει αυτούς τους πόρους, συμβάλλοντας (ασφαλώς με παράλληλα και συντονισμένα μέτρα και σε άλλους τομείς) στην ανατροπή της πορείας υποβάθμισής τους. Σχετικά με τα δυνάμει οφέλη και τις θετικές επιπτώσεις του αγροτουρισμού, θεωρούμε ότι καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων, αναφέροντας επιλεκτικά τα εξής:

- Κοινωνικοοικονομικά οφέλη και συμβολή στη στήριξη, ενίσχυση και αναβάθμιση τοπικών κοινοτήτων του αγροτικού κυρίως χώρου, ιδιαίτερα σε απομακρυσμένες ορεινές αλλά και νησιώτικες περιοχές
- Συμβολή στην προστασία και αναβάθμιση των περιβαλλοντικών πόρων της χώρας, όχι μόνο μέσω διαφόρων παρεμβάσεων, αλλά και μέσω περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης του τοπικού πληθυσμού.
- Συμβολή στη διαφοροποίηση και προώθηση ενός πιο ανταγωνιστικού τουριστικού προϊόντος και παράλληλα, στη διεθνή προβολή των περιβαλλοντικών πόρων της χώρας.

Ως προς το τελευταίο σημείο, της ανταγωνιστικότητας, επισημαίνονται οι σχετικές πολιτικές ευρωπαϊκών/μεσογειακών χωρών, η εκδηλούμενη στήριξη από αρμόδια όργανα της Ε.Ε. φιλικών προς το περιβάλλον μορφών τουρισμού και η ανάγκη να προωθήσει η Ελλάδα χωρίς χρονική καθυστέρηση τον αγροτουρισμό.

Ένα ζήτημα που κρίνουμε σκόπιμο να επισημάνουμε και που εντάσσεται στο πλαίσιο της αναπτυξιακής στρατηγικής αγροτουρισμού είναι ότι ο αγροτουρισμός πάρα τη σημαντική συμβολή του και τις θετικές επιπτώσεις που αναφέραμε, δεν πρέπει να αποτελέσει μοναδικό ή αποκλειστικό εργαλείο ανάπτυξης για τις λιγότερο αναπτυγμένες ή τις απομακρυσμένες περιοχές της χώρας. Η παράλληλη και συντονισμένη ανάπτυξη και άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων, που επισημάναμε προηγουμένως – σύμφωνα με τις αναπτυξιακές δυνατότητες

τομέων και κλάδων κάθε περιοχής – θεωρείται αναγκαία και προωθητική της αειφόρου ανάπτυξης μιας περιοχής.

Τέλος, κατά την άποψή μας, μία σωστή ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Ελλάδα θα είναι δύσκολη, επίπονη και μακροχρόνιας διάρκειας. Και τούτο γιατί απαιτείται μια προσεκτική και σταδιακή αναπτυξιακή διαδικασία, που θα στηρίζεται κυρίως σε νέες ή ανανεωμένες δομές και αναπτυξιακά πρότυπα. Προϋποθέτει έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό, για να αποφευχθεί η φαλκίδευση ευνοϊκών προοπτικών (που οριοθετούν κυρίως οι δυνατότητες των περιβαλλοντικών πόρων της χώρας) με πρόωρες και παρορμητικές ενέργειες, ασυντόνιστες δράσεις και πολιτικές εντυπωσιασμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ:

- 1) ΑΙΓΗΝΙΤΗΣ Ν. – Τουριστική Ψυχολογία . Εκδόσεις Interbooks , Αθήνα , 1978 .
- 2) ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ Σ. – Marketing εθνικών οργανισμών τουρισμού . Ε.Ο.Τ . Διεύθυνση Εκπαίδευσης , Αθήνα , 1992 .
- 3) ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ Σ. – Τουριστική πολιτική : Μύθοι και πραγματικότητες . Εφ. ΒΗΜΑ , Αθήνα , 25 Σεπτ. 1994 .
- 4) ΚΟΜΙΛΗΣ Π. – Τουριστικές δραστηριότητες , Κ.Ε.Π.Ε., Αθήνα, 1986.
- 5) Ε.Σ.Υ.Ε – Στατιστική του τουρισμού . 1986-87 . Αθήνα , 1990 .
- 6) ΡΟΥΠΑΣ Β. – Αρχές τουρισμού , Ο.Ε.Δ.Β. , Αθήνα , 1992 .
- 7) ΛΑΜΠΟΥ Κ. – Συνεταιρισμοί και ανάπτυξη . Εκδόσεις Κοχλίας . Αθήνα , 1986 .
- 8) ΛΕΥΚΙΑΔΗΣ Κ. – Γεωργική Νομοθεσία , Αθήνα 1986 .
- 9) ΜΙΧΑΙΛΙΔΗΣ Α. – Ο ρόλος των αγροτικών συνεταιρισμών . Λάρισα 1977
- 10) ΤΖΩΡΤΖΑΚΗ Φ. – Παραδόσεις Συνεταιριστικής Οικονομίας , Αθήνα , 1947 .
- 11) ΤΖΩΡΤΖΑΚΗ Φ. – Οι Συνεταιρισμοί εις την Ελλάδα , Πάτρα 1932 .
- 12) ΛΥΤΡΑ Π. – Τουριστική ψυχολογία . Εκδόσεις Interbooks , Αθήνα , 1987 .
- 13) ΛΥΤΡΑ Π. – Τουριστική κοινωνιολογία . Εκδόσεις Interbooks , Αθήνα , 1992
- 14) ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Μ. – Τουριστική πολιτική . Εκδόσεις Interbooks , Αθήνα , 1992 .
- 15) ΤΣΑΛΟΥΧΙΔΗΣ Γ. – Αναπτυξιακός τουρισμός . Θεσσαλονίκη , 1987 .
- 16) ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΗΣ Ν. – Τουρισμός : γενικές αρχές , οργάνωση , νομοθεσία , Αθήνα 1988 .
- 17) ΠΑ.ΣΕ.ΓΕ.Σ – Αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις , Αθήνα , 1985 .

- 18) ΠΑΝΟΥ Δ. – Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί μέχρι την ίδρυση της Α.Τ.Ε. , Αθήνα , 1981 .
- 19) ΛΕΥΚΙΑΔΗΣ Κ. – Γεωργική νομοθεσία , Αθήνα , 1947 .
- 20) ΑΤΕ – Πανελλήνιος συνεταιριστικός οδηγός , Αθήνα , 1987 .
- 21) Α.Τ.Ε – Έκθεση πεπραγμένων της διεύθυνσης συνεταιρισμών , 1983 – 1986 .
- 22) ΠΟΛΥΖΟΣ Ν. – Θεμελιώδεις αρχαί των συνεταιρισμών , Αθήνα , 1950 .
- 23) ΠΟΥΡΝΑΡΑ Δ. – Ιστορία του αγροτικού ζητήματος , Αθήνα , 1960 .
- 24) ΠΑ.ΣΕ.ΓΕΣ. – Ειδικός κανονισμός λειτουργίας Κ.Ο.Π.Α.Σ , Αθήνα , 1985 .
- 25) ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Δ. – Αγροτική και συνεταιριστική ανάπτυξη, Παρατηρητής , β' έκδοση , Θεσσαλονίκη 1987.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ :

- 1) REY P. – Les alliance des classes , Maspero, Paris, 1973.
- 2) O.C.D.E. – La politique agricole en Grece , Paris , 1978.
- 3) DYCHET R. – Le tourisme , Paris , 1978 .
- 4) FAURE C. – Agriculture et capitalisme, Antropos, Paris , 1978 .
- 5) LAMBERT P. – La doctrine cooperative, Bruxelles, 1966.
- 6) ABBEY J.R – Does life style profiling work? Journal of travel research, vol. XVIII, no 1, 1979.
- 7) CAGES G. – Le tourisme en France, P.U.F., Paris, 1984.
- 8) CASSOU J. – Du voyage au tourisme, in Communications, no 10, 1967.
- 9) C.C.E. – Le tourisme culturel en Europe, Unite tourisme XXIII, Luxembourg, 1993.
- 10) O.M.T – Etude economique du tourisme mondial, Madrit, 1984.

INTERNET:

- 1) WWW.YAHOO.COM
- 2) WWW.GOOGLE.GR
- 3) WWW.PATHFINGER.COM
- 4) WWW.IN.GR
- 5) WWW.FLASH.GR

